

ҲАКИМ

САНОӢ

ОСОРИ
МУНТАХАБ

ЧИЛДИ ДУЮМ

ДУШАНБЕ
«АДИБ»
2004

ББК 84 (09)

С-28

***Ин китоб бо дастгирии Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон мӯҳтарам Эмомалӣ Шарифович
Раҳмонов ба таъб расидааст.***

Мураттиб *Кароматулло Олимов*

Мухаррир *Сайидалӣ Маъмур*

С-28 **Ҳаким Саной. Осори мунтахаб.** Ҷилди 2. — Душанбе:
«Адиб», 2004. 296 саҳ.

Дар ҷилди дуюм намунаҳо аз қасоид, газа-
лиёт ва маснавиҳои Ҳаким Саной дохил шудааст.

Ҳаким Саной устои замон буд ва ба бисёр
суханварони асрҳои минбаъда таъсир расонд.

Умедворем ин ҷилдро низ чун ҷилди аввал
хуш қабул мекунед.

С $\frac{4702541020-62}{М 503}$ -2004

© Нашриёти «Адиб», 2004

МУҚАДДИМАИ ҲАКИМ САНОЙ БА ДЕВОНИ АШЪОРИ ХУД

Сипос ва ситоиш мубдеъерост, ки сухани пок ва су-
хандону сухангӯйро ибдоъ кард ва ҳамду мадх мухтареъро-
ст, ки ба партави нури ин ду шариф сурат ва мояро ихтироъ кард.
Нигоргари вучудро ва он табиати куллӣ, ба воситаи ин сурат
ва моя бичунбонид. Нигорпазири вучудро ва он ҷисми аъзам
бувад дар се буъд тӯл ва арз ва умқ чилвагар кард. Ва пас аз
сухандони кул илллати даҳр хост ва аз сухангӯёни пок илллати
замон. Баъди он ҳафт падари улвиरो ва чаҳор модари сифлиро
танқият кард. Ва пас ба васоити ин ҳафту чаҳор се навъ
фарзанд дар зери ин гунбадхона тарбият кард. Чун сад ҳазор
олам аз он аҳасс маволидро аз ҳадри ғайб ва ҳазори амр ба
саҳро овард ва он чавҳари инсон буд. Ва пас аз барои тақвият
ва танқият пешбари он нозанин, ки дар машина «аввал ул-
фикру охир ул амал» буданд, сад ҳазорон парда овехт миёни
эшон ва миёни калимат-ул-ҳақ. Пас дафтари лоуболи ва «қад
халақакум атваран» (Худо шуморо ба гунаҳои мухталиф
офарид сураи Нӯҳ, 13)* бар эшон хонд, то миёни ҷамоли «ва
нафаҳат фиҳи мин руҳи» (Ва дамид дар он аз руҳи худ) (15, 29)
ва ҷамоли «руҳан мин амрина» (Рӯҳ аз амри худо аст) (42, 52)
ҳочизе аз худус ва ҳоиле аз хуруф бисохт ва чаҳор мартабаи
нафсро дар чаҳор даргоҳи табоеъ боздошт.

Аввал нафси рӯянда ва он шаҳвонӣ аст, дуввум, нафси
ҷӯянда ва он ҳайвонӣ аст, сеюм нафси гӯянда ва он инсонӣ
ва чаҳорум нафси шӯянда ва он раббонӣ аст. Ва миёни ин
равандағони илоҳӣ мадорич ва маориҷи номуганоҳӣ сохт.
Муаққид ин оят, ки «Унзур кайфа фазално баъзаҳум ала
баъзи» (Бинигар, ки чи гуна баъзеяшонро бар баъзеи дигар

* Рақами аввал ишора ба сураи Қуръон ва рақами дуум оят.

бартарӣ ниҳодаем) (17,22) то баъзе соликон аз нақши нафс даргузаштанд ва ҳаммоли чамоли калима шуданд ва баъзе асбон асбоб бисохтанд ва тохтанд. Ва чун алиф, ки ҳеҷ надорад, аз он хат хитобашон наёмад, то онҳо, ки дар зери пардаи сурат монда буданд, ходис ва мӯҳдас гуфтанд онҳо, ки мисқалаи зоҳир бар қидам доштанд, қидами хуруфро гумон бурданд. Ва он сухани пок худ муҳит бар азал ва мудрик бар абад. Онҳо, ки варои ҳичоб буданд ва он улувул азми анбиё буданд, бо нури калима муттаҳид шуданд. Ва онҳо, ки дар наззораи чамоли он муҳаддирот пардашон рақиқтар омад ва он аҳли таҳқиқ ва авлиё буданд, аз нури калима иқтибос мекарданд. Ва онҳо, ки аз паси пардаи ранг ба ранг дар нақши парда наззора мекарданд, он шуаро буданд. Анбиёро чамол аз олами калима айни ӯ омад ва авлиёро маҷол дар майдони нутқ сифати ӯ. Сурати он ҳама яке, валекин се ба ҳукми восита. Аз ин тарабхонаи қидам сифухум насиби малик ва анбиё карда ва миёна насиби асфиё ва авлиё дод. Ва ба охир қисми ҳукамо ва шуаро, ки эшон аз он хулқонҳо остин буданд ва аз он осмонҳо замин. Ва чун дар суннати киром ин буд, ки: ва ли арзи мин қаъсал киром насиба, эшонро аз он чуръа бебахш накарданд, то ин ҳукамои шуаро ба таҷарруъи чуръаи эшон умри сонӣ ва зикри боқӣ ба даст оварданд. Чунонки аввал аз сухани пок пайдо омадаанд, ба сухани пок бозгарданд, то минху бадаъа ва илайҳи яъуд дуруст ояд. Пас ба тарбияти анбиё ва таквияти авлиё ҳоҷат бувад, ки атфол буданд ва нотамомонро доягон боянд ва бемӯнисонро ҳамсоягон, то ба муроот ва мадади эшон тамои раванд то ба олами камол нақис нараванд ва таънаи «камо халакнаку аввала маррат» (6,94) нашнаванд. Аз он ки худ мударрики биниш ва муҳаррики офариниш хабар додааст, ки «Изо мата ибни Одаму янқатиъу амалаху илло ан салоса: садоқата-л-чория, ва илму янтфеъу бих-ин-носи ва валада солахат ядаъу лаху баъда-л-мавти». "Вақте инсон

мемирад амали ӯ танҳо ба се чиз қатъ мегардад: садоқати қорӣ, илме, ки аз он ба мардум суде ҳаёт ва тавлиди фарзанди солах, ки баъди мавт ӯро меҳоҳанд". Маънии хабар чунон бошад, ки чун чавҳари одамизодро аз либоси обу хок мучаррад кунанд ва панҷ чулуси нафсонии ӯро дар зиндони одам маҳбус кунанд ва чаҳормехи ҷисмониашро ба чаҳор маъдан боз фиристанд, хокашро ба хок расонанд, аммо покаш ҳанӯз ба пок нарасида бошад. Буки мавкуфи зоде ва маркабе монда бошад, ки дасташ аз ҳама дастовезҳо кӯтоҳ карда бошанд, магар аз се чиз: садақои қория ё хоне ораста, ки мадади қувват ва қути ихвон бошад ва илми янтафеъ биҳи ё нуре ноқоста, ки дар зулмоти ҳудус ӯро ва дигаронро чашму қароғи қон бошад. Ва валади солах ядаъу лаҳу баъда мавтиҳи ё вакили даре, ки руйшиноси хиттаи амон ва имон бошад.

Рӯзе ман, ки Маҷдуд ибни Одам Саноям дар маҷду санои ин қаламот нигоҳ кардам, худро на аз он маҷди ҷисмӣ дидам ва на аз он санои қисмӣ. Ва дар ин ҳазина мутолиот кардам, на қонро аз ин ҳазина ҳазинае дидам ва на ҷисро аз ин хирмангоҳ коҳу барге ёфтаи, коҳдони қонам ба қӯш омад ва ҷисм дар хурӯш. Гуфтаи: «Эй дарего, ки буроке, ки сухани покро ба олами пок расонад, қонам аз он пиёда аст, гӯ ин, ки «Илайҳи ясъад-ул-қалам-ут таийиб вал амал-ус-солах ярфаъух» (35,19).

Ва офтобе, ки қавоҳири ғайбро ба қон намояд, қон аз он нобино, муаккиди ин ки «ман амила солиҳан мин зақарин ав унсо ва ҳува муъминун фаланухиййанаҳу ҳаётан таййибата» (Ҳар зану марде, ки қори некӯ анҷом диҳад, агар имон оварда бошад, зиндагии хушу покизае ба ӯ хоҳем дод) (16,97). Азбас ин фикрат заҳмат қард ва ин молиҳулиё истило овард то чунон шудам, ки аз ин савдо саводи дидаам сапедқорӣ бар даст гирифт ва баёзи субҳам сиёҳдарӣ пеша қарда. Чун ин ҳам ба ғоят бирасид ва ин ғамаи ба ниҳоят ҳама, нобевасони

муфаррач ҳаме ва муфаррахи ғаме, аз дари давлатхонаи чони ман даромад. Аз ин бахшандаи бахшояндаи чашмаи ҳайвони дилҳо мурда равзаи унси чонҳои пажмурда, исмаш ҳамсифати зоташ-Аҳмад, бахташ ҳамноми падараш-Масъуд. Ӯ сафӣ ва арашаш мусаффо, ӯ муставорӣ ва макраматаш муставфо. Он муътақиди мани доъӣ аз роҳи сидқ ва он мутааххиди ман даст аз сари ҳизк, ҳараса аллоҳу руҳаҳу ва тоба сабуҳаҳу, (рӯҳи ӯро оллоҳ нигоҳ медорад ва сабуҳи вай хуш мегардад, дар он дам чун маро шикаста, баста ва хоста дид, садафи марворид бишқофт, аз он чӣ донист, ки дил шамидаи рамидаи тапидаро ба марворид дартавон ёфт, аз шоҳроҳи гӯш даҳони чонам пурмарворид кард. Пас гуфт: «Бадрангат ва дилтангат ҳамебинам. Ту онӣ, ки ҳама нақшҳои шайтониро рӯйсиях кардаӣ, ин бадрангӣ аз чист? Ва ҳама музоҳимони ҳайвониро чаҳормех кардаӣ, ин дилтангӣ аз кист?» Ман ӯро аз хирмон дақиқае худ аз маънии ин хабар хабар кардам ва гуфтам: «Чои бадрангӣ ва дилтангӣ ҳаст, ки аз ин се дастовез, ки вакил дар офариниш иршод кардааст, пас аз вафот дастам аз ин сармоя кӯтоҳ аст, то лочарам маҳруми ҳарду сарой шуда ва бо ин ҳама роҳи дарози махуф дар пеш ва ситонандаи сармоя дар роҳ. Метарсам, ки набояд, ки он замон, ки гашти замон бар чаҳор арконам чаҳор такбир кунад ва қомати умрам бар дари дарвозаи қиёмат бикашанд, чун маро аз ин се вакил дар якӣ набошад, дар ҳазрати Якӣ бесармоя ва пироя монам, он ғамхори ман чун шароб, на чигархори ман чун сароб». Ин мочаро чун аз ман бишнид, барои тафарруъ ва тасаллият маро дари шаробхонаи рӯҳ бикушод ва чоми чами роҳи рӯҳ дардод, пас маро гуфт, ки аввал як асар аз осори валинеъматӣ махлуқот ва сайиди коинот ва хоҷаи мавҷудот бигӯям. Гуфтам: «Биёр!» Гуфт: «Бидон, ки рӯзе султони шариат ва бурҳони ҳақиқат ва қаҳрамони тариқат аз қамоли футувват ва болиши нубувват пушт воғузошта буд, бингарист, тоифаеро дид аз муҳаддироти

ашрофи муҳозир ва кадбонувони содоти ансор даромаданд ва шарти таҳият ба чой оварданд. Пас рӯй сӯи катбонуи қиёмат Фотимаи Заҳро карданд, ва гуфтанд, ки «Эй чигаргӯшаи Мус-тафо ва эй гӯшаи дили Муртазо!»

*Наҳну фи маҷлиси унса бика таҳқиқи маҷоза
Кад насҷуна ал-унса субан фатафаззал битараза.*

Меҳтарро гуфтанд: Ё расулаллоҳ, даъватаст, рӯйпӯшида-гони руасо ва ашроф чамъанд, ин чашму чароғро дастур бош, то маҷлисафрӯзӣ кунад. Ва ин гавҳари покро бифириет, то воситаи қалодаи он маҳфил бошад. Ва он навуди гарончомаҳои фазфоз пӯшида ва домани фаҳр бар замини танаъум кашон. Валекин чи суд, ки дар он чомаҳошон ду баҳя набуд. Чун он Фотима, он ҷӣ буд, гуруснагӣ ва бараҳнагӣ. Хоча дастураш дод. Он сайидаи занон дар падар нигарист, бигрист ва гуфт: «Бобо, чандин гаҳест ман шолаке бар сар дорам ва он чодаре, ки ба чанд чой аз барги дарахти хурмо дарбех дар додаам, ба дасти Шамъуни ҷухуд гараваст». Меҳтари кавнайн ва хочаи нақлайн гуфт: «Эй чашму чароғ, лобуд бибояд рафтани, ки ҳазрати мо ҳазрати навмед кардан нест. Кадбону ҷаҳон бар ҳукми фармон, хочаи замину осмон бирафт дар он маҷмаъ ва сад ҳазор-ҳазор араки ташвир бар асорири ҷабини мубораки ӯ нишаста ва машк, машк ашк меборид. Чун он навбати даъват ба охир расид ва сайидаи нисвон ба хучра боз омад, гуфт: «Эй меҳтар, ин некӯ бошад, ки чигаргӯшаи ҳешро ба хирмангоҳе фиристӣ, ки ҳанӯз хӯшаи «ҳамият-уч-ҷоҳилия» (таассуби ҷоҳилӣ) (48,26) мечинанд ва чашму чароғи ҳешро ба анҷумани фирӯzone, ки ҳанӯз лофи «ҳатта зуртум ул-мақобир» (ҳатто ба гӯрҳо расидед) (102,2) мезананд. Меҳтари олам сараш дар канор гирифт ва бар пешониаш бӯса дод ва гуфт: «Ҷони падар, на бемодарӣ чунин бошад».

Пайгамбарбачагонро бад-ин бутаҳо полянд. Мехтари олам ханӯз дар ин ҳадис буд, ки ҳафифи қаводим ва ҳавофии Ҷабраил омад. Бар ҷои асари ваҳй бар доираи ҷамолаш шӯъла зад. Дар Фотима нигарист ва гуфт: Ҳей, ин дилтангӣ чарост? Боре аз он ҷодарпушон напурсӣ, то чи ҷома доштанд ва ту чи ҷома доштӣ. Гуфт: «Занонро бихон ва бипурс». Бихонд ва бипурсид. Гуфтанд: Чунон буд, ки чун он замон, ки ин хотуни офариниш он маҷмаъро ҷамол дод, ҳамаи назорачиён дар ӯ мутаҳаййир шуданд ва ҳама пӯшидагон пеши ӯ бараҳна намуданд, ин зан бо он зан мегуфт: «Чӣ гӯйӣ ин қасаб дар кадом вилоят бофтаанд». Он инро мегуфт, ки ин тироз аз кадом тирозхона берун оварданд. Инат ҷобукдаст устоде ва инат ҷобукангушт аламгаре, ки чунин алам донад қард. Инат ҷолокҳаракати мутарзе, ки чунин тироз кашад, ки «Иннамо юридуллоҳу лиюзҳиба анкуму ар-рича аҳла л-байти» (Эй аҳли байт, худо меҳоҳад палидиرو аз Шумо дур кунад ва Шуморо пок дорад.) (33,33). Гуфт: Эӣ-бобо, ҷаро ба ман нанамудӣ, то ман низ шод шудаме. Гуфт: Эӣ азизи падар, зебогии худ дар он бувад, ки дари ту пӯшида бувад ва ту намедидӣ лаъмрии ин сахттан дурустқорӣ аст. Ва равшанрӯзгоре, ки инчунин дар парда парваранд якеро, валекин ин фатом Фотимаро мусаллам бувад, ки ӯро ба дасти иқтидо берун наёварда буданд. Аммо қасе, ки муктидо шуд дар хунаре хунаре ва илме, ӯро ин мусаллам нест. Чунон бошад, ки ин хилғат дар ӯ пӯшида бошад, аммо бар ӯ пӯшида набошад, то он мутааддӣ бошад, на лозим. Эӣ, ки то акнун ҳештанро аз он урён мешиносӣ аз ҷомахонаи азал дар ту пӯшидаанд, валекин бар ту пӯшидааст, он хабар нашнидаӣ, ки «Изо арада-оллоҳу биабди хайр-ул-хубби инна яро асаруху алайҳи». Вақте оллоҳ хост ба бандаш аз муҳаббаташ хайр намояд, вай дар ҳақиқат таъсири худро нисбати вай дид бояд, ки пайваста ҷилвагари хилғати илоҳӣ бошӣ ва шокири мавҳибатҳои номутаноҳӣ. Аммо он хабар,

ки мегуфтӣ ва маънияш бар худ менухуфтӣ «Изо мота ибни Одама якнатаъу амалаху илла ан салоса». (Вакте инсон мемирад амали вай ба ҷуз ин дар се чиз қатъ мегардад): мақсуд ашёи мавҷудот. Мегӯяд, ки чун салосили чаҳор унсури як муваҳҳидро бидушоянд ва панҷ дари ҷонашро дар банданд, ҳамаи тоҷу давочи ҳаллу ақдаш барбод диҳанд, магар се чиз: аввал садакаи ҷория. Ин нуқта, эй ҳаким, ёд дорӣ? Он ишорат ҷаро фаромӯш кардӣ, ки ҳам ноқиди коинот гуфтааст: Кулли маъруфа садақат ва мин-ал маъруфи Инна талаққо ахока бивачҳи талақ... Гуфт: На ҳама садақа он бошад, ки ноне пеши лати анбоне ниҳӣ ё нафояе ба дасти бесармоёе диҳӣ. Ба сидқтар садақа ва бериётар мезбоне он бошад, ки тамошочои озодагонро хуррам дорӣ ва бӯстони рӯй пеши дӯстони кӯй тоза дорӣ ва ин тафаррағу мин дулукин фи анои аҳика чигари тафтаи рахрафтаеро бинӣ, ўро соқӣ кунӣ ва они хеш дар боқӣ. Гизое, ки баъд аз ў азӣ таваллуд кунад, он гаронҷонӣ бошад.

Ва мезбонии рост он бошад, ки 3-ў маният бошад, на миннат. Таъвили ин насс танзили: қавлун маъруфун ва мағфиратун хайрун мин садақатин ятбаъухо азо» (Гуфтори некӯ ва бахшоиш беҳтар аз садақает аст, ки озоре ба дунбол дошта бошад (2,265).

Пас, агар сурати садақа эшон доранд, сидқу маънии садақа ту дорӣ. Агар эшон хони нон пеши ихвон ниҳоданд, ту хони ҷон пеши арвоҳ ниҳодаӣ ва ҳар соат масеҳвора ин даъват барои даъвати муште гурусна дар забонат руста, ки унзила алайна моидатан мин ас-самои (Барои мо хӯрдани аз осмон бифирист) (5,114). Пас хонпояи рӯҳонӣ дар меҳмонхонаи ҷисмонӣ ту саҳт кардӣ ва малъун ман акала ваҳдаҳу бар нафси ҳайвонӣ ту меҳонӣ ва муқовамат ба тавфиқи диёни бар нафси шаҳвонӣ ва бо ҳасоили шайтонӣ ту мекунӣ ва хосу оми инсониро аз меҳмонхонаи мусалмонӣ ба эҳсонӣ раббонӣ ва инъоми субҳонӣ ба ҳаққи мизбонӣ ом ту мекунӣ. Он гоҳ гӯӣ,

ки аз садакаи чория махрумам. Фааммо он дигаре, ки гуфтӣ, ки илми янтафёъ биҳи илме, ки аз ӯ нафъ гиранд, машшотае чун об, на чун оина, ки аз барои айшустан бошад, на аз барои айб чустан. Илми нофёъ он бошад, ки аз коҳилӣ ва сустӣ ба нишот ва тандурустӣ расонад, на аз нопокӣ ба бегокӣ. Дар чумла чун об ва оина бошад, они эшон бад-эшон намояд ва худ дар миён на. Ва агар худ дар миён бошад, он буди ӯ ҳам сатҳи обро сиёҳ кунад ва ҳам рӯи оинаро ба занг табоҳ. Илм, ки гӯянд ҳиҷоб гарданд, ин бошад, ки ҳастӣ ва пиндошти эшон пардаи нури илми эшон гашта бошад. Аз ин чо буд, ки табиби малакут аз ин иллоти ҷисмонӣ эҳтимо фармуд ва аз ин ақоқири шайтонӣ эҳтироз, ки наузу биллоҳи мин илми доянфаъ (Худо аз илми бенафъ нигоҳ дорад). Ва сарҳанг дари ӯ ин парда бардошт: Рабу олами қутила чахлуҳу ва илмуҳу маъаҳу лоянфаъ. (Худои олам чаҳл ва илми бенафъи ҳамроҳи онро нобуд мекунад).

Пас, чун илми нофёъ он бошад, ки нафъи он ом бошад, на хос асари он мутааддӣ бошад, на лозим. Нигоҳ кардам, ин илм усул нест, ки илми усул он гоҳ, ки бовусул бувад, худ фузул аст. Ва бо сиёсати иқболи мо ва мо қадару л-лоҳа ҳаққа қадриҳи ва таъзим накарданд худоро ҷунончи сазои таъзим ӯ бошад. Мегӯянд: худо бар ҳеҷ инсоне чизе нозил накардааст, худоро онҷунон, ки дархури ӯст, нашнохтаанд (6,92). Номакбули дигар илми калом аст. Донӣ, ки илми калом чист? Пойбанди кому ном ва дом. Шубҳатҳои ом бо тӯҳмати «ман такаллама тазандақа» (оне, ки сухан мегӯяд, зиндике аст хом), бо нуқтаи он бузург, ки мегӯяд дар каломе, ки ал-милод заиф ул-иснод. Дигар илми ҳисоб аст. Аммо берун аз хочати шаръ ҳиҷобаст. Шоғилу ҳақоик аст ва пардаи дақоик. Дигар илми нучум, ки он ба изофат бо онҳо илми тахминӣ аст. ӯ бо ин дабдаба, ки «ман саддақа коҳинан ав муначчيمان фақад куфр», (он чи ки коин ё муназзим ба он бовар доранд, аллакай

курра аст, тухми бединӣ аст). Пас, пайдо бувад, ки дар саҳрои синаи муште ноганҷ ганҷи илмиро чи ганҷ бувад.

Ҳама аз булачабии нафс одамро ба истионати ниқоб нақши шайтонӣ сохта ва сифати шайтониرو ба вақоҳат исми инсонӣ дода ва ҳаргиз овози мавкаби ҳақиқат ба шоҳроҳи гушашон фуру нашуда. Ҳаргиз гарде аз чодаи чуд бар лӯбати дидаи эшон нонишаста, ба истироқи самъе, ки аз покони осмон кунанд, лақаби хеш сурӯш карда. Ба сояи хеш, ки пасу пеши офтоб дида, қади кӯтоҳи худ фаромӯш карда. Рӯзи кӯрони рубъи маскунро ба ишроқи чамоли хуршед чи кор?! Пошнашикофтагони рустои чахлро бо садафшикофони дарёи илм чӣ шуғл?!

Он ҳама тамвехот ва таҳвилот ва мавҳумот ва мазнуноти эшон ҳам бар кусури эшон мақсур аст. Пас маълум шуд, ки он илм аз ҳикмати шаръ парвардаи хотири отири туст, ки ба ҳама атрофу акнофи олам машхур аст. Инак илми янтафеъ биҳи аз бисоти саро то сурайё, аз аввали мартабати марҷон то охири маолими ҷон, кист, ки аз иншоди он боманфаат наяндр. Он кӣ на ҷумхур фақат ва мулоқот аз зохири мақолоти ту ҳасби хеш касб мекунанд ва кофай садиқон ва ошиқон аз рамзу ишороти ӯ ҷонро мизбонӣ мекунанд ва гала-гала арбоби қиёс ва занн аз рангу иборати он пироя ва сармоя месозанд, рама-рама раоёи Аббос Дабас аз роҳи ин ҳада қадя мекунанд. Шерзодагони одамро аз он тарбият ва мотамзадагони оламро аз он таслият ва дардзадагони шавқро аз он тақвият. Ва ҳаромзодагони аҳдро аз он таъзият ва бемордилони ҳаворо аз он таҳният. Нафистар сармояе аз ганҷонаи ақл ва гаронмоятарин пирояе аз маолими нафс хайри касир ба башорати илоҳӣ сармои ту: Ва ман йӯғтал ҳикмата фақад ути хайран касиран (Ва ба ҳар кӣ ҳикмат дода шуда, некии фаровон дода шуда) (2,272).

Ҷавоҳири рӯҳонӣ ба ишорати набавӣ пирояи ту: «Инна мин-аш-шеъри ҳикма». Инчунин шарбатҳо нӯш мекуний, он

гоҳ шукри ҳаққи ўро фаромӯш мекунӣ. Ту худ надонистай аз он се маволид, ки натоиҷи ин ҳафту чаҳоранд, одамӣ зодағони ихтиёранд. Аз ин се хат, ки маъодину наботу ҳайвон аст, ғараз ва мақсуд инсон аст. Баҳри он ки ўро ҷони тарафҷӯй аст ва нафси сухангӯй, эшонро қабои бақо пӯшонид. Тирозаш ин ки «Ва лақад каррамно бани Одама» (Ва мо фарзандони Одамро каромат бахшидем) (17,72). Дар фанои фаношон бар ҳайвонот амир гардонид ва нишонаш ин ки «Хувал лази халақа лакум мо фи-л арзи чамиан» (оне, ки барои Шумо дар замин тамоми чизро офарид). Боз аз эшон тоифаеро аз асомӣ ба маонӣ расонид ва заҳи оби ҳикматҳои мавзун аз даруни эшон бикушод, то эшон чунонки хостанд дар мулки калима ба чид ва ҳазл бар қазияти сачият тасарруфе мекарданд. Ва гушоди номае аз девони ваҳм ва ҳаёл бофта буданд, чун мутасаррифи олами кавну фасод он аморати тасарруфи калимот дар эшон бидид, мири миронашон лақаб дод бад-ин ташриф, ки «аш-шуароу умароул каломи» шоирон амирони сухананд. Гуфт: «Агар инсон аз қишри сухан амири ҳайвонанд, шумо аз лубоби сухан амири инсонед». Он гоҳ дар бӯтаи идрок ҳақи дар ботил омехтаро аз якдигар дур кард, некро чилва кард ва гуфт: «Аъто-аш-шоира мин барил-волидайн». Ба шоир аз некии волидайн дода шудааст ва бадро расво кард ва гуфт: «Аш-шеърӯ мазомир-ул-иблис». Пас, хирмани тахаййул ва таҳқиқ мутолиат кард, гоҳ «ва-ш-шуароу яттабиъухум ул-ғовуна» (Ва гумроҳон аз паи шоирон мераванд.) (26,224)-ро аз донаи «иллал-лазина оману» (Магар ононе, ки имон оварданд) (26,227) чудо кард ва парвардағони гулшани тақдисро дар майдони мин табъийиз тоҷи тансис бар сар ниҳод, ки «ва инна мин аш-шеър ли ҳикмат» ва дар ҳақиқат аз шеър ба ҳикмат мулавлони гулхан талбиеро бад-ӯ кори ду тозиенаи «лиан ямтали чавфа аҳадакум қайҳан ҳатто яроҳу хайрун лаҳу ман ан ямтали шеъран» эшонро хоксори ду чаҳон гардонид ва

бад-ин ишорат фармуд, ки «иҳсу фи вучух-ул-мадохин ат-туроба», (бо рӯи маддохон хок бипошед) то ҳар жожхой ва ҳарзадирой даъвии умароул каломӣ накунад. Ки ин ташрифи мусаллам шоири мусалламрост, на фозиру золиро. Ва он шоири мусаллам туй, барои он ки ин дурҳо, ки ту дар ин дурҷ дарҷ кардай садафкушоёни азал донанд. Ва ин шакарҳо, ки дар ин қамтарҳо ҳикмати ту таъбия карда, шукргарони абад шиносанд.

Ва дигар қисми сеюм аз он хабар, ки гуфтӣ: Ва валадун солеҳун ядъу лаҳу баъда мавтаху». (Ва фарзанди солеҳ баъди мавти ӯ дар ҳаққи вай дуои хайр мекунад) ин худ ба дин хислати маҳсус туй. Аз бораи он ки фарзандоне, ки фарри зиндагонӣ бошанд, фарзандони туанд. Кадом фарзанд зод аз арҳоми таволуд ва таносул хилофтар аз фарзандони ту. Ва кадом дилбанд рӯй намуд аз машинаи кавну фасод бо шарафтар аз дилбандони ту. Аз рӯзгори Аббоси Ҷунуд, ки муаллиме буд, то аҳди ту, ки муаллимзодаӣ, киро дидай чу фарзандони хеш некбахт ва бисёррахт ва сазои тахт?! Ҳама бар зурваи фалаки аъзам сокин, ҳама аз суруфи рӯзгор эмин чаро? Зеро ки офтоберо, ки шарафи ӯ аз шарафи арш бошад, захмати кусуф рӯи ӯ сиёҳ натвонад кард. Ва гавҳаре, ки аз кони кунфакон зояд, садамоти истихолот таркиби ӯро аз ҳам фуру натвонад овард. Ва валади солеҳ инчунин фарзандон бошанд, ки чавҳари басит тарбият пазируфта бошанд, на аз иҷлоли мураккаб таркиб пазируфта. Фарзанди шоирон сухани шоирон бувад ва дар ин маънӣ устои бостон ин дастон задаст ва ин гавҳар суфта:

*Надорад майл фарзона ба фарзанду ба зан ҳаргиз,
Бибуррад насли ин ҳар ду, набуррад насли фарзона.*

*Вой, дарего, ки хирадмандро
Бошад фарзанду хирадманд не
В-ар чи адаб дораду дониш падар,
Ҳосили мерос ба фарзанд не.*

Падарро чӣ гуноҳ чун фарзанд бехосил бошад. Пас, фарзанди суратӣ бештар сабаби олоиши дудмон бошад, ки «иннамо амволукум ва авлодукум фитна» (Ва якинан бидонед, ки молҳои Шумо ва фарзандони Шумо василаи озмоиши шумоянд) (8,28). Аммо фарзанди фитратӣ ва фитнатӣ ва фикратӣ сабаби ороиши хонумон бошад, ки лиллоҳи қанзун тахт ал-арши мафотиҳа алсинату ш-шуаро» (ба Худо, ки хазинаест дар зери арш, ки калиди он забони шуаро аст).

Аммо чи Ҷоида аз он моида, агар чи зодагони ту лӯълӯи шахворанд, аммо аз ҳифзу калонии чун ту садаф нобархурдоранд. Эй офокаллоҳ, фарзандоне, ки мадад аз қуваи шохвонӣ доранд, оқилон дар таквияти эшон теғ мебардоранд. Пас, озодагоне, ки моддат аз чунбиши рӯхонӣ доранд, оқилон аз тарбияти эшон сипар чаро афкананд. Дорандагоне, ки пухтагони дами рӯхуллоҳ бошанд, эшонро фуру гузоштан ҳамӣ бошад. Нигоридагоне, ки андом аз ақли кул ёфтаанд, азъои эшон аз ҳам фуру гушодан беандомӣ бошад. Ҷонфазоёне, ки сабаби дастёри ҳаёти ту бошанд осон-осон аз эшон пай берун натвон ниҳод. Дилрабоёне, ки мадади пойдорӣ исми ту бошанд, хайри хайир даст аз эшон натвон дошт. Дилхоҳеро, ки мураббии чун ту кариме бошад дурри яtimi ўро чи бояд, ятим монад. Сипоҳеро, ки муқаввӣ чун ту ҳакиме бошад, сипаҳсолори беёри ў чи вочиб қунад, ки бе ёр бувад. Ончандон дурри ятимро дар дасти муште харзифуруш ятим карда ва ончандон ғариби хушрӯйро аз роҳи ғарибшуморон

овора кардай то гоҳи соҳибғаразе тапончашон занад ва гаҳи соҳибиллатӣ чаъдашон кунад. Арӯсоне, ки ҳаҷлаи арбоби илохиро шоянд дар хучраи арбоби малоҳӣ монда ва гавҳарҳое, ки малики мулкнро зебад дар силки асҳоб-ул-ҷароб вал меҳроб кашида, то ки барначинӣ. Ва ӯ низ ба дуруғ он каламоти заринро аз рӯи қаллобӣ дар сурати миси сурх бар нобиноён роиҷ мекунад ва кас на, ки дасти он қаллоб ба ҳисобот бибурад. Ва гоҳе самое аз сами чаҳл некӯи ӯ мебарад. Ва ҳозике на, ки аз роҳи шафқат тарёке мезад. Гаҳи шарвонӣ аз рӯи шарирӣ ӯро шарёне медиҳад: Озодае на, ки ин гавҳари покро аз ин пайкар бираҳонад. Гаҳ шеър бе он хушрӯёни шеър тобишро чун шеъри хеш мениҳад. Ва чавонмарде на, ки ӯро аз ин лус ва нохушӣ начот диҳад. Ҳаллоҷе сафедкор рӯи ин дарандагон сиёҳ мекунад ва ғаюре на, ки ӯро ба сафари об тӯшае дар анбон ниҳад. Инчунин муште солусе нокаси данг, тихинафси пурҳаваси харзанӯи бидъатҷӯӣ, суннатшӯӣ, номусӣ, солӯсӣ, афеӯсӣ, пурхиёнат, бесиёнат, бедиёнат, ҳама дил зилл ва сар шарр ва ҷасад ҳасад ва ақд ҳақд ин чандин карим ва каримаро чун қибтиёни Фиръавн мар бани Исроилро асир карда. Ва ту асои калимӣ дар гӯшаи хона ниҳодаӣ, мӯҳри бемеҳрӣ бар лаб задаӣ ва гӯши хуш гум кардаӣ!

Ин аз ту афозил навишандад ва ин сустиро ҳаргиз ба ҷое наниҳанд. Инчунин тавоне аз мардуми тавоно, содоти аср ва кофай ашроф ва ҷумҳури афозил бар гаронҷонӣ ниҳанд, на бар таносонӣ. Ва ин коҳилӣ бар ғофилӣ ҳамл кунанд, на бар оқилӣ ва некӯ гуфтааст Мутанаббӣ:

*Ва лам арфӣ Айюб ун-нос шайъан
Ка нақс ул-қодирин алат-тамом.*

Пас, чун ҳол бар ин ҷумла аст, аз дафтари коҳилӣ ин масал пеши чашми ҷисм маёр, ки «ал-касалу ахло минал-асали» қаҳилӣ аз асал лазизтараст). Ва аз лавҳи маҳфузи ақд

ин нукта дар гӯши хуш хон, ки «ал-коҳилӣ дарест аз зиндиқа касалу бобун мин аз-зиндиқати». Аз қафаси офият берун чах ва оқибатро банд бар неҳ, ки «ман тафаккара фил авоқибти лам яшачъун». Ва он ятимони рӯй шахударо аз оби зиндагонӣ рӯй бишӯй. Ва он арӯсони зулфбишӯлидаро ба шонаи рӯҳонӣ чаъд бинишон. Баъзеро Арслони хоси Идрис махон, баъзеро бо боткини ом Иблис. Ки «ал-адл мизон ур-рахмону ва-л чавр микёл уш-шайтон» (адл тарозуи худой аст ва чавр ченаки шайтон).

Баъзеро дар гулшани ҳифз чилва макун ва қавлери дар гулхани нисён расво. Он фармоне, ки аз садри набувват содир гаштааст, камари имтисол барбанд, ки «сувво авлодукум фи атийяти». Гуфт: зодағони шумо додағони Ҳақанд, ҳамаро чун чирми Парвин пушт дар пушт доред, чун пайкари дупайкар рӯй дар рӯй. Чун чунин фармудааст, пас, он оинаи чонҳоро чун дандонаи шона якеон дор ва он суҳони дилҳоро чун дандонаи арраи яктеғ. Он раҳмҳои буридаро бипайванд, то моддати муддати умри ту гардад, ки «силат ур-рахми тазайяду фи-л-умр» василаи раҳм умро дароз мекунад.

Хусни аҳд бар он маҳчурони ҳифз тоза кун, то сабаби хамтавилагии имони ту гардад, ки «инна хусн ал аҳди мин-ал-имон» дар ҳақиқат хусни аҳд аз имон аст. Он гавҳарҳои парокандаро дар як иқд ақд кун. Ва он динорҳои қуроza шу-даро дар як бўта нақд кун, ки агар нақди зодағони насли маш-руъаст, нақди фарзандони ақл ҳам номамнуъ аст.

Чун асӯси чони ман аз гуфти ӯ ин пироя барбааст, ман аз роҳи ноз ниёзро салоҳи худ сохтам. Баҳонаи хона ва дона овардам. Узри тааззури чомаву чом гуфтам, ки бе ясоре ва чаҳордеворе ин хидмат муяссар нашавад:

*Ин фасл чу бишинид зи ман даст ба бар зад,
Сад раҳмати аллоҳ бар он дасту бар он бар.*

Ҳамае дасти қабул ва иқбол бар синаи муборақ зад. Дар-ҳол аз баҳри дафъи беинсофӣ зимистонро офтобқадае бар осмони ҳиммат бифармуд, то бисохтанд. В-з баҳри сипар теги тобистонро фармон дод, то соябоне бар офтоби гарм барбастанд. В-аз баҳри ғизо бар Мекоил, ки Мекоили арзқ ба дасти ўст, хати роиз навишт. В-аз барои либос аз чомаҳонаи ифғат ва офият бустонвари хилъати зимистонӣ ва тобистонӣ дар ман пӯшонид. Ва харчи роҳ, ки чарх он такаффул натавонист кард, ў такаффул кард.

Дар чумла, хар мазохим, ки хотирро аз он нубуввате хоста буд ҳамаи захматҳо барбаст сӯи ҷон ва хар дилкушое, ки ҷонро аз он таслияте тавонист буд, ҳамаро роҳ бикушод сӯи дил. Онаш гӯям, ки он мустанеъи раббонӣ гуфт: «Ва истинаатука линафси» ва туро барои нафси ман тайёр кардааст. Ва он мукаллимӣ раҳмонӣ, ки «ва калламаллоху Мусо таклиман» (Ва Худо бо Мӯсо сухан гуфт) (4,164) дар муноҷоти худ гуфт: «Илоҳи тафатил билоду ва чарабат-ил-ибоду ва анта хайрун-минал кулли» худои ман кишварҳоро оид ва бандагонро санҷид ва ту бехтарин аз ҳама ҳастӣ. Ин бад-он гуфтаам, ки аз кофай халқ ман ўро чун номи ў Аҳмад ёфтаам. Ва ў маро чун номи хоҷаи хеш масъудбахт кард. Дар чумла он садд боқӣ бодо! Дар ҷонбозӣ ва дилнамудагӣ ҳеч дар боқӣ накард. Ч-иш гӯям, ҷуз он ки устод Фарруҳӣ гуфтааст дар ҳақи мамдӯҳи худ:

*Ҳар чӣ нигарам қиссаи ман бо қарами ў,
Чун қиссаи он уштуру моҳ асту аробӣ.*

Он чу ҳамноми худ адимулмисл ва он чу номи падари хеш масъудбахт, чун ҷони озоди маро ба хулқ банда кард ва маро ба қабули худ хурсанд кард. Ман низ ҷони худро шод

кардам ва ин қатъа иншо ва иншод кардам дар ҳасби холи худ
ва номи ӯ дар охири қитъа ёд кардам. Қитъа:

*Гар чу теши аз қибали тӯшаву тарош
Ҳаргиз набудаам на тамаъро на беширо.
В-арчи зи захми тешии ман баҳри як хилол
Ҳаргиз набуд ранҷ дарахтони беширо.
В-арчанд пеш аз ин сари ман зери теши буд,
Он-қӯ ҳаме зи шӯшаи зар сохт решаро,
Лекин кунун зи бас карамаи зери тешиам
Хоҷа раис Аҳмади Масъуди Теширо.*

Акнун аз боиси ин зертешагӣ поси ишорату ӯ доштам,
он маврӯзрӯёнро, ки назоҳати чони поки ӯро боистанд, онро
дар як шабистон фиристодам. Ва он чолокон, ки хидмати
дили ӯро шоистанд, бар як утба чамъ кардам ва ташбибе бар
ин насақ тахрир кардам ва тартибе бар ин ниҳод бинҳодам.
Ва бипардохтам ин китобро бар ин ташбиб ва тартиб бар
қазияти ишорати он савоби салби савобталаб, он қабили
давлат ва қоили ҳикмат, қиблаи иқбол ва каъбаи омор,
хоҷаи ҳушёр ва меҳтари бедор. Офият ба он оқибатбин,
ҳоқоикқони дақоикқин, ҳикматниюши ҳақшинос, суҳангузори
маонитироз. Борӣ, изза исмуҳу, ӯро аз ҳаёт ва маро аз бақои
ӯ мумтеъ доред! Ва ҳамчунон ки ин мондаи осмонӣ ба вучуди
чуди ӯ ораста гашт, ҳар лаҳза фоидаи рабонӣ ба чон ва чоҳи
ӯ пайвастабод! То чаҳду тавфиқ ҳамтавилаанд, ҳамчунин
муваффақаш дор бар чилва қардани илм ва ҳикмат, бар чилва
қардани асҳоби ҳақ ва ҳақиқат, бар тафҳим ва таъзими арбоби
завқ ва тариқат. Омин, раббулоламин валҳамду ало минна ва
афзола вас салота ало набийиҳи Муҳаммад ва олиҳи.

АЗ ҚАСОИД ВА ҒАЗАЛИЁТ

ДАР БАЁНИ ИСТИҒНОИ МАЪШУҚИ ЛОЯЗОЛ ВА ШАВҚИ АРБОБИ ҲОЛ ФАРМОЯД

Эй, дар дили муштокон аз ишки ту тӯфонхо
В-аз хуччати бечунӣ дар сунӣи ту бурҳонхо.
Дар зоти латифи ту хайрон шуда фикратхо,
Бар илми қадими ту пайдо шуда пинҳонхо.
Дар баҳри камоли ту ноқис шуда комилхо,
Дар айни қабули ту комил шуда нуқсонхо.
Дар синаи ҳар маънӣ бифрӯхта оташхо,
Бар дидаи ҳар даъвӣ бардӯхта пайконхо.
Бар соҳати об аз каф пардохта мафрашхо,
Бар рӯи ҳаво аз дуд афрохта айвонхо.
Аз нур дар он айвон бифрӯхта анҷумхо
В-аз об бар ин мафраш бингошта алвонхо.
Мастони ту аз шавқат дар кӯи ту саргардон,
Аз халқ ҷудо гашта хурсанд ба хулқонхо.
Аз сӯзи чигар чашме чун ҳуққай гавҳархо
В-аз оташи дил оҳе чун риштаи марҷонхо.
Дар роҳи ризои ту қурбон шуда чон, в-онгаҳ
Дар пардаи қурби ту зинда шуда қурбонхо.
Аз риштаи чонбозӣ бардӯхта доманхо,
Дар мотами бебокӣ бидрида гиребонхо.
Дар кӯи ту чун ояд, он кас, ки ҳамебинад
Дар гирди сари кӯят аз нафс биёбонхо.
Бас хуш бувад он вақте, к-аз сӯзи дил аз шавқат
Дар роҳи ту мекоранд аз дида гулистонхо.
Эй пойғаҳи амрат, сармоия дарвешон
В-эӣ дастғаҳи наҳйат пиroyи хазлонхо.
Сад тирӣ бало паррон бар мо зи ҳар атрофе,

Мо чумла бипӯшида аз меҳри ту ҳафтонҳо.
Бе ришвату бе биме бар кофару бар мӯъмин
Ҳар рӯз барафшонӣ аз лутф ту эҳсонҳо.
Майдони ризои ту пургарди ғаму меҳнат,
Мо рӯфта аз дида он гард зи майдонҳо.
Дар арсаи майдонат пардохта дар хидмат,
Гӯи фалакӣ бурда қад карда чу чавгонҳо.
Аз нафс чудо гашта дар мачлиси ҷонбозӣ,
Бар тораки бенакшӣ фармуда дилафшонҳо.
Ҳаққо, ки фуру н-ояд бе шавқи ту роҳатҳо,
Валлаҳ, ки накӯ н-ояд бе илми ту дастонҳо.
Гоҳи талаб аз шавқат бифганда ҳама динҳо,
Вақти сахар аз бомат бардошта алҳонҳо.
Чун фазли ту шуд нозир, чӣ бок зи бебоқӣ,
Чун зикри ту шуд зоҳир, чӣ бим зи нисёнҳо.
Гар дур ато бахшӣ, он ки садафаш дилҳо
В-ар тир бало борӣ, инак ҳадафаш ҷонҳо.
Эй карда давобахшӣ лутфи ту ба ҳар дарде,
Ман дарди ту меҳоҳам дур аз ҳама дармонҳо.
Лутфи ту ҳамебояд, чӣ фоида аз гирия,
Фазли ту ҳамебояд, чӣ суд зи афгонҳо.
Мо гарқаи исёнем, бахшанда туй, ё раб,
Аз афв ниҳӣ тоҷе бар тораки нисёнҳо.
Бисёр гунаҳ кардем, он буд қазои ту,
Шояд, ки ба мо бахшӣ аз рӯи қарам онҳо.
Қай ном қухан гардад Маҷдуд Саноиру,
Нав-нав чу ҳамесозад дар васфи ту девонҳо.

Эй азал, доя буда ҷони туру,
В-эй хирад, моя дода кони туру.
Эй ҷаҳон, карда остин пурҷон,
Аз паи наср остини туру.

Солҳо баҳри унс Рӯхулқудс
Булбулӣ карда бӯстони туро.
Шуста аз оби зиндагонӣ рӯх
Аз паи фитна арғувони туро.
Карда эзид зи корхонаи ақл
Сирату хӯю табӯ сони туро.
Тирҳои яқин ба шогирдӣ
Чун камон буда мар гумони туро.
Карда бар рӯи офтоби фалак
Нақши дастону достони туро.
Нури рӯй аз сиёҳии мӯят
Карда маъзул посбони туро!
Аз барои хумори мастонат
Нӯшдон карда бӯсадони туро.
Аз буруни тани ту битвон дид
Аз латифӣ даруни чони туро.
Пардадорӣ бидод гӯй табъ
Аз паи мағз устухони туро.
Аз наҳифӣ ҳаме набинад ҳеч
Чашми сар сурати даҳони туро.
Аз латифӣ ҳаме наёбад боз
Чашми сар сирати ниҳони туро.
Дар миён аст ҳар киро ҳастист,
Аз паи нестӣ миёни туро.
Ҳеч боке мадор, гар раҳ нест
Он камоншакл абрувони туро.
З-он ки тири фалак ҳаме ҳар дам
Зеҳ кунад дар сано камони туро.
То чӣ сон давлати раҳо карда
Нотавон наргиси тавони туро.
З-он ду то Исию ду то бемор
Шарм н-ояд ҳаме равони туро.
Аз паи чӣ муолиҷат нақунанд

Он ду Исї ду нотавони туро.
Эй вафо ҳамѣинон анои туро
В-эй бақо, ҳамнишин нишони туро.
Н-офарид офаридгор магар
Чуз зиёни маро забони туро.
Чанд зери лабам диҳї дашном,
То бубандам миён зиёни туро.
Мебад-он ориям, ки бархезам
Бӯсаборон кунам лабони туро.
Чанд бимама диҳї ба захми синон,
Кай гузорам бад-ин инони туро.
Ту синон тез кун, ки аз дилу чашм
Шуд Саной сипар синони туро.

Сокиё май дех, ки чуз май нашканад пархезро,
То замоне гум кунам ин зӯҳди рангомезро.
Мулкати Оли бани Одам надорад қимате,
Хоки раҳ бояд шумурдан давлати Парвизро.
Дини зардуштию оини каландар чанд, чанд?!
Тӯша бояд сохтан мар роҳи чономезро.
Ҳар чї асбоб аст оташ дарзану хуррам нишин,
Риндию нодоштї бех рӯзи растохезро.
Зохидону муслехон мар нузхати фирдавсро
В-ин гурӯҳи лоуболї чони ишқангезро.
Сокиё, занчири мушкинро зи раҳ бардор зуд,
Бар руҳи зардам неҳ он ёкути шакаррезро.
Гар шаби васлат намояд, мар шаби меъроҷро
Нек монад рӯзи ҳаҷрат рӯзи растохезро.
Шарбати васли ту монад навбахори тозаро,
Зарбати ҳаҷри ту монад зулфиқори тезро.
Аҳли даъвиро муссалам бод чаннотун наим,
Ратл мебояд дамодам масти бегаҳхезро.

Чони мо майрову қолаб хокрову дил туро
В-ин сари пурзиллату тазвир теги тезро.

Зоти румӣ махрам омад покдил карбосро,
Имтиҳон вочиби наёмад суфтани алмосро.
Ту камони ростиро бишкани дар зери зех,
Тири мақсуди ту кай бинад рухи Барҷосро.
Мавчи дарё кай расад дар авчи дарёи Хазар,
Дар биёбон роҳ камтар гум кунад Илёсро.
Гар ҳаворо менаҷӯӣ, кӯҳнаро кафшер кун,
Донаҳоро менасангӣ, санг барзан тосро.
Аз якӣ рав, эй аҳӣ, пеши раёсат меравӣ
В-аз дигар сӯ, эй валӣ, мепарварӣ ревосро.
Бармаҳандон бар дурад оби рухи лаблобрӯ,
Бармагирён бар хирад чашми сари Севосро.
Аз барои покбозӣ чок бар зан пиларо
В-аз барои хокбозӣ хок бар зан посро.
То гаронҳанҷар шавӣ, дар савмаи таҳқиқ бош,
Чун сабуксартар шавӣ, лоҳавла кун ханносро.
Гар ки ту ҳамчун Сикандар садд ҳамесозӣ чи суд?
Чун Сикандар ҳар замон дар сина кун аҳвосро.
Бebasар чун нарғис андар базми ноаҳлон машав,
Рутбати мардум набошад мардumi аҷбосро.
Рӯӣ он дорӣ, ки аз Барбар биёри як замон
Он гурӯҳи бад, ки ғорат мекунанд анфосро.
Рангразро гар камоли ҷаҳду ҷидд бошад равост,
Ки ба кӯшиш муддате аҳмар кунад алмосро.
Чун замони медихӣ, дар ҳаққи худ машҳур дех
В-он чи собит мекунад ҳуччат бувад киртосро.
Аз барои киштани меканд бинӣ пойро
В-аз барои хӯшадузди тез дорӣ тосро.

То тixӣ бошӣ ба пеши пурдилон холӣ мабош,
Оташ афзой, чу холӣ мекашӣ дастосро.

МИН ЛАТОИФА АНВОРУҲУ

Дардех, писаро, маи мураввакро
Ёрони мувофиқи муваффакро.
3-он май, ки чу оҳи ошиқон аз таффи
Ангишт кунад бар об завракро.
3-он май, ки кунад зи шӯъла пуроташ
Ин гунбади хонаи муаллакро.
Ҳин, хезу зи акси бода гулгун кун,
Ин асби саворхори аблакро.
Дар зери лагад бикӯб чун мардон
Ин торуми баркпӯши азракро.
Гаҳ соқӣ бошу гаҳ ҳарифӣ кун,
Тартиб фуру гузору равнакро.
Як дам хуш бош, то чи хоҳӣ кард
Ин зӯҳди музаввири музайакро.
Як раҳ ба ду бода даст кӯтаҳ кун
Ин ақли дарозқадди аҳмакро.
Бинмой ба зиракони девона
Аз мусхафи ботил ояти ҳақро.
Бар лола мазан зи чашм сунбулро,
Бар писта манех зи ноз финдакро.
Берун шав аз дурангу ин соат
Ҳамранги ҳарир кун ситабракро.
Машкан ба тамаъ маро ту, эй мумсик,
Чунонки Қарир мар Фараздакро.
Гар тамъи миёнтиҳӣ се ҳарф омад,
Чор аст миёнтиҳӣ мутаваккаро.
Дар тахтаи аввал ар бинанвиштӣ

Бе шакли хуруф илми мутлакро.
Кам рон боре, ки дар дувум тахта
Чун насх кунӣ хати муҳаққахро.
Дар мавзеи хушдилоно муштокон
Мавзӯи фуру гузорад муштакро.
Шеъри тари мутлаки Саной хон,
Оташ дарзан ҳадиси муғлакро.

ВА АЙЗАН ЛАҲУ

Хез, эй дил, зин барафган маркаби тахвилро,
Вақф кун бар нокасон ин олами таътилно.
Пок дор аз хатти маънӣ ҳарфи рангу бӯйро,
Маҳв кун аз лавҳи даъвий нақши қолу қилро.
Андар ин сафҳои маънӣ дурри маъниро мачӯй,
З-он ки дар сурно наёби нуфхи Исрофилро.
Кай қунад бардошт дарё дар биёбони хирад,
Новдони боми гулхан сели рӯди Нилро.
Дасти Иброҳим бояд бар сари қӯи вафо,
То набуррад теги буррон ҳалқи Исмоилро.
Мард чун Исии Марям бояд андар роҳи сидқ,
То бидонад қадри оёту хуруф, Инчилро.
Дар шаби торе кучо бинад нишони пой мӯр,
Он кӣ ӯ дар рӯзи равшан ҳам набинад пилро.
Ҳар касе бар тахти мулкат кай тавонад ёфтан
Ҳамчу гесӯи арӯсон дастаи занбилро.
Аз бурунсӯ равғанӣ ту суд кай дорад туро,
Чун дарунсӯзӣ набошад заррае қандилро.
Хезу акнун хез, к-он соат басе ҳасрат хурӣ,
Чун бубинӣ бар сари худ теги Азроилро.

ДАР ТАВҲИД

Орост дигарбора чаҳондор чаҳонро,
Чун хулди барин кард заминрову замонро.
Фармуд, ки то чарх яке даври дигар кард,
Хуршед бипаймуд масири даваронро.
Эйдун, ки биёроост мар ин пири харафро,
К-ояд ҳасад аз тозагиаш тозаҷавонро.
Ҳар рӯз чаҳон хуштар аз он аст, чу ҳар шаб
Ризвон бигушояд ҳама дарҳои чинонро.
Гӯй, ки ҳаво ғолия омехт ба хирвор
Пур карда аз он ғолияҳо ғолиядонро.
Ганче, ки ба ҳар ганҷ ниҳон буд зи Қорун,
Аз хок баровард мар он ганҷи ниҳонро.
Абре, ки ҳаме барф биборид, бибуррид,
Шуд ғаркаи баҳре, ки надид эҷ каронро.
Он абри дурарбор зи дарё, ки барояд,
Пур карда зи дурру дираму дона даҳонро.
Азбаски биборид ба об андар лӯълӯъ,
Чун лӯълӯи тар карда ҳама оби равонро.
Ранче, ки ҳаме бод фазояд зи базидан,
Бар мо бивазид аз қабилӣ роҳати чонро.
Кӯҳ, он тали кофур бадал кард ба сайфур,
Шодии равон дод мар он шодравонро.
Бар кӯҳ аз он тӯдаи кофури гаронбор
Хуршед сабук кард мар он бори гаронро.
Хоке, ки ҳама тола ситад аз даҳани абр,
То барканад он лолаи хушхуфтуситонро.
Чандон зи ҳаво жола биборид бад-ӯ абр,
То лоласитон кард ҳама лоласитонро.
Аз ранги гулу лола кунун боз бунафша
Чун нил шавад, хира кунад гавҳари конро.
Шабгир занад наъра куланг аз дили мушток

В-аз наъра задан таъна занад наъразанонро.
Он лаклака гӯяд: ки лакал ҳамду лакашшукр,
Ту тӯмаи ман кардай он мори дамонро.
Қумрӣ ниҳад аз пушт қабои хазу қоқум,
Акнун ки битобиду бипӯшид катонро.
Товус кунад чилва чу аз дур бубинад
Бар фарки сари худҳуде он тоҷи киёнро.
Мусича ҳамегӯяд: аё розиқу раззоқ,
Рӯзидеҳи ҷонбахш туй инсию ҷонро.
Зоғ аз шағаби беҳуда барбандад минқор,
Чун фохта бигшода ба тасбеҳ забонро.
Пайваста ҳумо гӯяд: яккест яғона,
То дар тараб орад ба ҳаво барварашонро.
Гунчишки баҳорӣ сифати борӣ гӯяд,
К-аз бум барангезад ашқори навлонро.
«Ху» гӯяду «ху» сад ба даме сурхкабутар,
Дар гуфтани «ху» дорад пайваста лисонро.
Чарғон ба сари чанг дароварда тазарвон,
Тасбеҳ шуда аз даҳани мурғ мар онро.
Шорак чу муаззин ба сахар ҳалқ кушода,
Он жӯлаку он саъва аз он дода азонро.
Он шишакон шод аз ин санг бад-он санг,
Пояндаву пӯянда мар он пайки давонро.
Он қабки муракқаъ салб бар чида доман,
Аз голия гул сохта аз баҳри нишонро.
Бингар ба ҳаво бар ба чаковак, ки чи гӯяд
Хайру ҳасанат бодо хайроту ҳисонро.
Нозидани нозуву навоҳои сарича
Нотиқ кунад он мурдаи бе нутку баёнро.
Он курраки гӯяд, ки туй кодири қаҳҳор,
Аз марғ ҳаме қаҳр кунӣ мар ҳаявонро.
Пайваста ҳамегӯяд он саршаби ташна:
Бе об малик сабр диҳад мар аташонро.

Мурғобии сурхоб, ки дар об нишинад,
Гӯяд, ки худоиву сазоӣ ту ҷахонро.
Дар х(в)ид чунин гӯяд куррак, ки худоё,
Ту холиқи халқонӣ сад қарни қиронро.
Гӯянд тазарвон, ки ту онӣ, ки бидонӣ
Рози тани беқуввату бе рӯху равонро.
Он боз чунин гӯяд: ёраб, ту ниғаҳ дор
Бар уммати пайғамбар имону амонро.
Он қарғаси боқувват гӯяд, ки ба қудрат
Ҷаббор ниғаҳ дорад ин қавну маконро.
Бингар, ки уқоб аз паи тасбеҳ ҷӣ гӯяд:
Ороста доред мар ин сирату сонро.
Булбул ҷӣ музаммир шудаву қумрии қорӣ
Бардошта ҳар ду шағабу бонгу фиғонро.
Ояд ба ту ҳар пос хурӯше зи хурӯсе:
«К-эй ғофил, бигзор ҷаҳони гузаронро».
Овоза баровард, ки эй қавм тани ҳеш,
Дузах мабаред аз паи баҳмону фалонро.
Дунё чу яке беша шуморед, жаён шер,
Дар беша машӯред мар он шери жаёнро.
Дар ҷустани нон оби руҳи ҳеш марезед,
Дар нор масӯзед равон аз паи нонро.
Эзид чу ба зуннор набастаст миёнто,н,
Дар пеш чу худ хира мабандед миёнро.
З-он пеш, ки ҷонтон биситонад маликулмавт,
Аз қабзаи шайтон биситонед инонро.
Мачдуд, бад-ин ҳол ту наздиктарӣ, зон-к
Пирит ба наҳмор фиристода ҳазонро.

ВАЛАҲУ ФИ ТАВОЗҶҶИ АҲЛИЛ ҲАҚҚ

Шоҳро хоҳӣ, ки бинӣ, хок шав даргоҳро,
3-обрӯӣ обе бизан даргоҳи шоҳаншоҳро.
Наъл кун чун чатр дидӣ ту кулоҳи чарҳро,
Чок зан, чун рӯи ӯ дидӣ, қабои моҳро.
Чун кулаҳ бар сар нишин дуздони афсарҷӯйро,
Чун хирад дар чон нишон риндони лашгаргоҳро.
Аз барои ғарри дидори Сиёвахшию Шиш
Ҳамчу Бежан банд кун дар чоҳи хорӣ чоҳро.
Офиятро сар бизан, баҳри қамоли ишқро,
Оқибатро дам бизан баҳри қамоли роҳро.
Ҳам ба чашми шоҳ рӯи шоҳ хоҳӣ диду бас,
Дида андар кори шаҳ кун кӯрии бадхоҳро.
Оҳ ғаммоз аст андар роҳи ишқу ошиқӣ,
Банд бар неҳ дар ниҳонхона(и) ҳамӯши оҳро.
Аз сари озодмардӣ теге аз ғайрат бирон,
Ҳам шафоатҷӯйро куш, ҳам шафоатхоҳро.
Дарди ишқ аз марди ошиқ пурс, аз оқил мапурс,
К-огаҳӣ набвад зи обу чоҳи Йусуф чоҳро.
Ақл бо фанд аст, маншон ақро бар тахти ишқ,
Осмон ушшоқро беҳ, ресмон чуллоҳро.
Ғар сипар бифғанд ақл аз ишқ, гӯ бифған, равост,
Рӯи хотун сурх бояд, хок бар сар доҳро.
Пеш гир андар талаб роҳи дарозоҳанги танг,
Гӯ дил андар шак шикан сабри забонкӯтоҳро.
Дард Мӯсовор хоҳӣ, чоми Фиръавнӣ талаб,
Бодҳои офиятсӯзу маломаткоҳро.
Ҳар ғаму шодӣ, ки аз ишқ аст, ҳам ишқ аст аз он,
Бори индаллоҳ бошад тухми Абдуллоҳро.
Кох ғард андар вафои ишқ, то бар чон-т низ
Ҳукм набвад ақли шуғлафзои короғоҳро.

Боди кибр аз сар бинех, дар дил барафрӯз оташе,
Пас бар он оташ бисӯз он обгун даргохро.
Чун шудӣ коҳе Саной, ҳам ба гирди коҳ гард,
З-он қаҳе беҳ, ки шиносад кадру қимат коҳро.

Эй хоҷа, чӣ тафсил бувад қонвареро,
К-ӯ ҳеҷ беҳ аз худ нашиносад дигареро.
Гар беҳ зи худат ҳеҷ беҳеро ту набинӣ,
Пас чунки надонӣ батар аз худ батареро.
Бас гофилӣ аз мазҳаби риндони харобот,
Ин ғайб тамом аст чу ту хирасареро.
Ҳар гаҳ, ки маро гӯӣ, к-андар ҳама офок
Маҳрумтар аз ту нашиносам башареро.
Марҳумтарам аз туву ин шева надонӣ,
З-ин беш басират набувад бебасариро.
Ман сабғаи тасбеҳу намози ту наям ҳеҷ,
Ин фазл ҳамегӯӣ, эй хоҷа, дареро.
Инқору қабули ту маро ҳар ду яке шуд,
Беҳуда ҳамегӯӣ з-ин саъбтареро.
Фармони ту бурдан на фаризаст, пас, охир
Минқод зи баҳри чӣ шавам чун ту хареро.
Чун талғати хуршед аён гашт ба саҳро,
Он чо чи бақо монад нури қамареро.
Айёми фарохист зи алфози Саной,
Донӣ хатаре нест кунун мӯхтакареро.
Чун духтари дӯшиза наёяд ба чаҳон дар,
Кам гир зи зуррияти одам писареро.

ДАР ШИКОЯТИ РЪЗГОР ВА БЕВАФОИИ МАРДУМ ФАРМОЯД

Мансух шуд муруввату маъдум шуд вафо,
3-ин ҳар ду монда ном чу симургу кимӣ.
Шуд ростӣ хиёнату шуд зиракӣ сафех,
Шуд дӯстӣ адовату шуд мардумӣ чафо.
Гаштаст божгуна ҳама расмҳои халқ,
3-ин олами набахраву гардуни бевафо.
Ҳар оқиле ба зовияе монда мумтахан,
Ҳар фозиле ба дохияе гашта мубтало.
Он кас, ки гӯяд аз раҳи маънӣ кунун ҳаме,
Андар миёни халқ мумайиз чу ман кучо?!
Девонаро ҳаме нашиносад зи ҳушёр,
Бегонаро ҳаме бигузинад бар ошно.
Бо якдигар кунанд ҳаме кибр ҳар гурӯҳ,
Огоҳ на, к-аз он натавон ёфт кибриё.
Ҳаргиз ба сӯи кибр натобад инони хеш,
Ҳар-к ояте нахуст бихонад зи «Ҳал ато».
Бо ин ҳама, ки кибр нақӯҳида одат аст,
Озодаро ҳаме зи тавозӯъ бувад бало.
Гар ман нақӯшаме ба тавозӯъ набинаме,
Аз ҳар хасе мазаллату аз ҳар касе ано.
Бо ҷоҳилон агарчи ба сурат баробарам,
Фарке бувад дар оина, охир, миёни мо.
Омад насиби ман зи ҳама мардумон ду чиз:
Аз дӯстон мазаллату аз душманон риё.
Қавме раҳи мунозиати ман гирифтаанд,
Беақлу бекифояту бедину бедаҳо.
Бар душманон ҳаме натавон буд мӯътаман,
Бар дӯстон ҳаме натавон кард муттако.
Ман ҷуз ба шахс нестам он қавмро назир,
Шамшер ҷуз ба занг намонад ба гандано.

Бо ман ҳама хусумати эшон ачабтар аст,
З-оҳанги мӯрча ба сӯйи чанги аждаҳо.
З-эшон набуд бок раҳиро ба заррае,
К-аз обгина зулм наёяд ба осие.
Гардад ҳаме шикюфта дилшон зи хашми ман,
Ҳамчун маҳ аз ишорати ангушти Мустафо.
Чун гирам аз барои ҳақимӣ қалам ба даст,
Гардад ҳама даовии он тоифа ҳубо.
Ночор бишканад ҳама номуси чодувон,
Дав мавзее, ки дар қафи Мӯсо бувад асо.
Эшон ба назди халқ наёбанд рутбате,
То табъашон бувад зи ҳама донише хало.
Зеро ки бе матар набувад миғро хатар,
Чунонки бе гуҳар набувад теғро баҳо.
Онам, ки бурдаам алами илм дар чаҳон
Бар гӯшаи сурайё аз маркази саро.
Бо ақли ман набошад Миррихро тавон,
Бо фазли ман набошад хуршедро зако.
Шоҳон ҳамекунанд ба фазли ман ифтихор,
Хурон ҳамекунанд ба назми ман иқтидо.
Бо хотири мунираму бо рои софиям,
Калбарқ фид-дучийати ва-ш-шамси физ зуҳо.
Олист ҳимматам ба ҳама вақт чун фалак,
Софист назми ман ба ҳама вақт чун ҳаво.
Бар ҳиммати ман аст саҳоҳи ман далел,
Бар назми ман басаст суҳанҳои ман гуво.
Ҳаргиз надидаву нашунид ин касе зи ман
Кирдори носутудаву гуфтори носазо.
Ин фаҳр бас маро, ки надидаст ҳеҷ кас
Дар насри ман мазаммату дар шеъри ман ҳичо.
Дар пой нокасон напарокандаам гуҳар,
Аз дасти меҳтарон напазируфтаам ато.
Онро, ки ӯ ба сӯхбати ман сар дароварад,

Гӯям санои неку шиносам ба дил вафо.
Аз зиллате падида шавад з-ӯ муойина,
Ангорамаш савобу набинам аз ӯ хато.
Аҳли Сарахс менашиносанд ҳаққи ман,
То рехлате набошад аз ин ҷойгаҳ маро.
Микдори офтоб надонанд мардумон,
То нури ӯ нагардад аз осмон чудо.
Он гоҳ қадри ӯ бишиносанд бо яқин,
К-ояд шабу падида шавад бар фалак суҳо.
Андар ҳазар набошад озодаро хатар,
В-андар ҳаҷар набошад ёкутро баҳо.
Шуд гуфтаи Саной чун Каъба назди халк,
З-ин бештар фузул кӣ ёбад зи ибтидо.
То килки ӯ ба гоҳи фасоҳат равон бувад,
Бозори ӯ ба назди бузургон бувад раво.
Он гаҳ ба коми ӯ нафасе бар наёваранд,
Дар дӯстӣ кучо бувад ин қоида раво.
Озори ӯ кашанд ба амдан ба хештан,
Он сон, ки қаҳ кашад ба суми хеш қаҳрабо.
Дар фазли ӯ кунанд ба ҳар мавзее ҳасад,
Бар нуқси ӯ диҳанд зи ҳар ҷонибе ризо.
Оқил, ки ин шунид бидонад ҳақиқате,
К-ин ҳарфи душманону ҳасудони бенаво.
Чун ҷавҳари саҳо шуд наздики аҳли бухл,
Чун унсуре зи зулмат дар ҷанби сад зиё.
То носеҳони ӯ насиголанд ҷуз нифоқ,
То душманони ӯ нанамоянд худ сафо.
В-ар уфтад варо ба ҳама умр хочате,
Бе ҳуччате кунанд ҳама сӯҳбаташ раҳо.
Мард он бувад, ки дӯстии ӯ бувад ба ҷой,
Мо буссатил ҷиболу ва иншақатта-с-само.

ДАР МАҚОМИ АҲЛИ ТАВҲИД ФАРМОЯД

Макун дар чисму чон манзил, ки ин дун асту он воло,
Қадам 3-ин ҳар ду берун неҳ, на ин чо бошу на он чо.
Бар ҳар-ч аз роҳ дур афтӣ, чӣ куфр он ҳарфу чӣ имон,
Ба ҳар-ч аз дӯст вомонӣ, чӣ зишт он нақшу чӣ зебо.
Гувоҳи раҳрав он бошад, ки сардаш ёбӣ аз дӯзах,
Нишони ошиқ он бошад, ки хушкаш бинӣ аз дарё.
Набуд аз хориӣ Одам, ки ҳоли гашт аз ӯ чаннат,
Набуд аз очизӣ Вомиқ, ки Узро монд аз ӯ Узро.
Сухан к-аз рӯи дин гӯӣ, чӣ ибронӣ чи сурёни,
Макон к-аз баҳри ҳақ чӯӣ, чӣ Қобулко чӣ Қобулсо.
Шаҳодат гуфтан он бошад, ки ҳам 3-аввал дарошомӣ
Ҳама дарёи ҳастиро бад-он ҳарфи наҳангосо.
Наёбӣ хору хошоке дар ин раҳ чун ба фаррошӣ,
Камар басту ба ҳарф устод дар ҳарфи шаҳодат ло.
Чу ло аз ҳадди инсонӣ фикандат дар раҳи ҳайрат,
Пас аз нури улуҳият ба аллоҳ ой аз илло.
Зи роҳи дин тавон омад ба саҳрои ниёз ар не,
Ба маънӣ кай расад мардум гузар нокарда бар асмо.
Даруни чавҳари сафро ҳама куфр асту шайтонӣ,
Гарат савдои дин бошад, қадам берун неҳ аз сафро.
Чӣ монӣ баҳри мурдоре чу зоғон андар ин пастӣ,
Қафас бишкан чу товусон яке барпар аз ин боло.
Арӯси ҳазрати Қуръон насибат нест чуз нақше,
Ки аз хуршед чуз гармӣ наёбад чашми нобино.
Бимир эӣ дӯст, пеш аз марг агарме зиндагӣ хоҳӣ,
Ки Идрис аз чунин мурдан бихишті гашт пеш аз мо.
Ба теғи ишқ шав кушта, ки то умри абад ёбӣ,
Ки аз шамшери Бӯяхё нишон надҳад кас аз эҳё.
Чӣ дорӣ мӯҳри бадмеҳрӣ, к-аз он бечон шуд Искандар,
Чӣ бозӣ ишқ бар ёрӣ, к-аз ӯ бе мулк шуд Доро.
Гарат савдои он бошад, к-аз он савдо бурун оӣ,

Зиҳӣ савдо, ки хоҳӣ ёфт фардо аз чунин савдо.
 Сар андар роҳи мулке нех, ки ҳар соат ҳаме бошӣ
 Ту ҳамчун гӯӣ саргардону раҳ чун паҳна бе паҳно.
 Ту дар киштӣ фикан худро маной аз баҳри тасбеҳе,
 Ки худ Рухалқудас гӯяд, ки бисмиллоҳи маҷроҳе.
 Агар динат ҳамебояд, зи дунёдор дил бигсал,
 Ки ҳирсаш бо ту ҳар соат бувад бе ҳарфу бе ово.
 Ҳамегӯяд, ки ҳар соат аз ин пирӯзагун хайма
 Чӣ бозиҳо бурун орад ҳаме ин пири хушсимо.
 Туро дунё ҳамегӯяд, ки дил дар мо набандӣ бех,
 Ту худ мепанд нанюшӣ аз ин гӯи ноғӯё.
 Гар аз оташ ҳамегарсӣ, ба моли кас машав гарра,
 Ки ин чо сураташ мор асту он чо шаклаш аждарҳо.
 Аз оташ дон ҳавосатро ҳамеша мастию ҳастӣ,
 Зи дӯзах дон ниҳодатро ҳамора мавлиду маншо.
 Пас акнун гар сӯи дӯзах гарой бас аҷаб набвад,
 Ки сӯи худ равон бошад ҳамеша чунбиши аҷзо.
 Гар имрӯз оташи шахват бидушти, бегумон растӣ
 В-агарна таффи он оташ туро ҳезум кунад фардо.
 Ту аз хокӣ, ба сони хок тан дар деҳ дар ин пастӣ,
 Магар гардӣ чу чону ақл ҳам волию ҳам воло.
 Ки то паст аст хок ин чо ҳама нафъ аст лек он гаҳ,
 Балои дидаҳо гардад чу боло гирад аз нақбо.
 Зи боди фикҳу боди фақр динро ҳеҷ нақшоёд,
 Миён дарбанд кореро, ки ин ранг асту он ово.
 Магӯ мағрури ғофилро барои амни ӯ нукта,
 Мадех мағрури чоҳилро зи баҳри табъи ӯ хурмо.
 Чу илмат ҳаст, хидмат кун чу доноён, ки зишт ояд,
 Гирифта чиниён аҳрому маккӣ хуфта дар Батҳо.
 На савт аз баҳри он омад, ки сӯзӣ мазҳари Зӯҳра,
 На ҳарф аз баҳри он омад, ки дуздӣ чодари Заҳро.
 Туро теге ба каф доданд то газве кунӣ бо тан,
 Ту чун аз вай сипар созӣ, намонӣ зинда дар ҳечо.

Ба назди чун ту беҳиссе чӣ доноӣ чӣ нодонӣ,
Ба дасти чун ту номарде чӣ нарм охан чӣ рӯхино.
Туро бас нохуш аст овоз, лекин андар ин гунбад
Хуш овозат ҳаме дорад садои гунбади хизро.
Валек он гаҳ хичил гардӣ, ки устоде туро гӯяд,
Ки бо Довуди пайгамбар расулӣ кун дар ин сахро.
Ту чун мӯрию ин роҳ аст ҳамчун мӯи бутрӯён,
Марав зинҳор бар тақлиду бар тахмину бар амё.
Чу илм омӯхтӣ, аз хирс он гаҳ тарс, к-андар шаб
Чу дузде бо чароғ ояд гузидатар барад коло.
Аз ин муште раёсатҷӯи раъно ҳеч накшоёд
Мусалмонӣ зи Салмон ҷӯю дарди дин зи Бӯдардо.
Ба соҳибдавлате пайванд, агар номе ҳамечӯӣ,
Ки аз як чокари Исо чунон маъруф шуд Ялдо.
Қадам дар роҳи мардӣ неҳ, ки роҳу гоҳу чоҳашро
Набошад то абад мактаъ, набудаст аз азал мабдо.
Зи баҳри қолаби ўроаст ин арвоҳи муставфӣ,
Зи баҳри ҳолат ўроаст ин анфоси муставфо.
Зи баҳри касби он ҷо раст ин ҷо куштани Одам,
Зи баҳри зоди он ҷо раст ин ҷо зодани Ҳавво.
Ту пиндорӣ, ки бар бозист ин майдони чун минӯ,
Ту пиндорӣ, ки бар ҳарзаст ин алвони чун мино.
Вагар н-аз баҳри дин астӣ, дар андар бандаде гардун,
Вагар н-аз баҳри шаръ астӣ, камар бигшоюде ҷавзо.
Чу тан ҷонро музайян кун ба илми дин, ки зишт ояд
Дарун сӯ шоҳи урёну бурун сӯ кӯшк дар дебо.
Ба тоат ҷомае нав кун зи баҳри он ҷаҳон в-арна
Чу марг ин ҷома бистонад, ту урён монию расво.
Худ аз насли ҷаҳонбинон назояд, ҳеҷ то бошад
Мар ўро кӯй пур иннину моро хона пур Узро.
Набинӣ табъро табъе, чу кард инсоф рух пинҳон,
Наёбӣ девро девӣ, чу кард ихлос рух пайдо.
Туро Яздон ҳамегӯяд, ки дар дунё махур бода,

Туро тарсо ҳамегӯяд, ки дар сафро махур халво.
Зи баҳри дин бинагзорӣ харом аз хурмати Яздон,
Валек аз баҳри тан монӣ ҳалол аз гуфтаи тарсо.
Гарат нузхат ҳамебояд ба саҳрои қаноат шав,
Ки он чо боғ дар боғ асту хон дар хони водарво.
Гар аз заҳмат ҳаметарсӣ, зи ноахлон бибур сӯхбат,
Ки аз доми забунгирон ба узлатраста шуд анқо.
Маро боре, бихамдуллаҳ, зи роҳи раъфату раҳмат
Ба сӯи хиттаи ваҳдат барад ақл аз хати ашё.
Ба дил н-андешам аз неъмат на дар дунё на дар уқбо,
Ҳамехоҳам ба ҳар соат чӣ дар сарро чӣ дар зарро,
Ки ё раб, мар Саноиро саное деҳ ту дар ҳикмат,
Чунон к-аз вай ба рашк ояд равони Бӯалӣ Сино.
Магардонам дар ин олам зи бешозию камақлӣ,
Чу раъйи ошиқон гардон, чу таъби бедилон шайдо.
Зи роҳи раҳмату раъфат чу чони поки маъсумон
Маро аз заҳмати танҳо бикун, пеш аз аҷал танҳо.
Забони мухтасарақлон бибанд андар ҷаҳон бар ман,
Ки то чун худ нахонандам ҳарису муфсиду раъно.
Магардон умри ман чун гул, ки дар тифлӣ шавад кушта,
Магардон ҳирси ман чун мул, ки дар пирӣ шавад барно.
Ба ҳирс ар шарбате хӯрдам, магир аз ман, ки бад кардам,
Биёбон буду тобистону оби сарду истисқо.
Ба ҳар-чи аз авлиё гӯянд: раззақни ва ваффақни,
Ба ҳар-чи аз анбиё гӯянд: оманнову саддақно.

ДАР НАСИҲАТ ВА ТАРКИ ТААЛЛУҚ АЗ ХАЛҚ ФАРМОЯД

То кай зи ҳар касе зи паи сим бими мо,
В-аз бими сим гашта надомат надими мо.
То ҳаст сим бо мо бим аст ёри ӯ,
Чун сим рафт аз паи ӯ рафт бими мо.

Оянд ҳар ду бо ҳаму ҳар ду ба ҳам раванд,
Гӯй бародаранд ба ҳам биму сими мо.
Эй он ки муфлисист балои азими ту,
Сим аст веҳак асли балои азими мо.
Беҳтар бидон, ки ҳаст таманнои ту муҳол,
Сим аст гӯй аслу нишоту наими мо.
Гар мо ҳама сиёҳгилемем турфа нест,
Сими сафед карда сиёҳ ин гилеми мо.
Эй аз наим карда либоси худ аз насич,
Ҳон, то зи рӯи кибр набошӣ надими мо.
Гар огаҳӣ зи кор, вагарна шикоят аст
Ин далки пора-пораву тасбеҳи ними мо.
Гӯи бараҳнапоён бар ман ҳасад баранд,
Ҳар гап, ки бинград ба кафши адими мо.
Дар ҳасрати насими сабоям, эй басо,
К-орад сабо насиму наёрад насими мо.
Имрӯз хуфтаем чу асҳоби қаҳф, лек
Фардо зи гӯр бошад қаҳфу рақими мо.
Олам чу манзил асту халоиқ мусофиранд,
Дар вай музаввир аст мақоми муқими мо.
Ҳаст ин ҷаҳон чу тим фалак ҳамчу тимдор,
Мо галладору озу амал ҳамқасими мо.
Тимори тим доштан аз мо ҳамоқат аст,
Тимор дорад он ки ба мо дод тими мо.
Мо аз замона умри бақо вом кардаем,
Эй войи мо, ки ҳаст замона ғарими мо.
Дар васфи ин замонаи нопойдори шум,
Бишнава, ки мухтасар масале зад ҳақими мо.
Гуфто: замона моро монанди дояест,
Баста дар ӯ умед разеъву фатими мо.
З-аввал ба меҳри дил ҳамаро ӯ бипарвард
Монанди модарони шафику раҳими мо.
Чун муддате барояд бар мо адӯ шавад,

Аз баъди он ки буд садику ҳамими мо.
Гардонд ӯ ба дасти шабу рӯзу моху сол
Чун доли манҳанӣ алифи мустақими мо.
Он кӣ фуру барад ба замин бе чинояте
Ин қомати муқаввamu чисми часими мо.
Эй муфтахар ба ҳашмату таъзиму рои хеш
Ёд ор зери хок узоми рамими мо.
Пайваст пеши чашм ҳамедор анқариб
Андохои кӯфтаи чун ҳашими мо.
Гӯй: сафеҳ буд фалон, шояд, ар бимурд,
Чун он сафеҳ мурд, намирад ҳакими мо.
Мо зери хок хуфтаву меросхори мо
Дода ба бод хирманҳои қадими мо.
Гӯй: зи баъди мо чи кунанду кучо раванд
Фарзандакону духтаракони яtimi мо.
Худ ёд н-оварӣ, кӣ чӣ карданду чун шуданд
Он модарону он падарони қадими мо.
Шуд ақли мо ақим зи бас бо тағофулем,
Фарёд аз ин тағофулу ақли ақими мо.
Пиндор, қ-аз таваллуди ақл аст ломаҳол,
Ин турфа бингаред ба нафси лаими мо.
Гар чаннату ҷаҳим надидӣ, бубин, ки ҳаст
Шуглу фароғ чаннати мову ҷаҳими мо.
Райҳони рӯи мо чу фароғ асту фориғӣ,
Машгулиясту шугл азоби алими мо.
Саргашта шуд Саной, ё раб, ту раҳ намой,
Эй раҳнамои халку худои алими мо.
Моро агарчи феъли замим аст ту магир,
Ё раб, ба фазли хеш ба феъли замими мо.
Зуфри зафар ту тез макун дар анои марг
Бар қаҳру раҷми нафс зи деви раҷими мо.

ДАР МАДҲИ САӢИД АМИД САӢИД-УШ- ШУАРО АБӢТОЛИБ МУҲАММАД ИБНИ НОСИРИ АЛАВӢ

Буте, ки гар фиғанад як назар бар оташу об,
Шавад зи хусну ҷамолаш мусаввар оташу об.
Карашмае гар аз ӯ бинад обу оташ ҳеч,
Шавад зи чашмаш бе шак муабҳар оташу об.
Зи симу шаккари рӯи лаб он кунад бо ман,
Накард ҳаргиз бар симу шаккар оташу об.
Лабу ду ораз бо обу нораши охир бурд
Зи таъбу рӯи ман он моҳи дилбар оташу об.
Зи оҳи ман нашиғифту зи чехраш ар гирад,
Сипеҳр баршудаву чашми ахтар оташу об.
Мазан ту таъна, агар оразу лабаш ҷӯям,
Аз он ки ҷуст Калиму Сикандар оташу об.
Зи фитрати дилу чашми вай андар ин дилу чашм
Ба сони абри баҳорист музмар оташу об.
Ба шаб бихуфта хушу ман зи ҳачри ӯ карда
Зи дидаву дил болину бистар оташу об.
Зи дарди фурқати он абри хусну шамъи сарой
Чу абру шамъам бар чашму бар сар оташу об.
Бадал гирифт ба вақте нигори ман, ки ҳаме
Кунанд лолаву бода бадал бар оташу об.
Бубин ту, инак, бар лола катраи борон,
Агар надидӣ бари ҳам муқаттар оташу об.
Ба таъб шодӣ зояд зи зодае к-ӯро
Падар сабову замин буд модар оташу об.
Зи барку бод бубинӣ бар осмону замин
Ҳисомвор шудасту зирехвар оташу об.
Падид кард тасовири Монӣ абру замин,
Бароварид тамоили озар оташу об.
Мизочу таъби ҳаво гарму нарм шуд, нашиғифт,

Агар бизояд аз пашму мармар оташу об.
Чу табъ сайид гардад чашмаи ба зинату фар,
Чу адл сайид гардад баробар оташу об.
Сари махомиди Сайид Муҳаммад он, ки шудааст
Баландҳиммату назмаш ба гавҳар оташу об.
Махе, ки гар фиғанд як назар ба лутфу ба хашм,
Шавад ба сӯи сарою ду пайкар оташу об.
Ба нури рояш гашта мунаввар ахтари чарх,
Ба зоти авнаш гашта муаммар оташу об.
Ба назди бахшишу базлаш муҳаққар абру баҳор,
Ба назди ҳашмату ҳилмаш мусаттар оташу об.
Мусаххари Хазар ар гашт боду обу замин,
Мисоли амр варо шуд мусаххар оташу об.
Ба ҳилму хашмаш карданд васф аз он маънӣ
Муҳибу сахл бувад бар ғазанфар оташу об.
Занад ба амраш агар ҳеч хоҳад аз хуршед
Ба ҳадди Бохтару ҳадди Ховар оташу об.
Гар обу оташ андар хилофи ӯ кӯшанд,
Зи боду хок бубинанд кайфар оташу об.
Ба ҳукми нофиз нашгифт, агар бурун орад
Зи чӯбу санг чу Мӯсо паямбар оташу об.
Зи боди қудрат агар гашт чонвар Исо,
Шавад зи фарраш бе бод чонвар оташу об.
Зиҳи зи мояи роят мунаввар анҷуму меҳр,
Зиҳи зи сояи теғат музаффар оташу об.
Гаҳи мувофиқат ар чун дили ту будӣ чарх,
Будӣ ба чархи барин қутбу меҳвар оташу об.
Шамоли чудат бар оташ агар барнавазид,
Чаро ба гуна чу сим асту чун зар оташу об.
Зи баъсу саъйи ту будааст, варна бе сабабе
Ба табъ хушк чаро омаду тар оташу бод?
Ба садри давлат боистаиву андар х(в) ар,
Чунонки ҳасту бибисту дар х(в) ар оташу бод.

Ба таъби хеш набинанд ҳеч агар хоҳӣ,
Ба қадру қадди ту пастию манзар оташу об.
Самуми хашми ту гар барзанад ба абру замин,
Насими хулқи ту гар барвазад бар оташу бод.
Шавад зи бими ту ларзон замину абр ақим,
Шавад зи хулқат чун мушку анбар оташу об.
Шавад зи қадри ту олитар аз сипеҳр замин,
Равад ба амри ту аз баҳру аҳгар оташу об.
Агар на биму умедат будӣ ба баҳру хаво
В-агар ба ҳайбату ҳукмат будӣ бар оташу об.
Бар ӯ итобу укубат худой кай қардӣ
Зи баҳри Йўнусу қавмаш мусаххар оташу об.
Ба ҳафт кишвар хашмат расиду назм оре,
Ҷудо кӣ дид худ аз ҳафт кишвар оташу об.
Зи қадру назми ту доранд баҳра з-он нашуданд
Чу боду хок касифу мудаваар оташу об.
Маоқиб аст ҳасудат ба ду макон, ба ду чиз:
Ба сони Фиръавн дар Мисру маҳшар оташу об.
Миёни таъби туву таъби ҳосидат дар назм
Кифоят аст дар он шеър довар оташу об.
Ки чун дарояд дар таъби ту, шавад бе шак
Бар он ду таъби дигар кибру мафхар оташу об.
Барид фикрату килки ту хост бар дари назм
Зи хоку бод аз он аст бартар оташу бод.
Чу бод хотиру таъби ту килкро ҳамроҳ
Бибӯсад ар чи бувад килку дафтар оташу бод.
Агар надорад нисбат ба хонаи ту, чарост
Ба сони хаймаат ҳам хайру ҳам шарр оташу об?
Шуд аз баҳои мадеҳат суханвар ахтару килк,
Шуд аз саҳои вучудат тавонгар оташу об.
Ҷаҳон бигир ба он бодпои хокниҳод,
Ки ҳаст бо тақи ӯ кунду музгар оташу об.
Ғаҳи масир бувад бар ниҳоди чармаи ту,

Ба назди ақл мусаввар шавад гар оташу об.
Ба пасту боло чун обу оташ аст, магар
Шудааст аз паи ту аспайкар оташу об?
Ба сони сарсар, лекин ба гоҳи тобишу хӯй
Кӣ дид сохта дар табъи сарсар оташу об.
Чахон надид магар чармаи туро дар так
Ба ҳеч мустақаре соягустар оташу об.
Замона сохт зи ҳафт ахтару чаҳор аркон
Барои зинати базмат ду лашкар оташу об.
Бихоҳ аз он ки бихӯрдӣ, чу табъ худ бидихад
Димоғу табъи туро зебу зевар оташу об.
Ба сифват обу ба табъ оташу надида чаҳон,
Магар ба чоми ту чун ду бародар оташу об.
Ту рӯи шодӣ афрӯзу оби ғам бар аз он
Ҳанию равшан дар чому соғар оташу об.
Кӣ баҳри пираҳане ман гузидам аз дилу чашм
Зи чаври чарх чу моғу самандар оташу об.
Дар обу оташи беҳад чаро шавам ғарқа,
Чу ҳаст боз ҳаворо муқаддар оташу об.
Зи хун бубаст дилу чашм пас чу оҳану хок
Чарост дар дилу чашмам мучовар оташу об.
Валек аз оташу об аст дидаву дили ман
Чу дар санои ту кардам муқаррар оташу об.
Ҳамеша то ба замин асту чарх, ганчу нучум
Ҳамеша то ба саир асту Кавсар оташу об.
Сахову лутф туро, банда бод абру ҳаво,
Санову ҳилм туро, бод чокар оташу об.
Мабод қоидаи давлати ту зеру забар,
Ҳамеша то ки бувад зеру азбар оташу об.

Ёраб, чӣ буд он тирагӣ в-он роҳи дури нимашаб,
В-аз чони ман якборагӣ бурда ғами чонон тараб.
Гардун чу рӯи ошиқон дар лӯълӯи макнун ниҳон,
Гетӣ чу рӯи дилбарон пӯшида аз анбар салаб.
Рӯи само гавҳарнигор, офокро чехра чу қор,
Осуда табӣ рӯзгор аз шӯришу чангу чалаб.
Аҷроми чарҳи чанбарӣ чун лӯбатони барбарӣ,
Пайдо Сухайлу Муштарӣ, хуршеди равшан мӯхтачаб.
Ин ахтарон дар вай муқим, аз ламъ чун дурри ятим,
Ин роҷеъу он мустақим, ин собиту он мунқалаб.
Маҳкам инон дар чанги ман, сӯи нигор оҳанги ман,
Биспулда раҳ шабранги ман, гоҳе сареъу гаҳ хабаб.
Боди баҳори хеши ӯ, новарду чавлон кеши ӯ,
Сахроу дарёе пеши ӯ чун мӯҳра пеши булъячаб.
Аз наъли ӯ пурмаҳ замин в-аз гоми ӯ қӯтаҳ замин,
В-аз ханги ӯ огаҳ замин, в-аз табӣ ӯ холӣ ғазаб,
Оҳусурин, зарғомбар, кайвонманиш, хуршедфар,
Хородилу сандорцигар, руинсуму оҳанасаб.
Дар роҳи чун шабранги Ҷам бо шер буда дар Аҷам,
Омухта чавлон дар Аҷам, хӯрда рабеъ андар Араб.
Дар манзили Салмову май гаштам ҳаме нохурда май,
Тан ҳамчу андар оби най, дил ҳамчу дар оташ қасаб.
Омад ба гӯшаш ҳар замон овози Хизр аз ҳар макон,
К-эзид таъолоро бихон дар қаъри қоъи муртаҳаб.
Хаста дили ман дар ҳазан, гуфтӣ маро: ло таъҷалан,
Чун гуфтаме бо дида ман: инна сабабна-л моа-сабб.
Роҳе чунон бигзоштам, боғи Ирам пиндоштам,
Аз сабр тухме коштам, омад ба бар баъд-ут-тааб.
Рӯз омада дармони ман, осуда аз ғам чони ман,
Аз хаймаи чонони ман омад ба гӯши ман шағаб.
Овози асби ман шунид, он моҳ пеши ман давид,

Васл омаду хичрон парид, омад нишоту шуд караб.
Бо вай нишастам май ба даст, ӯ бут буду ман бутпараст,
Аз ишки ӯ ман гашта маст, ӯ маст буд з-оби инаб.
Ҳам ноз дидам ҳам бало, ҳам дард дидам ҳам даво,
Ҳам хавф дидам ҳам ричо, ҳам хор дидам ҳам ругтаб.
Гаҳ даст ёзидам ҳаме, зулфаш тарозидам ҳаме,
Гаҳ нард бозидам ҳаме, як бўса буду як надаб.
Бар ман ҳамекард ӯ сано, хандон ҳамегуфт ӯ маро:
Бархон мадехи ӯ, кучо алмадху фиҳи қад вачаб.

Ҳар он рӯзе, ки бошам дар харобот,
Ҳаменолам чу Мӯсо дар муноҷот.
Хушо рӯзе, ки дар мастӣ гузорам,
Муборак бошад ам айёму соот.
Маро бе хештан беҳтар, ки бошам
Ба куррой фурӯшам зӯҳду томот.
Чу аз банди хирад озод гаштам,
Нахоҳам кард пас гетӣ иморот.
Маро гӯӣ: либосотӣ ту то кай?
Хароботӣ чӣ донад чуз либосот.
Гаҳе андар сучудам пеши соқӣ,
Гаҳе пеши муғаннӣ дар тахиёт.
Падар бар хумми хамрам вақф кардаст,
Сабилам кард модар дар харобот.
Гаҳе гӯям, ки эӣ соқӣ, қадаҳ гир,
Гаҳе гӯям, ки эӣ мутриб, газал хот.
Гаҳе бода кашида то ба мастӣ,
Гаҳе наъра расида то самовот.
Маро Мӯсо нафармояд ба Таврот,
Чу кардам ҳаққи Фиръавнӣ мукофот.
Чу донӣ, к-ин Саной тураҳот аст,
Макун бар вай саломе хоча, ҳайҳот!

Чи хоҳӣ кард қурроию томот,
Тамошо кард хоҳӣ дар харобот?
Замоне бо ғарибон нард бозам,
Замоне кард созам бо либосот.
Гаҳе маҳрух ниҳам бар нашғи шатранч,
Гаҳе шахпил хоҳам гоҳи шахмот.
Гаҳе ҳамчун лабат дар нолиш оям,
Гаҳе бо сотгине дар муноҷот.
Гаҳе рухро ниҳода бар замин паст,
Гаҳе наъра кашида дар самовот.
Чунон гаштам зи мастию харобӣ,
Ки нашносам иборот аз ишорот.
На мутрибро шиносам аз муаззин
На дастонро шиносам аз таҳийёт.
Шунидам ман, ки шоҳе бандаро гуфт:
Ки ту абди манӣ, пеш ор ҳочот.
Ҳамегуфт: эй Саной, ту бинанӣуш,
Ки ман бошам ба по ҳам дар муноҷот.

Наҳоҳам ман тарику роҳи томот,
Маро май бояду маскан харобот.
Гаҳе бо май гусорам андуҳи хеш,
Гаҳе бо чом бошам дар муноҷот.
Гаҳе шатранч бозам бо ҳарифон,
Гаҳе розӣ шавам бо шеъру абъёт.
Гаҳе шахрух шавам бо айшу роҳат,
Гаҳе аз ранч гардам боз шахмот.
Наҳоҳам чуз маю майхонаву чом,
На меҳнат бошад он чову на офот.

Ҳамеша то бувам дар хамру дар кимр,
Биёбам роҳате андар мақомот.
Чу толиб бош андар роҳи маъшук,
Талаб кардан бувад роҳи ибодот.
Тариқи ишқ он бошад, ки ҳаргиз
Наёбад ошиқ аз маъшук ҳочот.
Чунин донам тариқи ошиқиро,
Ки напзирад ба роҳи ишқ томот.
Зи чизе чун тавон додан нишоне,
Ки пайдо нест андар вай ишорот.

ДАР МАДҲИ БАҲРОМШОҲ

Мардию чавонмардӣ оину раҳи мост,
Чони маликон зинда ба давлатбунаҳи мост.
Рӯзидеҳи сайёра баргашт зиёро,
Дарюзагари соя парру кулаҳи мост.
Гарчи шараҳи ҳар чӣ шаҳ омад сӯи шарр аст,
Аз даҳр барафгандани шарҳо шараҳи мост.
Барги қаҳи мо аз куҳи бечора натарсад,
Ки то ба раҳи Қоҳқашон барги қаҳи мост.
Он ҷо, ки бувад кӯшиши шатранчи тавозӯъ,
Дар натъи чаҳон ҳар чи ки пайдост шаҳи мост.
В-он ҷой, ки баҳшоиши мо дам зад, агар ту
Дар умр гунаҳ бинӣ, он гаҳ гунаҳи мост.
Ҳақко, ки на бар зиндагии давлату дин аст,
Ҳар азм, ки дар рағми сафеҳон табаҳи мост.
Ҳар ориза к-ояд зи худованд бари мо,
Дар бандагӣ он ҷо, ки аҳи омма ҳаҳи мост.
Мо хозини неку бади ҳақкем, зи мо нест
Он ҷо, ки биғири мо в-он ҷо, ки неҳи мост.
Ал миннату лиллаҳ, ки бари давлату миллат

Икклими чахон дидаву айюкгахи мост.
Чашми малакон зери сапедист, зи бас ашк
Аз бими яке банда, ки зери шабахи мост.
Он кас, ки мулукон ба гуломиш наярзанд,
Як хидмати камтар ҳашамаи боргахи мост.

Розе зи азал дар дили ушшоқ ниҳон аст,
З-он роз хабар ёфт касеро, ки аён аст.
Ўро зи паси пардаи агёр дувум нест,
З-он мисл надорад, ки шаҳаншоҳи чахон аст.
Гӯянд аз ин майдон онро, ки даромад,
Кай хоҷа дилу рӯҳи равонат зи равон аст.
Гар моҳи хилол ояд дар наът кусуф аст,
В-ар тири висол ояд барбаства камон аст.
К-ин гӯй дусад бор ҳазор аз паи маънӣ
Гаштаст, к-аз эшон тафи ангишт нишон аст.
Он кас, ки ридое зи риё бар китф афканд,
Он нест ридо, он ба сифат дон, таласон аст.
Гарчанд начун аст дар ин парда дили мо,
Медон ба ҳақиқат, ки зи иқбол ситон наст.
Қоф аз хабари хайбати ин ҳарф ба таҳқиқ
Чун сини саломат зи паи хоҷа равон аст.
Гӯй, ки магар сина пуроташ ҳама дорад,
Ё дидаи ӯ бар сифати баҳри Умон аст?
Ин чист? Чунин бояд андар раҳи маънӣ,
Он кас, ки чунин нест, яқин дон, ки чунон аст.
Назми гуҳари маънӣ дар дидаи даъвӣ
Чун мардумаки дида дар ин мақла ниҳон аст.
Дар роҳи фано бояд чонҳои азизон,
К-ин шеъри Саной, сабаби қуввати чон аст.

Рохи факр аст, эй бародар, фока дар вай рафтан аст,
В-андар ин раҳ нафси кофаркуш зи баҳри куштан аст.
Нафс амморасту лаввомасту дигар мулҳама,
Мутмаина бо се душман дар яке пирохан аст.
Хоку боду обу оташ дар вучуди худ бидон,
Рав дар ин маъни назар кун, сад ҳазорон равзан аст.
Чор нафсу чор табъу панҷ хиссу шаш чиҳат,
Ҳафт султон бо даху ду чумла бо ҳам душман аст.
Нафсро маркаб масозу бо муроди ӯ марав,
Ҳамчу хар дар гил бимонад, гарчи аслаш тавсан аст.
Аз дари дарвозаи мо то ба дорулмулки шох
Ҳафт ҳазору ҳафсаду ҳафтод роҳу раҳзан аст.
Хоҷа дорад чор хоҳар мухталиф андар вучуд,
Номи худро мард карда, пеши эшон чун зан аст.
Дар шарият кай раво бошад ду хоҳар як никоҳ,
Дар тариқат ҳардуро аз худ мубарро кардан аст.
Сӯзанеро пойбанди роҳи Исо сохтанд,
Ҳубби дунё пойбанд аст ар ҳаме як сӯзан аст.
Ҳеч донӣ, аз чӣ бошад қиммати озодамард,
Бар сари хони ҳасисон даст кӯтаҳ кардан аст.
Бар сари кӯи қаноат ҳучрае бояд гирифт,
Ним ноне мерасад, то ними чоне дар тан аст.
Гар зи гулшанҳо биронад, мо ба гулханҳо равем,
Ёр бо мо дӯст бошад, гулхани мо гулшан аст.
Эй Саной фоқаву факру фақирӣ пеша кун,
Фоқаву факру фақирӣ ошиқонро маскан аст.

Андар дили ман ишқи ту чун нури яқин аст,
Бар дидаи ман номи ту чун нақши нигин аст.

Дар табъи ману ҳиммати ман то ба қиёмат
Меҳри ту чу ҷон асту вафои ту чу дин аст.
Ту бозпасин ёри маниву ғами ишқат
Ҷони ту ки ҳамроҳи дами бозпасин аст.
Гӯй: бибар аз сӯхбати ноаҳл бари ман,
Аз ҷон бибарам, гар хама мақсуди ту ин аст.
Онро ки ғараз сӯхбати дидори ту бошад,
Ҷӯро чӣ ғами тошу чӣ парвои тагин аст.
Уммеди висоли ту маро умр бияфзуд,
Худ васл чи чиз аст, ки уммед чунин аст.
Гуфтам, ки туро банда набошад чу Саной,
Нӯки мижа бар ҳам зад, яъне ки ҳамин аст.

Шӯр дар шаҳр фиғанд он бути зуннорпараст,
Чун хиромон зи харобот бурун омад даст.
Пардаи шарм дарида, қадаҳи май дар каф,
Шарбати ҳамр чашида, алами куфр ба даст.
Шуда берун зи дари нестӣ, аз ҳастии хеш
Нест ҳосил шавад онро, ки бурун шуд аз ҳаст.
Чӣ бут аст он бути қаллошдиди раҳбонкеш,
Ки ба шамшери чафо чуз дили ушшоқ нахаст.
Андар он вақт ки ҷосуси ҷамоли руҳи ӯ
Аз пай пардаи пиндору ҳаво берун ҷаст.
Ҳеч абдол надидӣ, ки дар ӯ дарнигарист,
Ки дар он соати зуннор чиҳил гардан бааст.
Гоҳ дар хоки харобот ба ҷон боз ниҳод,
Хокиеро, ки аз ин хок шавад хокпараст.
Бар дари Каъбаи томот чӣ лаббайк занем,
Ки ба бутхона наёбем ҳаме ҷои нишаст.

ДАР МАДҲИ ҚОЗИЮЛҚУЗЗОТ АБДУЛВУДУДИ ҒАЗНАВИ ҒАРМОЯД

Он табъро, ки илму саховат шиор нест,
Аз олимеш фахру зи зуфтиш ор нест.
Ҷуз чашми захми уммату таъвизи бухл нест,
Ҷуз радди чарху обкаши рӯзгор нест.
Он дасту он забон, ки дар ӯ нест нафъи халқ,
Ҷуз чун забони савсану дасти чанор нест.
Бошад чу абр бе матару баҳр бе гуҳар,
Онро, ки бо чамоли накӯ хулқ ёр нест.
Дар пеши чавҳарӣ чу сафоласт он садаф,
К-андар миёни он гуҳари шоҳвор нест.
Миннат худойро, ки мар ин ҳар ду васфро
Ҷуз дар мизочи пешрави дин қарор нест.
Қоziюлқуззоти ғазнин Абдулвудуд, он-к
Мар илму ҷудро ҷуз аз ӯ пешкор нест.
Чарх аст илми ӯ, ки мар ӯро фасод нест,
Баҳр аст ҷуди ӯ, ки мар ӯро канор нест.
Дар барру баҳр нест яке санъат аз саҳо,
К-андар бунону табъаш аз он садҳазор нест.
Бо сираташ дар оташу обу ҳавову хок
Қадри баланду сафвату лутфу виқор нест.
Эй қадри ту расида бад-он парда, к-аз улувв
З-он парда з-астари асари сунъбор нест.
Он чист, к-аз яқини ту онро мизоч нест,
В-он кист, к-аз яқини ту онро ясор нест.
Дин аз туву забонт чаро мешавад қавӣ,
Ғар ту най Алию забон Зулфиқор нест.
Дар ҳафт баҳши олам як мубтадеъ намонд,
К-аз зулфиқор хуччати ту дилфиғор нест.
Ҷуз дар чаман वालीи ту чун гул пиёда кист?
Ҷуз бар ачал ҳасуди ту чун ҷон савор нест.

Наздики илму ройи ту як нурманд нест,
Дар пеши хилму санги ту кӯҳ бурдбор нест.
Он кист, к-ӯ надорад бо ту чу тири дил,
К-ӯ аз синони суннати ту сӯгвор нест.
Як тан намонд дар чамани чуди ту, ки ӯ
Чун фохта зи миннати ту тавқдор нест.
Эй шамстабъ, к-аз ту чаҳонро гузор нест,
В-эй абрдаст, к-аз ту заминро ғубор нест.
Уммедвор боз сӯи садрат омадам,
Аз абру шамс кист, ки уммедвор нест.
Чуз шоирони кӯтахбинро дар ин диёр
Бар боргоҳи чуду каримит бор нест.
Оре, зи нури оташу аз лутфи оби пок
Рафъат ба чуз насиби духону бухор нест.
Лекин замонай туву бар ман зи баҳти бад
Ҳар-ч аз замона ояд, ҳаққо, ки ор нест.
В-аллаҳ, ки аз либос чуз аз рӯи орият
Бар фарқи ман амомаву бар по изор нест.
Корам бисоз аз карама имрӯз эй карим,
Ҳарчанд корсоз ба чуз кирдигор нест.
Гарчи диҳӣ, вагар надиҳӣ сила дар ду ҳол
Чуз гавҳари санои ман ин чо нисор нест.
Бошад каримӣ ар бидиҳӣ, вар-на ройи туст,
Мар бандаро ба ҳеч сифат ихтиёр нест.
Донӣ, ки аз замона чуз эҳсону номи нек,
Ҳаққо, ки ҳар чӣ ҳаст ба чуз мустаор нест.
Номи накӯ бимон чу каримон зи дастгоҳ,
Чун шуд яқин, ки умру дувал пойдор нест.
То дӯзаҳу биҳишт кам аз ҳафту ҳашт нест,
То ҳиссу табъ беш зи панҷу чаҳор нест.
Чандон-г кадр бод, ки онро карона нест,
Чандон-г умр бод, ки онро шумор нест.

З-ин пасам бо девмардум пайкару пайкор нест,
Гар бимонам зинда дигар бо гурурам кор нест.
Ёфтам дар бекарорӣ марказе, к-аз роҳи дин
Чуз нишоти ақлу чонаш маркази паргор нест.
Ёфтам бо зорӣ андар олами форигдилон,
К-андар он бозор хӯи хочаро бозор нест.
Дар сарои зарби ӯ илло ба номи шоҳи ақл
Бар чамоли чехраи озодагон динор нест.
Бар гули ҳикмат шунудам бодаи гулгуни ҳукм,
Гоҳи асрофи хуморӣ бар гуле кас хор нест.
Зери ин мавкаб гузар кун бар чаҳон, к-аз рӯи ҳукм
Чуз ба шамшери набувват кас бар ӯ солор нест.
В-андар он мавкабсаворонанд, к-андар размашон
Рустаму Исфандиёру Золро миқдор нест.

Сокиё, май дех, ки чуз май ишкро пидром нест,
В-ин диламро токати андешаи айём нест.
Пухтаи ишкам шароби хом хоҳӣ, з-он кучо?
Созгори пухта, чоно, чуз шароби хом нест.
Бо фалак осоишу ором чун бошад туро,
Чун фалакро дар ниҳод осоишу ором нест.
Ишк дар зоҳир ҳаром аст аз паи номаҳрамон,
З-он ки ҳар бегонае шоистаи ин ном нест.
Хӯрдани май наҳӣ шуд з-он низ дар даврони мо,
К-андар ин айём ҳар дасте сазои чом нест.
То наяфтад бар умеди ишк дар доми ҳаво,
К-ин раҳи хос аст, андар вай маҷоли ом нест.
Ҳаст хосу ом, не наздики ҳар фарзонае
Донаи доми Ҳаво чуз чоми чонанҷом нест.
Чохилонро дар чарогаҳ дом ҳасту дона не,
Ошиқонро боз дар раҳ дона ҳасту дом нест.

ДАР ТАҶРИД ВА ТАВҲИД

Куфру имон ду тариқест, ки он пинҳон нест,
Фарқи ин ҳар ду ба наздики хирад осон нест.
Куфр наздики хирад нест чу имон, ки ба васф
Аҳриманро сифати бартариӣ яздон нест.
Гуҳар имон, ки бичустаст зи аркони сипеҳр,
Дар ду кавнаш ба масал чуз дили покон кон нест.
Ки сифат кардани имон ба гуҳар саҳт хатост,
З-он ки з-аркони сафо қуввати ӯ яксон нест.
Ту агар з-аркон донӣ сифати нуру зиё,
Назди ман ин ду сифат чуз асари имон нест.
Нури асли чу фуруғе диҳад аз даст фуруғ,
Фаръро асл чу пайдо шуд ҳеҷ имкон нест.
Кор на батни ҳадас дораду дорад ҳақи маҳз,
Расми атлолу диман чун талали айвон нест.
Ройгон ин хабар, эй дӯст, ба ҳар кас надиханд,
Мушк гарчанд касод аст чунин арзон нест.
Эй писар, пой дар ин баҳр мазан, з-он ки туро
Маъбару пойғаҳи қулзуми бепоён нест.
К-ин тариқ аст, ки дар вай чу шавӣ тӯша, туро
Чуз фано будан агар Бӯзарию Салмон нест.
Ин арӯсест, ки аз ҳусни руҳаш бо тани ту
Гар Ҳусайнӣ, ҳама чуз ханчару чуз пайкон нест.
Дарди ин боду ҳаво дар тани ҳар кас, ки шавад,
Ҳаст дарде, ки ба чуз сӯхтанаш дармон нест.
Чисму ҷонро ба аразгоҳ ниҳодам, ки маро
Мояи арз дар ин чуз ғарази ҷонон нест.
Гар ҳичоби раҳат аз ҷисму зи ҷон хоҳад буд,
Рав, ки ҷонони туро майл ба ҷисму ҷон нест.
Ҷисму ҷон бобати ин лӯбати симинтан нест,
Тӯхфаи беҳабар андар хури ин султон нест.
Фард шав з-ин ҳама, то марди аразгоҳ шавӣ,

К-андар ин кӯй ба чуз раҳгузари мардон нест.
Чанд гӯй, ки маро хуччату бурхон бояд,
Ҳар чи ҳақ бошад, бе хуччату бе бурхон нест.
Куштаи ҳақ шав, то зинда бимонӣ, варна
Бо чунин бандагиат чои ту чуз майдон нест.
Аз чи бояд-т ба даъвӣ задан ин чандин даст,
Ки ба дасти ту зи сад маънии якдастон нест.
Номи худро чи ниҳӣ беҳуда Мусии Калим,
Ки гилеми ту ба чуз бофтаи ҳомон нест.
То дар оташ чу равӣ ҳамчу Бароҳими Халил,
Чун туро ояти Яздон рақами унвон нест?
Ғалатӣ чоии падар, ин шакар аз Аскар нест,
Ғалатӣ чоии падар, ин гуҳар аз Уммон нест.
Эй басо Йӯсуфрӯён, ки дар ин Миср буданд,
Ки чу Яъқуб падаршон, магар, аз Канъон нест.
Эй басо Йӯнусномон, ки дар ин об шуданд,
Ки чигаршон ҳама чуз сӯхтаву атшон нест.
Мард бояд, ки чу Булқосим бошад ба амал,
Варна олам тӣҳӣ аз кардаи Бӯсафён нест.
Гӯй: аз исми накӯ мард накӯфеъл шавад,
Не, чу бад бошад тан, исм варо товон нест.
Ман Вафо ном басе донам, к-аш чуз ба чафо
Табъи нозандаву қон моилу дил шодон нест.
Оҳан аст, оре, сандон ба ҳама қой, валек
Хештан гоҳи тарозу ба бари сӯҳон нест.
Номи оташ на зи гармист, ки оташ хонанд,
Об аз он нест ба ном об, кучо сӯзон нест.
Ҳафту чоранд агар расм бувад вақти шумор,
Вақти афёол чаро феълаш ҳамчандон нест.
Ё биё пок бизӣ, варна бирав хокӣ бош,
Ки ду маънӣ ҳаме андар сухане осон нест.
Роҳи ин сарви ҷавон дуру дароз аст, эй пир,
Маи ин хоҷа сазои сари сармастон нест.

Чон фишон дар сари ин кӯй, ки аз айёрон
Шаб набошад, ки дар он мавсими чонафшон нест.
Лаззати нафс бадал соз ту бо лаззати ишқ,
Бигсал аз табъу ҳаво гар гаразат ҳичрон нест.
Рози ин парда наёбӣ агар аз нафсу ҳаво,
Дар кафи нестии ту алами тугён нест.
То ҳама ҳу нашавӣ, ҳуи ту илло нашавад,
Чун шавӣ ҳу ту, туро он ҳавасу нуқсон нест.
Тақя бар шаръи Муҳаммад куну бар Қуръон кун,
З-он кучо урваи вуқои ту чуз Қуръон нест.
Гуфт ин шеър Саной, ки чу Кайвонӣ гуфт:
«Равшаноии ҷаҳон чуз фалаки гардон нест».

Дар дил онро, ки рӯшноӣ нест,
Дар харобот-ш ошноӣ нест.
Дар хароботи худ ба ҳеч сабил
Мавзеи мардуми мароӣ нест.
Писаро, хез чоми бода биёр,
Ки маро барги порсой нест.
Чуръаи май ба чону дил бихарам,
Пеши кас май бад-ин равой нест.
Эй ҳушо, мастиёву беҳудиё,
Беҳ аз ин ҳар ду подшой нест.
Май хуру илми қилу қол мағӯй,
Войи ту, к-ин сухан малоӣ нест.
Чанд гӯй, ки чанду чуну чаро,
З-ин маонӣ туро раҳой нест.
Дар мақоми вучуду манзили кашф
Чунию чандию чароӣ нест.
Ту яке гирди дил барою бубин,
Дар дили ту ғами дутоӣ нест?

Ту худ аз хеш кай расӣ ба худой,
Ки туро худ зи худ чудой нест.
Чун ба чоё расӣ, ки чуз ту шавӣ
Баъд аз он ҳол чуз худой нест.
Ту махонам Саной, эй ғофил,
К-ин суханҳо ба худнамоӣ нест.

Эй мохи сиём, арчи маро худ хатаре нест,
Ҳаққо, ки маро ҳамчу ту меҳмон дигаре нест.
Аз дарди ту, эй рафта баногаҳ зи бари мо,
Як зовияе нест, ки пурхун чигаре нест.
Он кист, ки аз баҳри ту як қатра наборид,
К-он қатра кунун дар садафи дин гуҳаре нест.
Эй вой бар он к-аз ғами вақти сиҳати ту
Ўро ба чуз аз вақти сабӯҳӣ саҳаре нест.
Бисёр ту оиву набинӣ ҳамаро з-он-к
Мо бар гузарем, аз ту туро худ хабаре нест.
Он дил, ки ҳаме тарсад аз он шӯълаи оташ,
Валлах, ки ба чуз рӯза мар ўро сипаре нест.
Бас кас, ки чу мо рӯза ҳамедошт аз ин пеш,
Имрӯз ба чуз хок мар ўро мақаре нест.
Эй дода ба бод ин маҳи бо баркату бо хайр,
Моно, к-ат аз ин оташ дар дил шараре нест.
Бисёр касо, к-ӯ бари иде чу ту мехост,
Имрӯз чуз аз ҳасрат аз онаш самаре нест.
Ашке ду-се имрӯз дар ин букъа фуру бор,
К-андар чамани умри ту з-ин беҳ матаре нест.

МАДҲИ ЙҶСУФ ИБНИ АҲМАД ВА МАСЪУДШОҲ КУНАД

Эй банда, раҳи шавқи малак бе хатаре нест,
Аз чон қадаме соз, ки беҳ 3-ин сафаре нест.
Тирест бало дар равиши ишқ, ки ҳаргиз
Ҷуз дидаи дарвеш мар ӯро сипаре нест.
Аз хеш ғизо соз, пас он гоҳ ба раҳ пӯй,
Зеро ки туро беҳ зи туй ишвахаре нест.
Худро зи миёни худ бардор, азеро-к
Кас бар ту дар ин раҳ зи ту беҳу батаре нест.
Танро чи қабуле ниҳӣ он чо, ки зи иззат
Сад чони муқаддасро он чо хатаре нест.
Куштанд дар ин роҳ басе ошиқ бо теғ,
К-аз хуни яке ошиқи ҳолӣ асаре нест.
Дар баҳри ғамон ғӯта хур аз рӯи ҳақиқат,
К-андар садафи ишқ беҳ аз ғам гуҳаре нест.
Борат зи худованд ба ҳаҷ дон, ки касеро
Дар пардаи асрори худой гузаре нест.
Бар дӯш фикан ғошияи меҳр дар ин кӯй,
Чун гирди миёни ту зи бидъат камаре нест.
Аз абри пушаймонӣ ашке ду фурӯ бор,
К-андар чамани ишқи ту беҳ 3-ин матаре нест.
Дар равшани ишқ чи хушӣ бувад онро,
К-андар чамани сунъи худояш назаре нест.
Кай меваи раҳмат хурад он кас, ки зи аввал
Дар боғи умедаш зи иноят шачаре нест.
Эй дар раҳи исён қадаме чанд шумурда,
Боз ой, к-аз ин дарғаҳи беҳ мустақаре нест.
Аз кардаи худ ёд кунӣ, гирӣӣ, азеро
Бар умр беҳ аз ту ба ту кас навҳагаре нест.
Бар тоати худ така макун, 3-он ки ба илҳом
Аз оқибати қор касеро хабаре нест.

Чун номи баду нек ҳаме аз ту бимонад,
Пас беҳ зи накӯномӣ моро хунаре нест.
Некию саховат куну машмар, ки чу эзид
Подошдеху муфзалу некӯшумаре нест.
Гирди уламо гард, ба хоса бари он кас,
К-имрӯз ба ҳар шаҳр чу ӯ муштаҳаре нест.
Хуршеди замин Йӯсуфи Аҳмад, ки заминро
Чун ӯ ба гаҳи илму маҳомид дигаре нест.
Он абри гуҳарпош, ки дар илм чун ӯ ҳеч
Мар чор гуҳарро беҳ аз онаш писаре нест.
Он шоҳи атобахш, ки дар боғи шарият
Бонафътар аз вай ба гаҳи чуд саре нест.
Бе хидмати ӯ дар тани як чон амале нест,
Бе мадҳати ӯ дар дили як тан фикаре нест.
Номи Умар аз адл баланд аст, вагар не
Як хона надонам, ки дар он чо Умаре нест.
Аз рӯзаву аз гирия чу як кому ду чашмаш,
Дар бодияи тақвӣ хушкею таре нест.
Оре, чи ачиб з-он ки чу чадду падари ӯ
Касро ба чаҳон акнун чадду падаре нест.
Илму хирадаш бештар аст аз ҳама, лекин
Дар дида зи бешармию дар сар батаре нест.
Эй қадри ту гашта сафарӣ дар раҳи дониш,
К-ӯро чуз аз ҳазрати чаллат ҳазаре нест.
Дар оби фано ғарқ шуд аз заврақи кина,
Он дил, ки дар ӯ з-оташи меҳрат шараре нест.
Бигдохт ҳасуди ту чу дар об шакар, з-он-к
Дар коми сухан беҳ зи забонат шакаре нест.
Чашми бади мо бод зи ту дур, ки аз лутф
Як чиз надорӣ, ки дар ӯ зебу фаре нест.
Ал миннату лиллаҳ, ки дар ин чоҳи ту боре
Нафъ аст чаҳонрову касеро зараре нест.
Дар айни биҳиштӣ ту дар ин чову дар он чо,

К-андар дили ту аз ҳасади кас мақаре нест.
Дорӣ хираду илму саҳо, лек бари ақл
Дар таъбат аз ин беҳасадӣ беҳ хунаре нест.
На ҳар кӣ баромад ба сари курсӣ имом аст,
На ҳар кӣ кунад бонге он ҷо ҳашаре нест.
Курсӣ чи кунад он ки надорад хабар аз илм,
Хуршед чи суд онро, к-ӯро басаре нест.
Хуршеди ҷаҳон кай шавад аз илми касе, к-ӯ
Дар шаб ҷу маҳ ӯро бари ихвон самаре нест.
Илму хираду асл ҳаме бояд, в-арна
Худ мояи шӯхиро ҳаддею маре нест.
Фатвӣ диҳио илм ҳамегӯӣ, валекин
Бо кас даҳу панҷит неву шӯру шаре нест.
Ҳар кас набувад ҷун ту гаҳи илм, азоро-к
Сад баҳр ба наздики хирад ҷун шумаре нест.
Худ даври беинсофон бигзашт дар ин шаҳр,
Зоро ба ҷаҳон ҷун шаҳи мо додгаре нест.
Шоҳио чи шоҳӣ, ки гаҳи адлу гаҳи илм
Ҷун ӯ зи сурайё малике то ба сарӣ нест.
Он шоҳи музаффар, ки бар ӯ аз сари кӯшиш
Ҷуз бахшиш ӯро зи табиат зараре нест.
Масъуди ҷавонбахти ҷавонумр, ки ҷун ӯ
Бар нӯҳ фалаку ҳафт замин шоҳу саре нест.
Қадри шаҳи Ғазнин нашиносад ба ҳақиқат
Онро, ки зи аҳволи Хуросон хабаре нест.
Бодо сари ӯ сабзу дилаш шод, ки имрӯз
Мар мулки ҷаҳонро беҳ аз ӯ тоҷваре нест,
Эй хоча, ҷунин дон зи сари ақлу фасоҳат,
К-имрӯз дар ин фан ҷу Саной дигаре нест...

Мархабо баҳре, ки обаш лаззат аз Кавсар гирифт,
Ҳаббазо коне, ки чудааш оламе дар зар гирифт.
Иттифоки он ду чавҳар буд, ки дар офоқ ҷуст
Асл, вакте Хизр бурду фаръ Искандар гирифт.
Ҷону илму ақл саргардон дар ин фикрат мудом,
К-он чу чавҳар буд, к-аз вай оламе гавҳар гирифт.
Ҷатри ҳиммат то бари ишки мутаҳҳар боз кард,
Ҳар киро сар дид, бе сар карду кор аз сар гирифт.
Дар ҳама бустони ҳиммат ҳеҷ кас хорӣ надид,
Акси рух бинмуд бустонҳо, гули аҳмар гирифт.
Обу оташро набуд васлат, чу он сӯҳбат наёфт,
Порае з-он об бар оташ зад, оташ даргирифт.
Чун қабулӣ дид худро з-он каромаҷҳои хом,
Қибла вайрон кард, то олам ҳама кофар гирифт.
Ҳар кӣ соҳибсадр буд аз нури ӯ рӯзӣ бибурд,
Сурати дигар намуду сирати дигар гирифт.
Мучримо, тарсо, ки аз фармони Исо сар битофт,
Дил бад-он хуррам, ки рӯзе сумми хар дар зар гирифт.
Чун таҷаллӣ кард бар симои ҷон симои ишк,
Он бути сангини озарсанг дар озар гирифт.
Ҳар кӣ дар обод ҷоне ҷуст, бечоясту чоҳ,
Ҳар кӣ дар вайрона ранҷе бурд, ганҷе баргирифт.
Чун Саной дид сад чо дафтари як дил надид,
Рағми коғаз аз дили озодагон дафтар гирифт.

ДАР ТАВҲИД

Эй ҳама ҷонҳо зи ту поянда, ҷон чун хонамат?
Чун ҷаҳон нопойдор омад, ҷаҳон чун хонамат?
Эй ҳам аз амри ту ақлу ҷон бас андар шавку завк,
Дар муноҷот аз забони ақлу ҷон чун хонамат.

Ҳар чи дар зери замон ояд ҳама исм асту чисм,
Ман зи ман бе ҳеҷ узре дар замон чун хонамат?
Осмонҳо чун замини маркаи дарбони туст,
Бо чунин иҷлолу рутбат осмон чун хонамат?
Он кӣ номи ӯ макон омад, надорад худ макон,
Пас ту доранда маконӣ дар макон чун хонамат?
Бонишон аз рӯи феълӣ, бенишон аз рӯи зот,
Ман чу дар ҳиссу ҳаёлам, бе нишон чун хонамат?
Он чи дар садр аст дар лӯълӯш кас менангарад,
Ман бурун чун лӯлиён бар остон чун хонамат?
Чун туй суди ҳақиқӣ, дигарон савдои маҳз,
Пас чу муште хас барои сӯзиён чун хонамат?
Илми ту худ боми ақлу Каъбаи нафс асту табъ,
Ман чу ҳаққӯлон ба зери новдон чун хонамат?
Ину он бошад ишорат сӯи аҷсоми кашаф,
Ту латифӣ дар иборат, ину он чун хонамат?
Он чи дил донад ҳудус аст, он чи лаб гӯяд хуруф,
Ман зи дил чун донамат ё аз забон чун хонамат.
Аз варои кунфакон омад пас аз таҳйили хеш,
Дар муноҷот аз фузулӣ кунфакон чун хонамат?
Бе забон чун тир хоҳӣ, то туро хонанд бас,
Ман, Саной, бо забоне чун синон чун хонамат?

ДАР БЕХАТАРИИ ҶАҲОН ВА ПУРҲАТАРИИ ОН ФАРМОЯД

Мусулмонон, сарои умр дар гетӣ ду дар дорад,
Ки хосу ому неку бад бад-ин ҳар ду гузар дорад.
Ду дар дорад вучуди мард, к-андар аввалу охир
Яке қуфли қазо дорад, яке банди қадар дорад.
Чу хангоми бақо бошад, қазо ин қуфл бикшояд,
Чу хангоми фано ояд, қадар ин банд бардорад.

Ачал дар банди ту доим, ту дар банди амал орӣ,
Ачал кори дигар дорад, амал кори дигар дорад.
Ҳар он олим, ки дар дунё дар ин маънӣ биандешад,
Чаҳонро пурхатар бинад, равонро бар хатар дорад.
Ҳар он кас, к-ӯ гирифтгор аст андар манзили дунё
На дармони ачал дорад, на сомони ҳазар дорад.
Камар гирад ачал онро, ки дар шоҳию чабборӣ
Зухал меҳри нигин дорад, камар тарфи камар дорад.
Агар таъби ту аз фарҳанг дорад фарри Кайхусрав,
Дигар шахси ту андар ҷанг зӯри Золи Зар дорад.
Агар ту филмасал моҳӣ ва аз гардун сипар дорӣ,
Ба сар умри туро лобуд замона пайсипар дорад.
Аё саргаштаи дунё, машав ғарра ба меҳри ӯ,
Ки бас саркаш, ки андар гӯр хиште зери сар дорад.
Тамаъ дар симу зар чандин макун, гар дину дил хоҳӣ,
Ки дину дил табаҳ кард он, ки дил дар симу зар дорад.
Чаҳон пур оташ асту лек бечора дили он кас,
Ки ӯ андар самими дил аз он оташ шарар дорад.
Чи нӯшӣ шарбати нӯшину охир зарбати ҳичрон,
Ҳама ранҷат хубо гардад, ҳама корат ҳадар дорад.
Ту андар вақти бахшидан чаҳоне мухтасар дорӣ,
Чаҳон аз рӯи бахшидан туро ҳам мухтасар дорад.
Санойро мусаллам шуд, ки гӯяд зуҳди пурмаънӣ,
Надонад қимати назмаш, ҳар он, к-ӯ гӯши кар дорад.

ДАР СИФАТИ МАЪШУҚИ РҶҲОНӢ ВА ТАҶАЛЛИЁТИ НУРОНӢ

Дил бе лутфи ту ҷон надорад,
Ҷон бе ту сари чаҳон надорад.
Н-ояд зи камоли ақл ақле,
То номи ту бар забон надорад.

Н-ояд зи чамоли рӯҳ рӯхе,
То ишқи ту дар миён надорад.
Чуз дар ғами зулфи дилфиребат
Рӯҳулқудус ошён надорад.
Ақл арчи шариф раҳнамоест,
Бе нутки ту хонумон надорад.
Рӯҳ арчи латиф қадхудоест,
Бе мадҳи ту обу нон надорад.
Зулфи ту яқини оқилонро
Чуз дар кунуфи гумон надорад.
Рӯи ту рухони ошиқонро
Чуз дар кунуфи амон надорад.
Бечодаи чашми бедилонро
Чуз чун раҳи Қаҳқашон надорад.
Бо нури ту моҳро каловаш
Чӣ суд, ки ресмон надорад.
Хуршед, ки ёфт хоки кӯят,
Ҳаргиз сари осмон надорад.
Гулнор, ки дид ранги рӯят,
З-он пас дили бӯстон надорад.
Эй он, ки чамолат аз гуҳарҳо
Он дорад, он, ки кон надорад.
Аз Йӯсуф хуштарӣ, ки дар хусн
Он дорию Йӯсуф он надорад.
Дарди ту бар осмони чорум
Чуз Исии нотавон надорад.
Рухсори ту қадди гарданонро
Чуз чун хами тайласон надорад.
Бо нозу карашмаи ту васлат
Бомест, ки нардбон надорад.
Бе ҳӯи бади ту рӯи хубат
Богест, ки боғбон надорад.
Дар олами ишқ кӯ насиме,

К-аз зулфи ту бӯи чон надорад?
Бо ишқи ту ақдро хазинаш
Чӣ суд, ки посбон надорад.
Бо давлати ту сияхгилеме
Гар суд кунад, зиён надорад.
Хуш эй, ки чамоли ин ҷаҳонӣ
Нақшест, ки ҷовидон надорад.
Эй аз паси парда чанд гӯй,
К-аз хусн фалон нишон надорад.
Чун рӯй намуд, ҳар кӣ ҳастӣ,
Густох бигӯ: фалон надорад.
Дар базм бубин, ки чун Уторуд
Дорад сухану дахон надорад.
Дар разм нигар, ки ҳамчу Ҷавзо
Бандад камару миён надорад.
Дорад ҳама чиз чон, валекин
Инсоф бидех, чунон надорад.
Эй он, ки зи васфи ту Саной
Он дорад, он ки он надорад.
Бе қомати худ мадораш, эро
Тири ту чун ӯ камон надорад.
З-ин гуна гаронӣ аз Саной
Ҳаргиз сабуки гарон надорад.
Булбул ба миёни гул чи гӯяд:
Хай аст яке, ки чон надорад.
Мо тоқати адли ту надорем,
К-аз фазл касе зиён надорад.

ФИ ҒАЗЗУН-НАФС ВА МАҲАЛ-УР-РӢҲ

Мубориз ӯ бувад, к-аввал ғазо бо чону тан гирад,
Зи кӯи тан бурун ояд, ба шаҳри дил ватан гирад.
Аз он укбо наяндешад, бад-ин дунё фуру н-ояд,
На чурми Булҳаким хоҳад, на чои Булҳасан гирад.
Агар хоҳад бақо ёбад, бибояд мурданаш аввал,
Агар маъруфие бошад, ки ҳам аз хештан гирад.
Бибояд рафт бар чархаш, ки то бо маҳ сухан гӯяд,
Бибояд сӯхт чун шамъаш, ки сӯхбат бо лаган гирад.
Намедонанд ранчи раҳ, бад-он бар хира мелофанд,
На з-он вачҳ аст ин гуфта, ки як раҳ дар даҳан гирад.
Иёр он аст дар олам, ки дар майдони ишқ ояд,
Масофи ҳастию мастӣ ҳама барҳам задан гирад.
Нагардад домани раҳрав ба оби ҳафт дарё тар,
Ҳама ӯ гардад аз маънӣ, чу тарки мову ман гирад.
Чу мард аз ғайр фориг шуд, зи дунё сар бигардонад,
Сипохи фақри бетартиб пас омадшудан гирад.
Аз он асрори пӯшида, ки ошиқ дорад андар дил,
Агар бар хор бархонад, ҳама олам суман гирад.
Ту гуфти ошиқон дорию кори фосиқон лобуд,
Бадахшон бад ба даст ояд, агар Нӯъмон Яман гирад.
Маро боре нашояд зад ба пеши ҳеч ошиқ дам,
Ки ҳар соат гами дунё ба гирдам анчуман гирад.
Пур аз заҳр аст коми ман, Саной, хушсухан з-онам
Қиёмат заҳр бояд хӯрд, гар дастам сухан гирад.
Вале мероси устодон аз ин зебосухан дорам,
Ҳусайне бояд аз маънӣ, ки то чои Ҳасан гирад.
Дар ин далки ба сад пора маро таъбест пурғавҳар,
Чу бигшоям зи фазли ӯ чаҳоне настаран гирад.

Касеро, ки сирри ҳақиқат аён шуд,
Маҷозии сифоти вай аз вай ниҳон шуд.
Нишон он бувад бар вучуди ҳақиқат,
Ки номи вай аз нестӣ бе нишон шуд.
Касе, к-ӯ чунин шуд, ки ман васф кардам,
Яқин дон, ки ӯ подшоҳи ҷаҳон шуд.
Малик шуд замини замонро, пас он гаҳ
Чу Исо, ки худ сокини осмон шуд.
Равон гашт фармони ӯ чун Саной,
Мар ӯро, ки гуфт ӯ: чунин шав, чунон шуд.
Халил аз сари нестӣ кард даъвӣ,
Ки сӯзанда оташ бар ӯ бӯстон шуд.
Чи арнист аз нафс бар Тури Сино,
Қадамгоҳи ӯ чумла оби равон шуд.
Набинӣ, ки ҳар к-ӯ зи худ гашт фонӣ,
Қарини қазо гашту соҳибқирон шуд.
Ҳам аз нестӣ буд, ки бо хок муште
Муҳаммад ба ҷанги силоҳи гарон шуд.
Чу дар нестӣ зад дами чанд Исо,
Тани бе равон аз дамаш бо равон шуд.
Басо кас, ки дар нестӣ касб карданд,
Гумонҳо яқин шуд, яқинҳо гумон шуд.
Касе, к-ӯ зи ҳалли рамуз аст очиз,
Баёни Саной варо тарҷумон шуд.

ДАР ЗҶҲД ВА МАВЪИЗА

Вучуди ишқ ошиқро вучуд андар адам созад,
Ҳақиқат нест он ишқе, ки бар ҳастӣ рақам созад.
Насозад ишқ ранг аз ҳеч рӯе баҳри махлуке,
Ки ранги ишқи берангӣ вучуд андар адам созад.

Чамоли ишқ он бинад, ки чашми сар кунад бино,
Самои васл он бинад, ки гӯши сар асам созад.
Шифо созад дилу ҷонрову ошиқро шифо сӯзад,
Сақам сӯзад рағу пайрову ошиқро сақам созад.
Ҳар он касро, ки дил чун обнӯс омад ба ду гуна,
Набошад ошиқ, ар ӯ ашқ чун оби бақам созад.
Яке бошад яке ҳафдаҳ чу андар маҷлисе мондан,
Чу дасти ишқ мужда бар бисоти хеш кам созад.
Киро дар хона хум надҳанд чун кӯс аз паи ово,
Бувад бе илм, агар дар ошиқӣ худро алам созад.
Алам будан ба ишқ андар мусаллам нест ҷуз онро,
Ки ҳамчун кӯс ҷои хурд беруни шикам созад.
Ба боғи бандагӣ бояд чу савсан сарви озод
Ҳар он к-ӯ вақти киштан ҳамчу гул худро хурам созад.
Киро чун себ вақти сурхрӯй дил сияҳ гардад,
Сапед ояд агар рух чун бихӣ, зарду диҷам созад.
Ба меҳри ишқ дар мулки худо он деҳхудо гардад,
Ки шодихонаи дил дар миёни шаҳр ғам созад.
Киро боди Ирам аз боди андӯҳ тоқ гардонад,
Набошад ҷуфти он обе, ки аз оташ Ирам созад.
Чу зеру бам бад-он ошиқ маёлоиву дарёбӣ,
Ки таскини ғам аз ишқи навои зеру бам созад.
Надорад мулки Ҷам дар чашми ошиқ вазн, чун дорад,
Ки дасти ошиқ аз кӯҳнасафоле ҷоми Ҷам созад.
Нишастии ошиқ андар буткада воҷиб кунад, зеро
Ки охи ошиқон аз буткада байтулҳарам созад.
Набошад насбу рафъу ҳафз ошиқро, ки андар ишқ
Ғам он дорад кучо, дар феъли мустақбал алам дорад.
Арӯси ишқ бе кас нест, то ҳар нокас аз кӯрӣ,
Кабуде дар кунад, худро ба ишқаш муттаҳам созад.
Бидон, то шаҳди ишқ аз ҳалқи ҳар ноаҳл дур афтад,
Табиби ашқ ҳар соат зи шаҳди хеш сам созад.
Нишони шер дар тақвим дол омад, аз он маънӣ:

Ҳар он ошиқ, ки шуд чун шер, қад чун дол ҳам созад.
Дили ҳамчун кабоби ошиқ андар рағ бисӯзад чун,
Агар чанд аз китоб аз рӯи тиб қонуни дам созад.
Ҳар он табле, ки ишқ аз таблаи худ сурнае додаш,
Сарони тоҷвар бинад, ки бар хокаш қадам созад.
Чӣ мегӯям, кӣ донад ин, магар он, к-аз дили софе
Саноивор худро бандаи шоҳи Ачам созад.

ДАР СИФАТИ БАҲОР ВА ТАҒЙИРИ РӯЗГОР

Боз мутвориавони ишқ саҳрой шуданд,
Боз сарпӯшидагони ақл савдой шуданд.
Боз мастурони чону дил падидор омаданд,
Боз маҳчурони обу гил тамошой шуданд.
Боз наққошони рӯҳонӣ ба сулҳи чор хасм
Аз сарои панҷдар дар хонаорой шуданд.
Боз дар раъносарои табъ тарророни чарх
Баҳри ин навхостгон дар кӯҳнапирой шуданд.
Боз бинобудагони ҳамчу нарғис дар хазон
Дар баҳор аз бӯи гул чӯёи биной шуданд.
Зарду сурхӣ боз даркарданд хушрӯёни боғ,
То дигар раҳ бар сари он лофу раъной шуданд.
Ошиқон дар зери гулбунҳои парвинпоши боғ
Аз банотуннаъш андар шакл чавзой шуданд.
Тову тоҳо боз густурданд пирони сипехр,
Қумриён чун мукриён дар тӯи қуррой шуданд.
Хусрави сайёрагон то рӯй бар боло ниҳод,
Ахтарони қаъри марказ низ болой шуданд.
Аз паи чашми шукуфа растаҳои ахтарон
Бар салои осмон дар тӯтиёсой шуданд.
То иёри ишқ айёрон падида оранд боз
Заргарони нӯх фалак дар мардполой шуданд.
То ба акнун лоиён буданд халқон чун зи адл,

Як алиф дар ло дарафзуданду олоӣ шуданд.
Ғофилони ишратӣ чун оқилони ҳазратӣ
Хуни раз хӯрданду андар хуни доной шуданд.
Аз пай наззораи инсоф чор аркон ба боғ
Ҳар чӣ он ҷоист, гӯй ҷумла инҷойӣ шуданд.
Чун дами Исо чалипогар шуд акнун булбулон,
Баҳри Ангалион сароидан ба тарсой шуданд.
Бедилон дар пардаи идбор матворӣ шуданд,
Дилбарон дар ҳалқаи иқбол пайдой шуданд.
Зоғҳо чун бенавоён дам фуру бастанд боз,
Булбулон чун тӯтиён андар шакархой шуданд.
Олами пири мунофиқ то муракқаъпӯш гашт,
Хирқапӯшони илоҳӣ зери яктой шуданд.
Рӯзҳо акнун багах хезанд чун мурғон ҳаме,
Рӯзҳо моно чу мурғон ҳам тамошой шуданд.
Ин-г зебо табъи ҷобук, даст чун машшогагеш
Ончунон зиштон, бад-ин хубию зебой шуданд.
Мутрибони ройгон дар ройгонободи ишқ
Бедилу дам чун Саной чангию ной шуданд.
Далқ то кӯтоҳтар карданд торикони хок,
Равшанони осмон дар нузҳаторой шуданд.

ДАР БАТЛОНИ ҲУЧЧАТИ ДАҲРИЁН

Эй хирадманди муваххид, покдини хушёр,
Аз имоми дини ҳақ як ҳуччат аз ман гӯш дор.
Он имоме, к-ӯ зи ҳуччат беҳи бидъатро биканд
Нахли дин дар бўстони илм з-ӯ омад ба бор.
Он ки дар пеши саҳобон фазли ӯ гуфтӣ Расул,
То киёмат дод илмаш кори халқонро қарор.
Шамъи чаннат хонд Уммарро набӣ яқбору бас,
Бӯҳанифаро ҷароғи умматон гуфт ӯ се бор.
Чун падид омад ба Куфа, Бӯҳанифа – тоҷи дин,

Он ки шуд аз илми ӯ дини Муҳаммад ошкор.
Гуфт: гардад умматам ҳафтоду се фирқат ба ҳам,
Ҳаст як з-он аҳли чаннат, марчаъи дигар ба нор.
Бӯханифа сарвари он қавми аҳли чаннат аст,
Мулҳиду аҳли ҳаво аз вай шавад мақхуру хор.
Маънии се ёр гуфтан Бӯханифаро чароғ,
Мозию мустақбалу ҳол аз улумаш дар ҳичор.
Он кӣ рафту ин ки ояд в-он ки бинад рӯи ӯ,
Ҳар серо з-ӯ рӯшноӣ, ҳар серо илмаш ҳисор.
Даҳрие омад ба наздики халифа ногаҳон:
Бугздине, мубгизе, шӯхе, палиде, нобакор.
Ин чи банд аст аз шариат бар танат гуфт, эй амир,
Ёфтастӣ подшоҳӣ, хуш хуру беғам гузор.
Рӯзаву ақду никоҳу дур будан аз мурод,
Ҳаччу газву умраву ин амрҳои бешумор...
Ҳештан ранча чӣ дорӣ, чун ба олам нангарӣ,
То бидонӣ, к-ин қадим асту надорад кирдигор.
Гуфт: расми шаръу суннат чумла тазвиру риёст,
Сар ба сар гетӣ қадим асту надорад кирдигор.
Омадӣ ту беҳабар в-аз хеш рафтӣ беҳабар,
Н-омад аз рафта яке аз мову рафта сад ҳазор.
Ҳаст олам чун чарогоҳеву мо чун мунзилӣ,
Чун бирафт ин мунзилӣ, гирад дигар кас марғзор.
Таъбу охшичу ҳаюлоро шиносем асли қавн,
Ҳар киро ин мункир ояд, ақли ӯ дорад губор.
Хонае дидам ба Юнон дар ҳачар карда ба нақш:
Сурати афлоку таърихи бинояш бар қанор.
Наср воқеъ дар ҳамал қанда, ки таърих ин будаст,
Кист, к-ӯ гӯяд, ки ман донам, мар инро худ шумор.
К-ӯ мунаҷҷим? К-ӯ муҳосиб? К-ӯ, биё маълум кун,
Ибтидо пайдо куну мар интиҳоро хуччат ор.
Он кӣ гуфт: аз гоҳи Одам панҷ понсад беш нест,
Нақш воқеъ дар ҳамал чун қардаанд он чо нигор?

Ин хама зарку фусун асту дурӯғу шӯъбада,
Ҳилату найранг донад ин суханро ҳушёр.
Гуфт амиралмӯъминин: к-эй марди пурдаъвӣ, бибош,
То биёяд он имоми ростин, фаҳри диёр.
Гар битобӣ рӯй аз ӯ, гардӣ ҳазимат дар сухан,
Бар сари дорат кунам, то аз ту гиранд эътибор.
Гар зи ту Нуъмон ҳазимат гираду гардад хамӯш,
Муътамад гардӣ марову ҳам ту бошӣ мири бор.
Чокареро номзад кард ӯ, ки Нуъмонро бихон,
То кунад бо ин чадал дар пеши тахти шахриёр.
Рафт қосид, чун бидид он кони илму фазлро,
Гуфт: омад мулҳиде дар пеши хусрав хоксор.
Мечунин гӯяд, ки зарк аст ин мусулмонию фан,
В-ин шариат чун ридое, к-аш на пуд асту на тор.
Гуфт амир-ал-мӯъминин, то ҳозир ояд пеши ӯ
Дини эзидрову шаръи Мустафоро пушту ёр.
Гуфт қосидро имоми дин: чу бигзорам намоз,
Пеши мир-ал-мӯъминин оям, варо гӯ: чашм дор.
То намози шом н-омад Бӯҳанифа пеши шоҳ,
Чира гашта даҳрӣ он чо, шоҳ буд дар интизор.
Ҳар замон гуфтӣ ба шах он мулҳиди баттоли шум:
Мебитарсад аз ман ӯ, з-он шуд ниҳон аз изтирор.
Кист дар гетӣ, ки ёрад гуфт бо ман з-ин сухан,
Кист дар олам, ки ӯ аз ман надорад алҳазор!
Гуфт: шоҳо, мебифармо, то биёранд ин замон
Мутрибони хушлиқои хубрӯи номдор.
Он кӣ медоранд рӯза, гӯяд ар ӯрост музд,
Соғаре май бояду маъшуқи зебо дар канор.
Ӯ чи донад рӯзаву тоот, иду хаччу ғазв,
Иди ӯ ҳар рӯз бошад, рӯза ӯро дар чӣ кор?
Андарин буданд ногаҳ, к-андар омад марди дин,
Шод гашт аз вай халифа, даҳрияк дармондавор.
Гуфташ аз хичлат: ки эй Нуъмон чаро дер омадӣ?

Дод Нӯъмонаш чавобе пурмаонӣ мардвор.
Гуфт: ҳолӣ, чун шунидам амри шах, бархостам,
Рух ниҳодам сӯи қасру тахти шоҳи тоҷдор.
Чун расидам бар карони Дачла, кишти рафта буд,
Буд нахле мункар он ҷо, тахтҳо шуд бар қатор.
Дарҳам омад киштие, шуд дарзҳояш нопадид,
Худ ба худ биншаст он ҷо бар карони рӯдбор.
Ҳалқаҳои оҳанин дидам зи санг омад бурун,
Андар омад дар марору киштие шуд пойдор.
Кишти он гаҳ пеш омад, ман нишастам андар ӯ,
З-ин сабаб таъхир афтод, эй писар маъзур дор.
Гуфт мулҳид: шарм дор, эй Бӯҳанифа, з-ин дурӯғ
Ҳуччате овардай, к-ин кас надорад устувор.
Гуфт он гаҳ Бӯҳанифа, он имоми дини ҳақ,
Мар амир-ал-мӯъмининро: к-эй амири бовиқор.
Ҳасм мегӯяд, ки сонёе нест, олам буд қадим,
Ин зи табъ асту ҳаюло, нест инро кирдигор.
Он гаҳе мункир ҳамегардад, ки маснуотро
Сонёе бояд, магар девонааст, ин гӯш дор.
Тахтаеро сонёе гуфтӣ, ки мебояд қадим,
Менадорад устуворам, ман раво дорам мадор.
Эй саги зандиқи кофар, харбати машъуми дун,
Менабинӣ фавку тахту кӯху саҳрову баҳор.
Гоҳ абру гаҳ кушода, гоҳ хушку гоҳ нам,
Гоҳ барфу гоҳ борон, гоҳ равшан гоҳ тор.
Менабинӣ бар фалак ин хусрави сайёрагон,
Моҳу анчумро ҳаме дорад аз ӯ равшан чу нор?
Ҳафт кавкаб бар фалак гашта мубайин дар замин,
Дар даҳу ду бурҷ пайдо, баста ин лайлу наҳор.
Моҳ дар афзоишу нуқсону хур бар ҳоли хеш,
Сӯи маснуот шав, он гаҳ саноеъ кун назор.
Эй саги нодон, ба худ андар ниғаҳ кун соате,
То бубинӣ қудраташ, мӯъмин шавӣ, эй дилфигор.

Кудрати ҳақ ачзи ту, бар ранги рӯят зоҳир аст,
Мекунад озодии мӯи сияҳ кофурвор.
Қатраи об омад андар кӯзае, к-аш сарнагун,
Сурате зебо падида овард аз вай беавор.
Одамӣ дар рӯшноӣ санъаташ пайдо кунад,
Кори сонё бар хилофи ин бувад андеша дор.
Дар се торикӣ нигорад сурате чун одамӣ,
Он гаҳе бар вай падида орад хату зулфу узор.
Нутқу гӯёию бинойю самъ орад падида,
Ҳафт чашма дар бадасте устухони пора пор.
Оби чашмат шӯр карду оби гӯшат талху хор,
Оби бинӣ мунқабиз, оби даҳонат нӯшбор.
Оби чашмат шӯр аз он омад, ки пех ганда шавад,
Гар набошад талх, зӣ вай роҳ ёбад мӯру мор.
Дар даҳонат об хуш омад, бидонӣ тамъ чист,
Чанд гӯям з-ин далолаш кун бар ин бар ихтисор.
Сонёе бояд ҳакиму кодиру коим ба зот,
То падида ояд зи сунъи вай бутони Қандаҳор.
Табъи нодон кай падида орад ҳакиму файласуф,
Ақл аз ту кай пазирад ин суҳанро бар мадор.
Ин муҳолиф табъҳо бо якдигар чун сохтанд,
Обу оташ хоку бод, эй мулҳидак ҳуччат биёр.
Он чи мегӯяд: бидидам ман ба Юнон хонае,
Ин чи ҳуччат бошад, он чо сурате кардаст кор.
Рав, бигӯ: эзид яке, коим ба зоту лам язал,
Кодиру мӯътиву доно холики барру баҳор.
Мо набудем, ӯ падида овардмон аз чор табъ,
Мӯҳдас омад чор табъу чор фасли рӯзгор.
Биграв, эй мулҳид, ба Куръон, кулҳуваллаҳ ёд гир,
Чанд бошад бар сарат аз чахлу куфру шак фасор.
Чун шунид ин ҳуччат аз вай, даҳрияк хомӯш гашт,
Кард ҳар як кор ўро, пас бикардандаш ба дор.
Гуфт Нӯъмон: «Эй халифа, баъд аз ин чун ин макун,

Мулхидонро пеши худ маншон аз ин пас зинҳор.
Ибни амми Мустафой, теғ аз ӯ мероси туст,
Мезан акнун бар сари мулҳид чу Ҳайдар Зулфиқор.
Ҳар чӣ фармояд туро Қуръону ахбори Расул,
Андар ӯ овезу мулҳидро зи маҷлис дур дор.
Гуфт: пазруфтам зи ту, эй ҳуччати дини худой,
Шод бош, эй Бӯҳанифа, эй имоми бурдбор.
Эй Саной, шукри ин донӣ, ки битвонӣ гузорд
Дини ислому имоми олими парҳезгор.
Гар Саной мустачиб гардад ба оташ бегумон,
З-ин манокӣб раста гардад, эй бародар гӯш дор.

ИН ҚАСИДАИ ФАРИДАРО ДАР ТАҲНИЯТИ СУЛҲИ ҲОҶА ИМОМ МУҲАММАД МАНСУРИ САЙФУЛҲАҚ ВА ШАЙХУЛИСЛОМ ФАРМОЯД

Аз хилоф аст ин ҳама шарр дар ниҳоди булбашар,
В-аз хилоф аст одамӣ дар чанги чангу шӯру шар.
Чуз хилоф, охир, киро ин даст бошад, к-оварад
Асри оламро ба пою умри мардумро ба сар.
Ин хилоф охир кӣ донад, баргусаст андар даҳон
Чархро банди қабою кӯхро тарфи камар.
Гар набудӣ теғи Азроилро асл аз хилоф,
Захми ӯ бар ҳеч ҷондоре нағаштӣ коргар.
Бо хилоф ар ёр будӣ фоил андар бадви нақш,
Як ҳаюло кай шудӣ, ҳаргиз пазирой сувар.
Тоziён мар бедро ҳаргиз нахонандӣ хилоф,
Гар дар ӯ як зарра ҳаргиз дидаандӣ бӯю бар.
Олимонро аз хилоф аст ин ҳама току чимор,
Омилонро аз хилоф аст ин ҳама теғу сипар.
Аз вифоқ Идрис бар рафт аз замин то осмон,
Аз хилоф Иблис уфтод аз биҳишт андар сафар.
Аз вифоқ истод бар саҳрои нуронӣ малак,

В-аз хилоф уфтод дар тобути зулмонӣ башар.
Аз хилофи сачда нокардан надидӣ то чӣ кард
Сад ҳазор озодмарди покро хунҳо ҳадар.
То ба акнун ӯ сарӣ мекард, лек андар Сараҳс
Аз паи пайванди шайхаш Сайфи Ҳақ бибрид сар.
Лочарам, 3-ин сулҳ чонҳо осмонӣ шуд ба зер,
Лочарам, 3-ин кор дилҳо осмонӣ шуд забар.
То ду некӯҳо қарданд аз паи дин оштӣ,
Қард қалби оштӣ дар қалби бадҳоҳон асар.
Лочарам, кори қадамҳошону дамҳошон кунун
Шоҳроҳи дӯзах асту наъраи айн-ул-мафар.
Аҳли бидъатро қиёмат нақд шуд 3-ин оштӣ,
Чун бидид ин чо чу он чо чамъ хуршеду камар.
Гарчи ин бе ӯ тавонад комҳо рондан ба теғ
В-арчи ӯ бе ин тавонад номҳо монд аз хунар.
Лек баҳри машваратро бо малик беҳтар вазир
В-аз барои маслиҳатро бо Алӣ беҳтар Умар.
Ришта то яктост, онро зӯри золе бигсалад,
Чун дуто шуд, очиз ояд аз гусастан Золи Зар.
Гул, ки танҳо бӯй охир хушк гардонад димоғ
В-ар шакар танҳо хурӣ ҳам, гарм гардад 3-ӯ чигар.
3-ин ду танҳо ҳеч қувват н-ояд андар чону дил,
Қуввати чонрову дилро гулшакар бех, гулшакар.
Аз барои қуввати дилро шакар бо гул бех аст,
Аз барои қуввати динро шумо бо якдигар.
Эй зи зеби халқу хилқат баргу гулро рангу бӯй,
В-эй зи нури чоҳу раъят ақли кулро зебу фар.
Он чи андар ҳаққи Йӯсуф қард Яъқуб аз вафо,
Шайх дар ҳаққи ту он қардаст донӣ ин қадар.
Ин фидо гӯиш ниюшо қард андар ҳаҷри ту,
В-он фидо гар чашми бино қард дар ҳаҷри писар.
Ин зи ҳиммат сулҳ диду боз напзирuft самъ,
В-он зи тӯҳмат васл нодида қарин шуд бо басар.

Шайх гуфт: он гӯш, к-андар ҳаҷри ӯ кардам фидо,
Зишт бошад гар, бад-ӯ рӯҷат кунам бори дигар.
Дар чунин ҳоле чунин озодмардӣ кард ӯ,
Менадидам дар ҷаҳон пире аз ӯ озодатар.
Эй зи бахшиш бухлро чун кӯҳ карда мағз хушк
В-эи зи қӯшиш хасмро чун абр карда дида тар.
Ботинатро дин ба сахро оварид аз баҳри сулҳ,
Чун ниғаҳ кард, андар ӯ аз беҳ дидаш остар.
Гар намонад дарду гарде, дар миён набвад аҷаб,
Дард бардорад шифову гард биншнонад матар.
Дар миёни Йӯсуфу Яъқуб агар гуфте равад,
Оқилон донанд, к-он гуфтор набвад мӯътабар.
Дар миёни дӯстон гаҳ ҷанг бошад, гоҳ сулҳ,
Дар мизочи ахтарон гаҳ нафъ бошад, гоҳ зар.
Душманони бадҷигар кӯҳро бисунбанд аз кулӯҳ,
Дӯстони некдил хумро бишӯянд аз ҳабар.
Гоҳи улфат дод бояд неши каждумро амон,
Вақти хасмӣ канд бояд коми таннинро зи фар.
Табх то бошад мувофиқ, сарду гармаш меҳурон,
Чун муҳолиф гашт, ё талхӣш деҳ ё нештар.
Эй дарего, гӯши ӯ бишнидӣ ар боре кунун:
То ту з-ин алмоси буррон чун ҳамепошӣ дураар.
Ҷон ҳаме ҳозир кунад ҳар бор то аз рӯи ишк,
Ӯ зи гӯши ҷон ниюшад, дигарон аз гӯши сар.
Эй туро Яздон аз он хон дода неъмат, к-аз шараф
Заллапарвардони он хонанд Нӯъмону Зафар.
Ҳеч миннат нест касро бар ту, к-ат ҳақ парварид
Гоҳ дар маҳди қабулу гоҳ дар сақфи зафар.
Фаҳру фарри ин ҷаҳону он ҷаҳон гаштӣ, чу дод
Шират аз пистони фаҳру мева аз бустони фар.
Ту бузург аз осмонӣ, дигарон аз обу хок,
Ту азиз аз кирдигорӣ, дигарон з-аслу гуҳар.
Мурғ, к-он эзид кунад, чун меҳр паррад бар сипеҳр,

Мурғ, к-он Исо кунад, бас хор бошад пеш х(в)ар.
 Чо чаро созад чу мурғи хона бар ҳар хокдон,
 Ҳар киро рӯхулқудус парварда бошад зери пар.
 Фосиқонро заҳмате ҳам дар хало ҳам дар мало,
 Ошиқонро раҳмате ҳам дар сафар ҳам дар хазар.
 Оламеро дар хазар дилшод кардӣ з-ин хузур,
 Кишвареро з-он сафар озод кардӣ аз сақар.
 Он чӣ бар суратпарастони Ҳарӣ кардӣ аён,
 Ҳеч суратбон надорад з-он маъонӣ чуз хабар.
 Тайласондорони дин буданд он чо наъразан,
 Хонақаҳдорони чон буданд он чо чомадар.
 Ҳанбалӣ чун дид чашмат, чашми ӯ шуд ҳамчу сим,
 Ашъарӣ чун дид рӯят, рӯи ӯ шуд ҳамчу зар.
 Аз пайи эҳёи шаръу маърифат кардӣ чудо
 Тирагӣ з-асҳоби қабру хирагӣ з-аҳли қадар.
 Ин кунун з-«ал-ҳукма лиллаҳ» нақш дорад дар нигин,
 В-он дигар з- «Иёка наъбуд» ҳалқа дорад бар камар.
 Зардгӯшони Ҳариро кардӣ аз гуфтори нағз
 Чун сияҳчашмони чаннат гӯшу гардан пургуҳар.
 Дар Ҳарӣ ин соҳирӣ дидӣ, ба Турку Рум шав,
 То чалипо сӯхтан бинӣ ту дар Чину Хазар.
 Гар на ирқи минбари тустӣ дар ашҷори Ирок,
 Рӯҳи номӣ аррае, гаштастӣ андар ҳар шачар.
 Гар зи сеҳри гуфти ту динро набудӣ парвариш,
 Доягӣ ин сеҳр кай кардӣ ба таъсири сахар.
 То зи рӯи моя мардумро на аз рӯи насаб
 Чор унсур модаранду ҳафт сайёра падар.
 Бод амрат дар замин чун чор унсур пешрав,
 Бод номат дар замон чун ҳафт сайёра самар.
 Бод раъят бе табоҳӣ, бод шахсат бе ҳудус,
 Бод чоҳат бе таноҳӣ, бод чонат безарар.
 Бод ҳамчун давр ҳамкори ту, корат мустақим,
 Бод ҳамчун дини ҳамноми ту номат муштаҳар.

ДАР МАДҲИ АБУЛМАФОХИР ХОҶА ҲАКИМ АБУУМАР УСМОН ИБНИ УМАР МУХТОРӢ, ШОИРИ ҒАЗНАВӢ ФАРМОЯД

Нашавад пеши ду хуршеду ду маҳ торӣ тир,
Гар барад заррае аз хотири Мухторӣ тир.
Он кӣ дар чашми хирадмандию дар гӯши яқин
Пеши андозаи сидқаш ба камон ояд тир.
Он кӣ пеши қалами ҳамчу синонаш гаҳи захм
Аз паи фоида чун найза миён бандад тир.
Гар ба зар васф кунад барги разонро, пас аз он
Барг заррин шавад аз давлати ӯ дар маҳи тир.
Эй чавоне, ки зи маънии нават дар ҳар гӯш
Ҳар замон нур ҳаме нав талабад олами пир.
Сухан аз меҳри ту ороста ояд чун қон,
Оташ аз хашми ту омӯхта сӯзад чу саир.
Он чи фикрат ҳаме аз ақли ту ёбад гаҳи назм,
Ба ҳама умр наёбад садаф аз абри матир.
Ҳар чӣ з-ин пеш зи назми ҳукамо буд озод,
Ҳаст имрӯз ба банди суханони ту асир.
Маънӣ андар сияҳи ҳарфи хатат ҳаст чунон-к
Мадади равшанӣ андар сияҳи чашми басир.
Ровӣ он рӯз, ки шеъри ту сарояд, зи дамаш
Боз чун хок аз он шеър шавад нақшпазир.
Аз паи дӯстии назми ту мургон дар шох
На аҷаб, гар пас аз ин шеър сароянд сафир.
Аз паи ин ки туро мард ҳамебинаду бас,
Маънии бикр ҳаме бар ту кунад чилва замир.
Ҳар замон Зӯҳраву Тоир паи як нуқтаи ту,
Ҳар ду дар маҷлиси шеъри ту қаринанду мушир.
Он бар ин баҳри шахӣ арза кунад духтари бикр
В-ин бар он баҳри тараб захма занад бар баму зер.
Номи он хоҷа, ки бар маҷлиси шеъри ту равад,

То гахи сур бувад бар хама чонхо тасвир.
Ман чу шеъри ту набинам зи азизӣ суҳанат
Нақшдон мушк тақозо кунаду хома ҳарир.
Ҳар касе шеър сароянд, валекин сӯи ақл
Ду(р)р ба ҳармӯҳра кучо монаду дарё ба ғадир.
Зиракон модати овоз бидонанд аз табъ,
Аблаҳон боз надонанд танинро зи зафир.
Саҳт ғофил бувад аз ҳайбати дарё дили он-к
Баҳри аҳзар шумарад дидаи ӯ чашми зарир.
Матлаи шеъри ту чун матлаи шамс аст, валеқ
Аъмиёнро чӣ шаби музламу чӣ бадри мунир.
Чӣ шавад, гар шавад осема зи ранги маи сирф
Он сабуксор, ки мастӣ кунад аз бӯи асир.
Эй амири суҳанон, к-аз паи нафъи ҳукамо
Мар туро қуввати таъйиди илоҳист вазир.
Лекин аз беҳабарӣ беҳабарон аст, ки ёфт
Сарв пой туву асли тану ҷон тоҷу сарир.
Ту беандеша бигӯӣ беҳ аз он андар назм,
Он чӣ як ҳафта нависад ба сад андеша дабир.
Чехраву зот туро дар ҳунар аз бемасалӣ,
Худ қиёсест бурун аз масали савсану сир.
Ман дар ин мадҳи ту як мӯъҷиза дидам зи қалам,
Он замон, к-аз дили ман буд сӯи назм сафир.
Гарчи дил дар сифати мадҳи ту ҳайрон шуда буд,
Ӯ ҳамекард ҳама мадҳи ту мавзун ба сарир.
Сифати хулқи ту дар хотири ман буд ҳанӯз,
К-аз ҷивори дами ман бод меафшонд абир.
Ҳам ба ҷонат, ки биёроста ҷонам чу ҷинон,
То забонам бари мадҳи ту ҷаро шуд чу Ҷарир.
Шоир аз мадҳи ту гӯяд: чи аҷаб дорӣ аз он-к
Аз замин об фузунтар шавад, оташ ба асир.
Эй ҷаҳони ҳунар аз акси ҷамоли ту ҷамил
В-эӣ ду чашми хирад аз нури ҷабини ту қарир.

Ҳар ду аз хотири некӯ зи паи гуфтани шеър
Чун тарозуи зарем аз қабилӣ вазну хатир.
Даҳр дар шеър назирем надонист, валеқ
Чун туро дид дар ин шуғл, маро дид назир.
Лек дар чумла ту аз давлати некӯшеърӣ,
Чу шаҳон сӯи зарӣ, ман чу харон сӯи шаър.
Тоқ бар тоқи ту аз баҳри Саной чу ниёз,
Ман саногӯи туву монда дар ин ҳучра чу сер.
То бари чехрагушоён набувад чашм чу дил,
То бари гунашиносон набувад шир чу қир.
Бод бар раҳгузари ҳодиса аз гунаву ашқ
Дилу чашми адуватрост чу чоми маю шир.
Бод ораста дар мулки сухан то гаҳи ҳашр
Номаи шеър ба тавқеъи чувози ту амир.

Яке беҳтар бубинад айюҳаннос
Ки медуғар шавад олам ба ҳар пос.
Даме аз гардиши ҳолоти олам
Намеёбам начот аз банди васвос.
Чу дар дил укдаи васвос бошад,
Чӣ донам дидан аз анвову ачнос.
Кучо монад чаҳонро рӯшноӣ,
Чу хуршед уфтад дар укдаи рос.
Чӣ суд аз орзу, чун нест рӯзӣ,
Даҳаш монад, даҳаш чуз ёфа машнос.
Яке бин орамида дар ғино ғарқ,
Яке пӯёну саргашта чу ифлос.
Ба даври тоси кас натвон расидан,
Тавон даври фалак паймудан аз тос.
Туро надҳанд, ҳар-ч аз баҳри ту нест,
Ба ҳар қор ин суханро дор миқёс.

Сикандар чуст, лекин ёфт бахра
Зи оби зиндагонӣ Хизру Илёс.
Басе фарбеҳ намояд, он кӣ дорад
Намои фарбеҳӣ аз навъи омос.
Ба ревос ар тавон лӯъбат равон кард,
Равон натвон бад-ӯ додан ба ревос.
Халоиқ бар хилофанд аз табоеъ,
Яке аттору дигар боз каннос.
Чу румӣ гӯяд: аз пӯшиш напӯшам
Ба чуз абрешимини поки белос.
Барахна зангии беғам бар афсус
Ҳамегӯяд: чи гардӣ гирди карбос.
Зи сар бар кардан ин гашт аз дили хок,
Чӣ судаш чун қунад сар дар сари дос.
Чу дона дидӣ андар хӯша руста,
Бубин ҳам гашта зери оснӣ ос.
Сухан, к-аз рӯи ҳикмат гуфт хоҳӣ,
Чудо кун носро аввал зи наснос.
Чи нос омад, бигӯ ҳақ, эй Саной,
Ба ҳақ гуфтан зи ҳар наснос маҳрос.

Эй худованди қоиму қуддус,
Мулки ту ноқиясу номаҳсус.
Қоимӣ худ ба худ қиёми ту нест,
Ба қиёме, ки ҳаст зидди ҷулус.
Соҳати синаҳои муштоқон
З-орзӯи ту шуд ба давру шумус.
Дар дили орифони ҳазрати ту
Сад ниҳол аз муҳаббати мағрус.
Нури афлок дар ниҳоди қидам
Кунӣ аз роҳи ошиқон матмус.

Ҳашт боғу чаҳор рукни сурур
Ҷаннати адн бо ҳама номус.
Пеши он дил бад-он ки кас бихарад
Ба яке мушт арзану се фулус.
Хоки пои ҳилоли ҳазрати ту
Гашта аз роҳи дин точи руус.
Хок бар сар дабири ҳазратро,
Чун надонад ҳаме ямини ғамус.
Кардам овора аз масокини изз,
Ҳалли манҳусу толеъи манҳус.
Гарчи зоғи сиёҳ гаштастам,
Нагузинам мақом ҷуз новус.
Зоғ гар бишнавад, кунад дарҳол
3-ин суханҳо карашма чун товус.
Шуд муқими Сарахсу андар вай
Ҳамчу дузде ба қалъае маҳбус.
Эй Саной, бувад, ки дар Ғазнин
Менадонанд шоҳро зи арӯс.

Эй бас қадаҳи дурд, ки кардаст дилам нӯш,
Дур аз лабу дандони шумо, беҳабарон, дӯш.
Ғаҳ бӯса ҳамедод бар он дурд лабу чашм,
Ғаҳ рақс ҳамекард бар он ҳолу дилу хуш.
Ғаҳ ақл ҳамегуфт, ки эй табъ, ту менол!
Ғаҳ сабр ҳамегуфт, ки эй оҳ, ту махрӯш!
Дард омада бо дор, ки хин, эй сару тан, дод,
Ишқ омада бо неш, ки хон, эй дилу қон, нӯш.
Дарде, ки ба афсона шунидам ҳаме аз халқ,
Аз илм ба айн омада в-аз гӯш ба оғӯш.
Дар хучраи чашм омада хуршеди хаёлаш,
Хуршед кӣ дидаст сияҳ карда баногӯш.

Дар ҳасрати он дидаи чун дидаи оху
Ин дида на дар хобу на бедор чу харгӯш.
Хайрат суи чашм омада, к-эй чашм, ту мангар,
Ғайрат суи гӯш омада, к-эй гӯш, ту манюш.
Бо чашм сарам гуфта: туроему чу мангар,
Дар гӯши дилам хонда: туроем, ту махрӯш!
Завқ омада дар чашм, ки эй чашм, чунин чашм,
Шавқ омада дар гӯш, ки эй гӯш, чунин гӯш.
Ин худ сифати нақши хаёласт, чӣ чиз аст,
Ёраб, ки бубинам ба аён он рухи некӯш.
Ӯ булбула бар дасту хирад силсила дар пой,
Ӯ голия бар гӯшу раҳӣ гошия бар дӯш.
Дар ошиқӣ он чо, ки варо пой, маро сар,
Дар бандагӣ он чо, ки варо ҳалқа, маро гӯш.
Сад рӯҳ даровехта аз домани курта,
Сӣ рӯз барангехта аз гӯшаи шаблӯш.
Овоза дарафтода ба хар чо, ки Саной
Дар мактаби ӯ кард ҳама тахта фаромӯш.

Эй он, ки туро дар ту туй нест тасарруф,
Он беҳ, ки нагӯй ту суханро зи тасаввуф.
Дар кӯи тасаввуф ба такаллуф магузар ҳеч,
Зеро ки ҳаром аст дар ин кӯй такаллуф.
Дар ишваи хешию ту в-ин моя надонӣ,
Эй дӯст, туро аз ту туй нест тахаллуф.
Роҳест ҳақиқат, ки дар ӯ нест такаллуф,
Зинҳор макун дар раҳи таҳқиқ таваккуф.
То чанд ҳаме хонӣ «Минҳоч ба меъроҷ»,
«Эҳёи улуми дин» бо «Шарҳи таарруф».
Менашнавад имрӯз Саной ба ҳақиқат,
Бигрифт ба асрор раҳи ишқу тааннуф.

Гар 3-ин ки агар нашнавӣ эй дӯст, аз ин пас
Бар шоҳиди Йӯсуф нақунӣ қиссаи Йӯсуф.

Аз ҳаллу аз ҳаром гузаштаст коми ишқ,
Ҳастию нестист ҳалолу ҳароми ишқ.
Тасбеҳу дину савмаа омад низоми зухд,
Зуннору куфру майкада омад низоми ишқ.
Холист роҳи ишқ зи ҳастӣ бар он сифат,
К-аз рӯи ҳарф пардаи ишқ аст номи ишқ.
Бар натъи ишқ мӯҳра фуру боз баҳри он-к
Аз айну шину қоф табаҳ шуд қавоми ишқ.
Чандин ҳазор қони муқимон сафар гузид,
Қоне ханӯз тақя назад дар мақоми ишқ.
Ин турфатар, ки ҳар ду ҷаҳон пок шуд зи даст,
Бо ин ханӯз гардани мо зери воми ишқ.
Бархост ихтиёру тасарруф зи феъли мо,
Чун кам задем хештан аз баҳри коми ишқ.
Андар куништу савмаа бо биму бе умед
Дарбохтем сад алиф аз баҳри ломи ишқ,
Бардошт пардаҳои ташобех зи баҳри мо,
То кард рӯй сӯи дили мо паёми ишқ.
Мастӣ ҳамекунам зи шароби бало, валеқ
Ҳар рӯз бартар аст чунин издиҳоми ишқ.
Озода мондаем зи кому ҳавои хеш,
То гаштаем аз сари маънӣ гуломи ишқ.
Дом аст роҳи ишқу ниҳода ба шоҳроҳ
Бо дому банди халқ Саной ба доми ишқ.
3-он давлате, ки беҳабаронро насибаест,
Кам бод номи ошиқу гум бод номи ишқ.
Чун Йӯсуфи Саид бифармурам ин ғазал,
Бодо давоми давлати ӯ чун давоми ишқ.

ДАР НАКЎҲИШИ АСҲОБИ ҲОЛ

Бас кунед охир муҳол эй чумлагӣ асҳоби мол,
Дар макон оташ занед эй тоифи арбоби ҳол.
Зинҳору зинҳор аз гарм рафтанд дам занед
З-ин ячuzu лоячuzu хиркаву ҳолу маҷол.
Хирқапӯшон гаштаанд аз баҳри зарку маҳрақа,
Динфурушон гаштаанд аз орзӯи ҷоҳу мол.
Эй Низомуддину фаҳри миллат, эй шайх-уш-шуюх,
Чанд аз ин ҳолу муҳолу чанд аз ин ҳаҷру висол.
Кай тавон мар зулчалолу зулбақоро ёфтан
Дар хати хуштекину андар хамаи зулфи янол.
Пойбанди хайру шаррӣ кай шавад дар роҳи ишқ,
Он кӣ бо шар ташнаи шавқу камоли зулчалол.
Аз ду берун нест илло шарбате ё зарбате,
Гар наим ояд манозу в-ар ҷаҳим ояд манол.
Мард он бошад, ки матворӣ шавад симурғвор,
Ҳашт чаннат зери парру ҳафт дӯзах зери бол.
Нест нуқсоне зи нооварда тоатҳои халқ,
Ҳаст мустағнӣ зи обу гил камоли лоязол.
Эй Ҷунайду Боязид, аз хок сарҳо баркунед,
То ҷаҳоне пурчадал бинеду халқе бар ҷидол.
Ин миёро баста андар роҳи маънӣ чун алиф
В-он шуда бешакк зи даъвиҳои бемаънӣ ҷу дол.
Эй дарего, содиқони гармрӯ дар роҳи дин,
Найри эшон дидадӯзу ишқи эшон синамол.
Кай хабар дорӣ ту, эй номаҳрами ноаҳли роҳ
Аз ҷафоҳои Суҳайбу аз балоҳои Билол.
Оламе зоғи сиёҳу нест як бози сапед,
Як рама Афросиёбу нест пайдо пури Зол.
То ҳашар карданд шогирдони дун-ул-қиблатайн,
Пардагӣ гаштанд з-ин ғам устодони камол.

Бемаза шуд ишқбозӣ, 3-ин чаҳони бемаза,
Ошиқонро қаҳт омад 3-ин таҳоби тангсол.
В-ин зарифон бин, к-аз эшон танг шуд паҳнои ишқ
В-ин чамилон бин, к-аз эшон нанг медорад чалол.
Саффи девон бином, инак, дар масофи Ҷабраил,
Пешаи шерони шарза шуд паноҳи ҳар шағол.
Ишқи Яъқуб ар надорӣ, сабри айюбит кӯ?
Садри бадр ар нестат боре кам аз қадри ҳилол.
Давлате буд он даволӣ, к-аш Умар дар каф гирифт
В-арна Уммар ҳаст бисёре, намебинам давол.
Ё ҳама чон бош ё чонон, ки андар роҳи ишқ
Дар яке қолаб набошад қону чононро маҷол.
Норидон бо се дӯзах сард монда дар тамуз,
Аблаҳони боду дарё фарқ гашта дар сафол.
Дар чаҳон озодае кӯ, то ки бо вай дам занем
Маҳраму шоиставу аҳлу муриду бе малол.
Қӯи сиддиқон ба дида рафт бояд, н-аз қадам,
Роҳи таҳқиқон ба тоат рафт бояд, на ба бол.
Гар ба укбо дида дорӣ, к-ӯт зоди охират
В-ар ба дунё така дорӣ, ҳаст дунёро завол.
Сад ҳазорон ранчи Бӯбақ аз яке ин ҳарф буд
Нӯх нӯхсад сол навҳа кард то шуд ҳамчу нол.
Гар дами Бӯбақ хоҳӣ, бахшиши як нон-т кӯ?
В-ар камоли рӯх чӯӣ, навҳаат кӯ ним сол?
Буд он гаҳ вақти кон-ул-каъса маҷриҳал-ямин,
Ҳаст акнун коҳи кон-ул-каъса маҷриҳа-ш шимол.
Косиду фосид шуд он сеҳри ҳароми сомирӣ,
Ҳаст гуфтори Саной ишқро сеҳри ҳалол.

ДАР СИТОИШИ ХОЧАИ ҲАКИМ ҶАМОЛ-УЛ- ҲУКАМО АЛӢ ИБНИ МУҲАММАДИ ҒАЗНАВӢ ГӢЯД ДАР БОБИ МУСҲИЛЕ, КИ ДОДА БУД

Эй халл зи илми ту шуда сад чу масоил
В-эй беҳ шуда аз дасти ту сад илллати ҳоил.
Эй хоҷаи фарзона Алӣ ибни Муҳаммад
В-эй ноибӣ Исо ба дусад гуна далоил.
Ақл аз ту чунон тез, ки савдо зи тахайюл,
Ҷон аз ту чунон зинда, ки аъзо ба мафосил.
Фарзонаи хилқат шавад аз кини ту шайдо,
Девонаи аслий шавад аз саъйи ту оқил.
Шаҳсе, ки бад-ӯ шаммати хулқи ту расидаст,
Чун хулқи ту гул гардад кули гуҳару гил.
Чун шаммати шоҳаспарам аз бодӣ шамоил,
Шомил шуда аз хулқи ту ҳар ҷой шамоил.
Беғам зи ту хоҳандаву хуррам ба ту маҷлис,
Ёзон ба ту кӯшандаву нозон ба ту маҳфил.
То ақли ту дар олами ҷон рахт фурӯ кард,
Бардошт аз он ҷо сипаҳи ориза маҳмил.
Аз фарри ту дар додани дору равиши моҳ –
Чун мучтамеъун нурест дар кулли манозил.
Як мусхили ту рост чу бечода қаҳеро
Мечазб кунад хилти бад аз бист аномил.
Гар машъалаҳо бӯй зи доруи ту ёбанд,
З-он пас натавонад, ки кунад бод машоил.
Ин зеҳну ҳазоқат, ки ту дорӣ ба табибӣ,
Ҳаргиз нарасад киштии умри ту ба соҳил.
Эй хоки дарат қиблагаҳи ҳосиду носеҳ
В-эй оби рухат сачдагаҳи шоиру соил.
Аз бими саволи ту адӯи ту чунон аст:
Гӯй, ки бар ӯ заҳмате овард таби сил.
Дар дини Муҳаммад чу Умар салбӣ агарчанд,

Бар тарфи забон дорӣ аҳкоми авоил.
Бар фоида халқе зи ду гуна сухани ту:
Чун маънии Зучҷочу чу тафсири Мақотил.
Ҳаққо, ки раво бошад, к-аз чун ту табибе
Бар чарх мубоҳот кунад хусрави одил.
Будам зи малулӣ чу тани мардуми кӯҳӣ,
Будам зи хузурӣ чу дили мардуми ғофил.
Худ холи дигар хилт чӣ гӯям, ки зи савдо
Будам чу касе, к-ӯ хурад афюни ҳалоҳил.
Дар гӯши ман аз заъфи дилам вақти шунидан
Чун сури пасин омадӣ овози Ҷалочил.
Бинмуд маро шӯъбадаҳое, ки бинмуд
Аз садаки он шӯъбада Ҳорут ба Бобил.
З-он фикрати беҳуда, ки дар хотири ман буд,
Яксоата раҳ буд зи ман ба то ба салосил.
Андар шаҷари умр баҳореву зимистон
Нолидӣ аз он заъфу ано дил чу Анозил.
Ман дар ҳади Ғазнию маро фикрати фосид
Гаҳ дар ҳади Чин бурдию гаҳ дар ҳади Мавсил.
Ал-миннату лиллаҳ, ки кунун он ҳама иллат
Шуд сахл ба фарри ту аз ин хӯрдани мусҳил.
Таркиби ман афғона шуд аз зоиши иллат,
З-он кас, ки буд аз иллату аз ориза ҳомил.
Мақсуди ман аз умри абад буд ба олам,
Шуд, лочарам, аз мусхилу маъҷуни ту ҳосил.
Барканд ҳама қоидаи иллат аз он чо,
Ҷони абадӣ қард бад-он қоида манзил.
Шуд зехни ману хотири ман тезу мунаввар,
Чун хотири кӯдак зи мунаққову зи пилпил.
Поканд ба арзу ба сиёнат ҳама хешон-т,
Аз ҳурматат, эй хоҷа, бар ӯ то ба Ҷалоил.
То ботинам аз шарбати ту нуқс напазруфт,
Ҳаққо, ки нашуд зоҳирам аз фоида комил.

Шуд мӯътадил ин табъ бар он гуна, ки дар табъ
Мебоз надонам мутазод аз муташокил.
Бар кӣ шумарам хулқи ту, эй меҳтари мукрим,
Пеши кӣ кунам шукри ту, эй хоҷаи муфзил.
То оташу обу гилу бод аст мураккаб,
Ҳар чор худоянд ба наздики муаттил.
Ҳар чор гуҳар доим бадхоҳи туро бод
Бар тораку бар давлату бар дидаву бар дил.
Аъдои ту кам чун масал устуқада норан,
Умри ту фузун чун масали сабъа санобил.

ДАР НАСИҲАТИ ЯКЕ АЗ АБНОИ ЗАМОН

Кучой, эй ҳама ҳушат ба сӯи таблу алам,
Чаро навёри бар рух зи дида оби надам?
Чаро гурур диҳӣ тантро ба молу ба мулк,
Чаро фурӯшӣ динро ба созу асбу дирам?
Тамом шуд, ки туро хоҷагӣ лақаб доданд,
Камол ёфт ҳама кори ту ба боду ба дам.
Ба зот эзид агар даст гирадат фардо
Ғулому асбу силоҳу савору хайлу ҳашам
Чу барзананд бар он табл азли хоҷа дувол,
Ту хоҳ мири Араб бошу хоҳ шоҳи Аҷам.
Ба гӯши хоҷа фурӯ гӯяд он замон маънӣ:
Кучо шуд он ҳама даъвию лофи ту ҳар дам.
Аз ин гурури ту то кай, аё забуни қазо?
Ва аз нишоти ту то кай, аё сиришта ба ғам?
Камар ба дасти ту ояд, ҳаме Сулаймонвор
Туро тамаъ, ки дар ангушти ту кунад хотам.
Зи кирдигор натарсӣ ва бас хароб кунӣ
Ҳазор хонаи дарвешро ба нӯқи қалам.
Амини динт лақаб гашт, пас чаро дуздӣ

Гилеми Мӯсии Имрону чодари Марям.
Зи баҳри даҳ дирам қалбро, надорӣ бок,
Ки барканию бисӯзӣ ҳазор байти ҳарам.
Шароби ҷаннату хуру қусур металабӣ
Бад-ин мурувату ҳилму бад-ин сахову карам.
Бад-ин амал, ки ту дорӣ, магар туро надиханд
Ба ҳашр ҳечӣ ва аз ҳеч низ чизе кам.
Бад-ин қасида зи ман хоҷагон бипарҳезанд,
Чунонки аҳли шаётин зи тавбаи Одам.
Саной, ар ту худотарсию худойшинос,
Туро зи мир чи боку туро зи шоҳ чи ғам!

ДАР СИТОИШИ САРҲАНГ МУҲАММАД ИБНИ ФАРАҶИ НАВОБОДӢ

Хучаста бод бахоре, баҳори Арсанҷон,
Бар он зарифи сахиву ҷаводу роду ҷавон.
Сипехрақдре, к-аз бахту давлати фалакӣ
Мусаххари вай гаштанд ҷумла сарҳангон.
Ягонае, ки ба пеши худойғони замин
Намуд мардумӣ андар баҳори Ҳиндустон.
Ба шахси гурдон дод ӯ Сибоъро даъват,
Ба ҷони аъдо кард ӯ Ҳисомро меҳмон.
Зи бахти шаҳ на бас аст ин гушодани қаннуч,
Бад-ин шуҷоат шомот бишқанӣ осон.
Масал шунидам, к-аз ними мушт сохтаанд
Ҳар он силоҳ, ки аз ҷинси ханҷар асту синон.
Ҳақиқат аст, ки ин мушт, к-ин ҳикоят аз ӯст:
Набуду нест магар мушти он зарифи ҷаҳон.
Муҳаммади Фараҷ, он сарвари навободӣ,
Ки сарвариро садр асту қондиро қон.
Сутудаи ҳама кас, меҳтарӣ, ҷавонмардӣ,

Ки ифтихори замин асту ихтиёри замон.
Ягонае, ки ба ҳар чой, к-ӯ сухан гӯяд,
Ҳадиси аҳли хирад хор бошаду ҳазён.
Камол гардад дар роҳи ӯ ҳаме очиз,
Ҷамол монад дар рӯи ӯ ҳаме ҳайрон.
Ду гӯш зӣ сухани ӯ ниҳодаанд сақот,
Ду чашм дар хунари ӯ кушодаанд аъён.
Саҳикафе, ки ба як захми зӯр бистонад
Зи яшқу панҷаи шери нажанду пили дамрон.
Канад чу соидон дар мушти сунӣш оҳан,
Кунад ба теги чу сунӣш ба захмҳо сандон.
Чу чом ёфт зи соқӣ амал-ш, бӯсад даст,
Чу тег кард бараҳна, аҷал-ш бӯсад рон.
Надидаам, ки кас оварда пушти ӯ ба замин,
Ҳазор мард бияфганд, дидаам ба аён.
Биёмаданд ба уммеди чанги ӯ ҳар мард
Ба пеши шоҳу бад-ин баст бо ҳама паймон.
Зи бахти нек якеро рабуд сар зи бадан,
Зи мушти хеш дигарро зи тан рабуд равон.
Аз он сипас, ки ҳама «наҳну ғолибун» гуфтанд,
Фиганд дар дилашон «куллу ман алайҳо фон».
Чи гуна васфи шуҷоат кунам касеро ман,
Ки нархи чон шавад аз зӯри ӯ ҳаме арзон.
Аё сутудатар аз ҳар ки дар қаҳон мард аст,
Ки аз шуҷоати ту карда ҳосидат нуқсон.
На Йӯсуфию туро ҳаст рӯи чун хуршед,
На Мӯсию туро ҳаст найза чун саъбон.
Хунар чи гуна расад бе камоли ту ба камол,
Сухан чи гуна расад бе баёни ту ба баён.
Ба вақти мардӣ аҳволи тегро меъёр,
Ба гоҳи родӣ асбоби ҷудро мизон.
Ба ту кунанд навободиён ҳаме мафхар,
Ки фаҳри оламӣ, эй родкаффи хубкамрон.

Сипехворат кадр асту талъатат хуршед,
Мунирворат бадр асту бурчи ту дуккон.
Ҳазор душману аз ту яке гузорат мушт,
Ҳазор лашкару аз давлатат яке даврон.
Шигифт нест агар ман ба мадҳи ту нарасам,
Ки хокро набувад кадри гунбади гардон.
Аё надими надамро санои ту дору,
Аё муини тарабро сахои ту бустон.
Агар наёмад тар шеъри ман, равост аз он-к
Намонад об суханро, чу ронӣ аз паи он.
Бигуфтам ин қадар аз мадҳати ту бо тақсир,
Басанда бошад дар шеър номи ту бурҳон.
Ту шоирию ба назди ту шеъри ман жож аст,
Ки бурд зира бизоат ба маъдани Кирмон?
Валекин арчи бувад баҳри жарф маъдани об,
Биборад охир ҳам гаҳ-гаҳе борон.
Ҳама дуои ман он аст бар ту эй сарханг,
Ки эй худой мар ўро ба комҳо бирасон.
Ҳамеша то набувад чои дурр ба чуз дарё,
Ҳамеша то набувад чои зар ба чуз дар кон.
Бақои ту хоҳам дар давлату саодату изз,
Адўву хосиди ту дар ғами дилу эҳзон.
Ба умри хеш чунон кун, ки хоҳамат гуфтан,
Ба чоҳи хеш чунон кун, ки донӣ аз аркон.
Чу абру баҳр бубахшу чу моҳу меҳр битоб,
Чу чарху шер бигарду чу сангу кӯҳ бимон.

ИН ҚАСИДА ДАР ҚУББАТУЛИСЛОМИ БАЛҲ ГУФТА ШУД

Барги беваргӣ надорӣ, лофи дарवेशӣ мазан,
Рух чу айёрон надорӣ, чон чу номардон макан.
Ё бирав ҳамчун занон рангею бӯе пеш гир,
Ё чу мардон андар ою гӯй дар майдон фиған.
Ҳар чӣ бинӣ чуз ҳаво, он дин бувад, бар чон нишон,
Ҳар чӣ ёбӣ чуз худо, он бут бувад, дарҳам шикан.
Чун дилу чон зери поят натъ шуд, пое бикӯб,
Чун ду кавн андар ду дастат чамъ шуд, дасте бизан.
Сар барор аз гулшани таҳқиқ, то дар кӯи дин
Куштағони зинда бинӣ, анчуман дар анчуман.
Дар яке саф куштагон бинӣ ба теге, чун Ҳусайн,
Дар дигар саф хастагон бинӣ ба захре, чун Ҳасан.
Дарди дин худ балъачаб дардест, к-андар вай чу шамъ
Чун шавӣ бемор, хуштар гардӣ аз гардан задан.
Андар ин майдон, ки худро медарандозад чухуд
В-андарин маҷлис, ки бутро мебисӯзад барҳаман.
Ин-т беҳиммат шағарфӣ, к-ӯ бурун н-ояд зи чон
В-онт бе давлат саворе, к-ӯ бурун н-ояд зи тан.
Ҳар ҳасе аз ранги гуфторе бад-ин раҳ кай расад,
Дард бояд умрсӯзу мард бояд гомзан.
Солҳо бояд, ки то як санги асли 3-офтоб
Лаъл гардад дар Бадахшон ё ақиқ андар Яман.
Моҳҳо бояд ки то як панбадона 3-обу хок
Шоҳидеро хулла гардад, ё шаҳидеро кафан.
Рӯзҳо бояд ки то як мушти пашм аз пушти меш
Зоҳидеро хирқа гардад ё Ҳимореро расан.
Умрҳо бояд ки то як кӯдаке аз рӯи табъ
Олиме гардад накӯ ё шоире ширинсухан.
Қарнҳо бояд ки то аз пушти одам нутфае
Булвафои Курд гардад ё шавад Вайси Қаран.

Чанг дар фитроки сохибдавлате зан, то магар
Бартар ойи з-ин сиришти гавхару сарфи заман.
Рӯй бинмоянд шоҳони шарият мар туро
Чун арӯсони табиат рахти сарданд аз бадан.
То ту дар банди ҳавой аз зару зан чора нест,
Ошике шав, то ҳам аз зар фориғ ойи ҳам зи зан.
Нафси ту чӯёи куфр асту хирад чӯёи дин,
Гар бақо хоҳӣ ба дин ой, ар фано хоҳӣ, ба тан.
Ҷонфишону пойкӯбу род зию фард бош,
То шавӣ боқӣ чу доман барфишонӣ з-ин даман.
К-аз паи мардонагӣ пояндазот омад чанор
В-аз паи гардоманӣ андар ҳаёт омад суман.
Роҳ рав то дев бинӣ бо фаришта дар масоф,
З-имтиҳони нафси ҳиссӣ чанд бошӣ мумтахан.
Чун бурун рафт аз ту ҳирс, он гаҳ дарояд дар ту дин,
Чун даромад дар ту дин, он гаҳ бурун шуд Ахриман.
Гар ҳамехоҳӣ, ки парҳо рӯядат з-ин домгоҳ,
Ҳамчу кирми пилла ҷуз гирди ниҳоли худ матан.
Бори маънӣ банд аз ин ҷо, з-он ки дар бозори ҳашр
Сахт косид буд хоҳад тез бозори сухан.
Бош, то тӯмори даъвиҳо фуру шӯяд хирад,
Бош, то девони маъниҳо бихонад Зулманан.
Бош, то аз пеши дилҳо парда бардорад худой,
То ҷаҳоне Булҳасан бинӣ ба маънӣ Булҳазан.
Аз ҷамоли ҳоли мардон беасар бошад макон
В-аз шуои шамъи тобон беҳабар бошад лаган.
Бори номи мову ман дар олами ҳисс асту бас,
Чун аз ин олам бурун рафтӣ, на мо монад, на ман.
Аз буруни парда бинӣ як ҷаҳон пур шоҳу бут,
Чун даруни парда рафтӣ, ин раҳӣ гашт, он шаман.
Пӯшиш аз дин соз, то боқӣ бимонӣ баҳри он-к
Гар бар ин пӯшиш намирӣ, ҳам ту резӣ ҳам кафан.
Ин ҷаҳону он ҷаҳонатро ба як дам даркашад,

Чун наханги дарди дин ногоҳ бикшоёд даҳан.
 Бо ду қибла дар раҳи тавҳид натвон рафт рост,
 Ё ризои дӯст бояд ё ҳавои хештан.
 Сӯи он ҳазрат напӯяд ҳеч дил бо орзӯ,
 Бо чунин гулрух нахусбад ҳеч кас бо пираҳан.
 Пардаи парҳезу шарм аз рӯи имон бармадор,
 То ба захми чашми ноахлои нагардӣ муфтатан.
 Гирди Қуръон гард, зеро ҳар кӣ дар Қуръон гурехт,
 Он ҷаҳон раст аз уқубат, ин ҷаҳон раст аз фитан.
 Чун ҳамедонӣ, ки Қуръонро расан хондаст ҳақ,
 Пас ту дар чоҳи табиат чанд бошӣ бо васан.
 Чархи гардон ин расанро мерасонад то ба чоҳ,
 Гар ҳаме саҳрот бояд чанг дарзан дар расан.
 Гарди сумми асби султони шариат сурма кун,
 То шавад нури илоҳӣ бо ду чашмат муктаран.
 Гар арӯси шаръи ӯ аз рух барандозад никоб,
 Бехато гардад Хитову беҳабар гардад Хутан.
 Суннии диндор шав, то зинда монӣ, з-он ки ҳаст
 Ҳар чӣ ҷуз дин мурдагию ҳар чӣ ҷуз суннат ҳазан.
 Мижа дар чашми Саной чун синони бод тез,
 Гар Саной зиндагӣ хоҳад замоне бе сунан.
 Бо суханҳои Саной хоса дар зухду масал
 Фаҳр дорад хоки Балх имрӯз бар баҳри Адан.

ТОИФАЕ АЗ ШУАРОИ ХУРОСОН ВА АФОЗИЛИ ИРОҚ ДАР САНАИ САМОНИЯ АШАРА ИН ГҶҶАН- ДАРО ТАШРИФ ДОДАНД БА ҚАСОИД ВА РУБОӢ ВА МУҚАТТАОТ, ДАР ҶАВОБИ СИПОСИ ОНҶО

Баски шунидӣ сифати Руму Чин,
 Хезу биё мулки Саной бубин.
 То ҳама дил бинию бе ҳирсу бухл,
 То ҳама қон бинӣ бе кибру кин.

Зар наю кони малакӣ зери даст,
Чав наю асби фалакӣ зери зин.
Пой наю чарх ба зери қадам,
Даст наю мулк ба зери нигин.
Рахти каёнӣ нею ӯ рӯҳво,
Тахт бароварда ба чархи барин.
Раста зи тартиби замину замон,
Чафта зи таркиби шуруҳу сунин.
Салвати ӯ хилвате андар ниҳон,
Даъвати ӯ давлате андар камин.
Буда чу Йӯсуф бачаву рафта боз
То фалак аз ҷазбаи ҳабл-ул-матин.
Зери қадам карда аз иқлими шак
То ба ниҳонхонаи айнулякин.
Карда қаноат ҳама ганчи сипеҳр
Дар садафи гавҳари рӯҳаш дафин.
Карда бароат ҳама таркиби ақл
Дар канафи нуктаи назмаш мубин.
Бо нафасаш сеҳри намоёни Ҳинд,
Дар ҳавасаш чехракушоёни Чин.
Аввалу охир ҳама сар чун инаб,
Зоҳиру ботин ҳама дил ҳамчу тин.
Рӯҳи амин дода ба дасташ, чунон-к
Дода ба Марям зи раҳи остин.
Назм ҳама руқъи деви ҳасис,
Нуктаи ӯ зодаи Рӯҳуламин.
Кишваре андар талабу дар тараб
Аз накаби роишу ӯ з-он ҳазин.
Бо дили ӯ хок мисоли янол,
Бо кафи ӯ санг нигини такин.
Ҳикмату хурсандию динаш бишуст,
То чи кунад мулку макону макин.
Дашти Арабро писари Зулязан,

Хоки Ачамро писари Отбин.
Офияте дораду хурсандие
Ин-т ҳақиқат малики ростин.
Гоҳ валӣ гӯяду ҳаст ӯ чунон,
Гоҳ адӯ гӯяду ҳаст ин чунин.
Ў зи ҳама фориғу озоду хуш
Чун гулу чун савсану чун ёсумин.
Хашм набудааст бар аъдош ҳеч,
Чашм надидааст бар абрӯш чин.
Хашм зи душман буваду ҳилм аз ӯ,
К-ӯ зи асир омада, ин аз замин.
Хашмаш дар дин чу зи баҳри цигар
Сирка бувад, таъбия дар ангабин.
Кай кулаҳ аз сар биниҳад, то бувад
Иблис аз оташу одам зи тин.
Муште аз ин ёвади роёни даҳр
Ҷони қадаршон зи анову инин.
Як рама 3-ин девнаждони шаҳр
Бо ҳамашон кибру ҳасад ҳамқарин.
Ғаҳ чу суриин суест мар ӯро сарун,
Ғаҳ чу сарун саҳт мар инро суриин.
Бар ҳама пӯшида, ки ҳам 3-ин ду ҳол
Меҳтарашон 3-ин ду сифат шуд лаин.
Пеши қамоли ҳамаро ҳамчу дев
Кӯр шуда дидаи мобайн, бин.
В-аз шараҳи луқма шуда чумларо
Мазрааи дев такову анин.
Лофи кӣ ҳастем Саной, дигар
Аз ғазалу марсия сеҳрофарин.
Оре, ҳастанд Саной, валек
Аз сарашон ҷаҳл ҷудо карда син.
Гарчи суи суратиён гоҳи шакл
Зери тақи хона ҷӣ дайн аст дин?

Лек дар он аст, ки дорад хирад
Чашмаи ҳайвон зи нами поргин.
Бас вухуш омад суви доно рахам,
Гарчи чинон омада назди чанин.
К-он чӣ гузидаст ба назди авом,
Нест суи хос бар он сон гузин.
К-он чӣ дусад бошаду сӯи шимол
Бист шуморанд ба сӯи ямин.
Гарчи ба лофу ба такаллуф чун ӯ
Назм сароянд гаҳ ону гаҳ ин.
Ин ҳама ҳаққо, ки суи зиракон
Гурба нигоранд, на шер, офарин.

Эй муқтадои аҳли тариқат каломи ту,
Эй ту чаҳони сидку чаҳоне ғуломи ту.
Таъсир кард сидки ту дар синаҳо чунон-к
Шуд бе ниёз мустамеъ аз шарҳи номи ту.
Номи ту чун барои замон асту ақлу чон,
Кай мардуми замона дарояд ба доми ту.
Чун нафси мову нафси ту кушти хусоми туст,
Бурранда бод бар туву бар мо хусоми ту.
Эй ботини ту оинаи зохират шуда,
Бардошта зи пеши ту лаҳму узоми ту.
Ишқат чу чавҳарест, ки бе ту туро муқим
Бо ман нишонда дораду ту дар мақоми ту.
Маъзур дор аз он ки дар ин роҳ мар маро
Парвои ту намонда зи шодӣ саломи ту.
Донам зи рӯи ақл, ки ту сурате най
В-арна ба дида рӯфтаме гарди гоми ту.
Лаб маҳраи рикоби ту монад, ки бўса дод,
Зеро набуд воқифи вақти каломи ту.

Лек ин замон зи ишки ту бар наъли маркабат
Дил сад ҳазор бӯса ҳамезад ба номи ту.
Эй омаи русуму ҳама шаҳр хоси ту,
В-эй хосаи ҳудову ҳама халқ оми ту.
Нафси алиф шудӣ ту зи тачрид чун зи ишқ,
Пайваста гашт бо алифат айну ломи ту.
Акнун нишонаш он ки зи сина ба чои мӯй
Чуз ҳарфи ошиқӣ надамонад машоми ту.
Вомест дӯстро зи раҳи ишқ бар ту чон,
Лекин мабод сӯхта сад сол воми ту.
Чандӣ ту бар давом чӣ сози мудом вом,
Аз воми худ чудо шав, инак давоми ту.
Чун пастҳимматони дигар дар тарики ишқ
Харгиз мабод гоми ту маъмури коми ту.

ФИ МАРТАБАТИЛ ИНСОН

Эй, эзид-т аз раҳмат офарида,
Дар сояи лутфат парварида.
Эй нури ҷамолат аз руҳи ту
Ангушти ишораткунон бурида.
Овозаи ту дар ҳавои ваҳдат
Пеш аз азалу аз абад хазида.
Арше, ки саросема будӣ з-аввал,
Дар зери қадамҳоят орамида.
Бар фарши хирад гард барнишаста,
То ишқ бисоти ту густурида.
В-андар азал аз баҳри чокарии худ
Лаббайки ҳама ошиқон шунида.
Эй даст фуру шуста з-офариниш
Гашта малаке ҳар кучо, ки дида.
Бе рӯи ту ақле надида субхе

Аз Машриқи Рӯхулқудс дамида.
Бе зулфи ту чоне надида дине,
Бо куфри Азозил орамида.
Лоғар шуда ақл аз ҳама фузулӣ,
Аз бас ки зи ту фоқаҳо кашида.
Фарбех шуда рӯҳ аз ҳама маонӣ,
Азбаски дар бӯстони ту чарида.
Он ҷо, ки ту бихонда «Занд»-у «Позанд»
Зардушт ба муҳриқ забон бурида.
Бо доди ту андар ҷаҳон наббанд
Ҷуз хашми бутон ҳеч пажмурида.
Он ҷо, ки каримият хон ниҳода,
Иблиси туфайлӣ бад-ӯ расида.
В-он ҷо, ки саманди ту сум намуда,
Одам алами хеш хобанида.
Мардум туй аз кулли офариниш
Дар оинаи чашми аҳли дида.
Мӯсо ба канори ту барнишаста,
Аз Нилу асо одамаш кашида.
Фарроши ту Нӯҳ аз наҳиби тӯфон
Дар заврақи икболи ту давида.
Дар барзгарӣ омада Бароҳим,
Райҳону гул аз оташаш дамида.
Мӯсо ба сакқоият буда рӯзе,
Бас бода, ки аз ҷоми ту чашида.
Аз чокарии ту буроқи Исо
Чун шамс ба чорум фалак расида.
Аз лутфи ту ақл андар офариниш
Нохонда туро ном офарида.
Дар пеши қадат чун алиф бигӯям,
Дар комам доле шавад хамида.
Лаъли ту басе тавбаҳо шикаста,
Ҷазъи ту басе пардаҳо дарида.

Дар зулфи ту сесад хазор хам ҳаст,
Дар ҳар ҳами ӯ Йӯсуфе чамида.
Дар маҷлиси ту Ҷабраил соқӣ
Бар дарат мағасгир барганида.
Дар растаи суннати Саной аз дил
Дода хираду ишки ту харида.

Аз хона бурун рафтам ман дӯш ба нодонӣ,
Ту қиссаи ман бишнава, то чун ба аҷаб монӣ.
Аз кӯҳ фуруд омад, з-ин пирии нуронӣ,
Пайдош мусулмонӣ дар арсаи билсонӣ.
Чун дид маро гуфт ӯ: дорӣ сари меҳмонӣ?
Гуфтам, ки бале дорам, бе сустию каслонӣ.
Гуфто, ки ҳало хин рав, гар бар сари паймонӣ,
Донам, ки маро з-ин пас навмед нагардонӣ.
Рафтам ба сарое хуш, покизаву султонӣ,
На айб зи ҳамсоя, на бим зи вайронӣ.
Дар вай нафаре дидам, пирони хароботӣ,
Қавме ҳама қаллошон, чун деви биёбонӣ.
Маъруф ба бесимӣ, машҳур ба бенонӣ,
Ҳамчун алифи куфӣ аз урию урёнӣ.
Ин бохта дарроаъ в-он бохта боронӣ,
Ин гуфта, ки бистонӣ, в-он гуфта, ки настонӣ.
Мегуфт яке: растам з-он зулмати нафсонӣ,
Мегуфт яке дигар: мо аъзама бурҳонӣ!
Ин гуфт: ано аввал, кас нест маро сонӣ!
В-он гуфт: аналохир, то халқ шавад фонӣ!
Мондам мутаҳайир ман з-он ҳол зи ҳайронӣ,
Гуфтам, ки чӣ қавманд ин, эй хоҷаи рӯхонӣ.
Гуфт: аҳли хароботанд ин қавм, намедонӣ?
Онҳо, ки ту эшонро қаллош ҳамехонӣ.

Ҳон, то накуни инкор, гар бар сари паймонӣ,
К-эшон ҳазаён гӯянд аз мастию нодонӣ.
Аз ин гунаҳе мункир дар мазхаби эшонӣ,
Бояд ки ту ин асрор аз халқ бипӯшонӣ.
Зинҳор аз ин маънӣ бар халқ сухан ронӣ,
Пиндор, ки нашнидӣ андар хади нисёни!
Эй он, ки зи қаллошӣ бар халқ ту тарсонӣ,
Дар зӯҳду ибодат ор чун Бӯзару Салмонӣ.
Дар хидмати ин мардум то тан бинаранчонӣ,
Ҳақко, ки ту бар ҳечӣ чун зоҳиди авсонӣ.
Чун шод набошам ман аз раҳмати яздонӣ,
Дидори чунин қавме дорад ба ман арзонӣ.
То дида Саноиро дар маҷлиси рӯхонӣ,
Бо даст ба дасти ӯ з-ин зухди ба сомонӣ.
Имрӯз бад-он аст ӯ, к-он садри мусулмонӣ,
Чун гуфт зи беҳешӣ: субҳонию субҳонӣ.

ДАР АНДАРЗ ВА НАСИҲАТ

Эй асли ту зи хоки сиёҳу тан аз манӣ,
Дар сар манӣ макун, ки ба таркиб чун манӣ.
Он к-ӯ зи хок бошад, охир равад ба хок,
Ҷро кучо расад сухани моию манӣ.
Аз оҳани музаҳҳаб маъмур карда бош,
То бар маҳакки сирф занад зарри маъданӣ.
Зохир чу Боязидию ботин чу Бӯлаҳаб,
Гандумнамой з-аслу чи пӯсида арзанӣ.
Эй, ожада, ба сӯзани ҳасрат ҳазор дил
Судат чи дорад он ки муракқаъ баёжанӣ.
Ҳамсоия ту гурсна ду рӯз ё се рӯз,
Ту баста сар зи тухмаи ҳалвову равғанӣ.
Дил аз гунаҳ бишӯю чу нон дон, ки рӯзи ҳашр

Покии дил беҳ аст, ки покизадоманӣ.
Эй, омада зи хоку ба хок аст рафтанат,
В-аз сад ҳазор ганҷ ба хок андар оганӣ.
Тамъи бақо ҷӣ дорӣ, маъҷуни шахси ту
Бод асту оташ асту гили тираву манӣ.
Пиндорӣ эй аҳӣ, ки бимонӣ, ту ҷовидон,
Гар руд нагсалад, раҳи дилгир мезанӣ.
Ғофил мабош, дон, ки зи андоми ту ба гӯр
Созанд мору мӯр рафикию сарзанӣ.
Бигшой гӯши ақлу ниғаҳ кун ба чашми дил
Дар қору бори мардум, дар олами данӣ.
Чун сидраи ту бофта аз панбаи фано,
Дар дил тамаъ қабои бақоро чаро кунӣ.
Он к-аз ту зоду он кӣ туро зод рафтаанд
Дар тирагии гӯр зи сахрои равшанӣ.
Ғоҳе ту гулханиро бинӣ, шуда амир,
Рӯзи дигар амири аҷал гашта гулханӣ.
Хуфта ба зери хок на, ло бал ки гашта хок
Аз хоқашон ту қарда босе зарфи хӯрданӣ.
Дар зери хишт чеҳраи хоуни хирғаҳӣ,
Дар зери санг пайқари сарҳанги ҷавшанӣ.
Донӣ ту, ё надонӣ, к-аз хоки мо ҳамон
Эдун кунанд, к-аз гили эшон ту меканӣ.
Эй бар тариқи ботилпӯён, ту рӯзу шаб
Дода инони хеш ба шайтон зи реманӣ.
Меҳри расули мурсалу меҳри Алию ол
Бар дил гумору гир ба ҷаннот сокинӣ.
Гирди фузулу руҳсату таъвил кам давон,
Чун анқабут тори ҳамоқат чаро танӣ.
Бишнос кирдигору ниғаҳ дор ҷои хеш
Дини Муҳаммадию тариқи муайяний.
Девони ту ҷу зулфи нигорон сияҳ шудааст,
Пас ҳамҷунин Саной ғофил чаро шинӣ.

Ҳарчанд садхазор гуноҳ аст мояш,
Ҳарчанд, к-аз азоби сақар нест эминӣ.
Аз раҳмати худой дилаш ноумед нест,
К-ӯ мухтиясту муфлис, раб ғофиру ғанӣ.

АЗ МУСАММАТОТ

Эй кӯдаки дебо салаб, симинбари бечода лаб,
Сармояи нозу тараб, хурон зи рашкат бо тааб.
Зулфу рухат чун рӯзу шаб, з-он зулфакони пуршағаб
Афганда андар бульчаб чону дили ушшоқро.

Зебо нигори нозанин, рух чун гулу бар ёсумин,
Покизай чун хури ин, перояи хулди барин,
Бодо бар айлоқ офарин, к-ояд чу ту з-он хури ин,
Фахр аст бар Мочину Чин, аз баҳри ту айлоқро.

Айёри ёри дилбарӣ, бо ғамзаву чон дил барӣ,
Дар сеҳр ҳамчун Сомирӣ, дар лутф чун хуру парӣ,
Бас дилбару хушманзарӣ, сангиндилу симинбарӣ,
Дорам фузун эй саътарӣ, дар дил дусад марзоқро.

Дорӣ ту эй сарви равон, бар лолаву бар аргувон,
Аз мушқу анбар сулаҷон бар чеҳраи чун нордон,
Рухсораи чун гул нишон, бӯӣ ту ҳамчун варду бон,
Чандин чӣ дорӣ дар ғамон ин ошиқи муштоқро.

Аз ҳаҷрат эй моху х(в) ар, кардӣ маро бе хобу х(в)ар,
Баста дилу хаста чигар, лаб хушк дорам, дида тар,
Аҳде, ки кардӣ эй писар, бо ман ту эй чони падар,
Зинҳор бар чонам мах(в)ар, мушкин тан он мисоқро.

Аз маснавии «Ҳадиқат-ул-ҳақиқат ва шариат-ут-тариқа» (порчаҳо)

ФЕҲРАСТИ МАНЗУМ

Боби ӯ гарчи ҳаст зоҳир даҳ,
Ҳаст ботин беҳ аз саду панҷаҳ.
Боби аввал баёни тамҳид аст,
Маҳзи танзеху сарфи тавҳид аст.
Боби сонӣ санову наъти расул,
В-он ба ҳар чор ёр гашта қабул.
Боби солис зи ақл гӯям ман,
З-он ки гунҷад дар ӯ мачоли суҳан.
Боби робеъ зи илму хондани илм
Гуфт хоҳам зи рӯи донишу ҳилм.
Боби хомис зи ишқу таъбираш
Қ-аз кучо то кучост таъсираш.
Боби содис зи ғафлату нисён
Ки чи муставлӣ аст бар инсон.
Боби собеъ зи ҳоли душману дӯст,
Ки биёбӣ ҳар он чи сирати ўст.
Боби сомин зи гашти афлок аст,
Ки чунин чоиз асту ёбок аст.
Боби тосеъ санои шоҳи чаҳон,
Он ки душман зи теғи ўст ниҳон.
Боби ошир сифоти ин тасниф,
Ки набинӣ дигар чунин таълиф.

АЛ – БОБ – УЛ АВВАЛ ДАР ТАВҲИДИ БОРИ ТАОЛО

Эй дарунпарвари бурунорой
В-эй хирадбахши бехирад, бахшой.
Холику розиқи замину замон,
Ҳофизу носири макину макон.
Ҳама аз сунъи ту макону макин,
Ҳама дар амри ту замону замин.
Оташу обу боду хоки сукун
Ҳама дар амри кудратат бечун.
Арш то фарш чузву мабдаи туст,
Ақл бо рӯҳ пайки мисраи туст.
Дар даҳон ҳар забон, ки гардон аст,
Аз санои ту андар ӯ чон аст.
Номҳои бузурги мӯҳтарамаст
Раҳбари чуду неъмату карамаст.
Ҳар як афзун зи аршу фаршу малак,
К-он ҳазору як асту сад кам як.
Ҳар яке з-он ба ҳоҷате мансуб,
Лек номаҳрамон аз он маҳҷуб.
Ё раб, аз фазлу раҳмат ин дилу чон,
Маҳрами диди номи худ гардон.
Куфру дин ҳар ду дар раҳат пӯён,
Ваҳдаҳу ло шарика лаҳ гӯён.
Сонеъу мукриму тавоно ӯст,
Воҳиду комрон, на чун мо ӯст.
Ҳайю қайюму олиму қодир,
Розиқи халқу қоҳиру ғофир.
Фоили чунбиш асту таскин аст,
Ваҳдаҳу ло шарика лаҳ ин аст.
Аҷзи мо ҳуччати тамомии ӯст,
Кудраташ ноиби асомии ӯст.
Лову ҳу з-он сарои рӯзбеҳӣ

Боз гаштанд чайбу киса тихй.
Баргар аз ваҳму ақлу хиссу қиёс
Чист чуз хотири худойшинос?
Ҳар кучо орифест дар ҳама фарш,
Ҳаст чун фарш зери наълаш арш.
Ҳарза донад равони бинанда,
Офарин чуз ба офаринанда.
Он кӣ донад зи хок тан кардан,
Бодро дафтари сухан кардан.
Воҳиб-ул-ақлу мулҳам-ул-албоб
Мунши-ун-нафсу мабдаъ-ул-асбоб.
Ҳама аз сунъи ўст кавну фасод,
Халқро ҷумла мабдасту маод.
Ҳама аз ўву бозгашт бад-ў,
Хайру шарр ҷумла сар гузашт бад-ў.
Ихтиёрофарини неку бад ўст,
Боиси нафсу мабдаи хирад ўст.
Ў зи ночиз чиз кард туро.
Хор будӣ азиз кард туро.
Ҳеч дилро ба кунхи ў раҳ нест
Ақлу ҷон аз камолаш оғаҳ нест.
Дили ақл аз ҷалоли ў хира,
Ақли ҷон бо камоли ў тира.
Ақли аввал натиҷа аз сифаташ,
Роҳ дода варо ба маърифаташ.
Сустчавлон зи иззи зоташ ваҳм,
Тангмайдон зи кунхи васфаш фаҳм.
Ақдро пар бисўхт оташи ў,
Аз паи рашк гарди мафраши ў.
Нафс дар мавкабаш раҳомўзест,
Ақл дар мактабаш навомўзест.
Чист ақл андар ин сипанчи сарой
Чуз музавварнависи хатти худой?
Нест аз роҳи ақлу ваҳму ҳавос,

Ќуз худой эч кас худойшинос.
Иззи васфаш, ки рӯй бинмояд,
Ақро ҷону ақл бирбояд.
Ақро худ касе ниҳад тамкин,
Дар мақоме, ки Ҷабраили амин.
Кам зи гунчишке ояд аз ҳайбат,
Ҷабраиле бад-он ҳама савлат.
Ақл, к-он ҷо расид сар бинихад,
Мурғ к-он ҷо парид пар бинихад.
Ҳар чиро ҳаст гуфтӣ аз буну бор
Гуфти ўро шарикӣ хуш медор.
Ќуз ба ҳисси рақику нафси хабис
Накунад дар қидам ҳадиси ҳадис.
Дар раҳи қаҳру иззати сифаташ
Кунҳи ту бас бувад ба маърифаташ.
Чанд аз ин ақли турраҳотангез?
Чанд аз ин чарху таъби рангомез.
Ақро худ ба худ ҷу роҳ намуд,
Пас ба шоистагӣ варо бисутуд.
К-аввали офаридаҳо ақл аст,
Бартар аз баргузидаҳо ақл аст.
Ақли қулл як сухан зи дафтари ў
Нафси қулл як пиёда бар дари ў.
Ишқро дод ҳам ба ишқ камол,
Ақро қард ҳам ба ақл иқол.
Ақл монанди мост саргардон
Дар раҳи кунҳи ў ҷу мо ҳайрон.
Ақли ақл асту ҷони ҷон аст ў,
Он кӣ 3-ин бартар аст, он аст ў.
Бо тақозои ақлу нафсу хавос
Қай тавон буд кирдигоршинос?
Гар на эзид варо намудӣ роҳ
Аз худой кучо шудӣ огоҳ?

ФАСЛ ФИ-Л МАЪРИФАТӢ

Ба худаш кас шинохт натвонист,
Зоти ӯ ҳам бад-ӯ тавон донист.
Ақл ҳаққаш битухт нек битохт,
Ачз дар роҳи ӯ шитофт, шинохт.
Карамаш гуфт: Мар маро бишнос!
В-арна нашносадаш ба ақлу ҳавос?
Ба далелӣ ҳавос кай шояд
Гавз бар пушти қубба кай пояд?
Ақл раҳбар валеқ то дари ӯ
Фазли ӯ мар маро барад бари ӯ.
Ба далелии ақл раҳ набарӣ
Хира чун дигарон макун ту харӣ.
Фазли ӯ дар тариқ раҳбари мост,
Сунъи ӯ сӯи ӯ далелу гувост.
Эй шуда аз шинохт худ очиз
Кай шиносӣ худойро ҳаргиз.
Чун ту дар илми худ забун бошӣ
Орифи кирдигор чун бошӣ.
Чун надонӣ ту сирри сохтанаш
Чун таваҳҳум кунӣ шинохтанаш.
Ваҳмҳо қосир аст з-авсофаш,
Фаҳмҳо ҳарза мезанад лофаш.
Ҳаст дар васфи ӯ ба вақти далел,
Нутқ ташбеҳу хомушӣ таътил.
Ғояти ақл дар раҳаш ҳайрат
Мояи ақл сӯи ӯ ғайрат.
Ақлу чоңро муроду молик ӯст,
Мунтаҳои муриду солиқ ӯст.
Ақли мо раҳнамои ҳастии ӯст
Ҳастҳо зери пой ҳастии ӯст.
Феъли ӯ хорич аз даруну бурун,

Зоти ӯ баргар аз чигунаву чун.
Зоти ӯро набурда раҳ идрок
Ақдро чону дил дар он раҳ чок.
Ақл бе куҳли ошноии ӯ,
Беҳабар буда аз худои ӯ.
Чи кунӣ вахсро ба чувташ ҳас,
Кай бувад бо қидам ҳадиси ҳадас?
Анбиё 3-ин ҳадис саргардон
Авлиё 3-ин сифотҳо хайрон.

ФАСЛ АНДАР ВАҲДАТ ВА ШАРҲИ АЗАМАТ

Аҳад асту шумор аз ӯ маъзул
Самад асту ниёз аз ӯ маҳзул.
Он аҳад не, ки ақл донату фаҳм
В-он самад не, ки ҳис шиносаду ваҳм.
На фаровон на андаке бошад,
Яке андар якӣ, яке бошад.
Дар дуӣ чуз баду сақат набувад,
Ҳаргиз андар якӣ ғалат набувад.
То туро дар дарун шумору шақест,
Чи яке дон, чи ду, ки ҳар ду якест.
Ба чарогоҳи дев бар зи яқин
Чиву чанду чарову чунро ҳин.
На бузургиш ҳаст 3-афзунӣ
Зоти ӯ бар зи чандио чунӣ.
Аз паи баҳси толиби очиз
«Ҳалу» «ман» гуфтан андар ӯ чоиз.
Қас нагуфта сифоту мабдаи ҳу
Чанду чуну чарову чӣ қаю кӯ?
Яди ӯ қудрат асту вачҳ бақош,
Омадан ҳикмату нузул атош.
Қидамайнаш қалоли қаҳру хатар,

Асбаинаш нифози ҳукму қадар.
Ҳастҳо таҳти қудрати ўянд,
Ҳама бо ўву ў ҳамечўянд.
Љунбиши нур сўи нур бувад,
Нур кай з-офтоб дур бувад.
Бо вучудаш азал парер омад,
Пагаҳ омад, валек дер омад.
Дар азал баста кай бувад амалаш
Як гулом аст хоназод азалаш.
Аз абад дур дор ваҳму гумон,
Ки абад аз азал гирифт нишон.
Кай макон бошадаш зи бешу зи кам,
Ки макон худ макон надорад ҳам.
Халқро з-ин сифат чаҳоне сохт,
То зи баҳри худ ошўне сохт.
Осмон дї набуд, имрўз аст,
Боз фардо набошад ў рўз аст.
Орифон чун дам аз қадим зананд,
Ҳову хуро миён ду ним зананд.
На ба аркон суботи авкоташ,
На макон чои ҳастии зоташ.
Эй, ки дар банди сурату нақшї,
Бастаи «Устуво ала-л-аршї».
Сурат аз мўҳдасот холї нест,
Дархури иззи лоязолї нест.
З-он ки наққош буду нақш набуд,
Устуво буду аршу фарш набуд.
Устуво аз миёни чон мехон,
Зоти ў бастаи чихот мадон.
К-устуво ояте зи Курўон аст,
Гуфтани ломакон зи имон аст.
Арш чун ҳалқа аз буруни дар аст,
Аз сифоти худой беҳабар аст.

Дар саҳифа калом мастур аст,
Нақшу овозу шакл аз ӯ дур аст.
«Янзалуллоҳ» ҳаст дар ахбор
Омаду шуд ту эътиқод мадор.
Рақами арш баҳри ташриф аст
Нисбати Каъба баҳри таъриф аст.
«Ломакон» гӯй, к-асли дин ин аст,
Сар бичунбон, ки чоӣ таҳсин аст.
Душманиӣ Хусайн аз он ҷустаст,
Ки Алӣ лафзи ломакон гуфтаст.

ФАСЛ АНДАР ТАНЗЕҲ

Даҳр не қолаби қадимии ӯ,
Табъ не боиси қаримии ӯ.
Нашавад даҳру табъ бе қавлаш,
Ҳамчу чон аз ниҳод бе тавлаш.
Ину он ҳар ду ноқису абтар,
Ину он ҳар ду аблаҳу бе бар.
Модати ӯ зи кӯҳнаву нав нест,
Ўст, к-аз ҳастҳо ба ҷуз ӯ нест.
Ба ниҳоят на мулки ӯ маъруф,
Ба бидоят на зоти ӯ мавсуф.
Зарку талбису муҳрақа наҳарад,
Сӯи тавҳиду сидқ беҳ нигарад.
Дидаи ақлбин гузинад ҳақ,
Дидаи рангбин набинад ҳақ.
Ботил аст, он ҷӣ дида орояд,
Ҳақ дар аҳволи обу гил н-ояд.
Ақл бошад ба хилту ваҳм муҳит,
Ҳар ду он лек дар бисот басит.
Халқро зот чун намояд ӯ,

Дар кадом оина дарояд ӯ?
Ҷою чон ҳар ду пешкори туанд,
Кӯтволу нафасшумори туанд.
Чун бурун омадӣ зи ҷону зи ҷой,
Пас бубинӣ худойро ба худой.
Бори тавҳид ҳар касе накашад,
Таъми тавҳид ҳар касе начашад.
Ҳаст дар ҳар макон худо маъбуд,
Нест маъбуд дар макон маҳдуд.
Марди ҷисмӣ зи роҳ гумроҳ аст,
Куфру ташбех ҳар ду ҳамроҳ аст.
Дар раҳи сидк нафсро бигзор,
Хезу з-ин нафси шум даст бидор.
Аз дарунат нигошт сунъи илоҳ,
На зи зарду сапеду сурху сиёҳ.
В-аз бурунат нигошта афлок,
Аз чи? Аз боду обу оташу хок.
Феълу зоташ бурун зи олату сӯст
Баски хуввияташ пур аз куну хӯст.
Додаи худ сипеҳр бистонад,
Нақши аллоҳ ҷовидон монад.
Он кӣ беранг зад туро найранг,
Боз насонад аз ту ҳаргиз ранг.
Нагузорад ба ту фалак ҷовид,
Ранги зарду сиёҳу сурху сапед.
Офаридат зи сунъ дар таклиф,
Кард фазлаш ба худ туро таъриф.
Гуфт: ганче будам ниҳонӣ ман,
Холиқ-ул-халқ то бидонӣ ман.
Карда аз кофу нун ба дурри сумин
Дидаро як даҳон пур аз ёсин.
Зери гардун ба амру сунъи худой
Сохта чор ҳасм бар як ҷой.

Чамъи эшон далели кудрати ўст
Кудраташ нақшбанди ҳикмати ўст.
Ҳама азод, лек з-амри илоҳ
Ҳама бо якдигар шуда ҳамроҳ.
Ҳамаро то абад ба амри қидам,
Зада найранг дар сарои адам.
Чор гавҳар ба саъи ҳафт ахтар
Шуда берангро гузоришгар.
Он кӣ бе хома зад туро найранг
Ҳам тавонад гузоридан бе ранг.
Нест гӯй ҷаҳон зи зишту накӯ
Ҷуз аз ўву бад – ўву балки худ ў.
Ҳама з-ў ёфта нигору сувар,
Ҳам ҳаюлониаслу ҳам пайкар.
Унсуру моддаи ҳаюлонӣ
Табуъ алвони чор арконӣ
Ҳамаро ғояти таноҳӣ дон
Нардбонпоия илоҳӣ дон.

ҲАСЛ АНДАР САҒО ВА ИҲЛОС

Пас чу матлуб набвад андар ҷой
Сӯйи ў кай бувад сафар-т аз пой.
Сӯйи ҳақ шохроҳи нафсу нафас,
Ойнаи дил зудудан омаду бас.
Ойнаи дил зи занги куфру нифок
Нашавад равшан аз хилофу шикок.
Сайқали оина якини шумост,
Чист маҳзи сафой дини шумост.
Пеши он к-аш ба дил шаке набувад,
Сурату оина яке набувад.
Гарчи дар оина ба шакл бувӣ,

Он кӣ дар оина бувад на туй.
Дигарӣ ту чу оина дигар аст,
Ойна аз сурати ту беҳабар аст.
Ойнаи сурат аз сифат дур аст,
К-он пазирои сурат аз нур аст.
Нур худ з-офтоб набридаст,
Айб дар оинасту дар дидаст.
Ҳар кӣ андар ҳичоб ҷовид аст,
Масали ӯ чу буму хуршед аст.
Гар зи хуршед бум бе нирӯст,
Аз паи заъфи худ на аз паи ӯст.
Нури хуршед дар ҷаҳон фош аст,
Офат аз заъфи чашми хаффош аст.
Ту набинӣ ҷуз аз ҳаёлу хавос,
Чун най хатту сатҳу нуқташинос.
Ту дар ин роҳи маърифат ғалатӣ
Солу маҳ монда дар ҳадиси батӣ.
Гӯяд он кас дар ин мақоли фузул,
Ки таҷаллӣ надонад ӯ зи хулул.
Гар-т бояд, ки бар диҳад дидор,
Оина каж мадору равшан дор.
К-офтобе, ки нест нур дарег,
Обгинат намояд андар меғ.
Йӯсуфе аз фаришта некӯтар,
Деврӯе намояд аз ханҷар.
Ҳақ зи ботил муоина накунад,
Ханҷарат кори оина накунад.
Сурати худ дар ойнаи дили хеш
Беҳ тавон дид аз он, ки дар гили хеш.
Бигсал он силсила, ки пайвастӣ,
Ки зи гил дур чун шудӣ, растӣ.
З-он ки гил музламасту дил равшан,
Гили ту гулхан асту дил гулшан.

Ҳар чӣ рӯи дилат мусаффотар,
З-ӯ таҷаллӣ туро муҳайётар.
На чу заҳмат фузун-ш буд ихлос,
Гашт Бубакр дар таҷаллӣ хос.

**АТ-ТАМСИЛУ ФИ ШАЪНИ МИН КОНА
ФИ ҲАЗИҲИ АЪМА ФАҲУВА
ФИ-Л-ОХИРАТИ АЪМО**

Буд шаҳре бузург дар хади Ғӯр
В-андар он шаҳр мардумон ҳама кӯр.
Подшоҳе дар он макон бигузашт,
Лашкар оварду хайма зад бар дашт.
Дошт пиле бузурги боҳайват,
Аз паи ҷоҳу ҳашмату савлат.
Мардумонро зи баҳри дидани пил,
Орзу хост з-онҷунон таҳвил.
Чанд кӯр аз миёни он кӯрон
Бари пил омаданд аз он урон.
То бидонанд шаклу ҳайъати пил,
Ҳар яке тозиён дар он таъчил.
Омаданду ба даст месуданд,
З-он ки аз чашм бебасар буданд.
Ҳар якеро ба ламс бар узве,
Иттилоъ уфтид бар ҷузве.
Ҳар яке сурати муҳоле баст,
Дилу ҷон дар паи ҳаёле баст.
Чун бари аҳли шаҳр боз шуданд,
Барашон дигарон фароз шуданд.
Орзу кард ҳар яке з-эшон,
Онҷунон гумраҳону бадкешон.
Сурату шакли пил пурсиданд,

В-он чи гуфтанд чумла бишниданд.
Он ки дасташ ба сӯи гӯш расид,
Дигаре ҳоли пил аз ӯ пурсид.
Гуфт: шаклест саҳмноку азим,
Пахну саъбу фарох ҳамчу гилем.
В-он ки дасташ расид зӣ хартум,
Гуфт: Гаштаст мар маро маълум
Рост чун новдон миёнатиҳист
Саҳмнокасту мояи табаҳист.
В-он киро буд зи пил малмусаш
Дасту пой ситабр парбусаш
Гуфт: Шаклаш чунонки мазбут аст,
Рост ҳамчун амуди махрут аст.
Ҳар яке дида чузве аз аъзо
Ҳамагонро назар фитода хато.
Ҳеч дилро зи кулли огаҳ не,
Илм бо ҳеч кӯр ҳамрах не.
Чумлагиро хаёлҳои муҳол
Карда монанди ғатфара ба чувол.
Аз худой халоиқ огаҳ нест,
Уқалоро дар ин суҳан раҳ нест.

ФАСЛ ФИ ИН-НА-Л-УСТУВОӢИ МАЪҚУЛ ВА-Л-КАЙФИЯТИ МАЧӢУЛИ

Он яке раҷл гуфта он як яд,
Беҳуда гуфтаҳо бибурда зи ҳад.
В-он дигар асбаъину нақлу нузул
Гуфтаву омада ба роҳи хулул.
В-он дигар устувои аршу сарир
Карда дар илми ҳештан тақдир.
Яке аз чаҳл гуфта қаъду чалас,

Баста бар гардан аз хаёл чарас.
Вачҳ гуфта яке, дигар қадамайн,
Кас нагуфта варо, ки матлабак айн?
3-ин ҳаме гуфта қолу қил омад,
Ҳоли кӯрону ҳоли пил омад.
Чалла зикра муназзаҳ аз чиву чун,
Анбиёро шуда чигарҳо хун.
Ақдро 3-ин ҳадис пай карданд,
Уламоро улум тай карданд.
Ҳама бар аҷзи худ шуданд муқирр
Войи он к-ӯ ба чаҳл гашт мусирр.
Муташобех бихон дар ӯ м-овез,
В-аз хаёлоту беҳуда бигурез.
Он чӣ насс аст чумла оманно,
В-он чӣ ахбор низ салламно!

АЗ-ТАМСИЛ ФИ АСҲОБИ ТАМАННО АС-СИВО

Родмарде зи ғофиле пурсид,
Чун варо сахт чулфу чоҳил дид.
Гуфт харгиз ту заъфарон дидӣ?
Ё чуз аз ном ҳеч нашнидӣ?
Гуфт бо мост хӯрдаам бисёр,
Сад раҳу бештар на худ як бор.
То раво гуфт родмарди ҳақим,
Ин-т бечора ин-т қалби салим.
Ту басал низ ҳам намедонӣ,
Беҳуда риш чанд чунбонӣ.
Он кӣ ӯ нафси хеш нашносад,
Нафси дигар касе чи пармосад.
В-он кӣ ӯ дасту пойро донад,

Ў чи гуна худойро донад.
Анбиё очизанд аз ин маънӣ,
Ту чаро ҳарза мекунӣ даъвӣ.
Чун намудӣ бад-ин сухан бурҳон,
Пас бидонӣ мучарради имон.
В-арна ӯ аз кучову ту зи кучо
Хомушӣ беҳ туро, ту жож махо(й).
Уламо ҷумла ҳарза мелофанд,
Дин на бар пой ҳар касе бофанд.

ФАСЛ АНДАР ДАРАҶОТ

Чон-тро дӯзах ошёна макун,
Хотиратро муҳолхона макун.
Гирди беҳудаву муҳол магард,
Бар дари хонаи хаёл магард.
Аз хаёли муҳол даст бидор,
То бад-он борғаҳ биёбӣ бор.
Андар ин баҳри бекарона чу гук,
Дасту пое бизан, чи донам бук.
К-он сарои бақо барои ту аст,
В-ин сарои фано на ҷои ту аст.
Он сарои бақо турост маад,
Явм бигзору чон кун аз паи ғад.
Дар ҷаҳон зишту некӯву ҷапу рост,
Нохалафзодагони одамрост.
Поя бисёр сӯи боми баланд,
Ту ба як поя чун шавӣ хурсанд?
Пояи аввал андар ӯ ҳилм аст,
К-ӯ ба таҳқиқи хоҷаи илм аст.
Ҷамъ кардӣ бар аввалин поя
Хираду чону сурату моя.

Ту ҳақиқат бидон, ки дар олам
Аз барои натиҷаи одам.
Нест аз баҳри осмони азал
Нардбон поя беҳ зи илму амал.
Баҳри болову шеби манзилро
Ҳикмати чон қавӣ кунад дилро.
Андар ин роҳ агарчи он нақунӣ
Дасту пое бизан, зиён нақунӣ.
Ҳар кӣ ӯ тухми коҳилӣ қорад,
Коҳилӣ кофириш бор орад.
Ҳар кӣ бо ҷаҳлу коҳилӣ пайваст,
Пояш аз ҷой рафту қор аз даст.
Батар аз коҳилӣ надонам қиз,
Коҳилӣ қард Рустамонро ҳез.
Аз паи қорат офаридастанд,
Ҷомаи хилқатат буридастанд.
Ту ба ҳулқон ҷаро шавӣ қонёъ
Чун нағардӣ бад-он ҳалал томеъ.
Ду-ду манзил яке қунад содиқ,
Се-се манзил яке қунад ошиқ.
Милқу мулк аз қучо ба даст орай
Чун маҳе шаст рӯз бекорӣ.
Рӯз бекорию шаб осонӣ
Нарасӣ бар сарири Сосонӣ.
Тоҷу тахти мулук бе нами миғ
Дасти гурз дону қабзаи теғ.
Аз паи симу тӯъмаи гардун,
Пеши муште ҳасиси ноқаси дун,
Қисаи пур мадӯзу парда мадар,
Қосаро бар малису ишва маҳар.
Илм дорӣ ба ҳилм бош ҷу қӯх
Маҷав аз ноиботи даҳр сӯтӯх.
Илм бе ҳилм шамъи бенур аст,

Ҳар ду бо ҳам чу шаҳди занбӯр аст.
Шаҳди бе мум рамзи аҳрор аст,
Муми бе шаҳд бобати нор аст.
Баргузар з-ин сарои кавну фасод,
Бибур аз мабдаву бирав ба маъод.
К-андар ин хоктӯдаи беоб
Оташи бодпайкар аст сароб.

ФИ-Л-ҲИФЗ ВА-Л-МУРОҚИБА

Ҳар киро авни ҳақ ҳисор шавад,
Анкабутеш пардадор шавад.
Сусморе санои ӯ гӯяд,
Аждаҳое ризои ӯ чӯяд.
Наъли ӯ фарқи аршро сояд,
Лаъли ӯ зеби фаршро шояд.
Заҳр дар коми ӯ шакар гардад,
Санг дар дасти ӯ гуҳар гардад.
Ҳар кӣ ӯ сар бар ин ситона ниҳад,
Пой бар тораки замона ниҳад.
Ақли дармондари бар ин дар хонд.
З-он ки дар монд ҳар кӣ з-ин дар монд.
Тарсам аз чоҳиливу нодонӣ,
Ногаҳон бар сирот дар монӣ.
Ҷоҳилий мар туро ба нор диҳад,
То туро кӯку кӯкнор диҳад.
Луқма дидӣ, ки мард мехояд,
Гандуме з-он миён бурун ояд.
Буда пеши ҷароду мурғу сутур,
Дида тоби харосу таффи танӯр.
Дошта зери осиеи ту пой,
Ки ниғаҳ дошташ? – Худой, худой.

Аз паи ҳифзи молу нафсу нафас,
Ў туро бас ту кардай з-ӯ бас.
Ман бигӯям туро ба ақлу ба хуш,
Гар бибандӣ ту панди ман дар гӯш.
Сагу занҷир чун ба даст орӣ,
Оҳуи даштро шикаст орӣ.
Пас бад-ин эътиқоду ин ихлос
Аз барои маошу касби халос,
Эътимоди ту бар сагу занҷир
Беш бинам, ки бар семьею басир.
Нури имон-тро дар ин бунёд
Оҳанею саге ба гонат дод.

АТ-ТАМСИЛ ФИ ҚАВМИ ЙЎЪТУН – АЗ – ЗАКОТ

Родмарде карим пеши писар,
Дод чандин ҳазор бадраи зар.
Писараш чун бидид базли падар,
Тарзабон шуд ба айбу азли падар.
Гуфт: Бобо, насибаи ман кӯ?
Гуфтам: Эй пур, дар хизонаи ху.
Қисми ту бе васию бе анбоз,
Ман ба ҳақ додам, ӯ дихад ба ту боз.
Ўст чун корсозу мавлии мо
Ў на бас дини мову дунйии мо.
Ў ба чуз корсози чонҳо нест,
Накунад бо ту зулм аз онҳо нест.
Ҳар якеро иваз дихад ҳафтод,
Чун даре баст бар ту даҳ бигшод.

ФИ-Л ҲИКМАТ ВА САБАБИ РИЗҚ – УР – РОЗИҚ

Он набинӣ, ки пештар зи вучуд,
Чун туро кард дар раҳам мавчуд.
Рӯзият дод нух маҳ аз хуне,
Кирдигори ҳақими бе чуне.
Дар шикам модарат ҳамепарвард,
Баъди нӯҳ моҳ дар вучуд овард.
Он дари ризқ бар ту ҷуст бибаст,
Ду дари бехтарат бидод ба даст.
Баъд аз он илф дод бо пистон,
Рузу шаб пеши ту ду чашма равон.
Гуфт: К-ин ҳардуро ҳамеошом,
«Кул ханиъан», ки нест бар ту ҳаром,
Чун намудат фатом баъди ду сол,
Шуд дигаргун туро ҳама аҳвол.
Дод ризқи ту аз ду дасту ду пой
3-ин бигиру аз он бирав ҳар чой.
Гар ду дар бар ту баста кард,равост
Ивази ду чаҳор дар барҷост.
3-ин ситон, 3-он бибар ба пирӯзӣ,
Гирди олам ҳаметалаб рӯзӣ.
Чун аҷал ногаҳон фароз ояд,
Кори дунё ҳама маҷоз ояд.
Боз монад ду дасту по аз кор,
Бадали чор бидҳадат ду чаҳор.
Дар лаҳад ҳар чаҳор баста шавад,
Ҳашт чаннат туро хучаста шавад.
Ҳашт дар бар ту боз бикшоянд,
Ҳуру гилмон туро ба пеш оянд.
То ба ҳар дар ҷунонки хоҳӣ шод,
Меравӣ н-оварӣ зи дунё ёд.
Меҳрубонтар зи модару падар аст,

Мар туро ӯ ба хулд роҳбар аст.
Эй чавонмард, нуқтае бишнава,
В-аз атои худо нумед машав.
Чун туро дод маърифат Яздон,
Дар даруни дилат ниҳод имон.
Хилъате, к-он турост рӯзи чаҳиз,
Боз насонадат ба растохез.
Гар туро донишу дирам набувад,
К-ӯ туро буд ҳеҷ кам набувад.
Ӯ ба фаҳр орадат, набинӣ ор,
Ӯ азизат кунад, нагардӣ хор.
Он чӣ дорӣ ту дил бад-ӯ маспор,
Он чи ӯ додат устувор он дор.
Ту хазина ниҳӣ, наёбӣ боз,
Чун бад-ӯ додӣ, ӯ диҳад ба ту боз.
Зар ба оташ диҳӣ, хабас сӯзад,
Зари софӣ туро бияфрӯзад.
Бад, ки ӯ сӯхт неқ дод ба ту,
Давлати чарх рух ниҳод ба ту.
Нафъи оташ агар муқими тар аст,
Оташорой аз ӯ каримтар аст.
Ту надонӣ на неку на бадро,
Хозин ӯ беҳ туро, ки ту худро.
Ёр мор аст чун занӣ ту дараш,
Мор ёр аст чун рамӣ зи бараш.
Эй садафчӯи чавҳари илло,
Чону чома бинех ба соҳили ло.
Ҳаст ҳақ ҷуз ба нест нагрояд,
Зоди ин роҳ нестӣ бояд.
То ту аз нестӣ кулах наниҳӣ,
Рӯйро дар бако ба раҳ наниҳӣ.
Чун шавӣ нест сӯи ҳақ пӯйӣ,
То бувӣ ҳаст роҳи дақ ҷӯйӣ.

Менахонӣ ту аз китоби худо
Нест амвоти мард, бал эҳё.
Гар-т ҳасти замонӣ паст кунад,
Аҳсанулҳолиқин-т ҳаст кунад.

ФИЛ-ҲИДОЯТ

Сабаби ҳадяи аёди ӯ
Нафсро мӯътадию ходӣ ӯ.
Дар раҳи шаръу фарзу суннати хеш.
Миннати ҳақ шумар, на миннати хеш.
Нурбахши яқину талқин ӯст,
Ҳам чахонбону ҳам чахонбин ӯст.
Чун парастад тани гарон ӯро
Чи шиносад равону чон ӯро.
Сангпорасти лаъли кон он чо
Булфузул аст ақлу чон он чо.
Безабонӣ, сано забони ту бас,
Ҳарзагӯӣ, ғаму зиёни ту бас.
Миннати кирдигори ходӣ бин,
К-одамиро зи чумла кард гузин.
Аз паси куфр аҳли динмон кард,
Ба сиёҳӣ сапедбинмон кард.
Ҳазраташро барои модаву нар
Бениёзӣ зи пиру пайгамбар.
Карда аз баҳри раҳбарӣ шаш мир,
Гурбаеро фатӣ, сагеро пир.
Ту мар онро, ки руҳ ба ҳақ н-орад,
Бут шумар ҳар чӣ донаду дорад.
Раҳбарат лутфи ӯ тамои бувад
Чарх аз он пас туро гулом бувад.
Рӯй бар тофта зи ҳазрати ҳақ
Ман нагӯям, ки мардум аст, алҳақ.

Саг беҳ аз нокасе, ки рӯй битофт
З-он ки ночуста саг шикор наёфт.
Саги кахдонӣ арчи фарбеҳ шуд,
На зи тозӣ ба корҳо беҳ шуд.
Худ зи рухсори субҳу пушти шафақ,
Дар раҳи ишқ пеш рав сӯи ҳақ.
Рӯз ки б-вад, ки пардадар бошад,
Шаб кӣ бошад, ки пардагар бошад.
Ҳар кӣ омад бад – ўву гӯш овард,
Худ наёмад, ки лутф ўш овард.
Ҳам аз ў дон, ки ҷон сучуд кунад,
К-абр ҳам з-офтоб ҷуд кунад.
Ҳар хидоят, ки дорӣ, эй дарвеш,
Ҳадяи ҳақ шумар, на кардаи хеш.
Оли Бармак зи ҷуд кас гаштанд,
Бо саховат чу ҳамнафас гаштанд.
Номи эшон чу рӯҳ боқӣ монд,
В-ар чи гардун фаноӣ эшон хонд.
Қавми ин рӯзгор гарчи хушанд,
Чун мағас шӯхчашму дидакушанд.
Ба сухан чун шакар ҳама нӯшанд,
Ба саҳо дил даранду ҷон ҷӯшанд.

ФИЛ – МУҶОҲИДА

Чун ту аз буди хеш гаштӣ нест,
Камари ҷаҳд банду дар раҳ ист.
Чун камар баста истодӣ ту,
Тоҷ бар фарқи дил ниҳодӣ ту.
Тоҷи иқбол бар сари дил нех,
Поӣ идбор бар худу гил нех.
Гар-т бояд, ки суст гардад зех

Аввало пӯстин ба козур дех.
Гарчи гофил бар ин амал хандад
Лек оқил чуз ин бинапсандад.
Пӯстин боз кун, ки то дари шох
Пӯстиндар басест андар рох.
Ба нахустин қадам, ки зад Одам
Пӯстинаш дарид гурги ситам.
На чу Қобил ташна шуд ба чафо
Дод Ҳобил пӯстин ба фано.
На чу Идрис пӯстин бифиганд
Дари Фирдавсро надид ба банд.
Чун Халил аз ситорава маху хур
Пӯстинҳо дарид бе гами хур.
Шаби ӯ ҳамчу рӯзи равшан шуд,
Нори Намруд тоза гулшан шуд.
Ба Сулаймон нигар, ки аз сари дод,
Пӯстинаш амал ба козур дод.
Ҷину инсу туюру мӯру малах
Дар йини обу қулзуму сари шах
Рӯйи ӯро ҳама рафеъ шуданд,
Рои ӯро ҳама мутеъ шуданд.
З-оташи дил чу сӯхт об ниҳод
Хок бар дӯши боди чарх ниҳод.
Чун Калими карими ғампарвард,
Рух ба мадйин ниҳод бо ғаму дард.
Пӯстинро зи рӯйи муздурӣ
Баркашид аз ниҳоди ранчурӣ.
Карда даҳ сол чокарии Шайб,
То гушоданд бар дилаш дари ғайб.
Дастӣ ӯ ҳамчу чашм бино шуд
Поӣ ӯ тоҷи фарқи Сино шуд.
Рӯх чун дам зи баҳри рӯхонӣ
Заду пазруфт лутфи раббонӣ,
Пӯстинро ба аввалин манзил

Бифиристод сӯи гозури дил.
Дил чу ўро фари илоҳӣ дод,
Ҳам ба хурдиш подшоҳӣ дод.
Гашт бе ў ба кудрати азали
Аз санои хафию лутфи чали.
Тани абрис аз ў чу сояи фарш
Чашми акмаҳ аз ў чу пояи арш.
Ҳар кӣ чун ў ба ном чӯяд нанг,
Аз яке хум бароварад даҳ ранг.
Пишг бо ў чу мушк шуд бӯё,
Зинда кирдори мурдагон гӯё.
Гили дилро зи лутфи чон сар кард.
Дили гилро зи дасти чон дар кард.
Чун дуқонро ба меҳр кард қазо
Дасти тақдир дар нишеби фано.
Монд олам пур аз ҳавову ҳавас,
Гашт бозор пур авону асас.
Шаҳнаеро зи баҳри дафъи ситам,
Бифиристод андар ин олам.
Чун шуд аз осмони дил зоҳир,
Ҳам ба чон масту ҳам ба тан тоҳир
Пӯстин худ надошт дар раҳи дин,
Пас чӣ додӣ ба гозурони замин.
Аз фано чун сӯйи бақо омад,
Зинату зеби ин фано омад.
Ҳар кӣ гашт аз барои ў хомӯш,
Сухани ў ҳаёт бошаду нӯш.
Гар нагӯяд, зи коҳилия набувад,
В-ар бигӯяд, зи чоҳилия набувад.
Дидӣ, эй хочаи суҳан фарбех,
Ки туро дар дил аз суҳан фар бех.
Дар хамӯшия набуда лаҳвандеш,
Гоҳи гуфтан набуда лағвпареш.

Баста аз чидду чаҳду ишку талаб,
Бар гиребони рӯз домани шаб.
Рӯзу шабро ба мистари инсоф
Расвият дода бех зи харҷи газоф.
Аз дарунаш чу бӯи чон ёбанд,
Безабонон ҳама забон ёбанд.
Ту дар ин гуфти ман мадор шаке
Боз кун дида, баргумор яке.
Дар раҳаш хонда ошиқон барҷон
Ояи «Куллу ман алайҳо фон».
Он сафехон, ки дузду тарроранд,
Ақро баҳри раҳ задан доранд.
Сунъи ӯ адлу хикмат асту чалӣ,
Мулки ӯ қаҳру иззат асту хафӣ.
Пайкари обу гил зи қаҳраш ур,
Луъбати чашму дил зи кунҳаш кӯр.
Ақл олуда аз пайи дилдор,
«Аранӣ» - гӯй гашта Мӯсовор.
Чун бурун омад аз таҷалли пайк,
Гуфт дар гӯши ӯ, ки «тубт илайк».
Сифати зоти ӯ ба илм бидон,
Номи покаш ҳазору як барҳон.
Васфи ӯ зери илм некӯ нест,
Ҳарчи дар гӯшат омад он ӯ нест.
Нуқтаву хатту сатҳ бо сифаташ
Ҳаст чун ҷисму бӯъду шаш чиҳаташ.
Мабдаи ӯ се аз варои макон,
Холиқи ин се аз даруни замон.
Ҳеч оқил дар ӯ набинад айб,
Ӯ бидонад даруни олами ғайб.
Мутталеъ бар замоиру асрор,
Нуз нокарда бар дили ту гузор.

ФАСЛ АНДАР ТАҚДИС

Кофу нун нест чуз набиштаи мо,
Чист кун? – Суръати нуфузи казо.
На зи ачз аст дерию зудиш,
На зи табъ аст хашму хушнудиш.
Иллаташро на куфр дону на дин,
Сираташро на он шиносу на ин.
Пок з-онхо, ки ғофилон гуфтанд,
Поктар з-он, ки оқилон гуфтанд.
Ваҳму хотир далели некӯ нест,
Ҳар кучо ваҳму хотир аст, ӯ нест.
Ваҳму хотир навофаридаи ўст,
Одаму ақл нав расидаи ўст.
Зоти ӯ фориғ аст аз чунӣ,
Зишту некӯ даруну берунӣ.
З-он ки исботи ҳасти ӯ бар нест,
Ҳамчу исботи модари аъмист.
Донад аъмо, ки модаре дорад,
Лек чунӣ ба ваҳм дар н-орад.
Дар чунин оламе, ки рӯяш ду
Зишт бошад, ту ӯ бувӣ, ӯ ту.
Гар нагӯӣ бад-ӯ, накӯ набувад,
Вар бигӯӣ, ту бошӣ, ӯ набувад.
Гар нагӯӣ зи дин тихӣ бошӣ,
В-ар бигӯӣ мушаббаҳӣ бошӣ.
Бо ту чун рух дар оина(и) маскул,
Н-аз раҳи иттиҳоду рӯи хулл.
Чун бурун аз кучову кай бувад ӯ
Гӯшаи хотири ту кай шавад ӯ.
Омма чун назди ҳазраташ пӯянд,
Онак-онак ба ҳарза мегӯянд:
Боз мардон чу фохта дар кӯй

Тавқ дар гардананд ку-ку гӯй.
Фохта ғоибаст гӯяд ку,
Ту агар ҳозирӣ чи гӯй ху.
Хоҳ уммед гиру хоҳе бим,
Ҳеч бар ҳарза н-офарид ҳақим.
Олим аст ӯ ба ҳар чи қард кунад,
Ту надонӣ бадон-т дард кунад.
Беҳ зи таслим нест дар илмаш,
Ту бидонӣ ҳақимию ҳилмаш.
Халқро дода аз ҳақимии хеш
Ҳар киро беш ҳоҷат, олат беш.
Ҳамаро дода олате дар х(в)ар,
Аз пай чарри нафъу дафъи зарар.
Дар ҷаҳон он-ч рафту он-ч ояд.
В-он чи ҳаст он ҷунон ҳаме бояд.
Ту мағӯ ҳеч дар миёни фузул,
Рондаи ӯ ба дида кун ту қабул.

ДОСТОНИ БОСТОН

Аблаҳе дид уштуре ба чаро
Гуфт: Нақшат ҳама кажастан, чаро?
Гуфт уштур: Ки андар ин пайкор
Айби наққош мекунӣ, ҳуш дор.
Дар каҷиам макун ба айб нигоҳ,
Ту зи ман роҳи рост рафтаи хох.
Нақшам аз маслиҳат ҷунон омад,
Аз каҷӣ ростӣ камон омад.
Ту фузул аз миёна берун бар,
Гӯши ҳар дархур аст бо сари ҳар.
Ҳаст шоиста гарчит омад ҳашм,
Токи абрӯ барои ҷуфтӣи чашм.
Ҳарчи ӯ қарда айби ӯ макунед,

Бо бадӯ нек чуз накӯ макунед.
Дасти ақл аз саҳо ба нирӯ шуд,
Чашм хуршедбин зи абрӯ шуд.
Зишти некӯ ба назди аҳли хирад,
Сахт нек аст аз ӯ наояд бад.
Ба худой сазо мар ӯро дон
Шабу шабгир рав мар ӯро хон,
Он накӯтар, ки ҳар чӣ з-ӯ бинӣ
Гарчи зишт он ҳама накӯ бинӣ.
Ҷисро қисми роҳат омаду ранҷ,
Рӯхро роҳат аст ҳамчун ганҷ.
Лек море шиканҷ бар сари ӯст,
Дасту пое хурад баробари ӯст.

АТ – ТАМСИЛ ЛИ ҚАВМ ЯНЗУРУНА БИ АЙНАЛ – АҲВАЛ

Писаре аҳвал аз падар пурсид:
«К-эй ҳадиси ту бастаро чу калид.
Гуфтӣ: Аҳвал яке ду бинад. Чун
Ман набинам аз он чи ҳаст фузун
Аҳвал ар ҳеч кат шуморастӣ
Бар фалак маҳ, ки дуст чор астӣ.
Пас, хато гуфт он кӣ ин гуфтаст,
К-аҳвал ар тоқ бингарад ҷуфт аст».
Тарсам андар тариқи шорёи дин
Ҳамчунонӣ, ки аҳвали кажбин.
Ё чу аблаҳ, ки бо шутур пайкор
Карда беҳуда аз пай кирдор.

Рӯхро аз хирад шараф ӯ дод,
Афвро аз гунаҳ алаф ӯ дод.
Нек донад худой инобатро,
Ҳикматаш монеъ аст ичобатро.
Гарчи бошад гаҳи суол мучиб,
Надихад гил ба гул хуранда табиб.
Гули умри касе, ки гул хоҳад,
Кай диҳад гул-ш агарчи дил хоҳад.
Кай шавад бесабаб намудаи ту,
Будаи ҳақ чу ақли пудаи ту.
Сахт бисёр кас бувад, ки хурад,
Қадаҳи заҳр сарфу з-он намурад.
Балки ӯро ғизои ҷон бошад,
Ки зи бӯҳрон чу хайзарон бошад.
Ҳамаро аз тариқи ҳикмату дод,
Он ҷи боист беш аз он ҳама дод.
Пилро пашша гар бидаррад пӯст
Гӯ бар он гӯши пашшарон бо ӯст.
Шапуш ар ҳаст нохунат ҳам ҳаст,
Кайкро гӯшмол чун барҷаст.
Кӯҳ агар пур зи мор шуд машкӯҳ
Сангу тарёк ҳаст ҳам дар кӯҳ.
В-ар зи каждум ба дил нишон дорӣ
Кафшу наъл аз барои он дорӣ.
Дард дар олам ар фаровон аст,
Ҳар якеро ҳазор дармон аст.
Дар ҳам овехт аз паи тасвир,
Кураи замҳариру чархи асир.
Мӯътадил баҳри чунбиши гилро,
Сардии мағз гармии дилро.
Чигару дил зи акҳалу шарён
Сӯи тан боду об карда равон.

То часадро ба воситаи даму хун,
Чон дихад ин ба чунбиш он ба сукун.
Малакут асту мулк дар олам
Забари тахти нуру тахти зулам.
Кард бахш ин ду мояро дар сунъ,
Чун бигустурд сояро бар сунъ.
Малакут аз шараф равон дорад,
Мулк аз роҳи лутф чон дорад.
То даруну бурун пазирад кут,
Тан зи зилмулку чон зи зилмалакут.
Нуш дон ар чи захри ӯ бошад,
Лутф дон ҳар чи қаҳри у бошад.
Бошад аз модарони мо бар мо,
Ҳам ҳичомат нақӯю ҳам хурмо.

ФИ ЗИНАТ – УЛ – АТФОЛ

Он набинӣ, ки тифлро доя
Гоҳи хурдӣ ба аввалин поя.
Гоҳ бандад варо ба гаҳвора,
Гоҳ бар бар ниҳад-ш ҳамвора.
Гаҳ занад саъбу гоҳ бинвозад,
Гоҳ дураш кунад, биандозад.
Гоҳ бўсад ба меҳр рухсораш,
Гоҳ бинвозаду кашад бораш.
Марди бегона чун нигоҳ кунад,
Хашм гирад зи доя оҳ кунад.
Гӯядаш нест меҳрубон доя,
Бари ӯ ҳаст тифли каммоя.
Ту чи донӣ, ки доя беҳ донад,
Шарти кор ончунон ҳаме ронад.
Бандаро низ кирдигор ба шарт,

Мегузорад ба ҷумла кор ба шарт.
Он чи бояд ҳаме диҳад рӯзӣ,
Гоҳ ҳирмону гоҳ пирӯзӣ.
Гоҳ бар сар ниҳад зи гавҳар тоҷ,
Гаҳ ба донге варо кунад мӯҳтоҷ.
Ту ба ҳукми худой розӣ шав,
В-арна бихрӯшу пеши қозӣ шав.
То туро аз қазо-ш бирҳонад,
Аблаҳ он кас, ки инчунин монад.
Ҳарчи ҳаст аз балову офиятӣ
Хайр маҳз асту шарр ориятӣ.
Бад ба ҷуз ҷулфу беадаб накунад,
Ки накӯкор ҳеч бад накунад.
Сӯи ту номи зишту номи накӯст
В-арна маҳзи атост ҳарчи аз ӯст.
Бад аз ӯ дар вучуди худ н-ояд,
Ки худоро бад аз кучо шояд.
Он ки орад ҷаҳон ба кунфаякун,
Чун кунад бад ба халқи олам, чун.
Хайру шар нест дар ҷаҳони сухан,
Лақаби хайру шар ба тусту ба ман.
Он замон к-эзид офарид офоқ
Ҳеч бад н-офарид бар итлоқ.
Марг инро ҳалоку онро барг
Заҳр онро ғизою инро марг.
З-оина рӯйро ҳунар бошад,
Гарчи пушташ пур аз гуҳар бошад.
Оина гар чу пушти рӯй сиёҳ
Будии кас накардӣ эч нигоҳ.
З-оина рӯй беҳ бувад хуршед
Пушти ӯ хо(х) сиёҳу хоҳ сапед.
Чун туро аз даруни дил бинигошт,
Ойнаи ту зи пеши дил бардошт.

ФАСЛ АНДАР СУНӢ ВА ҚУДРАТ

Нақшбанди буруни гилхо ўст,
Нақшдони даруни дилхо ўст.
Сунъи ўро муқаддам аст адам,
Зоти ўро мусаллам аст қидам.
То туро кибр тезхашм накард,
То туро чашми ту ба чашм накард.
Пои товус агар чу пар будӣ
Дар шабу рӯз чилвагар будӣ.
Кӣ тавонад нигошт дар одам
Нақшбанди қадамнигори қидам.
Ақро карда қоили сурат
Мояро карда қобили сурат.
Мабдаи хасту он чи нохаст ў
Сонеъи дасту он чи дар даст ў.
Қиблаи ақл сунъи бе халалаш
Каъбаи шавқ зоти бебадалаш.
Ақро дода роҳи бедорӣ
Ту ҳаме ақро чи пиндорӣ?
Сагу санг аст гулханию раҳӣ
Ту чу лаъл аз даруни хуққа беҳӣ.
Сим баҳри ҳазина дорад шох,
Лаъл баҳри ҳазина дорад шох.
Сими зор аз ниҳод ворун аст,
Лаъли шод аз дарун пурхун аст.
Сохт дӯлобӣ аз забарчади ноб
Кӯза симин бубаст бар дулоб.
Он ки сунъи қидам чу ҳад бинҳод,
Адам аз олами аҳад бинҳод.
Он гаҳе васфи қисм пайдо кард,
Исми Аҳмад зи қисм пайдо кард.

ФИ ТАЪЗИМИ ҚАДРИҲИ

Оташу боду обу хоку фалак
Забараш ақлу чон миёна малак.
Хираду чону сурати мутлак
Ҳама аз амр дону амр аз ҳақ.
Ўст найрангу мояи паргор,
Неъмату шукру шукргӯи нигор
Карда дар роҳи ночавонмардон
Дар ҳаво шамъу шамъдон гардон.
Карда дар шаҳраҳи маошу маъод
Феълу қувват қарини кавну фасод.
Қудраташ карда дар ҷаҳони сухан,
Қувваеро ба феъле обистан.
Ҳар чи ояд ба феъл поширо
Ҳар чи дар қувватаст зоишро.

ФИ-Л АМСОЛ ВАЛ МАВОИЗ

Бо сияҳ бош чун-т нағзинад
Ки сияҳ ҳеч ранг напзирад.
Бо сияҳрӯй хушдилӣ ба ҳам аст
Тарабангези сурхрӯй кам аст.
Табаши оташе, ки дилчӯй аст
Толиби сӯхта сияҳрӯй аст.
Зангии зишт дар балочӯйӣ
Хушдилӣ ёфт дар сияҳрӯйӣ.
Тараби ӯ на аз нақӯии ўст,
Хушдили ӯ зи мушқбӯии ўст.
Ҳаст равшантар аз зиёи хилол
Кашфи ҳоли Ҳилолу кафши Билол.
Рози дил гар ҳаме нахоҳӣ фош,
Бо сияҳрӯии ду олам бош.

З-он ки онро ки орзу талаб аст
Парда дар рӯзу пардадор шаб аст.
З-ин ҳавасҳои ҳарза даст бидор,
Орзу заҳр дону меъда чу мор.
Афъии орзу-т агар бигазад,
Бо ту ин корҳо басте напазад.
Ки бад-ин роҳ дар бадӣ некист,
Оби ҳайвон даруни торикист.
Дил зи ранги сияҳ чи ғам дорад,
З-он ки шаб рӯз дар шикам дорад.
Ҳар чи чуз ҳақ, ҳар он чи ботин аст,
Чуз тариқи ҳақиқати дин аст.
З-он ки мардон дар ин куҳан хона
Нав гирифтанд бе даму дона.
Чун ба боғи худой бигрозанд,
Ҳар чи талкин бувад биандозанд.
Бехудӣ мунтаҳои рози ҳамаст
Марҷаи рӯҳи пок бо калимаст.
Бигзар аз чону ақл як боре
То ба фармони ҳақ расӣ боре.
Эй, ки фарши замона нанваштӣ
В-эй, ки аз чору нух бинагзаштӣ.
Менабинӣ аз он ки шабкӯрӣ
Рӯз чун ақли аблаҳон ўрӣ.
Менагӯям суҳан туро на ба ғамз,
Лекин аз роҳи ҳақ ба нуктаву рамз.
То зи ботил бинагзарӣ ҳақ нест,
Ки аз ин нима ҳаққи мутлақ нест.
Чуз пай зоди роҳи олами ҳай
Зӯр лоҳайр дону зар лошайъ.
Ҳаст лоҳайр зӯри зардорон,
Ҳамчу лошайъ ақли майҳорон.

ДАР БЕНИЁЗӢ АЗ ҒАЙРИ ХУДОЙ ТАЪОЛО ВА ДАСТ ДАР ВАӢ ЗАДАН

Аз ману аз ту корсозиро
Безабонист бениёзиро.
Бениёзишро чи куфру чи дин,
Безабонишро чи шакл чи яқин.
Бениёзи ниёзчӯй аз ту,
Посдорӣ сипосгӯй аз ту.
Ба ҳақиқат бидон, ки ҳаст худой
Аз паи ҳукму ҳикмати басазой.
Тоату маъсият туро нанг аст,
В-арна зӣ ӯ баранг якранг аст.
Кай ба ақлу ба дасту пой расад
Банда хоҳад, ки дар худой расад
Ӯ туро роъию ту гурғисанд,
Ӯ туро доъию ту ҳочатманд.
Гурғу Йӯсуф ба туст хурду бузург,
В-арна зӣ ӯ якест Йӯсуфу гурғ.
Лутфи ӯро чи монейю чи явн
Қаҳри ӯро чи Мӯсийо Фиръавн.
Нафсу афлок офаридаи ӯст,
Хунук он кас, ки барғузидидаи ӯст.
Чи азизӣ зи ақлу барх ӯро,
Чи бузургӣ зи нафсу чарх ӯро!
Чарху он кас, ки чархгардон аст
Осиёб асту осиебон аст.
Ҳукм фармону ақл фармонгир
Нафс наққошу табъ нақшпазир.
Чунбиши чарх бе сукуну замин
Ҳаст чун мӯр дар дами тиннин.
Мӯрро аждаҳо фуру набарад,
Гардиши чарх бе хабар гузарад.

Бехабарвор дар машинаи ло,
Карда дар кор осӣи бало.
Умри ту донавор дар дами ӯ
Сури ту ҳамнишини мотаи ӯ.
Назди туст он ки аз паи шаву ой
Косаи ту чахор дорад пой.
Чуз ба фазлаш ба роҳи ӯ нарасӣ
В-арчи дар тоаташ қавинафасӣ.
Он ки дар худ ба дасту пой расад,
Кай тавонад, ки дар худой расад.

АНДАР ЗИКР ВА ЁД КАРДАН

Зикр бар дӯстону камсуханон
Чи шуморӣ ба сони пирзанон.
Чавр бо ҳукми ӯ ҳама дод аст,
Умр бе ёди ӯ ҳама бод аст.
Он-к гирён аз ӯст, хандон ӯст,
Дил, ки бе ёди ӯст, сандон ӯст.
Шудӣ эмин чу номи ӯ бурдӣ,
Дар тариқат қадам бияфшурдӣ.
Ту ба ёдаш чу гул забон кун тар,
То даҳонат кунад чу гул пурзар.
Серчон кард чони бихрадро,
Ташнадил кард ошиқи худро.
Як замон аз дараш машав ғоиб,
То бувад азму рои ту сойиб.
Кори нодони кӯтаҳандеш аст,
Ёдкарди касе, ки дар пеш аст.

ҲИКОЯТ

Сурӣ аз Боязиди Бистомӣ
Аз паи тоату накӯномӣ.
Кард некӯ саволею бигрифт,
Гуфт: «Пиро, бигӯ, ки золим кист?»
Пири вай мар варо ҷавоб бидод,
Шарбати вай ҳам аз китоб бидод.
Гуфт: Золим касест бадрӯзӣ,
Ки яке лаҳза дар шабонрӯзӣ
Кунад аз гофилий фаромӯшаш,
Набувад банда ҳалқа дар гӯшаш.
Гар фаромӯш кардияш нафасе
Золимӣ, ҳарза нест чун ту касе.
В-ар ба вай ҳозире барӣ номаш
Нест кардӣ зи ҷазм аҳкомаш.
Он чунон ёд кун, ки аз дилу қон,
Нашавӣ ғоиб аз замини замон.

АНДАР ВУҶУД ВА АДАМ

Чаҳд кун то зи нест ҳаст шавӣ,
В-аз шароби худой маст шавӣ.
Бошад онро, ки дин кунад ҳасташ,
Гӯю чавғони даҳр дар дасташ.
Чун аз ин чуръа гашт қони ту маст,
Бар баландии ҳаст гардӣ паст.
Ҳар кӣ озод кард онқоист,
Ҳалқа бар гӯшу банд бар поест.
Лекин он банд беҳ, ки маркаби бахт,
Лекин он ҳалқа беҳ, ки ҳалқаи тахт.
Банд к-ӯ барниҳад ту тоҷ шумар,
В-ар палосат диҳад, давоч шумар.
З-он ки ҳам муҳсинасту ҳам мучмил,

З-он ки ҳам мукрим асту ҳам муфзил.
Чӣ кунӣ баҳри бенавоиро,
Шодию зираку баҳоиро.
Шод аз ӯ бошу зирак аз динаш,
То биёбӣ ризову тамкинаш.
Некбахт он касе, ки бандаи ӯст.
Дар ҳама корҳо басандаи ӯст.
Чун аз ин шохҳо шудӣ бебарг,
Дастҳо дар камар кунӣ бо марг.
Нашавӣ маргро дигар мункар,
Ёбӣ аз олами ҳаёт хабар.
Дасти ту чун ба шохи марг расид,
Пои ту гирди кохи барг давид.
Пой к- аз торуми ҳудо дур аст,
Нест пой, он димоғи махмур аст.

АНДАР ШУКР ГҶҶЯД

Одамӣ сӯи ҳақ ҳамепӯяд,
Он накӯтар, ки шукри ӯ гӯяд.
Ҷст бешаклу чисму ҳафту чаҳор,
Эзиди фарду холики чаббор.
Шаклу чисму табоеъу табдил,
Одамирист моху сол адил.
Мавзеи куфр нест чуз дар ранҷ,
Марҷаи шукр нест чуз сари ганҷ.
Чун шудӣ бар қазои ӯ собир,
Хонд онгоҳ мар туро шоқир.
Шукр гӯй аз пай зиёдатро,
Олим ул- ғайби ваш-шаҳодатро.
Шакқари шукри ӯ кӣ донад руфт,
Гавҳари зикри ӯ кӣ донад суфт.
Ҷ бубахшад, ҳам ӯ савоб диҳад,

Ў бигӯяд, ҳам ӯ ҷавоб диҳад.
Ҳарчи бистад зи неъмату нозат,
Беҳ аз он ё ҳамон диҳад бозат.
Гирам ар мӯйҳо забон гардад,
Ҳар забон сад ҳазор чон гардад.
То бад-он шукри ӯ фузун гӯянд,
Шукри тавфики шукр чун гӯянд.
Пас сӯи шукри неъматаш пӯянд,
Гар бигӯянд, ҳам бад-ӯ гӯянд.
Тану чон аз пай қазо дар суқр,
Дил тараннумкунон, ки ёраб, шукр.
В-ар-на дар роҳи донишу тадбир,
Аз зану марду аз ҷавону пир.
Кӯрҷашмони олами ҳавасанд,
Урҷисмон чу мӯру чун мағасанд.

АНДАР ШУКР ВА ШИКОЯТ

Шокири лутфу раҳматаш диндор,
Шокии қаҳру ғайраташ куффор.
Бинӣ он гаҳ, ки гирад эзид хашм,
Он ҷӣ дар ҷашма бояд андар ҷашм.
Қаҳру лутфаш, ки дар қаҳони навест,
Тӯҳмати габру шубҳати санавист.
Лутфу қаҳраш нишони минбару дор,
Шукру суқраш мақоми мафҳару ор.
Лутфи ӯ роҳат аст ҷонҳоро,
Қаҳри ӯ оташе равонҳоро.
Лутфи ӯ бандаро сурур диҳад,
Қаҳри ӯ мардро ғурур диҳад.
Ломи лутфаш чу рӯй бинмоёд,
Доли давлат дувол бирбоёд.

Қофи қахраш агар бурун тозад,
Қофро ҳамчу сим бигдозад.
Олим аз қаҳру лутфи ӯ сарсон,
Солеху толеҳ аз фазаъ яксон.
Лутфи ӯ чун муфаррах омезад,
Кашфи сӯфӣ ба кашф бархезад...
Куфру динпарвари равони ту ӯст,
Ихтиёрофарини чони ту ӯст...
Подшоҳон чу хок бар дари ӯ,
Бирамида фароғат аз бари ӯ.
Ба яке турки ғули навбарда
Сад ҳазорон алам нагун карда.
Фарш муште гурусна бинвишта,
Чокараш з-он яке дуто гашта.
Ҳар кӣ дар мулки ӯ манӣ карда,
Аз раҳи рост тавсанӣ карда...

ТАМСИЛ

Золаке кард сар бурун зи нуҳуфт,
Киштаки хеш хушк диду бигуфт:
«К-эй ҳам они наву ҳам они куҳун
Ризқ бар туст ҳарчи хоҳӣ кун.
Илллати ризқи ту ба хубу ба зишт,
Гиряи абр нею хандаи кишт.
Аз ҳазорон ҳазор беҳ яки ту
З-он ки андак набошад андаки ту.
Шӯълае з-ӯву сад ҳазор ахтар,
Қатрае з-ӯву сад ҳазор ахзар.
Бесабаб розиқӣ, яқин донам
Ҳама аз туст – нонаму чонам.
Мард набвад касе, ки дар ғами х(в)ар
Дар яқин бошад аз зане камтар".

ҲИКОЯТИ МУРҒ БО ГАБР

Он бинашнидаї, ки бе нами абр
Мурғ рӯзї биёфт аз дари габр.
Габрро гуфт: «Пас, мусалмонї
З-ин хунарпешай, сухандонї.
К-аз ту ин макрамат бинагзиранд,
Мурғакон гарчи дона баргиранд».
Габр гуфт: «Ар маро бинагзинад
Охир ин ранчи ман ҳаме бинад.
З-он ки ӯ мукримасту бо эҳсон,
Нақунад бухл бо карам яксон.
Даст дар бохт дар раҳи Чаъфар,
Дод эзид ба чої дасташ пар.
Дил ба феълу фузули халқ мабанд,
Дил дар ӯ банд, растї аз ғаму банд.
Кори ту чуз худой накшоїд,
Ба худой, ар зи халқ ҳеч оїд.
То тавонї чуз ӯ ба ёр магир,
Халқро ҳеч дар шумор магир.
Халқро ҳеч такагоҳ масоз
Чуз ба даргоҳи ӯ паноҳ масоз.
К-ин ҳама такачойҳо ҳавас аст,
Такагоҳ раҳмати худой бас аст.
То бақои шумост нони шумост,
Илфолої ӯву чої шумост.
Ҳар дуру дар чаҳони ишқу талаб,
Порсї боб дону тозї аб.
Чун надорї хабар зи роҳи ниёз,
Дар хиҷобї ба сони мағзи пиёз.
То чудой зи нури Мӯсо ту
Рӯз кӯрї чу мурғи Исо ту.

Аввал аз баҳри ишқ дил чӯяш,
Сар қадам кун чу килку мечӯяш.
То бад-он чо расй ба чуст дуруст,
Ки бидонй, ки менабояд чуст.

ТАМСИЛ ДАР БЕДОРӢ

Набипурсид кохиле зи Алӣ
Чун шунид аз забони дил касале:
Ки бигӯй, эй амири чонафрӯз,
Ки шаби тира беҳ бувад ё рӯз.
Муртазо гуфт: Бишнав эй соил
Сӯи идбори худ машав моил.
Ошиқонро дар ин раҳи чоносӯз
Тапиши роз беҳ, ки тобиши рӯз.
Ҳар кӣ дорад раҳи табаш дар дил,
Дар намонад пиёда дар манзил.
Дар чаҳоне, ки ишқ гӯяд роз,
На ту монӣ, на низ ишқи ту боз.

АНДАР ҲУББ ВА МУҲАББАТ

Ошиқон сӯи ҳазраташ сармаст,
Ақл дар остину чоң бар даст.
То чу сӯяш буроқи дил ронанд,
Дар рикобаш ҳама барафшонанд.
Чону дил дар раҳаш нисор кунанд,
Хештанро аз он шумор кунанд.
Ақлу чоңро ба назди ӯ чи хатар,
Дилу динро фидо кунанду кафар.
Пардаи ошиқон рақиқтар аст,
Нақши ин пардаҳо дақиқтар аст.

Ғолиби ишқ ҳаст мағлубаш,
Худ туро шарх дод мақлубаш.
Абр чун з-офтоб дур шавад,
Олами ишқ пур зи нур шавад.
К-абр чун габр музламасту кадар,
Об дар чумла нофеъ асту мазар.
Андаке з-ӯ ҳаёти инсон аст,
Боз бисёраш офати чон аст.
Пас, муваҳхид муҳиби ҳазрати ўст,
Ки муҳаббат ҳиҷоби иззати ўст.
Бад набошад муҳаддису талқин
Нек бошад муҳиби меҳнатбин.
Дар муҳаббат нигар ба таълифаш,
З-он ҳама меҳнат аст тасҳифаш.
Эй муҳиби чамоли ҳазрати ғайб
То наҷӯй висоли талъати ғайб.
Накашӣ шарбати мулоқоташ,
Начашӣ лаззати муноҷоташ.
Кеши тавҳиди ӯ на кухна на нӯст,
Ҳама ҳечанд, ҳеч ўст, ки ўст.
Чун яке донию яке гӯй,
Ба дуву сею чор чун пӯй.
Чун раҳӣ кард фахру ор туро,
Эй ҳадас бо қидам чи кор туро?!
Бо алиф ҳаст бову то ҳамроҳ
Бову то бут шумор, алиф-аллоҳ.
Дасту пое ҳамезан андар чӯй,
Чун ба дарё расӣ зи чӯй мағӯй.
Дастёзист колати ту ханӯз,
Пои домест ҳолати ту ханӯз.
Шав ба дарёи доду дин як дам,
Танбараҳна чу гандуму Одам.
То кунад тавбаи ту чумла қабул,

То нагардӣ дигар ба гирди фузул.
Ту ҳанӯз аз матобеъи Шайтон,
Тавба нокарда кай шавӣ инсон!
Ту худусӣ нафас мазан зи қидам,
Эй надониста боз сар зи қадам.
Сад ҳазорат ҳичоб дар роҳ аст,
Ҳимматат қосир асту кӯтоҳ аст.
Чун туро бор дод бар даргоҳ,
Орзу з-ӯ махоҳ, ӯро хоҳ.
Чун худоят ба дӯстӣ бигузид,
Чашми шӯхи ту диданӣ ҳама дид.
Туйй аз ту чу раҳт баргирад,
Раҳту тахти ту баҳт баргирад.
Барнагирад чаҳони ишқ дӯй
Чи ҳадис аст ин манию туй.
Нест дар шарти иттиходи накӯ
Даъвии дӯстию пас тую ӯ.
Банда кай гардад он ки бошад хур
Кай тавон кард зарфи пурро пур.
Ҳама шав бар дараш, ки дар олам,
Ҳар кӣ ӯ чуз ҳама бувад, ҳама кам.
Чун расидӣ бибӯс гамзаи ёр,
Нӯш нешаш шумору хайрӣ хор.
Аз паи занги оина дил хур,
Лост нохун барои ҳастии пур.
Машав аз роҳи нотагонистан,
Ҳамчу киштӣ ба ҳар дам обистан.
Неку бад хубу зишт яксон гир,
Ҳар чӣ додат худой дар ҷон гир.
На Азозил чун зи Раҳмон дид,
Раҳмату лаъна ҳар ду яксон дид.
Сурати он, ки ҳаст бар дари мир,
Бодбоне ба дасту бодпазир.

АТГАМСИЛ ЛИ ИБН АЛ- ҒОФИЛ ВА Л-АБИ-Л-ОҚИЛ

Ба писар Шайхи Гургонӣ гуфт:
Ки туро баҳри корҳои нухуфт,
Андар ин кӯча хонае бояд,
Гар калидон ба чап равад шояд.
Соз пироя дар раҳи тачрид
Ҳам сар аз шаръу ҳам сар аз тавҳид.
Андар ин манзили анову зарар
Чун мусофир дароӣ зуд гузар.
Бар дари бӯстони иллаллоҳ
Баркашу нест кун қабову кулоҳ.
Нест шав то ҳамӯ диҳад ба савоб
Лиманулмулкро суолу ҷавоб.

ҲИКОЯТ

Дар муноҷот пири Шиблӣ гуфт:
«Ки бурун ой аз ҳадиси нухуфт».
Гуфт: Гар з-он ки набвадам дурӣ
Бидҳадам дар ҳадис дастуре.
Лиман-ул-мулк гӯяд ӯ ба савоб,
Бидиҳам марваро ба сидқ ҷавоб.
Гӯям: Алявм мамлакат онрост,
Ки зи диву парер меорост.
Явму ғад мулкат эй ба мо бар чир
Ҳаст онро, ки буд дию парер.
Теғи қаҳри ту сарфарозонро
Сар бурад, пас ба сар диҳад ҷонро.
Нӯш дон баҳри суду савдоро,
Ҳарбаи офтоби ҳарборо.
Ҳар чи ҷуз ҳақ ҷу з-он гирифтӣ хашм,

Чабраилат наёяд андар чашм.
З-он ки аз ҳарфи ло ҳаме ба илоҳ
Кас надонад, ки чанд бошад роҳ.
Роҳ то бо худӣ ҳазорон сол
Биравӣ рӯзу шаб ямину шимол.
Пас ба охир чу чашм боз кунӣ
Кор бар хештан дароз кунӣ.
Хештан бинӣ аз ниҳоду қиёс,
Гирди худ гашта ҳамчу гови харос.
Беҳуд ар ҳеч ой андар кор
Ёбӣ андар ду дам бад-ин дар бор.
З-ин масофат ду дасти ақл тихист,
В-он масофат худой донад чист.
Эй Сикандар дар ин раҳи офат,
Ҳамчу Хизри Набӣ дар ин зулмат.
Зери пой ор гавҳари конат
То ба даст ояд оби ҳайвонат.
Бо дилу чон набошадат яздон,
Ҳар ду набвад туро ҳам ину ҳам он.
Нафсро солу моҳ кӯфта дор,
Мурда ангорашу ба чо бигуздор.
Чун ту фориг шудӣ зи нафси лаим,
Бирасидӣ ба хулду нозу наим.
Биму уммедро ба ҷой бимон,
Чи кунӣ наъти молику ризвон.
Нестро масциду кунист якест,
Сояро дӯзаҳу биҳишт якест.
Пеши он кас, ки ишқ раҳбари ўст
Куфру дин ҳар ду пардаи дари ўст.
Ҳастии дўст пеши дидаи дўст,
Пардаи боргоҳи ўйии ўст.

АТ – ТАМСИЛ ФИ – РУЪЁ ВА ТАЪБИРУҲУ ВА ҲУВА САМОНУНА РУЪЁУ АЦИБАТУН

Халқ то дар ҷаҳони асбобанд
Ҳама дар киштианду дар хобанд.
То равон-шон чи бинад андар хоб
Он-ч пеш ояд аз савобу иқоб.
Оташи тез тоби хашм бувад,
Чашмаи об нури чашм бувад.
Нардбозӣ ба хоб ё шатранҷ
Сабаби ҷангу ғалба бошаду ранҷ.
Об дар хоб рӯзияст ҳалол,
Гар бувад поку узбу софу зулол.
В-ар бувад тира айш нохуш дон,
Гарчи об аст айни оташ дон.
Хок дар хоб мояи рӯзист,
Барзгарро далели беҳрӯзист.
Бод агар гарм ё ки сард бувад,
Ҳар ду ганҷури ранҷу дард бувад.
Бод агар ҳаст мӯътадил дар пӯст
Андуҳи душман асту шодии дӯст.
Чиз додан ба мурда андар хоб
Адами мол бошаду асбоб.
Гиря дар хоб мояи шодист,
Бандагӣ аз мазаллат озодист.
Ханда андӯҳ бошаду аҳвол,
Хомӯшӣ бастанӣ дил андар мол.
Майли оби зиёдат аз аташон
Илм бошад, ки нест серӣ аз он.
В-он ки бошад бараҳна андар хоб,
Шуд фазеҳат ба сони маст хароб.
Табл дар хоб роз гардад фош,
Бук дар хоб мояи пархош.

Банду ғул тавбаи нусӯҳ бувад,
Боғ дидан гизои рӯҳ бувад.
Мева дар хоб рӯзият аз шох,
Лек н-андар замон, ки андар гоҳ.
Вақти идрок чун фироз расад,
Марди бинанда з-ӯ ба ноз расад.
Дасти худ чун дароз бинад мард,
Шавад андар сахову родӣ фард.
В-ар бувад дастҳои ӯ кӯтоҳ
Кашад аз бухл гирди хеш сипоҳ.
Даст бошад бародару хоҳар,
Они чап духтар, они рост писар.
Бошад ангушт ҳамчу фарзандон,
Насаби модару падар дандон.
Духтаронанд сина бо пистон,
Чун шикам молу неъматӣ пинҳон.
Ҷигару дил ба хоб ганҷ бувад,
Соқу зону анову ранҷ бувад.
Мағз моли ниҳону паҳлӯ зан
Пӯст чун сатр даркашида ба тан.
Ҳаст фарзанд олати тавлид,
Неқу бад, зишту хуш, шақию сайд.
Даст шустан зи кор навмедист,
Рақс кардан вақоҳату шидист.
Маъзару сатлу олати тағсил
Ҳама бар ходимон кунанд далел.
В-он ки барбат занад ба хоб андар,
Зан кунад бешак ӯ шитоб андар.
Бо дигар кас мусораат кардан,
Ғалаба кардан асту озурдан.
В-он ки дору хурад ҳаме дар хоб,
Раста гардад зи ранҷу дарду азоб.
Тиб бошад ду гуна андар хоб:

Ин яке роҳат, он дигар ҳама тоб.
Роҳат он навъро, ки дар моланд,
Меҳнат он навъро, ки бар коланд.
К-аз духон ранҷ бештар бошад,
Роҳаташ камтар аз зарар бошад.
Марди бемору тибу ҷомаи нав
Бад бувад, бад зи ман нақӯ бишунав.
Рақс кардан ба хоб дар киштӣ
Бими ғарқ асту мояи зиштӣ.
В-он ки дар ҳабсу банд баста бувад,
Рақс кардан варо ҳучиста бувад.
Ҳар ки бинад зи тан равон шуда хун
Неъмате бошад аз ҳисоб бурун.
Чун набинад чароҳат ин бошад,
В-ар чароҳат бувад ҷуз ин бошад.
Андӯхи саъб ёбад аз коре
Баста гардад ба дасти хунхоре.
В-он зане, к-аш зи фарҷ хун ояд,
Кӯдаке мурда з-ӯ бурун ояд.
Гӯшт бинад ба хоб в-ар бемор,
Ки хӯрад, зуд аз ӯ тамаъ бардор.
Мастию беҳудию шурбу шароб
Он ки тозист, бад бувад дар хоб.
В-он ки ӯ порсист рӯзӣ дон
Сарфарозию некрӯзӣ дон.
Шир дар хоб ганҷу мол бувад,
Рӯзии неқӯву ҳалол бувад.

ҚИССАИ ҚАЙС ИБНИ ОСИМ РАЗИЯЛЛОҲУ АНҲУ

Он замон к-аз худой назди расул,
Ҳукми "Манзаллази" намуд нузул.
Ҳар касе он қадар, ки даст расид,
Пеши меҳтар кашиду сар накашид.
Гавҳару зар, сутуру бандаву мол,
Ҳар чӣ дар вусъ будашон дар ҳол.
Қайси Осим заифҳоле буд,
Ки накарда талаб зи дунё суд.
Рафт дар хона бо аёл бигуфт,
З-он чӣ бишнид ҳеч як нанхуфт.
К-инчунин оят омадаст имрӯз,
Хезу моро дар интизор масӯз.
Он чӣ дар хона ҳозир аст, биёр,
То кунам пеши Сайид он исор.
Гуфт зан: чиз нест дар хона
Ту найӣ з-ин сарой бегона.
Гуфташ: охир бичӯй з-он миқдор,
Ҳар чӣ ёбӣ сабук ба назди ман ор.
Рафту хона бичуст бисёре,
То барояд магар варо коре.
Ёфт дар хона соъе аз хурмо,
Дақалу хушкгашта то ба наво.
Пеши Қайс оварид зан дарҳол,
Гуфт: З-ин беш нест моро мол.
Қайс хурмо дар остин дар кард,
Шодмона бари Расул овард.
Чун дарун рафт Қайс дар масҷид,
Н-аз сари ҳазл, балки аз сари чид.
Гуфт бо вай мунофиқи бадкор:
То чӣ овардай сабук бигзор.

Гавҳар аст ин матоъ ё зару сим,
Пеши меҳтар чӣ мекунӣ таслим.
З-он сухан Қайс гашт хору хичил,
Бинигар то чӣ омадаш ҳосил.
Рафту дар гӯшае ба ғам биншаст,
Барниҳода зи шарм даст ба даст.
Омад аз сидра Чабраили амин,
Гуфт:К-эй сайиди замону замин.
Мардро андар интизор мадор,
В-он чи овардааст, хор мадор.
Мустафоро зи ҳол кард огоҳ,
"Ялмазуна мутавваъин" ногоҳ.
Мардро интизор чун доранд,
Малакут омада ба наззоранд.
Зилзила уфтода дар малакут,
Нест чоӣ қарору чоӣ сукут.
Ҳақ таоло чунин ҳамегӯяд,
Дили ӯро ба лутф мечӯяд.
К-эй сарафроз, в-эй гузида Расул,
Ин қадар зуд кун зи Қайс қабул.
Ки ба назди ман ин дақал ба аён,
Беҳтар аз зару гавҳари дигарон.
З-ӯ пазируфтаи ин матои қалил,
З-он ки дасташ расид, нест бахил.
Аз ҳама чизҳои бигзида,
Ҳаст чаҳд-ул- мақал писандида.
Қайсро з-он сабаб баромад қор,
З-он мунофиқ ба феъл, бадгуфтор.
Гашт расво мунофиқ андар ҳол,
Қайсро қор гашт аз он ба қамол.
То бидонӣ, ки ҳар кӣ пеш омад,
Ҳам бар он сон, ки буд, беш омад.

Бо худой он кӣ ӯ дудил бошад,
Аз ҳама феъли худ хичил бошад.
Ростӣ бехтар аз ҳама коре,
Хонда бошӣ ту инқадар боре.

ДАР ИТТИСОЛ

Чанд гӯй расидагӣ чи бувад,
Дар раҳи дин гузидагӣ чи бувад.
То газанда бувӣ гузида най,
То даранда бувӣ расида най.
Банд бар худ ниҳӣ гузида шавӣ,
Пой бар сар ниҳӣ расида шавӣ.
Одамӣ кай бувад газанда чу ту,
Деву дад кай бувад даранда чу ту.
Ғофили солу моҳ мағрурӣ,
Даду девӣ, зи одамӣ дурӣ.
Солу моҳ киначӯй ҳамчу паланг
Халқи олам зи табъи ту дилтанг.
Бар сари шоҳроҳ ҳеч касӣ,
Бирасӣ дар худу дар ӯ нарасӣ.
Ояте кард кӯфӣ аз сӯфӣ
Ишқу ройи Қурайшию кӯфӣ.
Сӯфию ишқу дар ҳадис ханӯз
Салбу эҷобу лоячузу ячуз.
Сӯфиён дастхо бароварда,
Ки балеро бало бадал карда.
Хокпошони ҳучлаи унсаш
Раҳнишинони ҳучраи қудсаш.
Ҳама бадроятони пардаи рашк,
Ғарқа аз пой то ба сар дар ашк.
Ҳама арзониёни хилм шуда,

Ҳама зиндониёни илм шуда.
Хештанро фуру неҳ аз гардан,
То шавӣ нозанини ҳар барзан.
Дин бурун ояд ар гунаҳ биниҳӣ,
Сар падида ояд ар кулаҳ биниҳӣ.
Дидаи пок покдин бинад,
Дида чун пок шуд чунин бинад.
Хоксоранд бодсоронаш,
Точдоранд тоҷдоронаш.
Аз сар ин далқи ҳафтранг барор
Ҷома якранг дор Исовор.
То чу Исо бар об роҳ кунӣ,
Ҳамрах аз офтобу моҳ кунӣ.
Ҳамаи худ зи хештан кам кун,
В-онгаҳ он дам ҳадиси одам кун.
То бувад нафс заррае бо ту,
Нарасӣ ҳеч гуна он ҷо ту.
Нафсро он ҳаво насозад ҳеч,
Хезу бе нафс рохро бибасиҷ.

МИН ОМАНА БИ ТОАТИ ФАҚАД ХУСРИ ХУСРОНАН МУБИНАН

Рӯбахе пир рӯбаҳеро гуфт:
— К-эй, ту бо ақлу рою дониш чуфт.
Чобукӣ кун, дусад дирам биситон,
Номаи мо бад-ин сагон бирасон.
Гуфт: — Аҷрат фузун зи дарди сар аст,
Лек коре азиму бохатар аст.
З-ин зиён чунки чони ман фарсуд,
Дирамат он гаҳе чи дорад суд.
Эминӣ аз қазият, эй оллоҳ,
Ҳаст наздики ақл айни гуноҳ.

Эминӣ кард ҳар ду ро бадном,
Он Азозилу он дигар Бульом.

МИН ЗУҲДИ ФИД – ДУНИЁ ВАҶАДА МУЛКАН ЛО ЯБЛО

Буд пире ба Басра дар Ойид,
Ки набуд он замон чун ӯ обид.
Гуфт ҳар бомдод бархезам,
То аз ин нафси шум бигрезам.
Нафс гӯяд маро, ки хон, эй пир,
Чӣ хӯри бомдод, кун тадбир.
Боз гӯ мар маро, ки то чӣ хӯрам?
Ман-ш гӯям, ки маргу дар гузарам.
Гӯяд он гоҳ нафси ман бо ман,
Ки чӣ пӯшам? Бигӯямаш, ки кафан.
Баъд аз он мар маро суол кунад,
Орзуҳои бас муҳол кунад.
Ки кучо рафт хоҳӣ, эй дили кӯр?
Ман-ш гӯям: хамӯш, то лаби гӯр.
То магар бар хилофи нафс нафас
Битавонам задан зи бим асас.
Бах, бах, он кас, ки нафсро дорад
Хору дар пеши хеш нагзорад.

ФИ СИФАТИ ЗУҲД ВА – 3 – ЗОҲИД

Зоҳиде дар миёни қавм битохт
Ба сари кӯҳ рафту савмаа сохт.
Рӯзе аз иттифоқ доное,
Олиме пурхирад тавоное.
Баргузашту бидид зоҳидро

Он чунон порсои обидро.
Гуфт: В-эхак чаро бар ин болой
Сохтаст мақому маскану ҷой?
Гуфт зоҳид: – Ки аҳли дунё пок
Дар талаб карданаш шуданд ҳалок.
Боз дунё шудааст дар парвоз
Дар фиғанда ба ҳар диёр овоз.
Ба забоне фасеҳ мегӯяд,
Дар ҷаҳон сайди хеш мечӯяд.
Ҳар замон гӯяд аҳли дунёро,
Ҷуфти балвою фарди мавлоро:
– Войи он, к-ӯ зи ман ҳазар накунад.
Дар талаб карданам назар накунад.
То нагардад, чунон ки дар Фустот
Андаке мурғу боз бар ифрот.

ФИ ХУББИ ДУНЁ ВА СИФАТИ АҲЛИҲИ

Ҳаст шаҳре бузург дар ҳади Рум,
Боз бисёр андар он бару бум.
Номи он шаҳр шаҳри Фустот аст,
Соҳилаш то ба хидди Дамёт аст.
Андар ӯ мурғи хонагӣ напарад,
З-он ки боз аз ҳаво варо шикарад.
В-андар он шаҳр мурғ нагзорад.
З-он ки дар соаташ фурӯ борад.
Ҳамчу Фустот шуд замона кунун
Уламо ҳамчу мурғ хору забун.
Ман ба даст оваридам ин боло,
То шавам эмин аз бади дунё.
Гуфт доно: – Ки бо ту ин ҷо кист?
Бар сари кӯхпоя ҳолат чист?

Гуфт зоҳид: – Ки нафси ман бо ман
Ҳаст рӯзу шаб андар ин маскан.
Гуфт доно: – Ки пас нагардӣ ҳеч,
Беҳуда роҳи зоҳидон мабасиҷ.
Гуфт зоҳид: – Ки нафс дӯхтаанд
Дар ману зӣ ваям фурӯхтаанд.
Натавонам зи вай чудо гаштан
Чӣ кунам чораи раҳо гаштан.
– Гуфт бо зоҳид он сутуда ҳаким: -
Нафс афъоли бад кунад таълим.
Гуфт зоҳид: – Ки ман бисохтаам
З-он ки ман нафсро шинохтаам.
Ҳаст бемор нафсу ман чу табиб
Мекунам рӯзу шаб варо тартиб.
Ба мудовои нафс машғулам
З-он ки гӯяд ҳаме ки маълулам.
Гаҳ варо қасди фасд фармоям,
Акҳал аз дидагон-ш бигшоям.
Чун тасаъуд кунад фурӯ борад,
Фасд таскинӣ андар ӯ орад.
Гаҳ варо мусхиле бифармоям,
Илал аз чисми ӯ биполоям.
Ҳубби дунёву ҳақду буғзу ҳасад,
Ғаму гашташ бурун шавад зи ҳасад.
Гоҳ наҳйаш кунам ман аз шаҳавот
То магар боз монад аз лаззот.
Аз хуриш хӯи хеш боз кунад
Дари шаҳват ба худ фароз кунад.
Қуташ аз боқилӣ ду дона кунам,
Хона бар вай чу гӯрхона кунам.
Соате нафс чун шавад дар хоб
Ман кунам як ду рақъаташ ба шитоб.
Пеш аз он к-ӯ зи хоб бархезад

Ҳамчу бемор дар ман овезад.
Як ду рақъат бе ӯ чу бигзорам
Баъд аз он нафс гашт бедорам.
Марди доно чу ин сухан бишунид
Ҷома бар тан зи вачди ӯ бидарид.
Гуфт: – Лиллаҳ дарка эй зоҳид,
Боракаллаҳ умрак эй обид.
Ин сухан чуз туро мусаллам нест
Мулки ту кам зи мулкати Ҷам нест.
Ҳарчат имрӯз ҳаст ороиш,
Дон, ки фардот бошад олоиш.
Нест олуда, к-аз гунаҳ хезад
Он к-аз андӯҳи оҳу ваҳ хезад.
З-он кунад баҳри меҳмоне пок
Мӯи абрӯву мӯи рух чолок.
Дил бад-ин чо ғарибу нодон аст
То ба банди чаҳор аркон аст.
Хирад ин чо тихй кунад чаъба,
Ки таҳарро бад аст дар Каъба.
Пеши Каъба магар ки булҳавасе
Бишнавад илми самти қибла басе.
Ҳар кӣ дар Каъба бо таҳарро мурд
Зираи тар ба сӯи Кирмон бурд.
Дар се зиндони ғуллу ҳақду ҳасад
Ақдро бастай ба банду часад.
Панҷ ҳис к-аз чаҳор арконанд
Панҷ ғаммози ин се зиндонанд.
Дил шуда маҳрамаи ҳазонаи роз
Чи кунад назди мунхию ғаммоз.
Безабонон забони ӯ гӯянд
Бенишонон нишони ӯ гӯянд.
Ҳар чӣ чуз дӯст оташ андар зан
Он гаҳ аз оби ишқ сар бар зан.

Ки на ёранду ёр мебинӣ,
Ҳама зинҳор хор мебинӣ.
Гулбунӣ боғи ҳештанбинон
Шуда чун дулми дулми бадбинон.
Нек маълум кун, ки дар маҳшар
Нашавад ҳеч ҳоли халк дигар.
Пешаш ояд ҳар он чи бигзинад,
Ҳар чӣ з-ин чо барад ҳамон бинад.

ҲИКОЯТ

Кӯрро гавҳаре намуд касе
З-ин ҳаваспеша марди булҳавасе:
– Ки аз ин мӯҳра чанд мехоҳӣ?
Гуфт: – Як гирдаву дуто моҳӣ.
Нашиносад касе, чи дорӣ хашм
Лаълу гавҳар магар ба гавҳари чашм.
Пас чу ин гавҳарам надод худой
Ин гуҳарро бибар ту жож махой.
Гар нахоҳӣ, ки бар ту хандад ҳар
Назди гавҳаршинос бар гавҳар.
Дастӣ гавҳаршинос беҳ донад
Чун кафи пой бар садаф ронад.
Нек донӣ, ки дар фазои азал
Дастӣ сунъи худой азза ва чалл.
Гар набишт абчаде зи дафтари ҳеш
Натавонад к-аз ӯ кашад сари ҳеш.
Карда амри худой дар ҳар фан
Қувватеро ба феъле обистан.
То чу роҳи машина бигшоянд
З-он чи киштанд ҳомилон зоянд.
Он ки ӯро адам барад фармон,

Кай вучуд орад андар ӯ исён.
Карда як амр чумларо бедор,
Ҳамагон омаданд дар паргор.
Ҳарчи устод барнабишту биронд
Тифл дар мактаб он тавонад хонд.
Ақл шуд хома, нафс шуд дафтар
Моя суратпазиру чисм сувар.
Ишкро гуфт: Ҷуз зи ман маҳарос
Ақдро гуфт: Хештан бишнос.
Ақл доим раияти ишқ аст,
Ҷонсупорӣ ҳамияти ишқ аст.
Ишкро гуфт: – Подшоҳӣ кун!
Табъро гуфт: – Кадхудой кун!
Аз ано тӯъма соз арконро
Пас ба каф кун ту оби ҳайвонро.
То чу з-ӯ нутқ моеа созад,
Дар раҳи рӯҳи қудс дар бозад.
Рӯҳи қудсӣ ба нафс боз шавад
Нафс чун ақли покбоз шавад.
Ҳамчунин аз бидояти аркон
Равиши ӯст то ниҳояти ҷон.
Ҳама зӣ ӯст боз гашт даҳур
Дар нубӣ хондай: тасир-ул-умур.
Он кӣ мухтор зери пардаи ӯст
В-он кӣ маҷбури банд кардаи ӯст.
Ҳама аз амри ӯст зеру забар
Ғофиланд одамӣ зи хайру зи шарр.
Ҳар чӣ будасту ҳарчи хоҳад буд
Он тавонанд кард к-ӯ фармуд.
Донад он кас, ки хурдадон бошад,
Ҳар чӣ он кард хайрат он бошад.
Номи некӯву зишт аз ману туст
Кори эзид накӯ бувад ба дуруст.

Ҳаст олим Худои азза ва чалл,
Ки туро чист пойгоҳу маҳал.
Нек донад Худой сирри дилат,
З-он ки аввал худ ӯ сиришт гилат.
Кай шавад ақли ту бад-ӯ мудрак
Чи намояд туро ба чуз баду шакк?
Ҳар чӣ з-эзид бувад ҳама некӯст,
Ҳар чи аз туст сар ба сар охуст.

АТ – ТАМСИЛ ФИ –АЛЛАЗИ ҲУВА ЙЎТЪАНИ ВА ЯСҚИНИ

Бозро чун зи беша сайд кунанд,
Гардану ҳар ду пош қайд кунанд.
Ҳар ду чашмаш сабук фурӯ дӯзанд,
Сайд кардан варо биёмӯзанд.
Хӯ зи агёру ода боз кунанд,
Чашм аз он дигарон фароз кунанд.
Андаке тӯъмаро шавад розӣ
Ёд н-орад зи тӯъмаи мозӣ.
Боздораш зи худ пиёда кунанд,
Гӯшаи чашми ӯ гушода кунанд.
То ҳама боздорро бинад,
Хулқ бар боздор нагзинад.
З-ӯ ситонад ҳама таому шароб,
Наравад соате бе ӯ дар хоб.
Баъди он бар гушоядаш як чашм
Дар ризо бингарад дар ӯ на ба хашм.
Аз сари расму ода бархезад,
Бо дигар кас ба табъ н-омезад.
Базму дасти мулукро шояд,
Садргаҳро бад-ӯ биёрояд.

Чун риёзат наёфт ваҳшӣ монд,
Ҳар кӣ дидаш зи пеши хеш биронд.
Ба риёзат наёфт кас мақсуд,
То насӯзӣ туро чи бояд уд.
Фаррух он к-ӯ ҳама таому шароб
Аз мусаббаб ситад на аз асбоб.
Рав риёзат каш ор-т бояд боз,
В-арна роҳи чаҳимро месоз.
Дигарон гофиланд, ту ҳуш дор,
В-андар ин раҳ забон-т хомуш дор.

АЗ БОБИ СЕЮМ ТАМСИЛ

Ёфт оина зангие дар роҳ
В-андар ӯ рӯи хеш кард нигоҳ.
Бинии пахч диду ду лаби зишт,
Чашме аз оташу рухе з-ангишт.
Чун бар ӯ айбаш оина нанухуфт,
Бар заминаш зад он замону бигуфт:
К-он ки ин зиштро худованд аст,
Баҳри зиштиш бар раҳ афгандаст.
Гар чу ман пурнигор будӣ ин,
Кай дар ин роҳ хор будӣ ин.
Бе каси ӯ зи зиштҳӯии ўст,
Зилли ӯ аз сиёҳрӯии ўст.
Инчунин чоҳиле сӯи доно
Ин-т раънову вин-т нобино.
Нест ин чо чу мар хирадро барг
Марг беҳ бо чунин ҳарифон, марг.

ТАМСИЛ

Масалат ҳамчу мард дар киштист,
З-он туро феъл солу маҳ зиштист.
Он кӣ дар киштӣ асту дар дарё
Назараш каж бувад чу нобино.
Занн чунон оядаш ба хира чунон,
Сокин ӯ асту соҳил аст равон.
Менадонад, ки ӯст дар рафтан,
Соҳил осуда аст аз ошuftан.
Марди дунёпараст аз ин сонаст,
Ҳамчу кӯдак заифу нодон аст.
Ту ба гуфтор ғарраи шабу рӯз
Лек маълуми ту нагашт ханӯз.
Беш машнав зи неку бад гуфтор
Он чи бишнидай ба кор дар ор.
Эй надида зи заҳмати хури ту
Рӯхи Исо ба хоб чуз хари ту.
Иззи илм аст нахвату будит
Кибру уҷб аст хашму хушнудит.

АНДАР МАЗАММАТИ УЛАМО

Илм дорӣ амал на, дон, ки харӣ,
Бори гавҳар барио коҳ харӣ.
Астар ар ҳаст бадрагу золим,
Хар беҳ эй хоҷа аз чунин олим.
Донишат ҳаст кор бастан кӯ?
Ханҷарат ҳаст саф шикастан кӯ?
Бӯй аз он кӯй худ наёби аз он,
К-ин фалон мазҳаб асту он беҳмон.
Ту равон карда аз батар қар-қар,
К-он фалон мулҳид он фалон кофар

Дар нигар хоча дар гиребонат,
То ба чо мондааст имонат?
Ғами худ хур зи дигарон мандеш
Тубраи хештан бинех дар пеш.
Ин ҳама музлимат чи бояд бурд
Ғар яқинӣ, ки мебибояд мурд.

ДАР СИТОИШИ ИЛМУ ОЛИМ ВА ТАЛАБИ ИЛМ

Илм бо кор судманд бувад,
Илм бе кор пойбанд бувад.
Илм дорӣ, вале ба суду рибо,
Мавлеъӣ, лек бар фасоду зино.
Илми мухлис даруни чон бошад,
Илми ду рӯй бар забон бошад.
Чун қаламдор гуфт чуфти қидам
В-ар надорӣ ту нун буви на қалам.
Тозагӣ дониш аз савоб омад,
Фараҳи моҳ з-офтоб омад.
Моҳ бе офтоб торикист
В-арчи он чо масофа наздикист.
Ҳар ки ӯ оташест об нигор,
Дон, ки ӯ ҳаст рӯз дар кирдор.
З-он ки иқболи омма наҳмати ӯст.
Қимати ӯ ба қадри ҳиммати ӯст.
Ҳақ фаромӯш макун ба давлати нав
З-он ки дар дасти гозур аст гарав.
Илм бо ту нагӯяд эч суҳан,
З-он ки гаҳ мард бошию гаҳ зан.
Рехта оби рӯзгори ту ҳақ
Чомаи зарқи халқ қарда халақ.

Бухлу чудат барои мардуми кӯй,
Рӯзу шаб дӯст хоҳу душман чӯй.
Дили ӯ чони марди ғамгин аст,
Ҳеч айбаш макун, кӣ бедин аст.
Чуз ба қавли туву ту дар олам
Хуру хаффошро кӣ дид ба ҳам.
Бар сари ман мазан, ки бар поям,
З-он ки ман олимам, чунин боям.
В-ар ту биншастай макун фараҳӣ,
З-он ки ту фитнай, нишаста беҳӣ.
Ҳар кучо давлат асту барнойӣ,
Ту бад-он кас мачах, ки бар нойӣ.
Субҳ кай пеши офтоб астӣ,
Дар дари тундию шитоб астӣ.
Хуми рӯйин чарост бар курсӣ,
Чун аз ӯ мушкили нампурсӣ.
На ҳар он кас, ки курсие дорад,
Мушкили соиле бурун орад.
Сухани беҳуда зи ифрот аст
Ҳар кӣ дорад хуме на Сукрот аст.
Фазли яздонӣ беҳ, ки миннати ҳез,
Дами Исот беҳ, ки қухли азиз.
Ба яке бом гӯш чун дорӣ,
Ба ду хона хурӯш чун дорӣ.
Ба яке хона худ надорӣ тоб
В-аз вучуди ту хона гашта хароб.
Хасми ӯ гар хато кунад тадбир
Рӯзгораш ато кунад тавфир.
Қоф кӯҳ асту бас гарон бошад,
Ҳар кӣ аҳмақ бувад чунон бошад.
Бар дили халқ кофи кибру газоф
Набувад ҳеч камтар аз кӯҳи Қоф.
Хасми худро ту чун ҳабиб мадон

Марди масрӯро табиб мадон.
Мушкиле к-аблахе чавоб диҳад
Зирехе дон, ки бод з-об диҳад.
Худ надорад ба ҳеч тадбире
Зирехи об тоқати тире.
Кай ситонад ҳакими фарзона
Доруи саръро зи девона.
Чун набошад ба роҳ печопеч
Оқил аз чашми бад натарсад ҳеч.
Хизрӣ аз гӯл чашм чун дорад,
Он кӣ ӯ Хизре аз дарун дорад.
Гар туро нест ҳоиле дар роҳ
Гом дар неҳ ҳадис кун кӯтоҳ.
Ҳаст бар лавҳи модату муддат
«Бо»-у «то» ақлу чон, алиф-ваҳдат
То фуруд омад аз раҳи фармон,
Ақл бар нафсу нафс бар инсон.
Олами музлам аз нузулаш нур
Ёфт, рахшанда шуд чу талъати ҳур.
Наъту фазли расул шуд гуфта
Дурри ақли фаъол кун суфта.

АЗ БОБИ ЧАҲОРУМ. АНДАР СИТОИШИ АҚЛ ВА ОҚИЛ ВА МАЪҚУЛ

Ҳар чӣ дар зери чарх неку баданд,
Хӯшачинони хирмани хираданд.
Чун дар омад зи боргоҳи азал,
Шуд бад-ӯ рост кори илму амал.
Ҳам калиди умур дар дасташ,
Ҳам раҳи амр баста дар хасташ.

Мояи неку сояи бад ўст,
Сабаби буду ҳасту бошад ўст.
Дар хуруфе, ки пардаи нақл аст,
Охири шаръ аввали ақл аст.
Аз барои салоҳи давлату дин,
Чашми ақл аввалест охирбин.
Мар туро ақл ҷумла бинмояд,
Он чи рафт, он чи ҳаст в-он-ч ояд.
Сухани ақл савту ҳарфӣ нест,
З-он ки торикӣ аз шигарфӣ нест.
Ҳар кучо нутқи ақл барзад дам,
Ҳарфу овоз дар ҳазад ба адам.
Ақл ҳам гавҳар асту ҳам кон аст,
Ҳам расул асту ҳам ниғаҳбон аст.
Хушкбанде надид некӯтар,
Ҳеч хомӯш аз ӯ сухангӯтар.
Ҷисро чону бурдборӣ деҳ,
Нафсро илм бахшу ёрӣ деҳ.
На зи рӯи фусуни афсона
Сухане гӯямат ҳақимона.
Машриқу Мағрибе, ки ақли турост,
Фавқ не, таҳт неву не чапу рост.
Машриқи офтоби ақли азал
Мағриби ӯ худои азза ва чалл.
Дурбине шиносад ин маънӣ,
К-аз хирад ҳамчу чаҳл бар дар не.
К-андар ин манзили фиребу ҳавас
Ҳаст баҳри шикасти банду қафас.
Ақл дар манзили азал з-аввал
Охираш аввал асту ҳамчу азал,
Ки бар ин рӯй пушти дин омад
Ончунон буд в-ин чунин омад.
З-он дар ин боргоҳи андӯху ғам

Аз паи шодии банӣ Одам
Илллати фаҳму ваҳму хуш омад,
Ки бараҳна бараҳнапӯш омад.
Ғайбро баҳри давлати ду сарой
Гоҳ пӯшида гаҳ сарехнамой.
Шуда бе ҳеч айбу райбу шахе
Аклу маъқулу оқил ин се яке.
Ақл дар роҳи ҳақ далели ту бас
Ақл ҳар чойгаҳ Халили ту бас.
Чанг дар зан ба ақл, то бираҳӣ
В-арна гардӣ ба ҳар раҳе чу раҳӣ.
"Кун макун" дар пазирад аз фармон
Пас ба чон гӯяд ин бикун, макун он.
Хонда аз қадри соибони араб
Зоти ўро мудаббир ул-ақраб.
Ақли фаъол номи ў карда,
Панҷ ҳисро ғуломи ў карда.
Ҳиссу атбоъ хонда ўро мир
Нафси куллӣ варо ба сони вазир.
Файзи ў нақшҳои чофишӯй
Феъли ў нафсҳои софичӯй.
Файзи ў дар сафо сақинаи рӯх
Фазли ў дар вафо сафинаи Нӯх.
Аз паи маслиҳат, на баҳри ҳавас
Бештар майли ў бувад ба ду кас.
Ё ба таъйиди хусрави одил,
Ё ба тавчиди олими омил,
Арчи ў чавҳар, ин ду кас аразанд
Лекин ўро мутобеъи ғаразанд.
Бар мучаррад риояташ беш аст
Бар халифат инояташ беш аст.
З-он ки бе ин ду мулку дин набувад
Ҳар кучо он набошад ин набувад.

Унс дорад ҳамеша бо зуҳход
З-он ки зуҳход бартар аз уббод.
Чавҳаре ҳамчу ақл бояду бас
К-аз паи нафс кам занад чу нафас.
Вориси расми шаръу дин бошад,
Аз азал то абад чунин бошад.
Зиракнро дар ин сарои куҳан
Ҳеҷ ғамхорае мадон чу суҳан.
Ақдро гар сӯи ту ҳаст қарор
Қони ҳикматфазойро мағузор.
Аз ҷаҳолат туро раҳонад ақл
Ба ҳақиқат туро расонад ақл.
Мар туро ақл дастгир бас аст,
Ақл роҳи туро ҳафир бас аст.
Ақл мар нафсро диҳад пайғом,
К-эй зи ман мар туро дуруду салом.
Ҳар кӣ мар ақдро биянбӯяд,
Аз ҳадисаш ҳама нуқат рӯяд.
Марди оқил ҳамеша тандор аст,
Марди ҷоҳил залилу ғамхор аст.
Дили ҷоҳил зи тамъ бошад пур,
Тамаъ аз моли халқ ҷумла бибур.
Ози худро ба зери пой дарор,
Ақдро ҷӯйу ҷаҳдро бигзор.
Оз чун аждаҳост мардумхор,
То надорӣ ту ози худро хор.
Оз монанди ҳуку хирс шинос.
Оз бигзору аз касе маҳарос.
Синаи ту дар ин ҳавас доим
Чун сароб асту ваҳм аз ӯ оим.

АЛ-АҚЛ СУЛТОНУЛ ХАЛҚ ВА ҲУЧҚАТ-УЛ-ҲАҚ

Ақл султони қодиру хушхўст,
Он-к сояи худой гўянд ўст.
Соя бо зот ошно бошад,
Соя аз зот кай чудо бошад.
Соя чуз бандавор кай бошад,
Сояро ихтиёр кай бошад.
Ақли кул тахта зери гул дорад,
Ҳар кучо амр, амр кул дорад.
Ақл то пешгўи фармон аст,
Суханаш ҳам қарини Қуръон аст.
Ҳар чи аз боргоҳи фармон нест,
Он ҳама дарди туст, дармон нест.
Ақл бартар зи ваҳму ҳиссу қиёс,
Бартар аст аз фалак ситорашинос.
Дар масолех мудабири чон ўст,
Дар мамолик дабири яздон ўст.
Ақдро аз ақила боз шинос,
Набувад ҳамчу фарбеҳӣ омос.
Ақли кул мар туро раҳонад зуд,
Аз қаринии деғу оташу дуд.
Раҳматуллаҳ ниҳод оламо,
Ҳуччатулҳақ сарои одамо.
Ақл андар сарои пардаи кун,
Аз барои қабули кун ва макун.
Мукбиле буд мудбире шуд боз,
Боз иқбол ёфт аз паи роз.
Қобили нури амр шуд ба ҳама,
Дархури худ, на дархури калима.
Ҳар кӣ ўро муҳолиф аз худ ҳаст,
В-он кӣ ўро мутобеъ, аз бад раст.

Бо хирад кун чу муштарӣ тадбир,
Чун қамар дин зи баҳри ғалба магир.
Нафси рӯянда дар риояти ўст,
Нафси ғӯянда дар хидояти ўст.
Ўст аз ҷуд қошиф-ул-ғуммат,
Ҳазрати ў ниҳоят-ул-ҳиммат.
Ақл донад асомии ҳар чиз,
Ў кунад дар беҳу батар тамйиз.
Қадхудои тани башар ақл аст,
Аз ҳама ҳол боҳабар ақл аст.
Поку мурдор бар яке хон аст,
Ҷуз ба ақл ин кучо тавон донист.
Ҳар кӣ бо ақл ошно бошад,
Аз ҳама айбҳо ҷудо бошад.
Ёфт оқил зи рӯи фавзу фалоҳ,
Дар сарои фасод айни салоҳ.
Сухани оқил аз тариқи киёс,
Дурри дин асту зехни ў алмос.
Ғарчи марди ҳунар биёбонист,
Ҷони ў лавҳи сирри раббонист.
Ҳунар аз мард ҳамчу рӯҳ аз тан,
Беҳунар мурдаҷону зинда бадан.
Шарбати ақл бурдбор чашад,
Ҳар чу беақл буд, бор кашад.
Ақл чун абҷади ҳақ аз бар кард,
Ҷомаи ботил аз сараш бар кард.
Ҳар кӣ бо ақли хеш ноаҳл аст,
Ҳилми ў зӯру илми ў чаҳл аст.
Ҳар кӣ дар банди қилҳо уфтад,
Ақли ў дар ақилаҳо уфтад.
Марди беақл ҷуз хаёли нест,
Беда бе бар зи дев холӣ нест.
Мағз ақл асту ахтарон сифланд,

Пир ақл асту хокиён тифланд.
Доя ақл омад аз барои сухан,
Мучтахидро ба гоҳвораи занн.
Ақл ҳам қодир асту ҳам мақдур,
Ақл ҳам омир асту ҳам маъмур.
Бартар аз сурату макону маҳал,
Дари дарвозаи ҷаҳони азал.
Ақл шоҳасту дигарон ҳашаманд,
З-он ки дар мартабат зи ақл каманд.
Ҳама ташрифи ақл з-аллоҳ аст,
В-арна бечора асту гумроҳ аст.
Ақли кулро ба сони бом шинос,
Нардбонпоя сӯи бом ҳавос.
Ақл тахтасту нафс нақшнамой,
Нақш амр асту нақшбанд худой.
Ақлро дод кирдигор ин изз,
В-арна кай дидӣ ин шараф ҳаргиз.
Ақл дар кӯи ишқ нопадост,
Оқилӣ кори Бӯалӣ Синост.
Сӯи ту ақл сулҳ ё кин аст,
Ин-т риш ар сӯи ту ақл ин аст.
Ақл к-он раҳнамои ҳилати туст,
Он на ақл аст, он ақилати туст.
Аз барои салоҳ душманро,
Ақл хонда ҳавоси равшанро.
Мангар он равшанӣ, ки ҳам ба гурур,
Кушт парвонаро чароғ аз нур.
Ақлро ҳар кӣ бо бадӣ омехт,
Лочарам ақл ҷасту ӯ овехт.
Он чӣ ақлат намуд он чиз гир,
Руху аспат чу шуд думи шаҳ гир.
Ошно нест, ҳар кӣ бегонаст,
Ҳар киро ақл нест, девонаст.

Гунг бояд муриди пири ниёз,
То шавад ақли ӯ суханпардоз.
Чун сухангӯй гашт ақли мурид,
Мурда бар дар бимонда дев марид.
Ҳар кӣ дар ақл ҳамчу Салмон шуд,
Дон, ки деви дилаш мусалмон шуд.
Нест аз ақл дар сарои ғурур,
Тапишу тобиш аз дами ангур.
В-аз хирад нест дар хаёли сивой,
Маю шатранчу нарду барбату ной.
Хирад аз баҳри амну амр омад,
Н-аз паи ҳамру замру қамр омад.
Ақл фармони подшоҳирост,
Н-аз паи лохию малоҳирост.
Зочири замру ноҳии ҳамр ӯст,
В-он кӣ бишнидай улуламу ӯст.
В-ин салотин, ки на з- раҳи динанд,
На салотин, ки он шаётинанд.
Ақл, к-аз баҳри молу чоҳу деҳ аст,
Дон, ки аттор нест, ноки деҳ аст.
Ақл таррору ҳиллагар набувад,
Ақл дурӯю кинавар набувад.
Ақл аз ашъор ор дорад, ор,
Ақлро бо дурӯғу ҳарза чӣ кор.
Ақл бар ҳеч дил ситам накунад,
Ба тамаъ қасди мадҳу зам накунад.
Ақл чуз хоҷаи муҳаққак нест,
Ақл сӯфичаи мубақбақ нест.
Он кӣ ӯ обреза нонталаб аст,
В-он кӣ ношию в-он кӣ булачаб аст.
В-он кӣ аз баҳри маҷмаи риндон,
Қард таффи тамуз дар зиндон.
В-он кӣ сармои дай маҳеро боз,

Банд бар менихад зи рӯи ниёз.
В-он кӣ дохию он ки солусист,
В-он кӣ гаммозу в-он кӣ номусист.
В-он кӣ аз санг шиша пардозад,
В-он кӣ дар ҳуққа мӯҳра мебозад.
В-он кӣ ӯ дар замин ҳазорон бор,
Пой бар сар ниҳод чанбарвор.
Ҳаст бисёр з-ин насақ ба чаҳон,
Ки ҳисобу шумори он натвон.
Ин ҳама ақлҳои ориятист,
К-аз паи ҷоҳу молу бадниятист.
Ин ҳама зарнамою хок диҳанд,
Ҳама атторшаклу нок диҳанд.
Ҳар даҳое, ки нописандидаст,
Ҳисси инсон зи ақл дуздидаст.
Ҳар чӣ некӯст, гар ба даст бад аст,
Они ӯ нест, гумшуда(й) хирад аст.
Ақро ҷуз салоҳ набвад кор,
Ақро дар салоҳ ҳарза мадор.
Ақл худ корҳои бад накунад,
Ҳар чи он нописанд, худ накунад.
Ақл дар дасти як рама худрой,
Чун чароғест дар таҳоратҷой.
Хирадӣ буда асли донишу музд,
Зиштномии ӯст муште дузд.
Ақл ҳаргиз ба кизб розӣ нест,
Ақл ҳаргиз вакили қозӣ нест.
Ақл ҷуз ростгӯю ламтур нест,
Ҳиласозандаю гулӯбур нест.
Ақл ҳаргиз хато наандешад,
Бо ману ту бало наандешад.
Ақл дамсози зӯру бӯҳтон нест,
Пардапӯши фалону баҳмон нест.

Карда чун дар ниҳоди пой ба кил,
Дасти Ҳайдар сазои ақли ақил.
Дарди айтому андӯхи атфол,
Оваридаш тамаъ ба байтулмол.
Дод чун хост аз Алӣ Доруш,
Оҳане тофта сӯи паҳлӯш.
Зӯри ӯ чун надошт гоҳи муқил,
Набинолид зор ақли ақил.
То бидонӣ ба ростӣ на ба рӯй,
Ки дил аз пушти чашм бинад рӯй.
З-он ки андар нигорхонаи ҷон,
Аз паи панҷ ҳиссу чор аркон.
Ақл аз ин корҳо карона кунад,
Ақл кай қасди дому дона кунад.
Кирм кирдор гирди хеш тананд,
З-он ки дар банди ҷаҳли хештананд.
Гарчи аз зарқу худъаву талбис,
В-аз паи шодии дили Иблис.
Аз гили ту бунафша рӯёнанд,
Тирароёну хирарӯёнанд.
Он кӣ з-эшон ҳақимтар дар кор,
Дар ниҳон каждумасту пайдо ёр.
Дар саҳо кунду дар ҷафо тезанд,
Ҳамчу бихмони баҳманангезанд.
То туро ақли дурбин чи кунад,
Хештанро ба ту ҷуз ин чи кунад.
Ақл ҷоё ҷамол бинмоёд,
Ки мураффаҳ шавад баросоёд.
Нанамояд туро зи хеш нишон,
То ту ӯро макон кунӣ зиндон.
Мар туро ақл ҷеҳра нанмудаст,
В-ар бинанмуд ҷеҳра барсудаст.
Ин к-аз ин рӯй ақли марду зан аст,

Ин на ақл истироқи Аҳриман аст.
Зехни қаллобу коҳину соҳир,
Ройи дузду мушаъбаду шоир.
Ин ҳама фитнату дахову ҳиял,
Аз атои Уторуд асту Зуҳал.
Худ падид аст то ба маккорӣ,
Чӣ диҳад хиндуию таррорӣ.
Диҳиши тиру баҳшиши кайвон,
Кӯжпуштат кунанд ҳамчу камон.
Дев аз ин ақл гашт бо шару шӯр,
То ба мехроқи лаънати шуд кӯр.
Бигзар аз ақлу худъаву талбис,
Ки Азозил аз ин шудаest Иблис.
Хирадеро, ки он далели бадист,
Лаънаташ кун, ки бехирад хирадест.
Ақл донист ҳӯи бухл аз чуд,
Ақл бишнохт бӯи бед аз уд.
Даргузар з-ин, киёсати авбош,
Ақли дин чӯву пасрави ӯ бош.
Ақли дин мар туро накӯ ёрест,
Гар биёбӣ на сарсарӣ корест.
Ақли дин мар туро чу тир кунад,
Бар ҳама офарида мир кунад.
Ақли дин чуз худо ато накунад,
То набурдат ба ҳақ раҳо накунад.
Нафс бе ақл аҳмақӣ бошад,
Нӯҳ бе рӯҳ завраке бошад.
Ақли мардон расида то дари ҳақ,
Шуда аз банди неку бад мутлак.
Сӯи оқил чу деу дад бошад,
Ҳар кӣ дар банди неку бад бошад.
З-он ки худ нест оқилонро барх,
Аз чӣ? Аз ҳафт миру аз нӯҳ чарх.

Чун ҳаме нек дид бад накунад,
З-он ки бад волии хирад накунад.
Волии чарху даҳр кист? - Хирад,
Олими шаръу дод чист? – Хирад.
Нест андар мақоми роҳату ранҷ,
Бар сари ганҷ беҳ зи мори шиканҷ.
Дояи зери ин куҳанбунёд,
Нест касро чу ақли модарзод.
Ақли ту рӯзу шаб чу таввофон,
Бар сари чорсуи саррофон.
Хира мегардаду ҳамегӯяд,
Ки фалон кун, на нек мешӯяд.
Ин фалон хубу он фалон зишт аст,
Ин замин шӯру в-он замин киштаст.
Гули ин хору оби он паст аст,
Дили ин хуфта, ақли он маст аст.
Ин яке Эсӣ он дигар хари мул,
Ин сеюм Хизру он чаҳорум ғул.
Ин баланд асту он дигар кӯтоҳ,
Сурх ин шуд аз он сапеду сиёҳ.
Ин ҳама беҳудааст, бигзар аз ин,
Шоҳи чонро лақаб макун фарзин.
Ту надонӣ тариқи хушёрӣ,
Ту хирадро дурӯғзан дорӣ.
Парда аз рӯи ақл бартар каш,
Чи занӣ даст хира бар тиркаш.
Чун най марди кори рӯзи масоф,
Шабравиро бимону хира малоф.
Сифати оқилон дар ин навбоғ,
Кӯҳна нав карданасти пеши чароғ.
З-аввали хилқату ба охири умр,
Буда дар кори ақл чоҳилу ғумр.
Кард бояд зи баҳри касби маод,

Коса чун кисаи хирад пурдод.
Бар дари ғайб тарҷумон хирад аст,
Шоҳи тан ҷону шоҳи ҷон хирад аст.
Ҳар кӣ баҳри ҳаво хирадро ронд,
Аз ду ҳар то абад пиёда бимонд.
Гарчи бар беҳирад ҳаво чираст,
Бар дари хона ҳар саге шер аст.
Беҳирадро бад аст фазлу ҳунар,
З-он ки бошад ҳалоки мӯр аз пар.
Морро чун аҷал фароз ояд,
Ба сари раҳ варо чувоз ояд.
Дихад эзид гаҳи суолу ҷавоб,
Ҳар касеро ба қадри ақл савоб.
Вайл дар ҷони хештан дорӣ,
Гар хирадро дурӯғзан дорӣ.
В-ар надорем бовар аз Қуръон,
"Вайл" у "Валмурсалот" бар худ хон.
Ақл кардат ба хубрӯй ҳаст,
Масх гашт он кӣ масҳи ақл шикаст.

ДАР ШАРАФИ НАФС ВА АҚЛ

Падару модари ҷаҳони латиф
Нафси ғуё шиносу ақли шариф.
З-ин ду ҷуфти шариф тоқ мабош
В-андар ин ҳар ду асл оқ мабош.
Бандагӣ кун ҳамеша эшонро
Мадех аз даст дар парешонро.
Гарашон баъди амр бипрастанд,
Ин ду гавҳар сазои он ҳастанд.
Падару модаре, ки ноз оранд
Ҳукамо ақлу нафсро доранд.

Моябахши сипехру арконанд,
Пешкорони олами чонанд.
Сабаби ҷисмат ин ду ҷисмонист,
Илллати рӯҳат он ду рӯҳонист.
Он ду-т аз орзӯ супурда ба хок,
В-он ду-т аз қадр бурда бар афлок.
Ҳаққи он ду шарифро бигзор,
Ҳаққи ин ҳар ду ҳам фурӯ мағзор.
З-он ки аз роҳи Каъба аз сари дод,
Уштур ин дод агар-т зод он дод.
Хирад аз ту туй барад ҷовид
Обро дар ҳаво кашад хуршед.
Хирад омад машотаи чонат
Хирад омад ҷароғи имонат.
Ҳуққаи ҳақ дар ин ҷаҳон хирад аст
Сар ба мӯҳр асту пойдори худ аст.
Ақл дар коргоҳи кунфаякун
Аз паи чилваи қарору сукун,
Дар азал чун ҳадис бо худ ронд
То абад ҳамчу кирми пилла бимонд.
Сӯи бозори дин чу ҷустӣ роҳ
Растӣ, ар ҷастӣ аз маломатгоҳ.
Аз кажӣ дур бошу кож мабош,
Чун най руд хира нож мабош.
Ки кажӣ нафси шиваогинрост,
Ростӣ ақли офиятбинрост.
Хирад аз бад туро начот диҳад
Хирад аз дӯзахат барот диҳад.
Ҷоҳилий куфру оқилий дин аст
Айбҷӯ ону ғайбгӯ ин аст.
Кашад инро ҳаво сӯи сиччин
Барад онро хирад ба иллайин.
Мангар он то-т бад чи фармояд,

Он нигар к-ат хирад чи фармоёд.
Канад ар оқилат ба ҳақ дар хашм
Беҳ аз он к-ат бибандад аблаҳ чашм.
Ҳама кори ту бод бо уқало
Дур бодӣ зи сӯхбат чухало.

ҲИКОЯТ ДАР ДОДУ СИТАДИ ХИРАДМАНД

Маън додӣ хуме дирам ба даме,
Боз кардӣ мукос дар дираме.
Гуфт:ин хӯй назди ман на бад аст,
Чуди молу бахилии хирад аст.
Дар саховат чунон ки хоҳӣ деҳ,
Лекин андар муомалат бистеҳ.
Ситаду додро мабош забун,
Мурда беҳтар, ки зиндаву мағбун.
Мард бошӣ ба гоҳи байъу шаро,
Аз сурайё наюфтӣ ба саро.
Ақл дасту забони кӯтах дон,
Орзу раъси моли аблаҳ дон.
Эй, хирад карда сарфароз туро,
Сарнагунсоз карда оз туро.
Мард гирди дари хирад гардад,
Тангмайдон ба гирди х(в)ад гардад.
Ҳар кучо рух ниҳодӣ,эй оқил,
Ту ба обе чу бад надорӣ дил.
Ҳар кӣ тадбири раъйи бад накунад,
Ситаду дод беҳирад накунад.
Беҳирадро зи худ набошад суд,
Буди ӯ оташ асту судаш дуд.
Ки аз ӯ тира тирагӣ орад,
Чашмро хира хирагӣ орад.

Ҳокими ақро дар ин бунёд,
Корҳо маҳкам асту дилҳо шод.
З-он ки дар мактаби умуми азал,
Аз паи рондани русуми амал.
Нутафи ӯ дар осмонаи нақл,
Нукаташ дар китобхонаи ақл.
Аз хирад хоҷа шав, ки санги сапед,
Лаъл шуд зери домани хуршед.
Ўст баҳри бақои ҷовидон,
Дафтари нақшу хомаи фармон.

ДАР НАФСИ КУЛӢ ВА ПАЙВАСТАН БА АҚЛ ВА МАЪРИФАТ ГӢЯД

Дар иборат китоб мастур аст,
Рақи маншуру байти маъмур аст.
Ўст дар сояи паноҳи хирад,
Ҳоҷиби бори боргоҳи хирад.
Қадхудои набии мурсал ўст,
Ақли сонияи нафси аввал ўст.
Аз паи истифодату таҳқиқ,
Ақли кул Мустафою ӯ Сиддиқ.
Доим аз ҷавҳари пазиранда,
Асар аз нури ақлгиранда.
Ҳам диҳандасту ҳам ситонанда,
Ҳам пазирою ҳам расонанда.
Мутавассит миёни сурату хуш,
Шуда з-ин сӯ забону з-он сӯ гӯш.
Мард чун ақро паноҳ кунад,
Ҷирму шаклу саҳо чу моҳ кунад.
Муддате гирди ақл баргардад,
Гарчи бошад писар падар гардад.

Подшоҳе шавад зи мояи ақл,
Офтобе шавад зи сояи ақл.
Ҷавҳараш чун кунад зи нуқсон нақл,
Бартар ояд яке шавад бо ақл.
Чун шуд аз файзи ақл бар худ шох,
Хилъати шавқ ёбад аз Аллоҳ.
Шавқ чун дар ниҳодаш овезад,
Ақли кулро зи раҳ барангезад.
То кунун ақл буд бар вай мир,
З-ӯ кунун ақл гашт амрпазир.
Чун шавад бар ниҳоди худ молик,
Бишнавад "К-арҷиъи ило раббик".

ДАР РҶҲИ ҲАЙВОНИ

Баъд аз он соликон чу биштобанд,
Илми ҳақ дар ҳадиси ӯ ёбанд.
З-он ки бо илм сурату сифат аст,
Фикраташ бештар зи маърифат аст.
Дар баҳор ар на адли вай будӣ,
Бо гулу бо гулоб кай будӣ.
Ақл ҳамчун баҳори дилҷӯяст,
К-оби фарзонагеш дар ҷӯй аст.
Боли барно нишоти зан бошад,
Субҳи аввал дурӯғзан бошад.
Шаби барноӣ ар фатир бувад,
Пир чун субҳ мустафир бувад.
Ҳаст дархонақоҳи раббонӣ,
Бар сари шорёи мусалмонӣ,
Аз барои сурури сарви сиҳӣ,
На зи роҳи бадӣ, зи рӯи беҳӣ.

АНДАР ҚАМОЛИ АҚЛ

Чор табъаш муриду ӯ пир аст,
Даҳ ҳавосаш сипоҳу ӯ мир аст.
Ранги пиндоштро зи тахтаи оз
Рав бишӯяш ба оби зиллу ниёз.
З-он ки андар саводи сояи шаръ
Асли динро барои нуктаи фаръ,
Моя дод аз паи даранг туро,
Су қуво чор гуна ранг туро.
Чон чу дар олами даранг ояд,
Худ аз ин рангхош нанг ояд.
Аз паи чустани саломати чон
Аспи чонро дар ин муҳит марон.
Донад онро, ки аҳли зехну зақост,
Ки саломат ба соҳили дарёст.
Дасту пой туро ба банди қазо
Ҳаст баста дар ин сипанчи фазо.
Пас ту бо дасту пой бастаи ӯ
Рӯи дарё маҷӯ ба пушти каду.
Ошноро агар намедонӣ,
Хар ба қулзум дарун чаро ронӣ.
В-ар надонӣ ту ошно бишнава,
Хира беҳуда бар манора марав.
Дар сабоҳат агарчи устодӣ,
Пеши ман з-ин қабил баристодӣ.
На чу киштӣ шикаст эй раъно,
Шуд сабоҳат вубол дар дарё.
Чуз зи рӯи қамоли ақлу хирад
Се газ атлас бинех, дирам кӣ харад.
Назди он дил, ки маъдани хирад аст,
Ҳама неки фалак ба чумла бад аст.

Дар дилу чони он кӣ хушёр аст,
Бар сару чашми он кӣ бедор аст.
Пул бувад бар ду сӯи об сара,
Чун гузаштӣ аз ӯ чи пул чи дара.

АНДАР ИЗЗАТИ АҚЛ

Иззати ақл ҳаст сӯи равон,
Назди равшанзамири покравон.
Дар изофат сӯи замона латиф,
Ба изофат ба сӯи ақл касиф.
Аввалу охиру азизу залил,
Улвию сифлию қабеху чалил.
Ғарази амру дояи одам,
Арази нафсу ҷавҳари олам.
Ҳам варои маротиби исмӣ,
Ҳам пазиروي сурати ҷисмӣ.
Зоти ӯ гашта мустадир аз нафс,
Чунбиши ӯ асарпазир аз нафс.
Мояю пояи мадоричи исм,
Иллату олати маротиби ҷисм.
Ин ҳама ақро мусаллам гашт,
Осмон ақлу рӯҳ саллам гашт.

АНДАР ҶАМОЛИ АҚЛ

Сабаби уммату расулӣ ӯ,
Илллати сурати ҳаюлӣ ӯ.
Ӯ ниҳодаст ҳам ба амри қидам,
Сурат андар ҳаюлию олам.
К-он вучуде, ки безабон бошад,
Аз ҳаюлои ақлу ҷон бошад.

ДАР ОФАРИНИШИ ЧАҲОН

Аз барои таноҳӣ андар кирд,
Олами ҷисм гӯӣ омад гирд.
Мутасовӣ ниҳод чун гӯӣ
Мутафовит на сӯе аз сӯе.
Ҳаст мумтад чаҳону андар ҳад,
Мутаноҳӣ чиҳат бувад мумтад.
Баъд аз он дар вилояти тасвир
Мартаба нақш дону нақшпазир.
3-аввали ҷону охири марҷон
Фоилу мунфаил дар ин ду миён.
Дар сарои сифатпазири фано
Аз паи рафъати қусуру бино.
Ақл дар банди амр биншаста,
Нафс дар шавқи ақл дил хаста.
Сурат аз баҳри моя андар банд
Нӯҳ фалакро ба дасти ҳафт каманд.
В-аз даруни фалак чаҳор гуҳар
Ҳама дар банду ҳасми якдигар.
Се маволид азин чаҳор аркон
Чун наботу маодину ҳайвон.
Чун наботӣ ғизои ҳайвон шуд,
Ҳаявон ҳам ғизои инсон шуд.
Нутқи инсон чу шуд ғизои малак,
То бад-ин рӯй боз шуд ба фалак.
В-арна дар олами яқину гумон
Хар ҳамон будио ҳақим ҳамон.
Нутқи зебо зи хомӯшӣ беҳтар,
В-арна дар ҷон фаромӯшӣ беҳтар.
Дар сухан дурр бибоядат суфтан,
В-арна гунгӣ беҳ аз сухан гуфтан.
Гунги андар ҳадис камовоз

Беҳ, ки бисёр гӯй беҳуда тоз.
Кард ақлат насиҳате маҳкам,
Ки накӯгӯй бош ё абкам.
Гар насиҳат қабул кардӣ ту,
Фазлро кай фузул кардӣ ту.

АНДАР МАРОТИБИ АҚЛ

Ҳаст аъзо чу шаҳру пешаварон,
Ақл дастуру дил дар он султон.
Хашм шаҳнасту орзу омил,
Ин яке золим в-он дигар чоҳил.
Омил ар ҳеч шарт бигзорад,
Хирад ўро ба шаҳна биспорад.
Шаҳна гар ҳечгун сиголад бад,
Ин муваккал бар-ӯ бувад зи хирад.
Нафси султон агар бувад одил,
Бо тану ақлу чон шавад бедил.
Тарҷумони дил аст нутку забон,
Марзбони тан аст суду зиён.
Тарҷумон чун зи рӯи даври замон,
Пушт ёбад зи қуввати султон.
Гар биёбанд аз ин ки гуфтам баҳр,
Хуш бувад подшову хуррам шаҳр.
В-ар ҳама толибони ком шаванд,
Молики мулки нотамои шаванд.
Гар на дар амру ақлу дил бошанд,
Ҳама ҳам хору ҳам хичил бошанд.
Ақлу дилро агар мутеъ шаванд,
Дар ҳазизи фано рафеъ шаванд.

ДАР ЗИКРИ ҚУВОИ ҲОССА ВА ҲОФИЗА

Нафс к-ӯ мар туро чу чондор аст
Бе ту дар ҷисми ту басте кор аст.
Гарчи он панҷ шаҳна бекоранд,
Се вакил аз дарун-т бедоранд.
Он қунад ҳазму ин қунад қисмат,
Он барад сиқлу в-ин ниҳад неъмат.
Он намояд раҳ, ин қунад тадбир
Ин шавад ҳофиз, он қунад таъбир.
Он набинӣ, ки чун ба хоб шавӣ,
Фориғ аз заҳмату азоб шавӣ.
Аз барои фароғату хобат
В-аз барои салоҳи асбобат.
Андарин хокдон зи оташу бод
З-оби рӯйи ту бурд хокнажод.
То туро бар сарири сирри хирад
Бинишонад зи баҳри роҳати х(в)ад.
Ту баросудаву хирад бар кор
Ту бихуфта дарун-т ӯ бедор.

АЗ БОБИ ПАНЧУМ ФИ ФАЗИЛАТ ИЛ ИЛМ

Илм сӯи дари илоҳ барад,
На сӯи молу нафсу чоҳ барад.
Он чӣ донистай ба кор дарор,
Пас, дигар илм чӯй аз дари кор.
Ҳилм бояд нахуст, пас илмат,
Бархур аз илм хонда бо ҳилмат.
Илм бе ҳилм хони кӯй бувад,
Илм бо ҳилм оби рӯй бувад.
Ҷони бе илм дил бимирунад,

Шохи бе бор рев гиронад.
Чохил аз чоҳу мол чӯяд суд,
Музди очил ба очил орад зуд.
Марди бе илм лифи дурд бувад,
Дурр зи баҳри бузург хурд бувад.
Ҳар киро илм нест, гумроҳ аст,
Дасти ӯ з-он сарой кӯтоҳ аст.
Мардро илм раҳ диҳад ба наим,
Мардро чаҳл дар барад ба чаҳим.
Илм бошад далели неъмату ноз,
Хунук онро, ки илм шуд дамсоз.
Рӯзгоранд аҳли илму хунар,
Синашон чарху нукташон ахтар.
Сабри мардон чу чуфт шуд бо илм,
Чун бидонанд хулқ бошаду ҳилм.
Илм аз ҳилм неспай гардад,
Санг бе санг лаъл кай гардад!

ТАМСИЛ

Он шунидӣ, ки аблаҳе бархост,
Саргузашт аз муханнасе бархост.
Ки бигӯ саргузаште, эй баҳмон,
Гуфт: рав, рав мазаҳ макун, ҳала,хон.
Касе аз ҳез саргузашт начуст,
Ҳезро кунгузашт бояд гуфт.
Гӯш сӯи хама суҳанҳо дор,
Ҳар чи з-он беҳ, даруни ҷон бингор.
Ҳар ҷи моя сафо бидон, деҳ рӯй,
Ҳар ҷи моя қадар гузар кун з-ӯй.
Ҳуҷҷати эзид аст дар гардан,
Хондани илму кор нокардан...
Маҳар он ишва к-андар он бунёд,
Ишва тан пур қунад, вале аз бод.

Машки пур бодe аз сару дилу тан,
Ресмоне шавӣ ба як сӯзан.
Дар ҷаҳони хароби бе фарёд,
Кас гирифтори боди ишва мабод.
Қибла аввал зи қубла боз шинос,
То бидонӣ ту фарбеҳӣ з- омос.
Чанд аз ин дар нифоқу маҳтолӣ,
Чашмҳо дарду лофи каҳҳолӣ.
Ҳар кӣ мағрури бонги ғулон аст,
Аҷалиш зери умми ғелон аст.
Илмат аз ҷону молат аз тани туст,
Он ду маъшука, ин ду душмани туст.
Пок шав то зи аҳли дин гардӣ,
Ончунон бош, то чунин гардӣ.
Раҳравонро зи нутқ набвад соз,
Пили фарбеҳ бувад заифовоз.
Илмдон кадхудои ду ҷ(а)ҳон аст,
В-он ки нодон ҳақиру ҳайрон аст.
Ҳукамо бор ҷумла барбастанд,
Ҳама рафтанду з-ин ҳавас растанд.
Ту дилу гил дар ин ҷаҳон бастӣ,
Эй наҳушёр, чун чунин мастӣ.
Илмдон хосаи худо омад,
Илмхон шӯху наргадо омад.
Баҳри дин бо сафех рой мазан,
Раги кифол баҳри пой мазан.
Бад зи некон саломатӣ нашавад,
Ки зи бечода қиматӣ нашавад...
Он киро иллате бувад дар пушт,
Чун бинолад зи панҷаву ангушт.
Чун ту бар сар ниҳӣ варо марҳам,
Нафизояд зи марҳамаш марҳам.
Он ҳакимон, ки рӯй бинмоянд,
Бар гилу бар дилат набахшоянд.

ФИЧ ЧОҲИЛ ВА ЮЗАННИЛ ОЛИМ

Рофизиро авом дар тафи кин
Мезаданд аз паи ҳамияти дин.
Яке аз раҳгузар дар омад зуд
Беш аз он зад, ки он гуруҳ зада буд.
Гуфтам: – Ар мезананд эшонаш
Баҳри ашколи куфру имонаш.
Ту чаро боре эй ба дил сандон
Беҳабар кӯфти дусад чандон.
Чурми ӯ чист? Гуфт: – Бишнава нек,
Ман зи чурмаш хабар надорам, лек
Сунниён мезаданду ман ба думаш
Рафтаму баҳри музд ҳам задамаш.
Илм хондӣ нагаштӣ аҳли ҳунар
Ҷаҳл аз ин илми ту басте беҳтар.
Илмро ҳар кӣ нест омода,
Масалаш чун қаҳ асту бечода.
Сангу бечода гар зи табу сиришт
Бартар ояд зи хоку хирману кишт.
Гарчи дар ҷазби коҳ кард басиҷ
Қаҳрабуро зи қаҳ чи хезад? – Ҳеч.
Олами илм оламест фароҳ,
Баҳ, баҳ онро, ки шуд дар ӯ густоҳ.
Олами илм оламест шигарф
Нест ин хитта хиттаи хату ҳарф.
Чун туро илми дил бимиронад,
Ки туро худ ба одамӣ хонад.
Илм хон, гар-т з-одамист раге,
З-он ки шуд хоси шаҳ ба илм саге.
Аз сифоти сағӣ тӣҳӣ кун раг
В-арна дар растахез хезӣ саг.
Нанг дорад басте ба табу ба дил

Саги олим зи одами чоҳил.
Чун набошад чу хар сарафганда,
Тизи хар беҳ зи риши харбанда.
Илми дин боми гулшани ҷон аст,
Нардбон ақлу ҳисси инсон аст.
Аз паи дӯстрову душманро
Илм ҷонро беҳу амал танро.
Сӯи олам на сӯи соҳиби занн
Дониши ҷон беҳ аз тавониши тан.
Ҳалқаи доми ту тавониши тан
Ҳаст шабҳо ба рӯз обистан.

ТАМСИЛ

Аз амал марди илм бошад дур,
Масали ин муҳандису муздур.
Он ситонад муҳандиси доно
Ба яке дам, ки панҷ маҳ банно.
В-он кунад дар ду моҳ банно гирд,
Ки набинад ба солҳо шогирд.
Боз шогирд он чашад зи сурур,
Ки наёбад ба умрҳо муздур.
Музди ин кам зи музди он з-он аст,
К-ин ба тан карду он ба ҷон донист.
Он накарда бидида қисмашро
В-ин бикарда бимонда исмашро.
Буда бинад касе, ки ҷонвар аст,
Он кӣ нобуда бинад он дигар аст.
Ҳар кӣ шуд ҷон зи илмаш осуда
Буда донисту дид нобуда.
Ҷони олим бувад маолибин
Дидаи чоҳил аст ҳолибин.

З-он ки нозиракону тарроон
Гил фиристанд сӯи гулхорон.
Боз олим чу бинадаш бо гил,
Сард гардонадаш гил андар дил...
Неки нодон дар асл некӯ на,
Бади доно зи неки нодон бех
Кори яксоларо баҳо ду дирам,
Илми яклаҳзаро баҳо олам.
Он кашад зину он кашад з-он бор
Ки амал маркаб асту илм савор.
Олимон худ каманд дар олам,
Боз омил миёни олим кам.
Аз сухангӯй қол пурс на ҳол,
Аз зиреҳгар зиреҳ талаб на чувол.
Зоди ин роҳ ачзу хомӯшист,
Қуввату кути мард камкӯшист.
Раҳравонро чу дард роҳбар аст
Он киро дард нест кам зи хар аст.

ТАМСИЛ ДАР МУҲАББАТ ВА ШУКР

Он яке хира з-уштуре пурсид,
Ки мар ўро чунон мусаххар дид.
Ки чаро бо чунин қаду қомат,
Қўдакero ҳаме кунӣ тоат?
Ҳайкалат бас шигарф гоҳи талоъ
Қўдаконро чаро шавӣ матвоъ.
Додаш уштур ҷавобу гуфт: Эӣ мард,
Ман шудастам чунин мутобеъи дард.
Ман худ аз кўдак арчи беҳабарам,
Ба маҳору расан ҳаменигарам...
Ҳар киро дард роҳбар набувад,

Мардро з-он ҷаҳон хабар набувад.
Мардро дарди ишқ роҳбар аст,
Оташи ишқ мӯниси ҷигар аст.
Гарчи ҳоҷӣ маносикомӯз аст,
Ба амал илми ӯ раҳафрӯз аст.
Пусти олим ба заҳр олудаст
В-аз дарунаш ба мушк андудаст.
Олим он кас бувад, ки маънии бикр
Оварад ӯ бурун зи андӯху фикр.
Гар муҳаддис бувад надимаш дон,
В-ар муҳаққик бувад ҳакимаш хон.
Дар раҳ аз обҳои ҷонкоҳат,
Пул ниғаҳбон бувад на ҳамроҳат.
Лочарам дид боядат ночор,
Андар ин раҳ работиён бисёр.
З-он ҳама ҳеч ҳамраҳӣ маталаб,
Туша ҷӯй аз пайи худу маркаб.
Хирад аз баҳри обу набувад,
Ҳамраҳи ҳаҷ нигоҳбон набувад.
Нотиқи ақл, сидқи доно бех,
Мустамеъ дар амал тавоно бех.
Кори беилм бору бар надихад,
Тухми бемағз бас самар надихад...
Марди дин то ба ҷусти динор аст,
Ҳамчу ноқа дурусту бемор аст.
Илмро чун ту хонӣ аз бозӣ,
Олати ҷоҳу сози раҳ созӣ.
Кашад он илм ҷон-г дар амвоҷ,
Бадали тоҷ дин кунад тороҷ.
Боз агар илм мар туро хонад
Бар буроқи бақот биншонад...
Илм к-аз баҳри дину дод бувад,
Оташу обу хоку бод бувад.

Илмчӯе, ки дар табаҳӣ буд,
Рӯи ӯ чун дар об моҳӣ буд.
Илм к-аз баҳри роғу боғ бувад,
Ҳамчу мар дуздро чароғ бувад...

ҲИКОЯИ ШИБЛӢ (Р) ДАР ИХЛОС ВА РИЁ

Шиблӣ он гаҳ, ки кард аз худ сайд,
Буд рӯзе ба назди пир - Чунайд.
Дидаҳо карда бар ду рух чу ду чӯй,
"Ё муродӣ ва ё муродӣ " гӯй.
Пир гуфташ: хамӯш бош, хамӯш,
Бар дари ӯ бирав сухан мафрӯш.
Дар раҳи ӯ суханфурӯшӣ нест,
Дар раҳаш бехтар аз хамӯшӣ нест.
Дар раҳаш ранҷ нест осонист,
Безабонӣ ҳама забондонист.
Бигзар аз колу ҳол пеш овар,
Қол қайд аст з-ӯ сабук бигзар.
Он касоне, ки бастаи ҳоланд,
Баргузашта зи килу аз коланд.
Дар муноҷоти безабонон ой,
Ҳар чӣ хоҳӣ бигӯю лаб магушой.
Бигзар аз колу гуфтаҳои муҳол,
Зарраи сидқ бехтар аз сад қол.
Раҳи таклиду қайд, рав, бигзор,
В-аз ҳавасҳо ба ҷумла даст бидор.
Гар муроди ту ўст, худ донанд
Пас гар ӯ нест, ин-т насонад.
Аз ҳавас, гуфт, рух ба давъӣ нех,
Чун чарас бонгу ҳеч маънӣ не.
Марди маънӣ сухан надорад дӯст,

З-он ки будаст мағзхоро пӯст.
Аз муқаллид маҷӯй роҳи савоб,
Нардбонпоя кай бувад махтоб?!
Ҳар кӣ аз илм сидқ чуст бибурд,
Ҳар кӣ аз вай даҳо гузид бимурд.
Кӣ қунад беҳ чу нест як ҳозик,
Пирро фоличу ҷавонро дик.
Нест як марди содиқ андар қор,
Лек ҳастанд муддаӣ бисёр.
Илм ҷаф аз даруни аҳли савоб,
Ҳамчу дар ҷӯи хурд равшан об.
Ки ба ҳар ҷо расад чу дандонаш
Бидихад бар мизочи ӯ ҷонаш...

ҲИКОЯТ ФИ АҶЗ ВА СУКУТ

Шиблӣ аз пири рӯзгор Ҷунайд
Қард неқӯ суоле аз паи сайд.
Гуфт: Пиро, ниҳоди ҷумла улум
Мар маро кун дар ин замон маълум.
То бидонам, ки роҳи уқбо чист,
Марди ин роҳ з-ин халоиқ кист.
Гуфт: Баргир, Хоча, зуд қалам,
То бигӯям туро зи сирри қидам.
Шиблӣ андар замон қалам бардошт,
В-ончи ӯ гуфт як ба як бардошт.
Гуфт: Бинвис аз ин сухан "Аллоҳ"
Ҷунки бинвишт, шуд сухан кӯтоҳ.
Гуфт: Дигар ҷӣ? пир гуфт: Ҷуз ин
Худ ҳамин аст қардаам талқин.
Илмҳо ҷумла зери ин қалимаст,
Ҳаст сурат яке валек ҳамаст.

Илми чумла чаҳон чуз ин машнос,
Бишунав фарки фарбехӣ з-омос.
Ин бидону зи қилу қол, гурез,
Чумла ин асту з-он дигар парhez.
Раҳравоне, ки чаши сар доранд,
Дида бар пушти роҳбар доранд.
Рӯй дар халқ муқтадо на равост,
Ки на роҳи худой роҳи ҳавост.
Ту бад-ӯ додаиву ӯ ба ту рӯй,
Ҳар ду ҳамрах чу халқаҳо дар мӯй.
Ба ҳаво ӯ туро ту ӯро дӯст,
Бутпарастии ту бутпарастии ӯст.
Он кӣ ҳаргиз набуд бо худ ёр,
Ҷуст аз ранчи илм бархурдор.
Неку бад майли ту на аз хоб аст,
Баду неки ту ҳамчу чаллоб аст.
Кай диҳад мар бухорро таскин
К-оташ андар дил аст, эй мискин...

ФАСЛ ДАР ЗИКРИ ИШҚ ВА СИФАТИ ИШҚ, ОШИҚ ВА МАЪШУҚ

Дилбари чонрабой ишқ омад,
Сарбуру сарнамой ишқ омад.
Ишқ бо сарбурида гӯяд роз,
З-он ки донад, ки сар бувад гаммоз.
Хезу бинмой ишқро қомат,
Ки муаззин бигуфт: Қад қомат.
Ишқ гӯяндаи ниҳонсухан аст,
Ишқ пӯшидаи бараҳнатаран аст.
Оби оташфурӯз ишқ омад,
Оташи обсӯз ишқ омад.
Ишқ бе чормехи тан бошад,

Мурғи доно кафасшикан бошад.
Чон, ки дур аз ягонагӣ бошад,
Дон, ки чун мурғи хонагӣ бошад.
К-аш сӯи улв худ сафар набувад,
Пар бувад, лек авчпар набувад.
Ҳимматаш он бувад, ки дона хурад
Қувваташ он ки гирди хона парад.
Бандаи ишқ бош то бираҳӣ
Аз балоҳову зишттиву табаҳӣ
Бандаи ишқ чони хур бошад,
Марди киштӣ чӣ, марди дурр бошад.
Сари киштӣ зи орзу дон пур,
Қаъри дарёст чои толиби дурр.
Азми хушкӣ бар аспу бар хар кун,
Чун ба дарё расӣ қадам сар кун.
Марди дурчӯйро ба дарё бор
Чону сар дон ҳамеша пойафзор.
Сафари обро ба сар шав пеш,
Андар омӯз ҳам зи сояи хеш.
Нест дар ишқ ҳаззи худ мавчуд,
Ошиқонро чи кор бо мақсуд.
Ишқу мақсуд кофирӣ бошад,
Ошиқ аз коми худ барӣ бошад.
Ошиқ он аст к-ӯ зи чону зи тан,
Зуд бархезад ӯ нагуфта сухан.
Чону танро баса маҳал наниҳад,
Ганчро сиккаи дағал наниҳад.
То бувад чаъфарӣ ба лавн чу моҳ
Наниҳад бадраҳои сими сиёҳ.
Кирдгори латифи холиқи бор,
Ҳаст худ поку пок ҳоҳад кор.
Бар садаф дур чу ёфт, чон-т бинех,
В-арна хармӯҳраро зи даст мадеҳ...

Хитгаи хок лавху бозирост,
Олами пок покбозирост.
Бехудонро зи ишқ фоида аст,
Ишқу мақсуди хеш бехуда аст.
Ошиқон сар ниҳанд дар шаби тор,
Ту бар онӣ, ки чун ниҳӣ дастор.
Ишқ оташнишони бе об аст,
Ишқ бисёрҷӯи камёб аст.
Ишқ чун даст дод пушт шикаст,
Пои ошиқ ду дасти чарх бибаст.
Эй дарего, ки бо ту ин маънӣ,
Натавон гуфт, з-он ки ҳаст гавӣ.

ҲИКОЯТ ДАР КАМОЛИ ИШҚ ВА ОШИҚӢ

Ошикero яке фасурда бидид,
Ки ҳаме мурду хуш ҳамехандид.
Гуфт: К-охир ба вақти чон додан
Ханда-т аз чист в-ин хуш истодан.
Гуфт: Хубон чу парда баргиранд
Ошиқон пешашон чунин миранд.
Ишқро раҳнамои раҳ набувад,
Дар тариқат сару кулаҳ набувад.
Ишқу маъшуқ ихтиёрӣ нест,
Ишқ з-он сон ки ту шуморӣ нест.
Ишқро кас вучуд нашносад,
Ҳар дилеро ватан напармосад.
Гар накӯ бингарӣ на чои шак аст,
Ишқро раҳ варои нӯҳ фалак аст.
Ошиқӣ худ на кори фарзонаст,
Ақл дар роҳи ишқ девонаст.
Дар раҳи ишқ коинот ҳама
Ситад аз аҷзи худ барот ҳама.

Аршу фарш аз ниҳоди ӯ хайрон
Боз гашта зи роҳ саргардон.
Кас надода нишон зи чавҳари ишқ
Ҳеч кас нонишаста ҳамбари ишқ.
Нақди ишқ аз сарои арвоҳ аст
На зи ашхосу шаклу ашбоҳ аст.
Роҳ ноёфта биёфтан аст,
Ишқ бе ҳештан шитофтан аст.
Куфру дин ақли нотамом бувад,
Ишқ бо куфру дин кадом бувад?
Ҳарчӣ дар коинот чузву куланд,
Дар раҳи ишқ тоқҳои пуланд.
Уду беде, ки сӯхтӣ ҳамбар
Дуд агар ду, якест хокистар.
Бед бо мевадору хору хаданг
Ҳамаро оштӣ кунад якранг.
Пеши он кас, ки ишқ раҳбари ӯст
Куфру дин ҳар ду пардаи дари ӯст.
Марди суратпастро гаҳи кор
Кафш дастор дон, ки мар зуннор.
Ҳар чи он нақши даври гардун аст
Аз сарозери ишқ берун аст.
Ишқ бартар зи ақлу аз чон аст
Ли маъаллоҳ вақти мардон аст.
Ақл мардест хочағӣ омӯз
Ишқ дардест подшоҳисӯз.
Тифлро бози ишқ пир кунад,
Пашшаро ишқ бошагир кунад.

ТАМСИЛ БА ҚИССАИ ОДАМ (А)

Дил харидор нест чуз ғамро,
Он бинашнидай, ки Одамро,

Иzzi илмаш сӯи чинон овард,
Зилли ишқаш ба хокдон овард.
Чун раҳи илм рафт султон шуд,
Чун раҳи дил гирифт урӯн шуд.
Чун ҳама лутфҳо бидид аз ҳақ:
Ишқ қонаш нидо шунид аз ҳақ:
- Эӣ, ки зотат чу ақл фарзонаст
Ишқ мағзор, к-ӯ ҳам аз хонаст
Зиракӣ деу ошикӣ- одам
Ин бимон, то бад- он расӣ дар дам.
Ишқ дар пеш гиру дил бигзор,
Ки зи дил хира бар наёяд кор.
Мардро ишқ тоҷи сар бошад,
Ишқ беҳтар зи ҳар ҳунар бошад.
Ошикӣ бастаи хирад набувад,
Илллати ишқ неку бад набувад.
Одам аз ишқ "эҳбиту манно"
Омад андар чаҳони дил танҳо.
Ақл азми иҳотати вай кард,
Ғайрати ишқ пой ӯ пай кард.
Баргузида ду мурғ баҳри ду кор
Ақл тӯтиву ишқ бӯтимор...
Дар раҳи ишқ мо ҳама тифлем,
Ошиқон софиянду мо сифлем.
Болиғи ақлҳо басте ёбӣ,
Болиғи ишқ кам касе ёбӣ.
Дар чаҳоне, ки ишқ гӯяд роз
Ақл бошад дар он чаҳон ғаммоз...
Дар раҳи ошикӣ саломат нест,
Изтироб асту истиқомат нест.
Сифати ошиқон зи ман бишнава
В- ар надорӣ мар обрӯ ба ду ҷав.

ТАМСИЛ

Рафт вакте зане накӯ дар роҳ
Шуда аз корҳои мард огоҳ.
Дид марде ҷавон мар он занро
Кард пайдо дар он замон фанро.
Бар паи зан бирафт мард ба роҳ
Зан зи пас кард бо карашма нигоҳ.
К-эй ҷавонмард барпаям ба чи кор
Омадастӣ ба хира, рав, бигузор.
Мард гуфто, ки ошики ту шудам.
Эй чу Узро, чу Вомики ту шудам.
Бим он аст, к-аз ғами ту кунун
Бидавам дар ҷаҳон шавам мачнун.
Шуд вучудам бар он ҷамол зи даст
Шишаи ҷон ба санги ғам бишкаст.
Бо ман акнун на ҳол монду на ҳуш
Шуд зиёдат маро ҷаҳон фарамӯш.
Зоҳиру ботинам ба ту машғул,
Гашту шуд аз ҷаҳониён маъзул.
Кард хилат бар он зани доно,
З-он ки он мард буд бас коно.
Гуфт: - Гар шуд дилат ба ман машғул
Шуд вучудам дили туро мабзул.
Гуфт зан: - Гар ҷамоли хоҳари ман
Бингарӣ соате шавӣ алкан.
Ҳамчу моҳ аст дар шаби даху чор
Бингар инак чу сад ҳазор нигор.
Мард кард илтифот зӣ дигарон
Сӯи ғайре ба ғофилӣ нигарон.
Зад варо як тапонча бар рухсор
То шуд аз дард чашми ӯ хунбор.
Гуфт: К-эй фанфурӯши дастонхар,

Гар будӣ аз ҷаҳон ба мант назар,
В-ар вучудат ба ман будӣ машғул
Набудӣ ғайри ман барат мақбул.
Кулли ту сӯи кулли ман нозир
Гар будӣ, кай шудӣ зи ман собир ?
Ҷуз ба ман илтифот кай кардӣ
Ғами зишту накӯ кучо х(в)ардӣ.
В-ар ниҳодат маро будӣ мутлақ
Ба дигар кас кучо шудӣ мулҳақ.
Сӯи ҷуз ман чу илтифот орь,
Аз ҷамоли рухам барот орь.
Марди лофӣ на марди олофӣ,
Нофрангӣ на рангро нофӣ.
Сустбозору сахтозорӣ,
Харбузахур, на харбузакорӣ.
Сӯхтамағзу хомгуфторӣ
Судасавдову содабозорӣ.
Ҳар кӣ ӯ муддаӣ бувад дар ишқ
Ҳаст бедод карда ӯ бар ишқ.
Ишқро роҳ бар саломат нест,
Дар раҳи ишқ истиқомат нест.

АЗ БОБИ ШАШУМ АНДАР СИФАТИ ХУБРҶИ БАДХҶИ

Он кӣ бо нақшҳои зебоанд,
Тахтаи кӯдакону дебоанд.
Тамаъ ӯро зи рӯи зебо чист,
Пораи ҷӯбро зи дебо чист?
Ҳар киро рӯи хуб хӯи дад аст,
Рӯи некӯ далели хӯи бад аст.
Рӯи некӯ ба қадри худ бадхӯст,

З-он хирад хубро надорад дӯст.
Бар касе, к-аш на дин, на оин аст
Рӯи некӯ кадуи рангин аст.
Ҳар киро бар ҷамол бадниятист
Дон, ки хуснаш чу моҳи ориятист.
Чун ҷароғанд, лек пажмурда
Ба наме зинда в-аз даме мурда.

ҲИКОЯТ

Дид вақте яке пароканда
Зиндае зери ҷомае жанда.
Гуфт: «Ин ҷома сахт хулқон аст.»
Гуфт: «Ҳаст они ман, чунин з-он аст,
Чун начӯям ҳарому надҳам дин
Ҷома лобуд набошадам беҳ аз ин.
Ҳаст поку ҳалолу нангинрӯй,
На ҳарому палиду рангинрӯй.
Чун намозию чун ҳалол бувад
Он маро ҷавшани ҷалол бувад.
Дарди иллат чу дарди дин набувад
Марди шахват чу марди дин набувад».
Хунар ин дорад ин сарои сипанҷ
Шараҳ понсадш бувад кам панҷ.
Ишқи ӯ чун сари хато бошад
Кай туро он зи ҳақ ато бошад.
Хунук он кас, к-аз ӯ бидорад даст
Набувад ҳамчу мо ғурурпараст.

АНДАР МАЗАММАТИ КАСОНЕ, КИ БА ЧОМА ВА ЛУҚМА МАҒРУР БОШАНД

Чома аз баҳри аврати оммаст
Хосагонро барахнағӣ чомаст.
Мар занонрост чома андар х(в)ар
Ҳайдару мард чавшан андар бар.
Чома бар авратон писандидаст
Чомаи деба офати дидаст.
Мардро дар либоси хулқон чӯй,
Ганҷ дар кунҷҳои вайрон чӯй.
Мар занонрост чома тав бар тав
Мардро рӯзи нав ва рӯзии нав.
Чун набошад маломати алфоз
Бас бувад чомаи барахна хифоз.
Мар занонро барахнағӣ чомаст
Хоса онро, ки шӯҳу худкомаст.
Нест занро ба чома хонаи хуш
Беҳ зи урӯни ҳеҷ авратпӯш.
Авратонанд чоҳилон кеху меҳ
Ҳар кӣ пӯшидатар зи аврат беҳ.
Боқий дар бақои маънӣ кӯш,
Пунба рав боз деҳ ба панбафурӯш.
Чӣ кунад ақл чомаи зебо
Нақши дебо чи донад аз дебо.
Чӣ кушӣ аз паи ҳавас танро.
Гармии ишқ чома бас танро.
Дин ба зери кулоҳ дорӣ ту
З-он ҳавои гуноҳ дорӣ ту.
Бо кулоҳ аз ҳавои тан начаҳӣ
Сар падида ояд ар кулаҳ биниҳӣ.
Чун сар омад падида дар шабгир
Пой дар неҳ иморат аз сар гир.

Як шабе рав ба вақти шабгирон
Бо хазар дар ниҳон зи харгирон.
Сари худро паид кун зи кулоҳ
Тавба ин аст аз гузашта гуноҳ.
Чи шуд ар бас сари ту афсар нест
Хирад андар сар асту бар сар нест.
Нақши онҳо, к-аз аҳли меҳробанд
Дар чарид(а)и мучаррадон ёбанд.
Он кӣ нақши кулоҳу сар доранд
Зану занбилу зуру зар доранд.
Мутааххил ду пой худ дарбаст
Сари худро ба дасти худ бишкаст.
Гар зияд в-ар бимирад он бадбахт,
Рахту бахташ бимонд зери дарахт.
Ҳамчунин жандачома бояд буд
Дар хури ақли омма бояд буд.
К-он кӣ аз ақли омма дур афтод
Оби умраш бидод хок ба бод.

АНДАР МАЗАММАТИ МОЛДҶҶСТ

Сифла чун хонд рав ба меҳмонаш
Пас чи нонаш шикан чи дандонаш.
Бар дари коргоҳи таъби лаъим
Н-аз паи эманӣ, ки аз сари бим.
Гарчи занҷир ҳалқа напзирад
Сифларо дар бизан, ки худ мирад.
Бурда чун тоату дилу динат
Бодаи талху умри ширинат.
Кӯй пурдузду хона пур зи кумош
Посбонро чу хуш бувад хашхош.
Тамаъи халку далқ пастии туст
Заврақи баҳри зарқи ҳастии туст.

АНДАР МАЗАММАТИ ШАРОБ

Марди динӣ шароб то чӣ кунад
Бути чинӣ сароб то чӣ кунад.
Чист ҳосил сӯи шароб шудан
Аввалаш шарру охир об шудан.
Кардаӣ ту ба хоки кӯй гарав
Нархи умраш чу боди хеш ду чав.
Ту бад-он об дил магардон х(в)аш
К-ӯ бад-он об рафт дар оташ.
Ҳамчу Фиръавни шуми гарданкаш
К-аз раҳи об рафт дар оташ.
В-оташе, к-он бувад-т лавно лавн
Тақя бар оби рӯи чун Фиръавн.
Гарчи бар рӯи қулзум аз зиштӣ
Бар сари баҳр меравад киштӣ.
Масали хамрхорае пайваст
Назди оқил, к-аз ин миёна бичаст.
Ҳаст чун ҳуққабози беозор
Карда хангома бар сари бозор.
Дар дил аз сирри ӯ суруре на,
Ҳар чи ӯ дод чуз ғуруре на.
Чун кунад арбада, вале шикан аст
В-ар саховат кунад дурӯғзан аст.
Маст, к-ӯро ду хушсухан бошад
Нури субҳи дурӯғзан бошад.
Маст чун субҳи козиб аст ба феъл
Рӯзу шаб ҳамчу қозиб аст ба феъл.

ҲИКОЯТ

Гуфт марде зи аблахӣ розе
Бо яке бадфиол гаммозе.
Марди гаммоз пеши ҳар авбош
Рози он мард кард яксар фош.
Тира гашт аблах аз чунон гаммоз
Гуфт бо мард: К-эй бади бадсоз.
Рози ман фош кардӣ, эй нодон
Ҳамчу пархоши путк бар сандон.
Дили ман кард қасди подошан
Афганам дар сарои ту шеван.
Навҳа донам яке ба шаст дирам
В-они ҳафтод низ донам ҳам.
Зоеъ ин ранчро набигзорам,
Ҳақи саъят ба вачҳ бигзорам.
Бесабаб мар маро биёзурдӣ,
Он чӣ нокарданӣ бувад, кардӣ.
Ба мукофоти он шавам машғул
То ки аз сар бурун кунӣ ту фузул.
Рафт ногаҳ бар ўву захме зад
Марди гаммоз гашт кораш бад.
Марди гаммоз кушта шуд ногоҳ,
Кори аблах зи хашм гашт табоҳ.
Подшаҳ мар варо сабук бигирифт
Ивази вай бикӯшт ин-т шигифт.
Бесабаб хира кушта гашт ду мард
З-он ки нокарданӣ ба чаҳл бикард.

АНДАР НУҚСИ ДУНЁ

Дунйй арчи зи хирс дилбари туст
Даст зй̄ у мабар, ки модари туст.
Гар най̄ габр пас ба хушсуханиш
Модари туст чун кунй̄ ба заниш?
Ҳам чу қуръа барои фолаш дор
Гаҳ биандозашу гаҳе бардор.
Гарчи кажум зи неш бигрояд
Доруиро ҳамат ба кор ояд.
Мор агарчи ба хосият бадхӯст
Посбони дарахти сандал уст.
Чун зи бонги сагон шавй̄ дилтанг,
Санг баргиру деҳ сагонро санг.
В-он сагери, ки кард пой афкор,
Нони бе сӯзанаш мадеҳ зинҳор.
Мӯракеро агар биёзорй̄,
Чира гардй̄ ба зулму хункорй̄.
Аз пай растан аз сарои хасон
Ҳила кун, лек бад ба кас марасон.
Бо хасон худ нишасту хост макун,
Қатъ кардан зи хас равост, макун.
Пас агар ногаҳе дарафтодй̄,
Созгорй̄ беҳ асту дилшодй̄.
Бош бар дасти рост ҳамчу биҳишт
Дӯзах аз дасти чап шиносу куништ.
Боз бар дасти рост рав чунон
Бо фурудаст дасти дастон мон.
Рост бар дасти рост рав, растй̄,
В-арна қач рав, чу аҳд бишқастй̄.
Ман надидам саломате зи хасон
Гар ту дидй̄ саломи ман бирасон.
Чун туро гашт нӯши ваҳдат беш,
Бидеҳ он нӯшро ба ҳиддат неш.

АНДАР БАЁНИ НАСАБИ ОДАМӢ

(Ман арафа нафсуҳу фақад арафа раббуҳу)

Ту ба қувват халифай ба гухар,
Қуввати хешро ба феъл овар
Одамиро миёни ақлу ҳаво
Ихтиёр аст шарҳи "Каррамно".
Одамиро мадор хор, ки ғайб,
Чавҳаре шуд миёни растаи айб.
Аз убайдон варои парда чаро
Ихтиёр ихтиёр карда туро?
То ту аз роҳи хашму қаллошӣ
Ё дадӣ ё баҳимае бошӣ...

АНДАР ОН КИ ОДАМӢ ПАС АЗ АШЁ ВА ЧИХОТ ПАЙДО ШУД

Аз ҳавову зи табъ дар инсон
Даъвати ақл пастар аз ҳама дон.
Гар пас аз ҷисму ҷон дар ояд дин
Дар маротиб ачаб чи дорӣ ин.
Духтари тифлро паи пайванд
Аввалаш лӯъбат асту пас фарзанд.
Надарояд ба вақти ҷунбиши гул
Гурба дар бонгу онгаҳе булбул.
Донад он к-аш диле хирадманд аст,
Ки аз ин бонг то бад-он чанд аст.
Фарқ донанд мардуми хушёр
Бонги хар з-арғунуну мусикор.

АНДАР БАЁНИ ЗУЛУМӢ ВА ЧУҲУЛИИ ИНСОН

Ҳеч бадномӣ одамиро беш
Нест аз ҷаҳлу аз зулумии хеш.
Чи ҳадис аст ҳар чи пеш ояд
Ҳама аз зулму ҷаҳли хеш ояд.
Ҳақписанд аст олиму одил
Банда гаҳ золим асту гаҳ ҷоҳил.
Одамай бо гунаҳ шикастатар аст
Пои товус чашми захми пар аст.
К-он кӣ гӯяд манам шуда маъсум,
Ӯст бар нафси хештан мешум.
К-он кӣ худро шикастадил бинад
Хештанро ба дил хичил бинад.
Ӯст шоистаи худои карим
Эмин аст аз азоби нори ҷаҳим.
Гуфт Довудро худои ҷаҳон,
Ки манам ёвари шикастадилон.
Ҷони покони хизонаи фалак аст,
Ҷисми некони нишемани малак аст.
Ҷисми ту гарчи нописандидаст,
Шӯхчашмаст, лек хуш дидаст.
Одамай сар ба сар ҳама охуст,
Занн ҷунон оядаш, ки бас некӯст.
Айб дорад дусадҳазорон беш
Ҳунараш он, к и аз баҳоим пеш.
Гар бувад зинаташ зи ақлу адаб,
В-арна ҳам бо баҳоим аст насаб.

ҲИКОЯТИ РҶҲУЛЛОҲ (А) ВА МУКОЛАМАИ Ӯ БО ИБЛИС

Дар асар хондаам, ки Рӯхуллоҳ
Шуд ба сахро бурун шабе ногоҳ,
Соате чун бирафт хоб гирифт
Ба сӯи хобгаҳ шитоб гирифт.
Санге афганда дид, болиш сохт
Хобро чуфт гашту беш натохт.
Соате хуфту зуд шуд бедор
Дид Иблисро дар он ҳинчор.
Гуфт: Эй рондаи саги малъун,
Ба чӣ кор омадӣ барам ба фусун.
Ҷойгоҳе, ки исмати Исост
Мар туро кай дар он макон маъвост!
Гуфт: «Бар ман ту заҳмат овардӣ,
Дар сароям тасарруфе кардӣ.
Бо ман охир тақаллуф аз чӣ кунӣ?
Дар сароям тасарруф аз чӣ кунӣ?
Мулки дунё ҳама сарои ман аст,
Ҷои ту нест, мулку ҷои ман аст.
Мулкати ман ба ғасб чун гирӣ,
Ту ба исмат маро забун гирӣ!»
Гуфт: – Бар ту чи заҳмат овардам?
Қасди мулкат бигӯ, ки кай кардам?
Гуфт: К-ин сангро, ки болиши туст,
Нех, зи дунёст, чун гирифтӣ суст?»
Иси он сангро сабук бандохт,
Шахси Иблис з-он сабаб бигдохт.
Гуфт: – Худ растию маро рондӣ
Ҳар дувонро зи банд бирхондӣ.
Бо ту з-ин пас маро набошад кор
Мулкати ман, ту рав, ба ман бигузор».

То чунин толибӣ ту дунёро
Кай тавонӣ бидид укборо?
Рав зи дунё тамаъ бибур яксар
Гуҳару зарри ӯ ту хок шумар.
Хок бар сар ҳар он кӣ дунё хост,
Марди дунёпараст хоки ҳавост.
Ҳаст бисёркор ҳамчун гов
Меъда чун осие гӯлӯ чун нов.
Гардад аз роҳи носавобу саҳиф
Хира бисёрхор гирди каниф.
Нӯҳ фалакро фуруҳти ба ду нон
Лукма даҳ сер кам мазан бар хон.
То туро рӯзгор чун гӯяд
Лукма дар меъдаат барошӯбад.
Рӯзгори ту аз паи пиндошт
Шодии шом бурду андӯх чошт.
З-он ҳаме ройгон бимири ту
К-аз паи лукма дар захирӣ ту.
Ҳар кӣ чун Исӣ аз шараҳ бичаҳад
Аз ғами боду буди худ бираҳад.
Ҳамнишин зумраи малак бинад
Боми худ панҷумин фалак бинад.
Андарин ҳол панди ман бипазир
Тоҷу тахти адӯ зи раҳ баргир.
Адуи туст дунйии малъун
Ақли худро зи дом кун берун.
Бо кӣ гӯям, ки гофиланд аз кор
Ин шаётин ба феълӯ мардум сор.
Чанд гӯям, ки нест ёре нек
Дар ту масмӯъ нест қавл валек.

ДАР ТАСВИЯТИ ПОРСӢ ВА ТОЗӢ

Фазли дин дар раҳи мусалмонист
Хунари мулк раҳ фародонист.
Ҳаст мӯҳтоҷи корсозӣ мулк
Чи кунад порсию тозӣ мулк.
Аз паи дину шуғлардозӣ
Ҳеч дар баста нест дар тозӣ.
То Умар шамъи тозиён бифрӯхт
Касрӣ андар Ачам чу хима бисӯхт.
Мулк адл асту дини дилпарвард
Тозию порсӣ чи хоҳад кард?!
Порсӣ баҳри корсозии туст,
Тозӣ аз баҳри курратозии туст.
Гар ба тозӣ касе малак будӣ,
Булҳаким хоҷаи фалак будӣ.
Тозӣ ар шаръро паноҳастӣ,
Бӯлаҳаб офтобу моҳастӣ.
Мардро чун ҳунар набошад кам,
Чи зи аҳли Араб чи з-аҳли Ачам.
Баҳри маънист кадр тозиро
Н-аз паи сурати маҷозиро.
Ҳар кӣ шуд чони Мустафоро аҳл
Чӣ кунад ришу сиблати Бӯчаҳл.
Баҳри маънист сурати тозӣ
На бад-он то ту хоҷагӣ созӣ.
Рӯҳ бо ақлу илм донад зист,
Рӯхро порсию тозӣ чист.
Инчунин чулфу беадаб з-онӣ,
Ки ту тозӣ адаб ҳамехонӣ.

АНДАР ХҶҮРДАНИ ШАРОБ ВА ҲАВАСИ ОН

Мар саронро чу томеъу майхор
Баҳри чӣ дарди сар диҳам чу хумор.
Май чу бо расм дар ниҳод шавад,
Оташу хоку обу бод шавад.
З-он бар ӯ чор табъ даст наёфт,
Ки сӯи ҳеч кас ба по нашитофт.
Ҳаст май дар ниҳоди худ пайваст
Дар кафи пои ақлу бар сари даст.
Шоҳи май бар ҷамоли тан чираст
Моҳи ақл аз камоли май хираст.
Мояи санги гарму сардон ўст,
В-аз паи зар маҳакки мардон ўст.
Аз кафи пур зи мӯъҷизи Мӯсо
Мурда зиндакун аст чун Исо.
Мардро ақл дидаву дод аст
Ғазии рӯҳ бодаву бод аст.
Зираконро дар ин сарои хароб
Ҳеч ғамхорае мадон чу шароб.
Бода дар пеши андӯҳ истодаст,
З-он ки ғамхори одамӣ бодаст.
Ақро гар сӯи ту ҳаст шукӯҳ
Бодаи ақл дӯстро манкӯҳ.
Аз тарӣ тафнишони сафро ўст,
В-аз табаш нақшсӯзи савдо ўст.
Андар ин боғи хубу роғи фалак
Аз паи ҷуғди нафсу зоғи фалак.
Гул чу бар дасти мул паём диҳад
То бад-ӯ бӯи хеш вом диҳад.
Ба машом он ки гул ҳамебӯяд,
Аз машомаш нишоти дил рӯяд.
Ҳаст дар роҳи фикрати оқил

Аз паи кашфи фитрати ғофил.
Мадади ишрати чавонмардон
Нуқли хуррону ноқиди мардон.
Андаке з-ӯ азизу тандор аст,
Боз бисёрхор аз ӯ хор аст.
То ту ӯро хурӣ азизаш дор,
Чун туро ӯ хурад бимонаш хор.
Дил ба аҳкоми дин супурдан бех
Бода хӯрдан зи вақф хурдан бех.
Ҳар ду чун раҳ бигирадат ба сирот
Пас чи бода хурӣ, чи вақфи работ.
Дидае, к-он зи тамъ бошад пур
Карда донад нишони пои шутур.
Обат аз рӯй бурду ақл аз рой
Ту сӯи нон ҳанӯз оташпой.
Он кӣ нон руст дар дилу ҷонаш
Бод бе бода хӯрд меҳмонаш.

ҲИКОЯТ

Буд дар Рум булбулу зоғе,
Ҳар дуру ошёна дар боге.
Зоғ доим ба гирди боғи дарун
Мепаридӣ миёни роғи дарун.
Булбулак шох дар гулистонҳо
Мезад аз роҳи ишқ дастонҳо.
Зоғро таъна зад, ки хушгӯям
Зиштрӯию ман накӯрӯям.
Зоғ дилтангу булбулак дилшод,
Кӯдаке рафту домаке биниход.
Дар фитоданд ҳар дувон ноком
Зоғу булбул ба тамъи дона ба дом.

Гуфт зоғак ба булбул: Эй булбул,
Гаштӣ охир ту сокин аз гулгул.
Ҳар ду ҳарза чи булбул асту чи зоғ
Ба фалак бар чи шӯълаву чи чароғ.

ҲИКОЯТ

Буд дар шаҳри Балх бакқоле
Бекарон дошт дар дукон моле.
3-аҳли хирфат фарошта гардан
Чобук андар муомилат кардан.
Ҳам шакар дошт ҳам гули хӯрдан
Асалу хардалу хал андар дан.
Аблаҳе рафт то шакар бихарад
Чунки бихрид сӯи хона барад.
Марди бакқолро бидод дирам
Гуфт: Шаккар маро бидех ба карам.
Бурд бакқол даст зӣ мизон
То диҳад шаккару барад фармон.
Дар тарозу надид садгон санг
Гашт дилтанг аз ону кард оҳанг.
Марди бакқол дар тарозуи хеш
Санги садгон ниҳод аз каму беш.
Кард аз гил тарозуро посанг
То шакар бидҳадаш муқобили санг.
Марди аблаҳ магар, ки гил хвардӣ
Тану ҷонро фидои гил кардӣ.
Аз тарозу гилак ҳаме дуздид
Марди бакқол нарм механдид.
Гуфт: Мискин хабар намедорад
К-ин зиён асту суд пиндорад.
Ҳар чи гил кам кунад ҳаме 3-ин сар

Шакараш кам шавад сари дигар.
Мардумони ҷаҳон ҳама з-ин сон
Гашта аз баҳри суд ҷуфти зиён.
Хештанро ба бод бардода
Онҷаҳонро бад-ин ҷаҳон дода.

ҲИКОЯТ

Гуфт дар вақти марг Искандар
Ҳамаро хонд кехтару меhtar.
Гуфт: Инак ду дасти худ бастам,
Ҳин бигӯед чист дар дастам.
Он як гуфт: Ҷавҳаре дорӣ.
В-он дигар гуфт: Гавҳаре дорӣ.
Он яке гуфт? Номаи мулк аст.
В-он дигар гуфт: Хотами мулк аст.
Гуфт: Не, не, ки чумла дар ғалатед,
Ҳама роҳи хавас ҳаметалабед.
Дар замон ҳар ду дасти худ бикушод.
Гуфт: Дар даст нестам ҷуз бод.
Соле сесад ба ёд дорам ман
З-он ҳама умр бод дорам ман.

ҲИКОЯТ

Он шунидӣ, ки бо Сикандари род
Гуфт дар пеши мардумон устод:
К-эй шуда фитна дар ҷаҳонгирӣ
Ғофил аз рӯзи маргу аз пирӣ.
Бози умри ту чун қунад парвоз
Набувад бо ту ҳеч кас дамсоз.
Ҳар касе гӯшае дигар гирад,
В-арчи шохӣ ба банда напзирад.

Дар ҷаҳон беҳтар аз камозорӣ
Ҳеҷ коре ту то напиндорӣ.
Умри каргас аз он бувад бисёр,
Ки набинад касе аз ӯ озор.
То аз ӯ ҷонвар наёзорад
Ҷуз ба мурдор сар фуру н-орад.
Боз агар кабкро накушти зор
Соли умраш фузун шудӣ зи ҳазор
З-он ки аз каргас ӯ заифтар аст,
Туъмаву ҷои ӯ латифтар аст.
Ҳар кӣ хун рехтан кунад оғоз
Зуд мирад ба сони бошаву боз.
Чун намудам дар ин суҳан бурҳон
Суҳан оғоз кардам аз нисён.

АЗ БОБИ ҲАФТУМ ҲИКОЯТИ МАРДИ ЯХФУРҶШ

Масалат ҳаст дар сарои гурур,
Масали яхфуруши Нишопур.
Дар тамуз он яҳак ниҳода ба пеш
Кас харидор нею ӯ дарвеш.
Ҳарчи зар дошт ӯ ба яҳ дарбохт,
Офтоби тамуз як бигудохт.
Яҳ гудозон шуда зи гармию мард
Бо диле дардноку бо дами сард.
З-он ки умри гузашта боқӣ дошт,
Офтоби тамузияш нагузошт.
Ин ҳамегуфту ашк меборид,
Ки басемон намонду кас мехарид.
Қимати рӯзгори осонӣ
Ба сари рӯзгор агар донӣ.
Чист ақл? Аввал ин ҷаҳон дидан

Пас ба ҳасбат ба ин чаҳон ридан.
Барги дунё хирад набипсандад
Марг бар барги ин чаҳон хандад.
Чун натарсӣ ту аз аҷал хурдӣ
Он зи ғафлат шумор, н-аз мардӣ.
Ту най бар аҷал далер ҳанӯз
Гӯр гӯр асту шер шер ҳанӯз.

АНДАР ЗҶҲДИ РИЁЙ

Зӯҳд варзӣ барои мурдорӣ,
Пас чӣ гӯӣ, ки ман киям боре.
Ту аз ин зӯҳди тавбачӯӣ нусӯҳ
В-арна бедил равӣ ба олами рӯҳ.
Дар ғами он даме, ки рафт аз даст
Гирӣу хун гирӣӣ, ки чояш ҳаст.
Дуру наздик бе ману бо ман
Сатҳи об аст ҳофизи равған...
Бош то дин-ш бозхост кунад,
То чу хома чи гуна кост кунад.
Ҳар кӣ чуёни олами ғайб аст
Шамъ дар дасту ашк дар чайб аст.
Ту на некӣ, на қобили некӣ
Марди кокову кукуву кикӣ.
Бош то нақши изз намояд зул,
Бош то узри ҷузв хоҳад кул.
Гулбун аз чаври дай намояд хор
Бош то гул намоядат ба баҳор.
Фатвӣ андар раҳи футувват нест,
Навбат андар дами нубувват нест.
Чун фалак солу маҳ зи номардӣ
Гирди аҷроми хеш мегардӣ.

ҲИКОЯТ ДАР МУҲАББАТ ВА ДҶУСТИИ ХОЛИС

Дӯсте дӯстро ба меҳмон шуд,
Дӯст хозир набуд пушаймон шуд.
Гуфт занро, ки кадохудоят кӯ?
Зан варо гуфт: Гуфтани баргӯ.
Гуфт: Пеш ор кисаи зару сим
Зан биёварду кард зар таслим.
Мард бикшод кисаи динор,
Баргирифт он қадар, ки буд ба кор.
Мобақӣ он чӣ буд занро дод,
Бадар омад зи хона хурраму шод.
Чун шабонгоҳ шӯӣ боз омад,
Зан бари шӯи худ фароз омад.
Гуфт бо шӯи хеш васф ул-ҳол,
Шод шуд марду ғам гирифт завол.
Ҷумла буд он ниҳода сад динор,
Бист бардошт марду рафт ба кор.
Ба фидо кард зар ҳар он чи бимонд,
Мустаҳақро зи ранҷу ғам бираҳонд.
Гуфт: Дарвешро диҳам динор,
Ки маро шод кард некӯ ёр.
Бе ҳузури ман инчунин сара мард
Моли ман з-они хеш фарқ накард.
Ҷумла дарвешро диҳам молам
Аз чунин дӯстӣ чаро нолам.
Ҳаст шукронае кунун дар хвард
З-он ки дар моли ман тасарруф кард.
Дӯстон, эй писар, чунин буданд,
К-аз муурооти ҳам наёсуданд.
Молу чон дӯстро фидо карданд,
Роҳати дӯстон ғизо карданд...

Дӯстоне, ки бедареғ буданд
Дӯстро ҳамчу теғу меғ буданд.
Ёри ҳамкоса ҳаст бисёре
Лек ҳамкиса кам бувад ёре.

ДАР БЕДОРӢ АЗ ХОБИ ҒАФЛАТ

Бунаи адли ту бақои ҷаҳон
Дар қанори ҷаҳон сазои ҷаҳон
Чун дари адл боз шуд бар ту
Дари дӯзах фароз шуд бар ту.
Адл мар марғро бирезад об,
Ҷавр мар фитнаро бибандад хоб.
Ҳаст шоди дили ситамқорон
Хушу андак чу хоби беморон.
Ақл ромишғарест рӯҳафзой
Адл машшотаест мулқорой.
Шаръро ақл қаҳрамон бошад,
Мулқро адл посбон бошад.
Шоҳ бояд ғуломи тан набувад,
То хатибаш дурӯғзан набувад.
Пашша аз пил кам зияд бисёр
З-он ки кӯтахбақо бувад хунқор.

ДАР ТАНБЕҲӢ МАЛИК ВА СУХАНИ ҲАҚ БИДУНИ МУДОҲАНАТ

Эй зи инсофу адл болотар,
Аз уло рои туст волотар.
Сухане ғўямат ба ҳақ бишнава,
Хира бар роҳи танғу тира марав.
Ҳар қас аз рӯи урғи худ оянд,
Мар туро солу моҳ бистоянд.

З-он суханҳои хуб ғарра машав.
Ҳамчу тардоманон баадл манав.
Адиро чанд шарт лобудд ҳаст,
Чун набошад ба шарт аҳд шикаст.
Ҳар кас аз баҳри интифӯъ туро
Меситояд зи гуна гуна чудо.
Аламон, ал-амон машав ғарра,
Ки наярзанд дастае тарра.
Ман мудохан наям чу дигар кас
Пеш н-орам зи туррахот ҳавас.
Гар шабе дар ҳама ҷаҳон ранчур
Ҳаст як тан, ту нестӣ маъзур.
Гар саге, золиме, баде, шуме
Бирасонад бадӣ ба мазлуме
Ту шавӣ рӯзи ҳашр з-он маъхуз
В-он замон ҳасратат надорад суз.
Адл рафту ба ҷуз фасод намонд,
Дар ҳама олам эътимод намонд.
Ҳеҷ касро ту устувор мадор,
Кори худ кун, касе ба ёр мадор.

ҲИКОЯТИ ЗАНИ ДОДҲОҶ БО СУЛТОН МАҲМУД

Он шунидӣ, ки буд чун дар х(в)ард,
Он чи бо мири мозӣ он зан кард.
Шоҳи шоҳон, ямини дин Маҳмуд,
Ки аз ӯ гашт зинда родию чуд.
К-он зан ӯро ҷавоб дод дурушт,
Ки ба дандон гирифт аз ӯ ангушт.
Омиле дар Нисову дар Бовард,
Қасди амлоку чизи он зан кард.

Хонаи зан ба қасд ҷумла бибурд,
Чун барад ҷомаи аробӣ курд.
Зан гирифт аз тааб раҳи Ғазнин
Бишнави ин қисса аҷоиб бин.
Қард онҳӣ зи қисса султонро
Ба шафеъ оварид яздонро.
Ки зи ман омили Нисо амлок
Бистуду ман шудам зи ранҷ ҳалок.
Шоҳ чун ҳоли пиразан бишунид,
Пиразанро заифу очиз дид.
Гуфт: «Бидҳед номае гар ҳаст,
То зи амлоки зан бидорад даст».
Нома бистуд зану сабук овард
Шодмона ба омили Бовард.
Ки ба зан ҷумла мулк боз диҳад,
Зани бечораро чувоз диҳад.
Бо худ андеша қард омили шум,
Ки кунам ҳукми зан ҳукми садум.
Зан дигарбора бар раҳи Ғазнин
Наравад, ман надорамаш тамкин.
На ба зан боз дод як чави хок,
На зи шоҳу илоҳаш андуҳу бок.
Зан дигарбора рои Ғазнин қард.
Бинигар то чи саъб лаъаб овард.
Қисса бар шоҳ дошт бори дигар
Хост аз шоҳи хуброй назар
Ба тазаллум зи омили Бовард
Бихурӯшиду навҳа пеш овард.
Гуфт султон, ки номае бидиҳед,
Расму оини бад дигар маниҳед.
Гуфт зан: нома бурдаам як бор,
Лек нагрифт номаро бар қор.
Буд султон дар он замон машғул

Сухани пиразан накард кабул.
Гуфт султон, ки «бар ман он бошад,
Ки диҳам нома то равон бошад.
Гар бар он нома ҳеч кор накард,
Он амиде, ки ҳаст дар Бовард
Зор бихрӯшу хок бар сар кун
Пеш м-овар ҳадиси бесару бун».
Зан сабук гуфт: «Сокин, эй султон,
Чун набурданд мар туро фармон
Хок бар сар маро набояд кард,
Набувад хок мар маро дар х(в)ард.
Хок бар сар касе кунад, ки варо
Набувад бар замона ҳукм раво!»
Бишунид ин сухан зи зан султон
Шуд пушаймон зи гуфти худ ба замон.
Гуфт: К-эй пиразан хато кардам,
К-аз ҳадиси ту ман барошuftам
Хок бар сар маро ҳамебояд,
На туро, к-инчунин ҳамешояд!
Ки маро мамлакат бувад чандон,
Ки дар он мулк бошадам фармон.
Ба Аёз он замон сабук фармуд,
Ки сухан беш аз ин надорад суд.
З-ин ғуломон сабук яке бигузин,
Ки равад зй Нисо чу боди барин,
Ки бувад мар варо саворе бист
Бингарад, к-ин амиди аблаҳ кист.
Кор бар марди бад бигирад сахт
Пас мар ўро фуру кунад ба дарахт.
Нома дар гардани вай овезад,
То зи бад ҳар касе бипарҳезад.
Бас мунодӣ занад ба шаҳр дарун,
К-он кӣ аз ҳукми шоҳ рафт бурун

Сар бипечиду золу осӣ гашт,
Гирди худроию маосӣ гашт,
Мар варо ин сазо бувад ночор.
То надорад ризои султон хор.
Рафт мире бад-ин муҳим дар ҳол,
Гашт марди фасодчӯ ба накол,
Омили аблаҳ аз чунин кирдор
Чон ба беҳуда кард дар сари кор,
Байд аз он ҳукми шоҳ нофиз гашт,
Шер бо гӯр об хӯрд ба дашт,
Шоҳро ҳукм чун равон бошад,
Олам аз адли ӯ чинон бошад,
Пас агар ҳукми ӯ набошад чазм,
Накунад ҳеч кас ба мулкаш азм.
Амри султон чу амри яздон аст,
Соия эзид аз пай он аст.
Лафзи меҳтар,ки гуфт аз пай шоҳ
Ҳаст султон ҳамеша зиллаллоҳ.

ҲИКОЯТ ДАР АФВИ МУЛУК ВА АДЛИ Ӯ

Аҳнафи Қайс баҳри чамъе асир
Гуфт: Ин бастагон бари ту, амир,
Гар баҳаққанд баста ҳилмат кӯ?
В-ар худ аз ботиланд илмат кӯ?
Афв, к-он ҳаст асли диндорӣ
Аз барои чӣ рӯз медорӣ?
Ту зафар хостӣ худоят дод,
Ӯ зи ту афв хост, н-орӣ ёд?
Ҳаст назди худою халқ, эй шоҳ,
Шукри кудрат қабули узри гуноҳ.
Илми ӯ нӯши ҳилмашон бичашид,
Илми ӯ бори чурмашон бикашид.

ҲИКОЯТ ДАР АДЛИ СУЛТОН

Гуфт рӯзе ҳикояте пире,
Ки маро буд нишокаи тире.
К-андар он рӯзгор шоҳе буд,
Олами аддро паноҳе буд,
Доду инсофу адл густурдӣ,
Ҳар касе бар зи бири ӯ хӯрдӣ.
Гуфт рӯзе ба раҳзана бартохт,
Дид дар банд карда қолаву сохт,
Бандие чанд дид баста ба банд
Дузд гирёну бандиён з-он ханд.
Зуд наздики роҳзан рафташ,
Дурри таҳқиқи роҳзан суфташ,
Гуфташ ин хандаву гиристан чист
В-инчунин молду банди бастаи кист?
Гуфт морост ин гиристанӣ зор,
Ки чунин неъмат аз ямину ясор
Гирд карданд аз ҳарому ҳалол
Ҷамъ карданд зарру қолаву мол,
Рахт барбод гашта дар банданд,
Бар худу одилон ҳамеханданд.
Зулм шуд адлу рӯз шуд шаби мо
З-он ҳаме нашнавад «ёраб»-и мо.
Одилонем, лек бо фани хеш,
Банд бардоштем аз тани хеш.
Ҳар кӣ ӯ адли хеш бигзорад
Золимиро худой бигморад.
То барорад зи молу чон-ш димор
Зулми ӯро ба хулм созад кор.

ДАР ХУНИ НОҲАҚ РЕХТАН. ҲИКОЯТИ МАЪМУН

Чун табаҳ шуд хилофати Маъмун,
Рехт мар халқро ба ноҳақ хун.
Кард бар оли Бармак он бедод,
Ки касе з-он сифат надорад ёд.
Яҳйии бегунохро чу бикушт,
Гашт бар вай замона тангу дурушт.
Модаре дошт Яҳйии мазлум
Пиру очиз зи коми дил маҳрум.
Чуфти андӯхгашта андар даҳр,
Айши ширин бар ӯ шуда чун захр,
Боз гуфтанд ҳол Маъмунро,
Арза карданд холи маҳзунро.
Ки дуои бадат ҳамегӯяд,
Мулкататро завол мечӯяд.
Дили ӯ хуш куну зи ҳақд бикоҳ,
Боз хоҳ аз ачуза узри гуноҳ.
Рафт Маъмун шабе зи халқ ниҳон
Баркушода ба узри ҷурм забон.
Дурру гавҳар бад-ӯ басте бахшид,
Роҳу сомони кори худ он дид,
Гуфташ: Эй модар, ин қазое буд,
Чун қазо рафт зории ту чи суд!
Баъд аз ин корҳои бо хуш кун,
В-аз дуои бадам фаромуш кун.
Гарчи Яҳё намонду ёфт газанд,
Ман туроам ба ҷои ӯ фарзанд.
Ман ба ҷои ваям ту дил хуш дор,
Ҳақду кину дуои бад бигзор!»
Модари пир дод кор ба дод,
Дарзамон сӯи вай забон бикшод,

Гуфт: "К-эй мир боз дех хабарам,
Ман ба шахсе чи гуна ғам нахурам,
Ки варо чун тӯе иваз бошад,
Рост чун ҷавҳару араз бошад!
Бо бузургӣ, ки омадат ҳосил,
Ҳам набошӣ ба ҷои вай дар дил.
Чун ваеро ба ғӯр натвон кард
Ки бувад модараш зи андуҳ фард.
Чун тӯй бо ҳазор ҳашмату чоҳ,
Нест моро ба ҷои он дилхоҳ.
Инчунин лафз чун дури шахвор
Ёдгор аст з-он зани бедор.
Гашт аз он як сухан хиҷил Маъмун,
Баъд аз он худ нарахт ҳаргиз хун.

ДАР ИСМАТИ ҚАТЛИ МАЗЛУМ

Ҳамчунин шоҳи мозии бо ҷуд,
Носири дин сари карам Масъуд
Гашт бар Булҳусайни Маймандӣ
Мутағайир зи ҷунию чандӣ.
Рафъ карданд мар варо дар қор,
Аз шиёне дирам ҳазор ҳазор.
Оқибат қушта шуд ба ноҳақу ҷавр
Ҳеч нобуда қори ӯро ғавр.
Модаре пир дошт бас очиз,
Ки набудӣ дуошро ҳочиз.
Шоҳро гуфт: Муфсиди аҳвол,
Кӣ кунад мурғво ба ҷони ту зол.
Дили ин зан ба узрҳо хуш кун,
Кинаро дар дилат маяфган бун".
Шоҳ як шаб сахарғахе бархост,

Бари зан рафту узри рафта бихост.
Гуфт: "Бад кардаму пушаймонам,
З-ин сабаб бад махоҳ бар чонам.
Рафтани рафту в-ин қазо биштофт,
Тири бигзашта чун тавон дарёфт.
Низ бар ман дуои бад ту макун,
Будани буд, дарнавард сухун"
Пиразан гуфт: К-эй чаҳонро шоҳ,
Аз мане з-ин сабаб ту узр махоҳ.
Чун кунам ман дуои бад хошо,
Чун занам мургвои бад хошо,
Мири мозӣ бар ӯ ҳаме дунё
Доду ту низ додияш укбо!
Дунйиву укбӣ аз шумо дорем,
Ҳаққи ин кай ба хира бигзорем?!
Ёфтаст аз туву падар писарам
Дунйиву укбӣ ин ғам аз чӣ хурам.
Ба талофии моли дунйиву дин
Кай кунам хира эӣ малик нафрин.
Ӯ чаҳон доду ту шаҳодату аҷр,
Нест чоӣ ғаму маломату заҷр.
Ҳошалиллаҳ, ки ман бадат ғӯям
Ё заволи камоли ту чӯям"
Шоҳи озода ин сухан бишнид
Пиразанро ба модарӣ бигзид.
З-он хичолат ба дил пушаймон шуд
Чашмаш аз ҳоли рафта гирён шуд.
Хуни ноҳақ нигар нарезӣ ҳеч,
В-арна нори чаҳимро бибасиҷ.
Хуни ноҳақ зи корҳост батар,
Хуни ноҳақ кунад-т зеру забар!

ДАР АДЛИ ПОДШОҲ ВА СИФАТИ ОН

Адл кун, з-он, ки дар вилояти дил
Дари пайгамбарӣ занад одил.
Дар шубонӣ чу адл кард Калим,
Дод пайгамбариш илоҳи карим.
То шубонӣ накард бар ҳайвон,
Кай шубон гашт бар сари инсон.
Адл дар дасти он ки додгар аст,
Новаки маргро қависипар аст.
Маргро ҳеч н-ояд аз одил,
З-он ки дорад зи адли одил дил.
Шоҳи пурдил ситезагор бувад,
Шоҳи баддил ҳамеша хор бувад.
Шоҳи одил миёни неку бад аст,
Тезу золим ҳалоки халку худ аст.
Бар миёна бувад шаҳи одил,
Набувад шерхуна уштурдил.
Мулкро шоҳи золими пурдил
Беҳ зи султони очизу одил.
Доди кас шоҳи очизи бодод
Натавонад ситад, наёрад дод,
Шоҳи чобир зи мулку дин танҳост,
Ҷон ба инсофи табъ дар танҳост.
Дили шаҳ чун зи аҷз хунобаст
Ў на шоҳ аст, нақши гармобаст,
Адли шаҳ неъматии худованд аст,
Ҳури ӯ пои халкро банд аст.
Шоҳи одил чу киштии Нӯҳ аст,
Ки аз ӯ амну роҳати рӯҳ аст,
Шоҳи чобир чу мавчи тӯфон аст,
З-ӯ харобии хонаву ҷон аст.
Бошад андар харобу ободон

Адли шах ғайсу чаври шах тўфон.
Толиби шоҳи одил аст чаҳон,
Ту ният хуб кун чаҳон бистон.
Ҳар кӣ дорад ба доду дин олам
Ба худо ар бувад зи маҳдӣ кам.
К-ӯ на маҳдӣ ба сустваҳдӣ шуд,
Ӯ ба дину ба дод маҳдӣ шуд.
Ту барӣ шав зи чавру бадахдӣ,
Кофирам, гар нахонамат маҳдӣ.
Фарри инсофу зеби шед якест,
Беҳи бедоду шоҳи бед якест.
Соҳтанрост шед бар гардун
Сӯҳтанрост бед бар ҳомун.
Бо ситам сури мамлакат шӯрист,
Бе алиф нақши доварӣ дурист.
Подшоҳи мусаллату мағрур
Аз худою зи халқ бошад дур.
Аз худою ачал бе огоҳӣ
Эмин аз новаки саҳаргоҳӣ
Эй басо тоҷу тахтмахрумон
Лахт-лахт аз дуои мазлумон.
Эй басо рояти адӯшिकанон
Сарнагун аз дуои пиразанон.
Эй басо тирҳои ганчурон
Шох-шоҳ аз дуои ранчурон.
Эй басо найзаҳои чабборон
Пор- пор аз дуои ғамхорон.
Эй басо боду буши такнинон
Турту мурт аз дуои мискинон.
Эй басо бодгиру торуму тим
Зеру боло зи оби чашми ятим.
Эй басо рафта мулки пурхунарон
Зор-зор аз дуои бепадарон.

Он чӣ як пиразан кунад ба сахар
Накунад сад ҳазор тиру табар.

ХИКОЯТ ДАР АДЛУ СИЁСАТ ВА ҶУДИ ПОДШОҲ

Рӯзе аз рӯзҳо ба вақти баҳор
Рафт Маҳмуди Зовулӣ ба шикор.
Дид золе нишаста бар сари роҳ
Рӯяш аз дуди зулм гашта сиёҳ.
Ҳар замон гуфтӣ: Эӣ малик фарёд,
Чист ин зулму чист ин бедод!?
Човаше рафт то кунад дураш
Дид аз дур шоҳу дастураш.
Ронд Маҳмуд аспро бари зол
То ҳаме бозпурсад он аҳвол...
Гуфт: Золе заифу дарвешам,
Кас наёзирад аз каму бешам.
Писаре дораму ду духтари хурд
Падари ҳар се шуд ду сол, ки мурд.
Аз ғами нону чомаи эшон
Медавам бар тариқи дарвешон.
Хӯша чинам ба вақти кишту дарав
Арзану боқиливу гандуму чав.
Бар ман аз чист чаври ту пайдо,
Охир имрӯзро бувад фардо!
Чанд аз ин зулму раъят озурдан?
Могу мулки ятимакон хӯрдан?
Будам андар дехе маҳе муздур
Аз барои яке сабад ангур.
Дӣ сари моҳ буду ман зи нишот
Бистудам музд, то равам ба работ,

Панҷ турк омад аз қазо пешам,
Хонд аз эшон яке бари хешам.
Бигирифт он сабад зи гардани ман.
Ман баровардам аз ано шеван.
Дигаре омаду задам чӯбе
То зи ман барнахезад ошӯбе.
Гуфтам:Ин кист в- ин кӣ шояд буд,
К-ӯ баровард аз тани ман дуд?!
Гуфт чондори шоҳ Маҳмудаст,
3-ин қазаъ мар туро чи мақсуд аст?
Ман зи гуфтори вай битарсидам,
Роҳи ишкори ту бипурсидам.
Ман туро холи хеш кардам дарс
Аз дуои мани заиф битарс!
Гар наёбам зи назди ту ман дод
Дар саҳар назди ӯ кунам фарёд.
Оҳи мазлум дар саҳар ба яқин
Батар аз тиру новаку зӯбин...
Бишканад шери шарзоро гардан,
Даркаш аз зулм, хусраво, доман!
Он чӣ дар ними шаб кунад золе
Накунад чун ту хусраве соле.
Гар ту инсофи ман нахоҳӣ дод
Рӯзе аз мулки худ набошӣ шод.
Ин чи берасмию ситамкорист,
В-ин чи Фиръавнию чи чабборист?!
Охир аз ҳашр ёд бояд кард,
Шоҳро адлу дод бояд кард.
Тахт султон чу ту базе дидаст,
Доду бедоди ҳар кас ашнидаст.
Бигзарад даври умри ту ногоҳ
Бар сари дигаре ниҳанд кулоҳ.
Хурад ӯ молу ту ҳисоб диҳӣ,

Андар он рӯз чун ҷавоб диҳӣ?...
Золро пеш хонду гуфт: Бигӯӣ,
Он чи бошад туро мурад бичӯӣ.
Зор бигрист золу гуфт: Эӣ шох,
Гарчи дастам зи мол шуд кӯтох
Ба худо гар ба ман диҳӣ сад ганҷ
Барнахезад зи ҷони ман ин ранҷ.
Хусрав аз баҳри адл бояду дод
В-арна ҳар кас зи пушти одам зод!
Хӯрд савганд шаҳриёри ҷаҳон
Ба худову паямбару Куръон.
Гуфт: Ҳар панҷро биёвезам
Асп аз ин ҷой пас барангезам!
Зуд ҳар панҷро биёвурданд
Ҳалқашон сӯи ресмон бурданд
Ҳар якеро ба гӯшае овехт
Лашкар аз дидагон ҳаме хун рехт...

ДАР ПАНДУ НАСИҲАТИ ПОДШОҲ ГҶЯД

Ҳама халқ он чи мода в-он чи наранд,
Аз дарун хозинони якдигаранд.
Гар диҳӣ нек нек пеш оранд,
В-ар кунӣ бад бадӣ ниғаҳ доранд.
З-он ки аз кӯза баҳри одату хӯ
Битаробад гулобу сирка дар ӯ.
Хештанро ҳаме накӯ хоҳӣ
В-аз бади дигарон на огоҳӣ...
Сабр кун бар сафоҳати ҷоҳил,
То шавӣ соиси вилояти дил.
Панди оқил ба охири корат
Қунад ар кунду тез бозорат.

Ҳаст пандат нигоҳдоранда,
Ҳамчу май нохушу гуворанда...

ҲИКОЯТ ДАР БЕВАФОӢ

Қиссае ёд дорам аз падарон,
З-он ҷаҳондидағони пурхунарон.
Дошт золе ба рустои Таков
Меҳситӣ ном духтареву се гов.
Наварӯсе чу сарви навболон,
Гашт рӯзе зи чашми бад нолон.
Гашт бадраш чу моҳи нав борик,
Шуд ҷаҳон пеши пиразан торик.
Дилаш оташ гирифтӯ сӯхт ҷигар,
Ки ниёзе ҷуз ӯ надошт дигар.
Зол гуфтӣ ҳамеша бо духтар:
Пеши ту бод мурдани модар.
Аз қазо гови золик аз паи х(в)ард
Пӯз рӯзе ба дегаш андар кард.
Монд чун пой мақъад андар рег,
Он сари мурдарегаш андар дег.
Гов монанди деве аз дӯзах
Сӯи он зол тохт аз матбах.
Зол пиндошт ҳаст Азроил,
Бонг бардошт аз паи таҳвил:
Малакулмавт ман на Меҳситиям,
Ман яке золи пири меҳнатиям.
Тандурустам ману наям бемор,
Аз худоро, маро бад-ӯ машумор.
Гар туро Меҳситӣ ҳамебояд,
Шав мар ӯро бубар, маро шояд.
Духтарам ӯст, ман на беморам,

Туву ӯ, ман-т рахт бардорам.
Ман бирафтам ту донию духтар
Суи ӯ рав, зи кори ман бигузар.
То бидонӣ, ки вақти печопеч
Ҳеч кас мар туро набошад ҳеч.
Бе бало нозанин шумурд ӯро,
Чун бало дид дарсупурд ӯро.
Ба ҷамоли накӯ аз ӯ буд шод,
Ба ҳаёли бадаш зи даст бидод.
Ёр набвад, ки бар дари зиндон
Чашм гирёну лаб бувад хандон.
Ёрат он бошад ар наёри хашм,
Ки зи сар бифганад барои ту чашм.
Гирад ар пурсиши писандида,
Гуфта ногуфта, дида нодида.
Ҳар кӣ вақти бало зи ту бигурехт,
Ба ҳақиқат бидон, ки ранг омехт.
Сӯхбаташро маҷӯ, марав бари ӯ,
Рав зи равзан бичаҳ, на аз дари ӯ.
Ман вафое надидаам зи хасон,
Гар ту дидӣ, саломӣ ман бирасон.

АЗ БОБИ НУҲУМ ДАР МАНОҚИБИ АТИББОӢИ ОЛИМ

Боз марде, ки вай табиб бувад,
Дар сухан ҳозику адиб бувад.
Карда бошад зи устод қабул,
Хонда бошад басе китоби усул.
Дар риёзӣ барад ба дониш роҳ
В-аз табиӣ бувад ба вачҳ огоҳ.
Донад асрори илмию амалӣ,
Маслаҳои хилофию чадалӣ.

Аз бурун пай барад ба холи дарун,
Донад аҳволи андарун зи бурун.
Бинад аҳволи иллату амроз,
Донад асбоби чавхару аъроз.

ТАФСИЛИ ИЛАЛ ВА ОН ПАНЧОҲ НАВЪ АСТ

Набзу қорураву русубу илал,
Дохилу хоричу фасоду халал.
Гар ту пурсӣ зи адди тиб чӣ чиз
Чун тавон кардан андар он тамйиз.
Иллати сактаву ҳарифу дисам
Сабабу дафъи он зи бешу зи кам.
Инбисот инқибозу ҳаммиёт,
Аташу чӯъу бо садоъу сифот.
Ҳоли нисёну хумқу истирхо,
Фоличу лакваву фасоду вабо.
Хадару раъшаву рабуву казоз,
Рияву интисобу зарбу бароз.
Ҳоли сарсому иллати барсом,
Назла хонуқ босуъолу зуком.
Гар бипурсӣ ту аз атосу зи сил,
К-аз мудовош ранча гардад дил.
Аз таматтиву ихтилочи бадан
Хафақону фавоку сустии тан.
Ҳайзаву тухмаву захиру нуҳуъ,
Асли ин чанду боз чанд фурӯъ.
Боди қуланчу боди айловус,
Ярақону барас чазому нуқус.
Нуқриси пойбанду ирқи нисо,
Фатқу дигар чу қарват-ул-имъо.
Гар суоле кунӣ аз ин панҷоҳ,

Шунавӣ, ҷумла нестанд огоҳ.
Ҳадди ин ҳар як ар бигӯям ман,
Гардад аз нуктаҳо дароз суҳан.
Андаке боз гӯямат бишунав,
Боз нагрифтаам суҳан ба гарав.

ДАР ТАФСИЛИ ИЛАЛ ВА БАЁНИ АМРОЗ

Сакта аз инсидоди батни димоғ,
Ки тамоми наёбад истифроғ.
Бишнава аз ман ту ҳадду васфи ҳариф,
Хурдану хориши забони латиф.
Васам аз ту хушунате, ки бувад,
Ҷумлагӣ малмус ар бувад, биравад.
Инбисот он, ки маркази дили ту,
Бикашад сӯи зоҳири гили ту.
Пас ба идҳолу ҷазбу роҳ ҳаво
Бикашад он ҳарорати зебо.
Инқибоз он, ки зоҳири баданат
Сӯи марказ барад духони танат.
Марҳамиятро ҳадд он, ки ниҳод
Гармии бад ба дил-т роҳ кушод.
В-он ҳарорат ғариб ҷои ватан
Пас сироят кунад ба ҷумла бадан.
Аташ-он шаҳвате, ки гарму тар аст,
Ҷӯъ он шаҳвате, ки гармтар аст.
Лек майлаш ба хушкӣ аст фузун
Инчунин гуфтааст Афлотун.
В-он ки ўро сидоъ хонӣ ту
Раъшаву ваҷъ рос донӣ ту.
Ҳадди нисён чунин намуд устод
Сеҳр аз инқитоъи хоб ниҳод.
Ҳумқро ҳад фасоди зикру фикар

Чамъи ин хардувон ба ҳамдигар.
Бишнава аз ҳолу ҳадди истирхо
Навъи батлони ҷумлагӣ аъзо.
Инсидоди мабодиюл аъсоб,
Инқитоъу нуфузи қуввату тоб.
Фолич аз аслу феъл астар хост
Лек бар ҷонибест чап ё рост.
Лаква каж гаштани рух аз як сӯ,
Майли шадқ оварад зи ҷониби рӯ.
Он кӣ бинҳод ҳадду феъли вабо
Рафтани чавҳари тибоъи ҳаво.
Хадар он дон, ки чун дабиб ун-намл
Заъфу қувват кунад ба нафси ту ҳамл.
Раъша 3- аздои якдигар ҳаракот
Зеру боло ба қуввату ба сифот.
Рабу аз тангии уруқу азал
В-аз завориб на дар мақому маҳал.
Рияро аз танаффуси бисёр,
В-аз хамуди азал казозу қафор.
Интисоб он ки танг гашт нафас
Қасбаи рияро зи қисмати пас.
Зараб аст аз фасоди батни таъом,
Беқай итлоқ бо марора мудом.
Ҳадди сарсом дар димоғ варам,
В-он варам гарму саҳт қаҳфи сиқам.
Ҳадди афъолу қуввати барсом
Вараме гарм дар ҳичоб мудом.
Назла аз инсибоб сард бувад,
3-ӯ ба батн- уд-димоғ дард бувад,
В-аз димоғ он гаҳе ба садр шавад
В-онгаҳе бе маҳаллу кадр шавад.
Ҳадди хонуқ дар азал вараме
Барнаёяд туру ба чаҳд даме.

В-ончиро ном кардаанд суъол
Қасбаи рияро кунад бадҳол.
В-аз зуком инсибобҳои табоҳ
Ба сӯи мунхарин гушояд роҳ.
Бишнава аз ман ту ҳадду васфи утос
Ҳаракатҳои абҳара зи қиёс.
Ҳосил андар димоғ гашт ситабр
Ба табиат адоқунанда чу абр.
Сил фасоди мизочу савдоҳо
Бас зи бавл оварад ба аъзоҳо.
Қуввати ҳозима табоҳ кунад,
Дофия ҳам ба вай нигоҳ кунад.
Қарҳат-ул- садр аз ӯ падида ояд
Рияро сиқлҳо палида ояд.
Аз таматти нишон чунин доданд
Он кӣ дар тиб имому устоданд.
Ҳаракат дар тан аз ҳама азалот
Муҳтақан гашта аз ҳама офот.
Ихтилоҷ аз зиёдати ҳаракот
К-андар аъзой оварад нафаҳот.
Инбисот инқибоз аз ӯ дар дил
Ҳар замон оварад ҳаме ҳосил.
Хафақон ихтилоҷи дил бошад,
Ки на аз ҳақду гашшу ғил бошад.
Боз гӯям фувоқро ман ҳад,
Ки бар ин қавл н-оварад кас рад.
Ҳаракату тараддуи мобайн,
Дофия, мосика бараъи-ул-айн.
Андар аҷзои меъда чамъ ояд,
Бадали интибоъ манъ ояд.
Ҳайза исҳолу қай ба ҳам бошад,
Меъдаро ҳазму қувва кам бошад.
Ба фасод ояд он таъому шароб,

Ҳозина з-ӯ бимонда андар тоб.
Тухма чун ҳозима табоҳ шавад
Меъда пажмурдаву дутоҳ шавад.
Ғалбаи шахвату биёру бигир
Ҳукамо ном кардаанд заҳир.
Ҳадду қадри нухувъ он кӣ ниҳод
Ғасён гуфт, лек бе қаю бод.
Ҳадди қуланч ҳаст дарде саҳт,
Дар даруни шикам чу бинҳад раҳт.
Инхироқе зи ҳойилин бошад,
В-он сироят ба инсийин бошад.
Гуфт Букрот ҳадди иловус
Ваҷъи қулун мааъз забил манҳус.
Ярақон интишоре аз сафро,
Ки шавад дар ҳама бадан пайдо.
Чун мизочи кабад табоҳ шавад
Барас ояд чу хун сиёҳ шавад.
Чавҳари хун шавад ҳама балғам
Пӯст з-алвони хеш гардад кам.
Он кӣ бинҳодаанд ҳадди чазом
Истиҳолат зи чавҳари дами хом.
Фиъидд-ул-марор фи-л аъзо
Шуда муставлии бадан ҳама чо.
Никрис омос дар мафосил дон,
Каъбу ибҳом бо урук дар он.
Ҳадди иркун нисо бувад он дард,
Ки қунад мардро зи роҳат фард.
Чониб ул-вахшии варах ўро-к
Шуда з-он дарди пой мард ҳалок.
Фатқ дарде шадид дар имъо,
Узал-ул-батн бо сафоқи қафо.
Ҳукамо аз қуруват-ул амъо
Ин ниҳоданд ҳадди ранчу ано.

ДАР ТАБИБОНИ НОДОН ГҶҮЯД

Ин намудем ҳадди ин панҷох
Қард бояд кунун суҳан кӯтоҳ.
Ҳукамо чумла ҳадди ин амроз
Ин ниҳоданд бар саводу баёз.
Аз атиббои оми ин айём
Ғар бипурсӣ аз ин ҳама як ном
Ба худо ғар шиносаду донад,
В-ар ҳазорон китоб бархонад,
Ҳама аз ҷаҳл пуршару шӯранд,
Ҳама канносу акмаву кӯранд.
Сад ҳазорон маризро ҳар сол
Бикушанд аз табоҳии афъол.
Ҳама ҳастанд ёри Азроил,
Қотил эшону халқ чумла қатил.
Войи он кас, ки ҳаст ҳочатманд
Ба чунин қавми кӯри бе дару банд.
Эй худованд, аз ин чунин ҳукамо
Халқро кун ба фазли ҳеш раҳо.
Ки ҷаҳон шуд зи феълашон вайрон,
Халқро з-ин бадон ба ҷон бираҳон.

ДАР СИФАТИ МУНАҶЦИМИ ҲОЗИҚ ВА МУНОФИҚ

Боз инҳо, ки марди аҳкоманд,
Ҳама дар фоли заҷр худкоманд.
Нафас аз ғардиши нучум зананд,
Солу маҳ фоли саъду шум зананд.
Ҳама ҷосуси назми афлоканд,
Ҳама бо майлу тахтаи хоканд.
Ҳама дар роҳи ҳукм худроянд,

Ба сари ман, ки жож мехоянд,
Зарки Булғанбас аст раҳбарашон,
Коми хоканд, хок бар сарашон.
Нашуниданд номи Батлимус,
Пурфигону миёнтиҳи чун кӯс.
Ҳама шогирди зарки Булғанбас,
Ҳама аз зарки ӯ зананд нафас.
Рӯзу шаб дар шумори ҳафту чаҳор,
Хонаи чадду хонаи идбор.
Соҳиби лайлу соҳиби навба,
3- инчунин илм тавба бех, тавба.
Соҳиби соату далели наҳор,
Толеъу кадхудову чонбахтор.
Соҳиби вачху низ соҳиби ҳад,
Ки дар аҳкомашон набошад рад.
Сабаби кадхудою хилоҷ,
Ки мунаҷҷим бад-ӯ бувад мӯҳтоҷ.
Соҳиби сурат асту раббулявм,
Ки бар онанд ҳукмиён як қавм.
Ҳукму таъсиру соҳиби автод
Бартар аз ҳадди вачху нуқси зиёд.
Гардиши рафтани хубуту сууд,
Ки зи таъсирашон шавад мавҷуд.
Инҳитоту ҳазизу даври шумор,
Авчи хуршеду собиту сайёр.
Фалак-ул-мустикаим вачиб-ул майл,
Ғояти иртифоъу гардиши лайл.
Гаҳ раҳовию гоҳ дулобӣ,
Гаҳ ҳамоил чу теғи аъробӣ.
Бӯёду баҳти тафовути мобайн,
Ҳосили чайбу ғоят-ул-тулайн.
Зичи Яҳёву Фохиру Маъмун,
Иртифои таволеъу чиву чун.

В-он кӣ бинҳод авчро ҳаракот,
Иртифоъу тафовути соот.
Зили миқёсу нуктаи маҳсус,
Ки мақодирӣ зовияст руус.
Тӯлу арзу сугӯху нуктаву хат,
Ки дар аҳволи ҷумла нест ғалат.

ДАР СИФАТ-УЛ-АФЛОК

Фалаки тосеъ аст бар з- афлок,
К-ин фалакҳо бувад дар ӯ чу мағок.
Фалаки сомин аст ҷои буруҷ
В- андар он ҳафтро духулу хуруҷ.
Фалаки себеъ они кайвон аст,
Ки мар-ӯро ба сони айвон аст.
Фалаки содис аст зовишро,
Ки диҳандаст донишу хушро.
Фалаки хомис они Баҳром аст,
Он ки дар феълу раъй худком аст.
Фалаки робеъ они хуршед аст,
Ки ба мулк андар он чу Ҷамшед аст.
Фалаки солис они Нохид аст,
Зӯҳра, к-аз нури ӯ ҷаҳон шед аст.
Фалаки сонӣ они тир омад,
Он Уторуд, ки вай дабир омад.
Фалаки аввал они Моҳ омад,
Ки асир андар он паноҳ омад...

ДАР БАЁНИ ТАБОЕЪИ ЧАҲОРГОНА

Ҷавҳари оташ аст баъд аз ҳафт,
Ки аз ӯ дил бихасту заҳра бикафт.

Баъд аз оташ фазову чавви ҳаво,
Ки зи вай то ба марказ аст мало.
Баҳри ахзар савум натиҷаи ўст,
Он яке қишру в-он дигар чун пўст.
Ағбари тира чорумин аркон,
Пас наботу маодину ҳайвон.
Ҳоли атбоъи ин дувоздах бурҷ
Ҳар яке бар мисоли гавҳару дурҷ.

ДАР СИФАТИ БУРУҶИ ДУВОЗДАҲГОНА

Ҳамалу савру пайкари чавзо,
Саратону асад далели бако.
Хўшаи хоку каффати мизон,
Ақраби моио зи нор камон.
Ҷади хокию далву ҳут ба ҳам
Аз ҳавову зи об дода рақам.
Барраву шер нориясту камон,
Гову хўша ва буз зи хоки гарон.
Боз дупайкару тарозуву дул
Аз ҳаво ёфт баҳра беш мамул.
Ҳаст Харчангу Каздому Моҳӣ,
Ки бар обасташон шаҳаншоҳӣ.
Ҳамалу Ақраб аст аз ин торих,
Ки шудастанд хонаи Миррих.
Савру Мизон зи Зўҳра дорад баҳр,
Зўҳра чун шоҳу Савру Мизон шахр.
Пас аз ин ҳаст Хўшаву Ҷавзо,
К-аз Уторуд гирифтаанд баҳо.
Саратон хонаи Қамар гўянд,
Шамсро чузъ Асад кучо чўянд.
Қавсу Хут аст хонаи Хурмузд,
Ҷади Давл аз Зуҳал бичўяд музд.

АЗ БОБИ ДАҲУМ ДАР ТАСНИФИ КИТОБ ВА БАЁНИ НАВИШТАНИ КИТОБ

Банда дар пеши шоҳи динпарвар
Ақл дар чул кашиду ҷон бар сар.
Пеши шах н-омад ин чаҳонхурда
Чун насими баҳор беҳурда.
Банда чун мулку адли шоҳ бидид,
Хираде дошт, пеши шоҳ кашид.
Пеши шах н-омадаст ақли раҳӣ
Чун насими баҳор дасти тихӣ.
Рӯи зарду диле сапед чу шамъ,
Аз пай нуру сурхрӯии чамъ.
Бурда аз дин на аз сари мардӣ
Чун сабо аз чаман раҳоварде.
Эй чу хуршеди осмони чамол
В-эй чу моҳи чаҳордаҳ ба камол.
Камар аз баҳри ту ҳамебандам,
К-аз пай сӯхтан ҳамехандам.
Чун ту гирӣ ба дастам, эй дилҷӯй,
Ҳам ту бӯям ба сони дастанбӯй.
Ақро дар шаробхонаи ҷон,
Дар раҳи ҳикмату баёну банон.
Нест аз ишқ кас чу ман мастат,
Гӯ бурун ор, ар чу ман ҳастат.
Бандаи бе тамаъ манам, донӣ,
Пас чаро аз барам ҳамеронӣ.
Фалакам пири содиқон донад,
Хирадам пайки ошиқон хонад.
Шофии дарди ошиқон шеърар,
На чунин хор мо ядон сеърар.
Рост чун нури барқ з-абри баланд,

Ман ҳамегиряму ту хуш механд.
Чун палита, ки барфурӯзандаш,
То нашуд тофта, насӯзандаш.
Он набинӣ миёни чамъ ҳаме,
Ханда гирям ба сони шамъ ҳаме.
Орзухост дар сари каламам,
Ки на аз лавҳу дасти рӯҳ камам.
Ончунон гашт лаззати суханам,
Ки яке дам бишуст бори занам.
Набувад гарчи сохиби ҳунарам,
Гар баранде маро зи ман хабарам...

ДАР ИФТИХОРИ ХУД БА АҲЛИ ЗАМОНА

Хотири ман гуҳар парешон кард,
Дурри дониш чу арзан арзон кард.
Дар замона сухансарой шудам,
Тани гуфторро баҳой шудам.
Лек мадҳи касе нагуфтам ман,
Гавҳари мадҳати ту суфтам ман.
Хидмати шоҳи чун ту шоҳнаҷод
Чуз фурӯмоёе надод ба бод.
Ҳақ ато дод ҳикмату ҳунарам,
Кай ато дар хато ба кор барам.
Ҳақ чу омад, намуд ботил пушт,
Рӯи дастат беҳ аз сари ангушт.
Дидаҳо шаб фароз бояд кард,
Рӯз шуд, чашм боз бояд кард.
Гавҳар андар садаф нуҳуфта бимонд,
Муддате гунча ношукуфта бимонд.
То бад-ин аҳд н-омад андар зикр,
З-он ки дар парда буд маънии бикр.
Маънии бикр аз он суви ту шитофт,

Ки ҳаме мард чусту мард наёфт.
Ҳамчу пил аст кор бихрадро,
Пил ё шоҳрост ё х(в)адро.
Ҳама бозони ин ҷаҳон пиранд,
Ё мағасхор ё малахгиранд.
Ҳама пирони ин замонаи бад
Ҳамчу тифланд хурду содахирад.
Нест андар ҷаҳони нафсу нафас
Бози симурггир чун ман кас.
Банда чун ибтидои мидҳати шоҳ
Кард фикрат ба салху ғарраи моҳ.
Гуфт ақл: эй дилат зи меҳраш пур
Аз ту дарёи мадху в- аз ман дур.
Дурфишон кун зи лафзу маънӣ зуд,
З-он ки хомӯшият надорад суд...

ДАР БАЁНИ ҲОЛ ВА ҲАСБИ АҲВОЛИ РАҲМАТУЛЛОҲАЛАЙҲИ

Гар даровард, ёфт хулду наъим,
В-арна ҷои ваяст қаъри ҷаҳим.
Он кӣ пахлу ҳамезанад бо ман,
Пахлуеро надонад аз доман.
Шеъри ман гул, муҳоли ӯ хор аст,
Худ харидори мо падидор аст.
Ҳукаморо бувад ба хони ҷалол
Луқмаву сеҳру назм ҳар се ҳалол.
Ҷоҳилонро зи ҳирсу бухл мудом
Луқмаву шурбу нутқ, ҳар се ҳаром.
Чун канам иқди гавҳар аз коне,
Рӯҳи қудсӣ дар ӯ дамад ҷоне.
Зиндаву тоза кард чун тӯбиш,
Дилу ҷонро таровату маъниш.

Гуфтаи ман равон шумор, равон,
Дар ду олам ду чашмаи ҳайвон.
Шеъри абнои аср андар шар
Ҳам равон аст, лек сӯи сақар.
Об некӯ бувад равон дар дех,
Лек дар рег норавонӣ бех.
Об чун шуд равон чи созад боғ,
Рег чун шуд равон, билахшад роғ.
Оби мунсиф равон, равон бошад,
Лек селаш ҳалоки ҷон бошад.
Шеъри ман сӯи кофару мӯъмин
Ҳамчу обасту нафс аз ӯ эмин.
Ҳикмати ин ҳақими жоғфурӯш
Ҳаст монандаи карӣ дар гӯш.
Ҳукми ӯ ҳам равон бувад дар шӯр,
Сими бад ҳам равон бувад дар гӯр.
Шаръу шеър аз равону ҷон хезад,
Ушру хумс аз зиёъу кон хезад.
Аз тану табъ шаръу шеър назод...
Тӯдаи шӯра умру хумс надод.
Ҳамчу обаст ин сухан ба ҷаҳон
Поку равшан, равонфизову равон.
Чун зи Қуръон гузаштию Аҳбор,
Нест касро бар ин наMAT гуфтор.
Кардӣ аз нестӣ ба ман насабаш,
Дев Қуръони порсӣ лақабаш.
Гӯямат, гар кунӣ зи ман ту суол,
Ин нақӯтар басте, ки сабъи тавол.
Пас, Алӣ рағми чоҳилиятро
В-аз паи мардию ҳамиятро
Бо равону хирад биёмезаш,
Бар дари каъбаи дил овезаш.
Тан зи нақшаш ҳаме биёбад ҷон,

Чон зи мағзаш ҳаме бибандад кон.
Фузалo муттафиқ шуданд бар ин,
Ки каломи гузида нест чузъ ин.
Хати авроқи ин сухан гаҳи ранг
Сияху хушдил аст чун шахиранг.
Офтобест ин сухан, к-аз изз
Дар тарочеъ наюфтад ҳаргиз.
Ҳар кӣ ин бишнавад ба гӯш аз дур,
Лаҳни Довуд занн барад зи Забур.
Сарбасар ҳикмату мавоизу панд,
Бандаро панду риндро тарфанд.
Шеъри ман сурати равон бадан аст,
Хати ман хомӯши шакарсухан аст.
Ҳар киро андар ин ду чахлу шакест,
Шеъри ман чон-шро якеву якест.
Дар сарое, ки макру фан дорад,
Тозагӣ гуфтаҳои ман дорад.
Лаззате дорад ин сухан тоза,
Ки ба хубӣ гузашт аз андоза.
Бирасонидаам сухан ба камол,
Мебитарсам, ки роҳ ёфт завол.
Чун ба ғоят расад сухан ба чаҳон,
Зуд ояд дар он сухан нуқсон.
Байте аз шеъри ман сӯи бадҳол
Кам набошад зи бист байтулмол.
Гарчи дар ғафлат андар ин сӣ сол
Дафтари ман сиёҳ кард хаёл.
Ин суханҳо зи котиби чапу рост
Узри сесадҳазорсола бихост.
Кардам аз хотире зи лӯълӯ пур
Домани охируззамон пурдур.
Он чи зӣ назм дар шумор омад,
Адади байт даҳ ҳазор омад.

Баъд аз ин гар ачал кунад таъхир,
Он чӣ тақсир шуд шавад тавфир.
Ҳар кӣ з- ин пас ба шоирӣ пӯяд,
Ё нагӯяд ва ё ки з-ин гӯяд.
З-ин суҳан, к-асл оламафрӯзист,
Дон, ки пирӯзбахтро рӯзист.
Ҳар кӣ ӯ толиби азои ман аст,
Ҳуни авдочи ӯ ғизои ман аст.
Ин ҳадис аз паи дили Иблис,
Гар бинанвишт хасм, гӯ манвис.
К-аз паи ташнағони иллийин,
Котиби қон ҳаменависад ин.
Баднажоде, ки девзод бувад,
Гар бинанвисад ин зи дод бувад.
Қадри ин шеър дев чи шносад,
Бум хуршед дид, бихросад.
Чӣ бувад з-ин шанеътар бедод,
Лаҳни Довуду қарри модарзод?!
Пеши ин гуфта сар фуруд орад,
Суҳанорой ҳар чӣ бардорад.
Қоҳиле, к-ӯ шунид ин суҳанон,
Ё бидид ин латиф сарви бунон.
Қуз ба сурат бад-ӯ напайвандад,
З-он ки бар риши хеш механдад.
Ин-т ранче, ки кӯри шамъ хирад
Пас бихусбад дар-ӯ ҳаменигарад.
Шамъ беҳуда дон ту дар бари кӯр,
Лаҳни Довуду мустамеъ чу сутур.
Ту ба гулбун деҳ оби ҳайвонро,
Гӯ бирав хок хур мағилонро.
Ҳотами анбиё Мухаммад буд,
Ҳотами шоирон манам, ҳама суд.
Ҳар кӣ ӯ гашта толиби маҷд аст,

Шафии ӯ зи лафзи Булмаҷд аст.
З-он ки чаддро ба чадд шудам буният,
Қард Маҷдуди мозиам куният.
Шуароро ба лафз маҷсудам,
З-ин қибал ном гашт Маҷдудам.
Ба худо ар ба зери чархи кабуд,
Чун мане ҳасту буду хоҳад буд.
Хотирам чоқарест ҳукмпазир,
Ҳар чӣ гӯям: "Биёр", гӯяд: "Гир!»
Он кӣ ӯ мунсиф асту зирақсор,
Нашуморад ба бозӣ ин гуфтор.
Ҳазл агар бо чид аст, гӯ мебош,
Ки на аз зирақон каманд авбош.
Чун маро андар ин сафар, ки раҳ аст,
Зару чав ҳасту Эсию хар ҳаст.
Бихурад он чӣ ҳаст дархури ӯ,
Он чи зар Исӣ, он чи чав хари ӯ.
Нек бояд бувад зи рӯи шумор,
Некии бе бадӣ ту чашм мадор.
Ҳар кучо роҳатест сад ранҷ аст,
Зери ранҷ андарун ҳама ганҷ аст.
З-он ки дар зери ҳафту панҷу чаҳор
Нест мул бе хумору гул бе хор.
Ин чаҳонест хубу зишт ба ҳам,
В-он чаҳон дӯзаҳу бихишт ба ҳам.
Дар чаҳоне, ки назми ӯ зи дуист,
Боисаш бадхуию некхуист.
Н-аз паи назм подшоҳии ӯ,
Қаҳру лутф аст бо илоҳии ӯ.
Ту баду нек дидаӣ ба чаҳон,
Хайр бо шарру куфр бо имон.
Қабзу баст аст дар чаҳони ҳаёт,
Зарру нафъ аст дар мизочи набот.

Қабзу басте, ки дар чаҳони дил аст,
Ҳамчу дар шаклу сурат обу гил аст.
Маслиҳатрост ин дурангии ӯ,
На ба чаҳл аст турку зангии ӯ.
Ҳар кӣ ӯ хирасозу мустаҳил аст,
Гар бидуздад зи шеъри ман биҳил аст.
Нест аз ақл вақти меҳмонӣ
Луқма танҳо задан зи луқмонӣ.
Чӣ ҳамиме бувад,ки хон бинихад,
Боғбонро наволае надиҳад.
Мизбонии хос хӯи бад аст,
Даъвати ом кардан аз хирад аст.
Мизбоне чу хоне орояд,
Тара ҳамчун бара ба кор ояд.
Гарчи бо ҳазл чидд чу бегонаст,
Ҳазли ман ҳамчу чидд ҳам аз хонаст.
Шоҳро чун ҳазона орояд,
Чизи бад ҳамчу нек дар бояд.
Ҳазли ман ҳазл нест,таълим аст,
Байти ман байт нест, иқлим аст.
Ту чӣ донӣ, ки андар ин иқлим
Ақли муршид чи мекунад таълим.
Яъне ар чидди ӯст чоновез,
Ҳазлаш аз сеҳр шуд равномез.
Шукр гӯям, ки ҳаст назди хунар
Ҳазлам аз чидди дигарон хуштар.

ФАСЛ АНДАР ЗАЪФ ВА ПИРӢ

Рокеъам кард рӯзгори ҳасуд,
Аз паси ин рукӯъ чист? Сучуд.
То чавонӣ мададгаҳи ман буд,
Чӯи умрам пуробу равшан буд.

Охир он оби ман зи пок барӣ,
Хок сардӣ бибурду бод тарӣ.
Мард чун пир гашт очиз гашт,
Шобро шебу ачз хочиз гашт.
Рӯзгори ҳасуди бебокам,
Аз дили шӯху чони ғамнокам
Кард пуштам камону ком чу тир,
Кард рӯям чу киру мӯй чу шир.
Карда аз баҳри пуштнома маро
Барниҳода ба нома ома маро.
Пой бар поям омад аз ғами шаст,
Лочарам, даст мезанам бар даст.
Хуш, хуш аз ман чаҳони ҳазлу маҷоз,
Ориятҳо ҳамеситонад боз.
К-андар ин коргоҳи ҳазлу ҳавас
В-андар ин тангнои монда нафас
Мардро орази сиёҳ накуст,
К-андӯҳи душман асту шодии дӯст.
Дарнигар дар ман, эй рафиқ ба меҳр,
Сӯи он марги сурху зардии чехр.
То бидонӣ, ки пеш аз он айём,
Дар сарои гуруру гулшани ком.

**АНДАР МАДҲИ ҲОҶАИ АМИД АҲМАД ИБНИ
МАСЪУДИ ТЕША ВА ВАСФИ ҲОЛИ ХОНА
ГҶҶЯД, КИ АЗ ЧИҲАТИ ҲАКИМ САНОӢ КАРДА
БУД ВА АСБОБ МУҲАЙӢ ГАРДОНИДА**

Дӯсте мухлис андар ин шаҳрам
Кард аз сидку дӯстӣ баҳрам.
Хонае баҳри ман ба раҳмати дил
Карду як даст чома хона зи зилл.

Сақфи ӯ вақфи хонаи афлок
Хонда дар сахни молик ул-амлок.
Хишти ӯ аз бихишт дода хабар
Хокаш аз боду об бурда асар.
Аз барои дили мани ранчур
Карда як даст чома хона зи нур.
Ин на айб аст назди хушёрон
З-он ки бас хуфтаанд бедорон
Ҳаст танҳой андар ин манзил
Хучраи қону сабзхонаи дил.
Ман ба танҳой андар ин бунёд
Бо диле пур зи ғам нишастам шод.
Ман дар ин хонаи хучастаниҳод
Будам аз пушти ақлу рӯй ниҳод.
Нақши он хонаи беҳӣ бораш
Халали бом буду девораш.
В-андар он хона мӯнис аз ҳама кас
Соџаи хонаи ману ману бас
Хона торику мард бе моя
Соџе бошад аз паи соџа.
Мӯниси ман дар инчунин хона
Хотири тезу ақли фарзона.
Андар ин хона бешару шӯрам,
Ростхоҳе чу мурда дар гӯрам.
Ҳар сухан к-он ба қои худ бошад,
Котиб ул-ваҳйи он хирад бошад.
Дар тамошои фикрат аз агёр
Соџаи хона ҳам наёбад бор.
Набувад ҳамчу муш марди сухун
Соџапарварду хонавайронкун.
Марди қонеъ на марди лус бувад,
К-аз тамаъ гурба чоплюс бувад.

ФАСЛ АНДАР ТАБДИЛИ ҲОЛ

Бадр будам шудам ҳилолмисол,
На биханданд аблаҳон зи ҳилол.
Чун ҳилоли дуто шудам борик,
Гашт олам ба чашми ман торик.
Пунба аз гӯш кард берун марг,
Ки бисоз аз барои рафтан барг.
Шири яксолагим кард асар,
Пас чили сол гарди оразу сар.
Чун дар ин коргоҳи беустод
Умр додам ба аблаҳӣ барбод.
Шаби барноиям ба нима расид,
Субҳи пирим дар замон бидамид.
Бинамурдем то ба булғачабӣ
Бинадидем субҳ нимишабӣ.
Мӯю дил шуд чу ширу чун қатрон
3-ин ду мурғи сияҳ сапеди замон.
Он сиёҳи зи мӯй рафт ба дил,
В-ин сапедӣ зи дил ба мӯст биҳил.
Дили ман ҳамчу барфу дандон буд,
Мӯй ҳамчун ки нафту қатрон буд.
Лекин акнун шудаест дил қатрон,
Мӯй бистуд сапедӣ аз дандон.
Бингар, эй хоча, бар руху пуштам,
Шуд чу ангишт ҳар даҳ ангуштам.
Риш чун рӯи пунбазор шуда,
Рӯй чун пушти сузмор шуда.
Умри бигзашта кай диҳад нерӯ,
Ки бақо дар бақо бувад некӯ.
Баҳри он айш бенавост маро,
К-об дар пеши осиест маро.
Одамай худ чавон забун бошад,

Хаймаи умри пир чун бошад?!
Мах фитода, амуд бишкаста,
Мех суда, таноб бигсаста.
Умр додам ба чумлагӣ барбод,
Бар ман омад зи шаст сад бедод.
Монда ҳамчун маонии борик,
Бехатар сӯи хотири торик.
Дар таманно будам, ки гардам пир,
В-ин замон ман зи пириям ба нафир.
Пир бо чиз нест, хоҷа, азиз,
Пири бечизро кӣ дошт ба чиз.
Умри боқӣ чароғ дон бар хир,
Ин масал ҳаст умри бокии пир.
Гоҳ афзуну гоҳ кам гардад,
Гаҳ бихандад, гаҳе диҷам гардад.
Сар ба сӯи замин фуру бурда,
Бо наме зинда в-аз даме мурда.
То наме бошад андар ӯ равған,
Гоҳ торӣ шавад, гаҳе равшан.
Ин ҳама беҳудасту ориятист,
Аҷал онро тамом офиятист.
Пирро, хоса бадхӯву бебарг,
Нест як дастгир ғайр аз марг.
Тифл дар дасти тифл бошад асир,
Пашша гирад, чу боша гардад пир.
Умри мо чумла мустаор бувад,
Ақро 3- ин ҳаёт ор бувад.
Марди оқил зи лавҳ парҳезад,
3- инчунин умр ақл бигрезад.
Мард пир аз бақои чонон шуд,
Бо чунин умр пир натвон шуд.
Ҳар кӣ ӯ рангу бӯйрост асир,
Зану кӯдак бувад, на марду на пир.

Пир к-аз чунбиши ситора бувад,
Гарчи пир аст ширхора бувад.
Эй басо пир бо шамоили хуб,
Лек назди хирад шуда маъюб.
Ҳамчу нилуфарам ба чону ба даст,
Осмонрангу офтобпараст.
Он ҷавоне,ки гирди ғафлат гашт,
Он на умр, он фузул буд, гузашт.
Дил аз ин умри мухтасар баргир,
К-аз чунин умр кас нагардад пир.
Серам аз умру зиндагонии хеш,
Мебигирям ба ин ҷавонии хеш...
Зери чарх аст расми пиру ҷавон,
Зери чарх ин набошаду ҳам он.
Эй бародар, насихатам бишнава,
Ба худову ба кадхудо бигарав.
Ќуз ба тадбири пир кор макун,
Пири дониш, на пири чархи кукун.
Пири ҳикмат, на пири ҳафтаҳтар,
Пири миллат, на пири чор гухар.
Чун Бироҳим пири миллат буд,
Тахташ аз сидку тоҷ хиллат буд.
Ў бирафт аз миёну кам поист,
Миллати ў ҳанӯз барҷоест.
Мард бояд, ки бошад аз дилу дин,
Аз гаҳи амр то ба явмуддин.
Ҳамчу Одам ҷавони кӯҳдравон,
На чу Иблис тан-ш пиру ҷавон.
Аз сарои димоғу ҳучраи дил
Гар яке дам занад ҳаме оқил.
Дар сар ояд ҳаме бидеҳ чо дам,
То ба лаб 3-ин анову дарду алам.

Ин ҷаҳонро муморасат кардам,
Гард аз уммеди худ баровардам.
З-ин ҳаётам ба худ малол омад,
Зиндагонӣ маро вубол омад.

ДАР ҚАНОАТ ВА ИНЗИВОИ ХЕШ ГӮЯД

Эй, ки дар зери табъи гардунӣ,
Чанд гӯй маро, ки аз дунӣ
Бо чунин ганҷ дар чунин ганҷӣ,
Чӣ гунаҳ ганҷро ту ноганҷӣ.
Ранҷ бо ганҷу заҳмати ноаҳл
Чун буридӣ тамаъ, туро шуд саҳл.
Заҳмати худ зи аҳли аср бикоҳ,
Ҳар чӣ хоҳӣ, зи холики худ хоҳ.
Халқро ҷумла сурате ангор,
Ҳеҷӣ, аз ҳеҷ халқ тамъ мадор.
Чурми ман андарин чӣ медонӣ,
Чун бидидӣ камоли нодонӣ.
Нарасад дар вилояти дили хеш,
Ҳеҷ беҳавсала ба ҳосили хеш...

ҲИКОЯТ

Он шунидӣ, ки буд пунбазане,
Муфлису қатлабонш хонда зане.
Гуфташ: эй зан, маро ба нодонӣ
Муфлису қалтабон чаро хонӣ?
Чӣ бувад чурми ман, чу бошам ман
Муфлис аз чарху қалтабон аз зан?!
Зиракero, ки дил нахоҳад ранҷ,
Офият кунҷ беҳ, қаноат ганҷ.

Ҳар кӣ ин кунҷу ганҷ бигзорад,
Кас аз ӯ, ӯ зи кас наёзорад.
З-он ки дар даҳр сағпарастонанд,
Рост, чун муш офати нонанд.
Сад ҳазорон футӯҳ дар як дам,
Ба бар ояд зи одаму олам.
Бе дилу дин аз ин худовандӣ,
Ба худой, ар ту ҳеч барбандӣ.
Дур шав з- ин чаҳон, ки з-они ту нест,
Чӣ бувӣ они ӯ, ки они ту нест.
Бе ту айём корҳо кардаст,
Чун ту бисёр кас раҳо кардаст.
Пеш аз ин баски буд чархи кабуд,
З-ин сипас бас, ки низ хоҳад буд.
Бар вафои замона кисса мадӯз,
Бигзаронаш ба қут рӯз ба рӯз.
Бар буроқи сухан нишин пайваст,
Дур бош аз ҳавои говпараст.
Чӣ кунӣ хеш, хешат аллаҳ бас,
Ҳар чӣ з-ӯ бигзарӣ ҳавову ҳавас.
Сидқ бех, сидқ маҳрақа яла кун,
Соз киштӣ ба баҳр, дар хала кун.
Заррае сидқ бех, ки андар роҳ
Ба ҷуз аз сидқ нест ҳеч паноҳ.
Оҳу аз сидқ агар шавад огоҳ,
Шер гирад ба камтарин рӯбоҳ.
Бо қалиле басанда кун дар роҳ,
Чанд аз ин боқилии кирмакхоҳ.
Қавми Мӯсо чу аз буроқи хирад
Дур монданд дар гузарғахи бад.
Аз саманди худо гусаста чу чанг,
Рахти идбор баста бар хари ланг.
Аз ниҳоди ниҳоли садсола

Бех бардод шохи гӯсола.
Аз ҳаво инчунин бaсе бинӣ,
Магасеро чу каргасе бинӣ.
З-он қаноат бизоату хорист,
З-ин шуҷоат шаноату зорист.
Корат он бех, к- аз он раҳад оқил,
Унсат он бех, к-аз он рамад чоҳил.
Синаро ҳамчу чизк соз ҳисор,
З-он сипас бош, гӯ чаҳон пурмор.
Синаро ҳар кӣ ҳисни худ созад,
Мулки ҳафт осмон бад-ӯ нозад.
Умр бар марди гамр чи ф-рӯшӣ,
Дар ҳавову ҳавас чаро кӯшӣ?!
Бо ду чашми пуруб рух ба дул ор,
Хандаи бехуда ба гул бигзор.
Ки беҳин моя аз раҳи чиду чадд,
Суннати Аҳмад асту фарзи аҳад.
Тоати эзидӣ бизоатро,
Суннати аҳмадӣ шафоатро...

ҲИКОЯТ

Он шунидӣ, ки рафт нодоне,
Ба аёдат ба дарди дандоне.
Гуфт: бод аст аз ин мабош ҳазин,
Гуфт: оре, валеk сӯи ту ин.
Бод бошад, чу беҳабар бошӣ,
Обу оташ чу хок барпошӣ.
Бар ман ин дард кӯҳи пӯлод аст,
Чун ту з-ин фориғӣ туро бод аст.
Чун дилу даст ҳамзабон дорам,
Офият бех, чу ину он дорам.
Чижкро чун на теғу на сипар аст,

Сина мар чижкро ҳисори сар аст.
Лочарам, з-ин кунад замин шудёр,
Лочарам, з-он ҳисор гирад мор.
Ман зи баҳри ту монда андар кунҷ,
Ту лақаб карда мар маро баркунҷ.
Тухм то дар замон намонд се мох,
Бар аз ӯ кай хурӣ ба хирмангоҳ?!
Дар зимистон се маҳ биёсяд,
Пас баҳоре чунон биорояд.
Ман, ки дар хона худ чунин бошам,
Аз паи хони аҳли дин бошам.
Чун ҳаме хони дониш ороям,
Кай зи матбах ба сӯи бог оям.
Кам аз он к-аз ту рух ниҳон дорам,
Мурдаи нафсро равон дорам.
Аз бало чанҷ аз он напардозам,
То туро кунҷи офият созам.
То дилам чун бихишт нур диҳад,
Нур танҳо на, сад сурур диҳад.
З-он ҳаме дар ба рух фароз кунам,
Тот сад дар зи ақл боз кунам.
Набувад низ гирди ҳар кулба
Хонаву кӯйгард чун гурба.
Балки марди сухан ба ҳар ҷое
Чун занон кам ҷаҳад ба ҳар пое.
Ҷони гӯянда чун накӯ гӯяд
З-оби ҷон рӯи дил хамешӯяд.
Бешаи назмро чу шер бувад,
Ҷон на з-ин чор табъ чир бувад.
Худ маро нест бе ту захраву бас
Хираруию бехудӣ чу мағас.
Чун на мардони тамъу пархошам,
Хораро хира хир чи т-рошам.

Гӯрхар чун надод касро даст,
На зи полону ранчи бор бираст.
Гарчи шуд з-аҳли рӯзгор чудо,
Чи кам аст охир аз магас анко.
Сусморе, ки фориғ аст аз об,
Чи сари об назди ӯ чи сароб.
Ту маро гӯӣ, эй хари танноз,
Сӯи даргоҳи ин бузургон тоз.
Накунӣ хидмат ин бузургонро,
Сахт беҳурматӣ дилу ҷонро.
Кай шавад сӯи лоҳӣ аллоҳӣ,
Ошиқе то ба кай шавад моҳӣ.
Зол чун модагов бигзорад,
Кай сипоси сабӯс бардорад.
Боғи дину хирад бувад хилват,
Пардаи неку бад бувад хилват.
Ҳар кӣ хилват гузид, роҳат дид,
Хилват омад мудро чу калид.
Боз дорад ба хоса баҳри вараъ,
Кӯҳнаи нав туро зи нанг тамаъ.
Зидд бо зидд ёр чун бошад,
Уштури бе маҳор чун бошад.

ДАР ВАСФИ БЕТАМАЪӢ ВА ХЕШТАНДОРИИ ХУД ГӢЯД

Ман на марди зану зару чоҳам,
Ба худо ар кунам вагар хоҳам.
Гар ту тоҷе диҳӣ зи эҳсонам,
Ба сари ту, ки тоҷ насонам.
З-он ки чун тавқи миннатат бикашам,
Луқмаи хони неъматат начашам.
Набувам баҳри тамъ мидҳатгӯӣ,

Ин наёбӣ зи ман, чуз аз ман чӯй.
На куҳан хоҳам аз касеву на нав,
Нек донад зи хӯи ман Хусрав.
Накунам чуз туро сано, чӣ кунам?
Кори худ кардаам, баҳо чӣ кунам?
Модари Мӯсиям, ки аз шоҳам,
Шири фарзандро баҳо хоҳам.
Дили ман чуст аз ин сарои маҷоз,
Аз ниёзи хирад, на аз сари ноз.
Чуста баҳри саломати танро
Сар гиребону пой доманро.
Марди хурсанд кам пазирад чиз,
Шер чун сер шуд, нагирад чиз.
Машинав аз шабпарак ҳикояти х(в)ар,
Гирди дарё баройу нилуфар.

ҲИКОЯТ

Айюҳаннос, рӯзи бешармист,
Навбати шӯхию камозармист.
Одату расми рӯзгор бад аст,
Хоса бо он, ки хосаи хирад аст.
3-он ки аҳли замона ноахланд,
Шаҳнаи зулму козии чаҳланд.
Ҳар киро рӯзгор масҳара кард,
Номаш андар миёни мо сара кард.
Чуз ба риндию чуз ба қаллошӣ
Хурраму шодмон ту кай бошӣ.
Дониш омӯзию ҳунар варзӣ,
Назди ин мардумон чаве н- арзӣ.
Қиммату қадру чоҳи ин айём
Аз қафо дону хандаву дашном.

Марди озода хастаи чарх аст,
Нони озода бар дигар нарх аст.
Андар ин тангошён, ки манам,
Дар ғами обу нону пираханам.
Беҳабар з-он, ки модари гардун
Кафанатро ҳамезанад собун.
Пешаи чарх мардумозорист,
Санъати рӯзгор хунхорист.
Шери гардун чу гурба дорад кеш,
Хурад аз меҳр хуни баччаи хеш.
Малакулмавт дода дар бандон
Хусни умри турову ту хандон.
Охир аз лола чанд омӯзӣ
Дилсиёҳию чехраафрӯзӣ.
Ҳеҷ аз ҳодисот н-андешӣ,
Кай қунад бо ту як замон хешӣ.
То ту дар банди зарку талбисӣ,
Дар сақар ёри ғори Иблисӣ.
Даст аз рангу бӯи даҳр бидор,
Чанд чӯй чу қаргасон мурдор.
Ҳамчу анқо зи халқ узлат гир,
Тот накшанд дар қафас ба захир.
Чанд гӯй чу тӯтӣ аз ҳар дар
Сухан андар қафас ба сӯи шакар.
Ман, ки бар гулбуни сухан шабу рӯз
Булбулонро қунам навоомӯз.
Чун шутурмурғ дар биёбонам,
Буд аз санги тофта нонам.
Боз агар нестам чи бок бувад,
Қути ҳар дил зи қони пок бувад...

ДАР ШАРЪ ВА ШЕЪР ГӮЯД

...Гар зиям баъд аз ин, нагӯям ман
Дар чаҳон бешу кам ба назм суҳан.
Нотамомии ақл будастам,
Хештанро биёзмудастам.
Эй касоне, ки аҳли Ғазинед,
Бар сари хок чун, ки биншинед.
Ҳарзаву беҳуда напардозед,
Нафт дар хирманам маяндозед.
Зоҳири он чӣ гуфтаҳои ман аст,
Васфи нақши хати худои ман аст.
Ту маҳонаш ғазал, ки тавҳид аст,
Ботинаш ваҳйу ҳамду тамҷид аст.
Гар тавонед, гаҳ-гаҳам ба дуо
Ёд доред меҳтару барно.
Ки биёмурзаш, эй худои хабир,
Узри тақсирҳо аз ӯ бипазир.

ТАРЧУМАҲОИ ҚУМЛАҲОИ АРАБӢ АЗ МУҚАДДИМАИ ДЕВОН

- Минҳу бадаъа ва илайҳи Яъуд — даъват аз уст ва бозгашт ба сӯи ӯ.
- Малъун ман акала ваҳдаҳу — малъун касест, ки ваҳдати худро меҳурад.
- ал-милод заъиф-ул-иснод — исноди милод заиф аст.
- инна мин аш — шеъри хикма — дар ҳақиқат аз шеър хикмат бармеояд.
- аш-шеъру мизомир ул-иблис — шеър соҳаи Иблис аст.
- Лиан ятамалли чавфа аҳадакум қайҳан ҳатто яроҳу хайрун лаҳу ман ан ятамали шеъран — барои он ботини ҳар яки шумо ба фасод пур мешавад, ҳатто шахсе, ки ботини ӯ аз шеър саршор аст, онро хубтар мебинад.
- ва лам арафа уюбу н-носи шайъан — аз айбҳои мардум чизеро намедонад.
- ка нуқсил-қодирини алат — тамоми - ва ҷуз нуқси тавонгарон ба тамоми.
- ман тафаккара фил ақибати лам яшчаъ — касе, ки оқибати қореро андеша намекунад, шучоътманд нест.
- инна сабаб на-л-моа сабб — дар ҳақиқат қорӣ намудем оби ишқро.
- баъд-ат-тааб — пас аз хастагӣ.

ТАРЧУМАИ ТАРКИБҲО ВА ҶУМЛАҲОИ АРАБӢ АЗ ҚАСОИД

- мин латоифи анворуху – аз латоифи анвораш
- ва айзан лаҳу – боз ба ū
- лака-л-ҳамду лака-ш-шукр – ҳамду шукр бод ба ту
- ва лаҳу фи тавозӯи аҳли-л-ҳаққ – ва ūро дар васфи хоксории аҳли ҳақ
- ҳал ато – оё дод?
- Ка-л-барқ фи-д-дучцияти ва-ш-шамс фи-з-зуҳо – ба монанди барқ дар зулмот, офтоб дар сапедадам
- Мо буссати-л-чиболу ва иншаққата-с-само – Вақте ки кӯҳ талқон шаваду осмон пора-пора
- Пас аз нури улӯҳият биллоҳ ой аз илло – Пас аз нури илоҳият ба худо, ки ой аз ҷуз (илло)
- Разикнӣ ва ваффикнӣ – ризкамро бидеҳу ёрдам бидеҳ
- Омманнову саддақно – имон овардем ва бовар кардем
- Ло таъчалак – шитоб макун
- Инно сабабно моъу-с-сабб – равон кардем обро мо
- Баъд ут-гааб – баъд аз хастагӣ
- Ал-мадҳу фиҳи қад вачаб – мадҳи ū вочиб аст
- Ал-миннату лиллаҳ – миннаташ худойро
- фи-ғазви-н-нафс ва маҳалли р-рӯҳ – дар шикасти нафс ва озодии рӯҳ
- қул ҳува-л-лоҳу аҳад – гӯӣ, ки худо ягона аст
- иёка наъбуд – ба ту ибодат мекунем
- дуна ал-қиблатайн – назди ду қибла (яъне Байт ул-Муқаддас) (Иерусалим ва Мака)
- Кон-ул-каъса маҷриҳал-ямин - Ҷом ба тарафи рост мерехт

- Кон-ул-каъса маҷриҳам – шимол - Қом ба тарафи чап мерехт
- нахну ғолибу – мо ғолибем
- қуллу ман алайҳо фон – ҳар кӣ дар рӯи он (замин) аст, фонист
- ана аввал – ман аввал
- ана-л-ахир – ман охир

ҲАДИҚАТ-УЛ-ҲАҚИҚАТ

- Ваҳдаҳу ло шарика лаҳ – ӯ ягонаест, ки шарике нест ӯро.
- Воҳиб-ул-ақлу мулҳам ул-албоб Мунши-ун-нафсу маб-даъ-ул-асбоб – Атокунандаи ақлу илҳомдихандаи хирадхо Тарбиятгари нафсу мабдаи сабабҳо
- Устуво ала-л-аршӣ – маркази гунбади фалак (ишора ба ояти Қуръон)
- Язалху-л-лоҳ – худо фарорад (нозил кунад)
- Ат-тамсил фи шаъни мон кона ҳозиҳи – тамсил дар бо-би оне ки
- аъмо ва хува фи-л-охирати аъмо – Кӯр дар охираат ҳам кӯр мемонад
- фасл фи Инна-л-истивоъа маъкул ва кайфията мазҳули – фасл дар боби баробарии хирадманд ва кайфияти чоҳил
- ат-тамсил фи асҳоби таманно ас-сиво – тамсил дар бо-би асҳобе, ки хостори баробарианд
- фи-л-ҳифз ва-л-муруқаба – дар ҳифзу муруқаба
- ат-тамсил фи қавми йаътуна аз-закот – тамсил дар бораи қавме, ки закот медиҳанд
- фи-л-ҳикма ва сабаби ризқ-ур-розиқ – дар ҳикмат ва сабаби ризқи розиқ (худо)
- кул ҳаниан – хӯр бо иштиҳо
- аҳсан-ул-холиқин – беҳтарини холиқҳо
- фи-л-ҳидоят – дар ҳидоят
- фи-л-муҷоҳида – дар боби чаҳд кардан
- кулла мин алайҳо фон – ҳар он ки дар рӯи он (замин) аст, фонист

- ат-тамсил фи қавм янзуруна биайни ал-аҳвол – тамсил дар боби қавме, ки бо чашми аҳвол менигаранд
- Ат-тамсил фи аллазӣ ҳува иутъани ва яскин - тамсил дар бораи оне, ки таъна мекунад.
- ал ақл султон ул-халқ ва ҳуччат-ул-ҳақ-ақл подшоҳи мардум ва далели ҳақ аст.
- фи-таъзими қадриҳи (таъзими) – дар боби паст кардани қадраш
- ат-тамсил фи-р-руъё ва таъбируҳо ва ҳува самонуна руъёу ачибун тамсил дар боби хоббинӣ ва таъбири он ва он иборат аз 80 хоби ачиб
- ман омана битоати фақад хасара хусронан мубинан – касе, ки ба тоати ӯ даромад шикастҳои яқин хоҳад дод.
- мин зуҳди фи-д-дунё вачад мулкан ло ябло – аз зуҳдии индунёӣ, ки мулки заволнопазирро ёфт
- ли-л-лаҳи даррака – хайри худо бод ба ту
- борака оллоҳ умрак – ба умрат баракат диҳад худо
- ат - тамсил фи зӣ ҳува йаътинӣ ва яскинӣ – тамсил дар боби оне, ки медиҳад (мехӯрад) ва мепӯшонад
- боби 5 фи-л-чоҳил юзанни-л-олим – боби 5 дарбоби чоҳиле, ки худро олим мешуморад
- ман арафа нафсуху фақад арафа раббуху - он кӣ худро шинохт худои худро шиносад.

ЛУҒАТҲО

адҳам — тира; аспи сиёҳ; киноя аз шаб.
акҳал — чашми сурмагун; раги даст.
алвон — чамъи лавн, яъне ранг.
амуд — сутун; гурз.
анбоз — шарик, монанд.
арқам — мори бадзаҳр.
асбаъин — ангуштон.
асомӣ — чамъи фасод.
аҳзар — сабз; нилгун, киноя аз осмон.
ашҳаб — хокистарранг.
аъвар — одами якчашм.
аъмо — нобино.
ачз — нотавонӣ.

барбатӣ — барбатнавоз.
басал — пиёз.
басич — майл кардан, равона кардан.
басит — содда.
батар — такаббур; носипосӣ; шодии зиёд аз неъмат.
батӣ — сустӣ.
бил — бихил, бигзор.
бечода — навъе аз ақиқ; қахрабо
бир — некӯӣ, бахшиш
ботил — ғайраҳақ, нодуруст.
бошгуна — вошгуна, чаппа, нодуруст.
бук — фиреб
буқъа — сарой, хона.
буроқ — аспи афсонавие, ки тибқи ривоят пайғамбар
Муҳаммад (с) бо он шаби меъроҷ ба осмон рафтааст.
бӯъд — дурӣ, киноя аз ҷаҳони моддӣ.
бук — шайпур; шохи миёнтиҳӣ.

воҳиб — бахшанда.

газоф — бехуда.

гозур — либосшӯй.

гуво — шакли кӯтоҳи гувоҳ.

данё — паст, сифла.

дахбат — даранг, таъхир, сустӣ.

диҷам — ғамгин.

дувол — тасмаи чармӣ; фиребу найранг.

дулм — обила.

жарф — амиқ.

занбил — сабад.

зардун — зармонанд

зарсигоӣ — дар андешаи зар будан, зар гумон кардан.

зарқ — макру хила; зарқу барқ — дабдаба.

заъф — сустӣ, нотавонӣ.

зиғн — кина

инод — ситеза; баҳсу чидол.

Ироқ — соҳили об; номи кишвар; номи мақома аз «Ду-
воздаҳ мақом».

истиско — бемории обхӯра.

иттилоъ — огоҳӣ.

ифтиқор — қашшоқӣ, ниёзмандӣ.

иқол — побанд, банд.

кавн — олами моддӣ.

карб — ғам

каррубиён — фариштагон, малоика.

кеҳ — хурд.

кинтуз — кинаҷӯй.
кунҳ — моҳият, асл; поён.
кӯтвол — қалъабон.

лафиф — нозук, нарм.
лағвпареш — беҳудагӯй, сафсатагӯй.
лаҳвандеш — ишратпараст, айёш.
лӯълӯ — марворид.

мавкиб — гурӯҳи савора ва ё пиёдаи подшоҳ, гала, рама
малакут — олами фариштагон
малас — ширинтурш, нордон
манқулот — нақл кардашудаҳо
маъод — ҷои бозгашт; маҷозан охират
марҷаъ — ҷои бозгашт
масрӯъ — гирифтори бемории саръ (эпилепсия)
массох — андозакунанда
мастур — пӯшида
масқул — сайқал додашуда
матбахӣ — ошпаз
мафраш — чизи густурданӣ, намад
махрут — конусшакл
машима — пардае, ки тифл дар батни модар дар он қа-

рор дорад

музавварнавис — нависандаи қалбакӣ, дурӯғнавис.
мушқӯ — бутхона; ҳарамсаро; болохона
маъбуд — чизе, ки ба ӯ ибодат кунанд, маҷозаи дӯстдош-

та

маъзул — азл шуда, дуршуда;
маълул — аз амал дуршуда; натиҷа
мағок — пастӣ; чуқурӣ
мақар — ҷойгаҳ
мақрун — наздик, пайваста

маҳор — лигоми уштур
маҳсуд — дучори ҳасадшуда
маҳчуб — пӯшида, пинҳон
меҳ — бузург
меҳроқ — сӯзон; сӯзонанда
мизмара — майдони пойга
милкат — мулк
мистар — коғазе, ки ба ивази хаткаш хидмат мекунад
муқирр — иқрокунанда, эътирофкунанда
муайид — дастгиркунанда, таъйидкунанда
муаттал — бекоршуда; бенаво, бечора
музаввар — бардурӯғ, қалбақӣ
музмим — торик, тира
муқрим — соҳибқарам, бахшанда
мулҳам — илҳомғирифта
муназзах — пок
мунбасит — паҳншуда, густурда; шоду хуррам
мунофикӣ — дуруёғӣ
муншӣ — котиб, дабир
мунқатеъ — қатъшуда
мунҳадим — маҳвшуда
мураффаҳ — осуда; розӣ, хушдил
мусин — куҳансол
мусир — давлатманд
муствайлӣ — истилоқунанда, голиб
мустваид — соҳибистеъдод; маҷ. Сазовор
мустаманд — андӯҳгин; очиз ва бечора
мустағос — касе, ки аз ӯ ёрӣ хоҳанд
мустаҳисс — барангезанда; сунъи мустаҳисс-офаридан

Худо

мустаҳил — муҳол; ноҳақ гиранда
муташобех — ба ҳам монанд
мутталеъ — огоҳ

мухаддар — чизҳои нашъадиханда (мас.: афюн, банг)
мушаъбидӣ — найрангбозӣ
муқайяд — гирифтор, побанд
муқирр — иқроршаванда.
муқтадо — пешво.
мӯҳдас — офаридашуда.
мӯҳрақа — оташгирифта, сӯхта.
мучовир — ҳамсоя.
мӯътакиф — гӯшанишин.
мӯъти — бахшанда.
мӯҳдасот — чамъи мӯҳдас.
мӯҳдисӣ — пайдо шудан, офарида шудан.
мӯхтадӣ — хидоятшаванда.

надаб — гиря кардан, марсия хондан
нажанд — ғамгин, парешон, афсурда.
нафира — фарёд, садо, ғавғо.
наът — мадх, ситоиш, васфи сифатҳои накӯ.
нисён — фаромӯшӣ.
нифоқ — дурӯӣ, макр.
новак — тир.
ноиб — муовин, вакил.
нузул — поин омадан.
нӯвол — ато, бахшиш

оздод — чамъи зид.
охта — кашидани тег аз ғилоф; берун овардан.
охшич — хар як аз чаҳор унсур (об, бод, оташ, хок).
падром — ораста, хуррам.
палос — макру ҳила.
парвора — хонаи тобистонӣ, болохона.
пилвар — саргин; касе, ки чизҳои атторӣ фурушад.
пойбоз — раққос.

рабб — парвардигор, худованд
раъб (руъб) — тарс, бим
рағм — ба хорӣ нигаристан; баръакс, барқасд.
рақиқ — нозук; соф, маҷозан нармдил.
раҳин — ба гарав мондан.
раовӣ — чӯпонӣ
ревос — фиребу найранг.
риҷоъ — умедворӣ.
розик — ризқдиханда.
ривоят — байрақ, ливо.

савлат — хашм, ғазаб, ҳайбат, тавоноӣ.
савмаа — ибодатгоҳи насрониён, маҷозан хонақоҳ.
саир — оташи баланд; дӯзах.
самар — мева; торикии шаб.
сарир — ҷойгаҳ, бистар.
сатарван — беҳосил; безурёт.
сафро — талха; зардча, ярақон.
саффин — номи мавзее дар самти Машриқ будааст.
сахв — хушёрӣ дар тасаввуф бидуни мастӣ (суқр) ба
мушоҳидаи ҳақ расидан
сағба — фирефта, шефта.
сақар — дӯзах.
сақат — вайрон; ноқис; маҷозан носазо ва дашном.
сибр — каронаи чизе, бузургии чизе; абри сафед.
сиголидан — фикру андеша қардан; машварат, бад гуф-
тан.
сипанҷ — нопойдор, гузарон.
сисанбар — гиёҳи хушбӯӣ, чун наъно.
ситом — лаҷом.
солус — риё; риёкор, фиребгар.
Сомирӣ — номи асотирист. Дар замони Мӯсо гӯё гӯсо-
лаеро аз тилло сохта, як идда уммати Мӯсороро ба ин сеҳр ба

тарафи худ кашид ва ба дуои Мӯсо ба дарде гирифта шуд ва аз шаҳр берун ронданд.

сукр — мастӣ; дар тасаввуф ҳолати бегонагӣ аз худ дар натиҷаи мушоҳидаи олами рӯҳонӣ.

сунъ — эҷод ва офариниш.

сутӯҳ — ба танг омадан; безор кардан.

тавл — ресмони дароз, ки пой чорворо банданд.

тавоф — зиёрат кардан, гирди чизе гаштан.

тавсан — аспӣ саркаш; якрав, саркаш.

тавқ — гарданбанд.

тавҳид — ягонагӣ; эътиқод ба ягонагии худо.

такаллуф — саъю кӯшиш; мурсати зиёд ва сохта.

тамҳид — муқаддама; омода кардан.

танзеҳ — пок кардан; покдоманӣ.

танноз — пурноз; дилрабо.

таррор — дузд, кисабур; маккор.

тавсият — мураттаб кардан.

танқият — пок кардан

тасреҳ — равшан кардан

тахайюр — ҳайронӣ, таачҷуб.

тахвил — аз ҳоле ба ҳоле гузаштан; тарсондан.

таҷаллий — чилва кардан; тобиши нури илоҳӣ.

Толут — аввалин подшоҳи қавми бани Исроил

тамат — суханони беҳуда, лофу газофи сӯфиён.

турбат — хок; маҷозан макбара, қабр.

туғро — сархати фармони шохон; фармони шох.

узла — дӯшизагӣ.

усоир — ҷ. усора, яъне шира.

устуво — баробарӣ, марказ.

укда — гиреҳ; маҷозан мушкилӣ, ғаму андӯҳ.

фаёвор — шугли кор.
фарнос — гофил ва нодон.
фатим — кӯдаки аз шир чудо шуда.
фатир — зуд ба дастоянда, зудрас.
фариқ — тоифа; гурӯҳ.
финдик — як навъ мева.
фақаъ — фахру лоф.
фоил — кунанда, омил.

хабиб — палид, разил, бадкирдор.
хасм — душман.
хасон — дар баъзе абёт ба маънои ашхоси паст.
хатир — бузург, муҳим.
хилт — омезиш.
хитта — вилоят, мамлакат.
хозин — хазинадор; навъе аз паррандаҳо.
худъа — фиребу макр.
хулқон — либос, чома.

чалипо — салиб; маҷозан зулфи қач ва хамида.
чаркор (чаргар) — сурудхон; имом.
чарғ — мурғи шикорӣ.
чаҳ — ситеза.
чаковак — як навъ мурғи хушовоз.
чокарӣ — хидматгорӣ.
чуст — чобук.

шаранг — айёр ва раҳзан.
шарён — рағи хунгард.
шахш — кӯҳна.
шахшидан — лағжидан.
шақоват — бадбахтӣ.
шағаб — нооромӣ, шӯриш.

шаҳна — посбони шаҳр.
шеб — нишеб.
шигарф — ачиб, шавқовар; боҳашамат, кавӣ.
шикебой — тоқат, сабр қардан.
шиқоқ — муҳолифат; нифок.
шурб — нӯшидан; нӯшоба.

эътизол — гӯшанишинӣ; аҳли эътизол — пайравони маз-
хаби мӯътазила.

эҳтишом — шукӯҳ, ҳашамат; маҷозан кибру ғурур.
эҳтиҷоб — дар парда шудан, махфӣ шудан.
эҳтиҷоҷ — хуччат овардан.

янзалуллоҳ — худо нозил қарда.
яҷуз — иҷозат медиҳад.
яқин — возех, бешак; бовар.

ғад — фардо.
ғадир — кӯл, оби чамъшуда.
ғаммоз — хабаркаш.
Ғотфар — номи маҳаллае дар Самарқанд, ки сарви он
ҷой ба зебой машҳур будааст.
ғирев — ғулғула, нолаву ғигон.
ғолия — таркиби хушбӯй аз мушқу анбар ва ғайра.
ғофир — афвқунанда, омурзанда.

қабо — либоси дарози рӯйпӯш.
қайюм — устувор, абадӣ; як номи худо.
қаллошӣ — айёшӣ, беномусӣ.
қамр — ғолиб шудан дар кимор
қассис — рӯҳонии масеҳӣ, кашиш
қаъд — нишастан.
қидом — қадимӣ.

қадимат — қадимӣ.
киргун — сиёхранг.
қохир — қаҳркунанда; маҷозан ғолиб.

ҳаббазо — офарин, марҳабо.
ҳавос — ҷамъи ҳоса, ҳисси инсон.
ҳай — зинда.
ҳараҷ — тангӣ, гирифтгорӣ; хирагии чашм.
ҳарза — беҳуда, ёва.
ҳарун — саркаш.

ҳашв — пур кардани абраву астар аз чизе; сухани бар-
зиёд.

ҳадқ — гард фуру гирифтан аз чашм, назар ба чизе кар-
дан.

ҳирмон — маҳрумӣ, бенасибӣ.
ҳирқа — сӯзиш, сӯхтан.
ҳичоб — парда.
ҳичомат — хун кашидан ба воситаи шохи гов, қорук.
ҳорут — номи фаришта.
ҳуввият — шахсият; моҳият; айният.
ҳулв — ширин, лазиз
ҳурмос — аҳриман.
ҳусом — шамшер.

ҷабарут — бузургӣ ва азамат.
ҷалла — бузург ва аъло (сифати худо).
ҷалол — бузургӣ, азамат.
ҷилф — ҷафокунанда.
ҷалӣ — равшан, возеҳ.
ҷанибат — асп.
ҷарод — малаҳ.
ҷарр — кашиш.
ҷасим — фарбеҳ.

ТАРЧУМАИ САРЛАВҲАҶО

- 1) Ат-тамсилу фи шаъни мин хона фи ҳозиҳи аъмо фа-хува фи-л-охирати аъмо — тамсил дар борае шахсе, ки ва дар низ нобино мемонад
- 2) Фасл фа-ин-на-л-истивоъи маъкул ва-л-кайфияти маҷхули - Фасл дар бораи баробарии оқил ва кайфияти чоҳил
- 3) Ат-тамсил-фи асҳоби таманно ас-сиво — Тамсил дар бораи асҳоби дар орзуи сиво (баробарӣ) буда
- 4) Фил-л-ҳифз ва-л-мурокиба — Дар бораи ҳифз ва мурокиба
- 5) Ат-тамсил-фи қавми яътум-аз-закот — тамсил дар бораи мардуме, ки закот месупорад
- 6) Фи зинат-ул-атфол — Дар бораи фазилати фарзандон
- 7) Ат-тамсил дои-л-руъё ва таъбируҳу ва хува самомуна руъёум ачибитун — Тамсил дар бораи хоббинӣ, таъбири он ва ҳаштод хоби ачиб
- 8) Мин зуҳди фид-дунйа ваҷад мулкан ло ябло — Аз зӯҳд дар ин дунё мулке заволнопазир ёфт
- 9) Валаҳу фи тавозӯъ-аҳлил ҳаққ — Ва ӯ дар тавозӯъи аҳли ҳақ мебошад.
- 10) Фиҳ-чоҳил юзаннил олим — Дар бораи чоҳиле, ки худро олим гумон мекунад.

М У Н Д А Р И Ч А

Муқаддимаи Ҳақим Саной ба Девони ашъори худ 3

АЗ ҚАСОИД ВА ҒАЗАЛИЁТ

Дар баёни истиғнои маъшуқи лоязол ва шавқи арбоби ҳол фармояд	19
Эй азал, доя буда чони туро.....	20
Соқиё май дех, ки чуз май нашканад парҳезро.....	22
Зоти румӣ маҳрам омад покдил карбосро	23
Мин латоифа анворуху.....	24
Ва айзан лаху.....	25
Дар тавҳид.....	26
Мурғобии сурҳоб, ки дар об нишинад	28
Валаҳу фи тавозӯи – аҳлил-ҳаққ	39
Эй хоча, чӣ тафсил бувад чонвареро	30
Дар шикояти рӯзгор ва бевафоии мардум фармояд.....	31
Дар мақоми аҳли тавҳид фармояд.....	34
Дар насихат ва тарки тааллуқ аз халқ фармояд	37

Дар мадҳи Сайид Амид сайид-уш-шуаро Абӯтолиб Муҳаммад ибни Носири Алавӣ	40
Ё раб, чӣ буд он тирағӣ в-он роҳи дури нимашаб	44
Ҳар он рӯзе, ки бошам дар харобот	45
Чи хоҳӣ кард курроию томот	46
Наҳоҳам ман тариқу роҳи томот	46
Дар мадҳи Баҳромшоҳ	47
Розе зи азал дар дили ушшоқ ниҳон аст	48
Роҳи фақр аст, эй бародар, фока дар вай рафтагӣ аст	49
Андар дили ман ишқи ту чун нури яқин аст	49
Шӯр дар шаҳр фиғанд он бути зуннорпараст	50
Дар мадҳи Қозиюлкуззот Абдулвудуди Ғазнавӣ фармояд	51
З-ин пасам бо девмардум пайкару пайкор нест	53
Сокиё, май дех, ки чуз май ишқро пидром нест	53
Дар тачрид ва тавҳид	54
Дар дил онро, ки рӯшноӣ нест	56
Эй моҳи сиём, арчи маро худ хатаре нест	57
Мадҳи Йӯсуф ибни Аҳмад ва Масъудшоҳ кунад	58
Мархабо баҳре, ки обаш лаззат аз Кавсар гирифт	61
Дар тавҳид	61
Дар бехатарии ҷаҳон ва пурхатарии он фармояд	62
Дар сифати маъшуқи рӯхонӣ ва тачаллиёти нуронӣ	63
Фи газвун – нафс ва маҳал-ур-рӯх	66
Касеро, ки сирри ҳақиқат аён шуд	67
Дар зӯҳд ва мавъҷиза	67

Дар сифати баҳор ва тағйири рӯзгор	69
Дар батлони ҳуччати даҳриён.....	70
Ин қасидаи фаридаро дар таҳнияти сулҳи Хоча Имом Муҳаммад Мансури Сайфулҳақ ва Шайхулислом фармояд	75
Дар мадҳи Абулмафохир Хоча Ҳаким Абуумар Усмон ибни Умар Мухторӣ, шоири Ғазнавӣ фармояд	79
Яке беҳтар бубинад айюҳаннос	81
Эй худованди қоиму қуддус	82
Эй бас қадаҳи дурд, ки кардаст дилам нӯш	83
Эй он, ки туро дар ту туй нест тасарруф	84
Аз ҳаллу аз ҳаром гузаштаст коми ишқ	85
Дар нақӯши асҳоби ҳол	86
Дар ситоиши Хочаи Ҳаким Ҷамол-ул-ҳукамо Алӣ ибни Муҳаммади Ғазнавӣ гӯяд дар боби муҳсиле, ки дода буд	88
Дар насихати яке аз абнои замон	90
Дар ситоиши сарҳанг Муҳаммад ибни Фараҷи Навободӣ.....	91
Ин қасида дар кубатулисломи Балх гуфта шуд.....	94
Тоифае аз шуарои Хуросон ва афозили Ироқ дар санаи самония ашара ин гӯяндаро ташриф доданд ба қасоид ва рубой ва муқаттаот, дар ҷавоби сипоси онҳо.....	96
Эй муктадои аҳли тариқат каломи ту	99
Фи мартабатил инсон.....	100
Аз хона бурун рафтам ман дӯш ба нодонӣ	102
Дар андарз ва насихат	103
Аз мусамматот	105

**АЗ «ҲАДИҚАТ-УЛ-ҲАҚИҚАТ ВА ШАРИАТ-УТ-ТАРИҚА»
(ПОРЧАҲО)**

Фехрасти манзум	106
Ал-боб-ул-аввал дар тавҳиди бори таоло	107
Фасл фи-л маърифатӣ.....	110
Фасл андар ваҳдат ва шарҳи азамат.....	111
Фасл андар танзех.....	113
Фасл андар сафо ва ихлос	115
Ат-тамсилу фи шаъни мин кона фи хозиҳи аъма фаҳува фи-л-охирати аъмо	117
Фасл фи ин-на-л-устувоъи маъкул ва-л-кайфияти маҷҳули.....	118
Ат-тамсил фи асҳоби таманно ас-сиво	119
Фасл андар дарачот	120
Фи-л-хифз ва-л-мурокиба.....	122
Ат-тамсил фи қавми йӯътун аз-закот	123
Фи-л ҳикмат ва сабаби ризқ-ур-розик.....	124
Фи-л-ҳидоят	126
Фи-л-мучоҳида.....	127
Фасл андар тақдис	131
Достони бостон.....	132
Ат-тамсил ли қавм янзуруна би айнал-аҳвал.....	133
Рӯҳро аз хирад шараф ӯ дод.....	134
Фи зинат-ул-атфол.....	135
Фасл андар сунъ ва қудрат	137

Фи таъзими кадрҳи.....	138
Фи-л амсол вал мавоиз.....	138
Дар бениёзи ва ғайри худой таоло ва даст дар вай задан.....	140
Андар зикр ва ёд кардан.....	141
Ҳикоят.....	141
Андар вучуд ва адам.....	142
Андар шукр гӯяд.....	143
Андар шукр ва шикоят.....	144
Тамсил.....	145
Ҳикояти мурғ бо ғабр.....	146
Тамсил дар бедорӣ.....	147
Андар хубб ва муҳаббат.....	147
Аттамсил ли ибн ал-ғофил ва л-абил-оқил.....	150
Ҳикоят.....	150
Ат-тамсил фи-л-руъё ва таъбируҳо ва ҳува самонуна руъёум ачибатун.....	152
Қиссаи Қайс ибни осим разияллоху анху.....	155
Дар иттисол.....	157
Мин омана би тоати фақад хусри хусронин мубинан.....	158
Мин зуҳди фид-дунёи ваҷада мулкан ло ябло.....	159
Фи сифати зуҳд ва-л-зоҳид.....	159
Фи хубби дунё ва сифати ахлиҳӣ.....	160
Ҳикоят.....	163
Ат-тамсил фи-алла зӣ ҳува йӯтъани ва яскини.....	165

Аз боби сеюм. Тамсил	166
Тамсил	167
Андар мазаммати уламо	167
Дар ситоиши илму олим ва талаби илм	168
Аз боби чаҳорум. Андар ситоиши ақл ва оқил ва маъқул	170
Ал-ақл султонул халқ ва ҳуҷчат-ул-ҳақ	174
Дар шарафи нафс ва ақл	182
Ҳикоят дар доду ситади хирадманд	184
Дар нафси кулӣ ва пайвастан ба ақл ва маърифат гӯяд	185
Дар рӯҳи ҳайвонӣ	186
Андар камоли ақл	187
Андар иззати ақл	188
Андар ҷамоли ақл	188
Дар офариниши ҷаҳон	189
Андар маротиби ақл	190
Дар зикри қувои ҳосса ва ҳофиза	191
Аз боби панҷум. Фи фазилат ил илм	191
Тамсил	192
Фиҷ чоҳил ва юзаннил олим	194
Тамсил	195
Тамсил дар муҳаббат ва шукр	196
Ҳикояи Шиблӣ (р) дар ихлос ва риё	198
Ҳикоят фи аҷз ва сукут	199
Фасл дар зикри ишқ ва сифати ишқ, ошиқ ва маъшук	200

Ҳикоят дар камоли ишқ ва ошиқӣ	202
Тамсил ба қиссаи Одам (а)	203
Тамсил	205
Аз боби шашум. Андар сифати хубрӯи бадхӯй	206
Ҳикоят	207
Андар мазаммати касоне, ки ба чома ва луқма мағрур бошанд.....	208
Андар мазаммати молдӯст	209
Андар мазаммати шароб.....	210
Ҳикоят	211
Андар нукси дунё.....	212
Андар баёни насаби одамӣ	213
Андар он ки одамӣ пас аз ашё ва ҷиҳот пайдо шуд	213
Андар баёни зулумӣ ва ҷухулии инсон.....	214
Ҳикояти Рӯхуллоҳ ва муколамаи ӯ бо Иблис	215
Дар тасвияти порсӣ ва тозӣ	217
Андар хӯрдани шароб ва ҳаваси он.....	218
Ҳикоят	219
Ҳикоят	220
Ҳикоят	221
Аз боби ҳафтум. Ҳикояти марди яхфурӯш	222
Андар зӯҳди риёӣ	223
Ҳикоят дар муҳаббат ва дӯстии холис	224
Дар бедорӣ аз хоби ғафлат.....	225

Дар танбеҳи малик ва сухани ҳақ бидуни муҳоҳанат	225
Ҳикояти зани додхоҳ бо Султон Маҳмуд	226
Ҳикоят дар афви мулуква адли ӯ	229
Ҳикоят дар адли султон	230
Дар хуни ноҳақ рехтан. Ҳикояти Маъмун	231
Дар исмати қатли мазлум	232
Дар адли подшоҳ ва сифати он	234
Ҳикоят дар адлу сиёсат ва ҷуди подшоҳ	236
Дар панду насиҳати подшоҳ гӯяд	238
Ҳикоят дар бевафой	239
Аз боби нухум. Дар манокиби атиббоъи олим	240
Тафсили илал ва он панҷоҳ навъ аст	241
Дар тафсили илал ва баёни амроз	242
Дар табибони нодон гӯяд	246
Дар сифати мунаҷҷими хозиқ ва мунофиқ	246
Дар сифат-ул-афлок	248
Дар баёни табоеъи чаҳоргона	248
Дар сифати буручи дувоздаҳгона	249
Аз боби даҳум. Дар таснифи китоб ва баёни навиштани китоб	250
Дар ифтихори худ ба аҳли замона	251
Дар баёни ҳол ва ҳасби аҳволи раҳматулалайхӣ	252
Фасл андар заъф ва пирӣ	257

Андар мадҳи Хочаи Амид Аҳмад ибни Масъуди	
Теша ва васфи ҳоли хона гӯяд, ки аз чиҳати	
Ҳаким Саной карда буд ва асбоб муҳайё гардонида	258
Фасл андар табдили ҳол.....	260
Дар қаноат ва инзивоӣ хеш гӯяд.....	263
Ҳикоят	263
Ҳикоят	265
Дар васфи бетамаъӣ ва хештандорӣ худ гӯяд.....	267
Ҳикоят	268
Дар шаръ ва шеър гӯяд.....	270
Тарҷумҳои ҷумлаҳои арабӣ аз муқаддимаи девон	271
Тарҷумаи таркибҳо ва ҷумлаҳои арабӣ аз қасоид	272
Ҳадиқат-ул-ҳақиқат.....	274
Лугатҳо.....	275
Тарҷумаи сарлавҳаҳо	285

Ҳаким Саной

ОСОРИ МУНТАХАБ

(Чилди дуям)

Мусаввир *Г. Красовский*
Муҳаррири
ороиш *А. Муҳаммадиев*
Муҳаррири
саҳифабандӣ *М. Саидова*
Тарроҳ *Ф. Раҳимов*

Ба матбаа 06.12.2004 супурда шуд. Ба чоп 24.12.2004 имзо шуд.
Андозаи 70x108^{1/32}. Когази офсет. Ҳуруфи адабӣ. Чопи офсет. Чузъи
чопии шартӣ 15,0. Адади нашр 1000 нусха. Супориши №06/05.

Нашриёти «**Адиб**»-и Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 37.

Дар матбааи нашриёти «*Эҷод*» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36. Тел.: 21-95-43.
E-mail: ejod@tajik.net.